

LIETUVIŲ KALBOS IR LITERATŪROS BENDROJI PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Lietuvių kalbos ir literatūros bendroji programa (toliau – Programa) apibrėžia lietuvių kalbos ir literatūros dalyko paskirtį, tikslą ir uždavinius, dalyko ugdomas kompetencijas, pasiekimų sritis ir pasiekimų raidą, dalyko mokymo(si) turinį, pasiekimų lygių požymius ir mokinių pasiekimų vertinimą.

2. Lietuvių kalbos ir literatūros dalyko paskirtis – suteikti mokiniams lietuvių kalbos ir literatūros (kultūros) pagrindus, padėti ugdytis kalbėjimo, klausymo, skaitymo, teksto analizės ir interpretacijos bei rašymo įgūdžius, gebėjimą reikšti mintis raštu ir žodžiu taisyklinga lietuvių kalba, supažindinti mokinius su Lietuvos, Europos ir pasaulio literatūra bei kultūra. Kalbinis, literatūrinis ir kultūrinis ugdymas itin reikšmingi mokiniui formuojantis etines nuostatas, kalbinę, kultūrinę ir pilietinę tapatybę, ugdantis programoje numatytas kompetencijas, būtinas sėkmingai veikti dabarties pasaulyje.

3. Kalbinis ugdymas padeda mokiniams formuoti asmeninį santykį su kalba, leidžia pažinti lietuvių kalbos sistemą ir jos savitumą, kalbos funkcionavimą visuomenėje, valstybinės kalbos svarbą ir reikšmę, išsiugdyti taisyklingos sakytinės ir rašytinės kalbos vartojimo gebėjimus, sudaro galimybes kūrybiškai vartoti kalbą, naudojantis turimomis kalbos žiniomis.

4. Literatūrinis ugdymas padeda mokiniams suprasti literatūrą kaip žodžio meną, savęs ir pasaulio pažinimo priemonę, ugdytis savarankiško skaitymo įgūdžius ir pomėgį skaityti, gebėjimą analizuoti ir interpretuoti įvairių žanrų tekstus, formuoti estetinį skonį. Literatūrinio ugdymo metu mokiniai įgyja emocinės patirties, pažįsta Lietuvos ir pasaulio literatūros (kultūros) tradiciją, lietuvių literatūros, tautosakos savitumą ir sąveiką su kitų tautų literatūra bei kultūra, literatūros rūšių ir žanrų specifiką. Nagrinėdami lietuvių ir kitų tautų literatūrinį bei kultūrinį palikimą, pažindami kalbą kaip socialinį kultūrinį reiškinių, mokiniai suvokia istorinės atminties, tradicijų, kalbos vertę, asmeninio indėlio į kultūros kūrimą prasmę, ugdomi dialogu, atsakomybe, kūrybiškumu pagrįstą santykį su savosios kultūros tradicija, pagarbą bei atvirumą kitoms kalboms ir kultūroms. Lietuvių kalbos ir literatūros pamokose ugdomas gebėjimas tinkamai dalyvauti diskusijoje, argumentuotai išsakyti savo nuomonę, išklausyti ir gerbti kitus, apginti savo požiūrį nepažeidžiant kitų ir savo paties orumo, priimti atsakomybę už savo tekstus. Analizuojant ir interpretuojant bei kuriant sakytinius ir rašytinius tekstus, ugdomas kūrybiškumas, vaizduotė, lavinami analitiniai įgūdžiai, kritinis mąstymas. Kalbinio ir literatūrinio ugdymo metu mokomasi ieškoti ir atrinkti reikalingą informaciją, įvertinti jos patikimumą, etiškai ir atsakingai ja naudotis.

5. Lietuvių kalbos ir literatūros dalykas atveria įvairių integracijos su kitais dalykais – istorija, daile, muzika, etika, užsienio kalbomis, pilietiškumo pagrindais ir kt. – galimybių. Kalbinio ir literatūrinio ugdymo veiklos gali būti derinamos su kitų dalykų tematika ir problematika, pamokose galima integruoti kitų dalykų turinį, aktualizuoti tarpdalykines temas.

6. Programoje pateiktos pasiekimų sritys yra bendros visoms klasėms nuo 1 iki IV gimnazijos, kiekvienam koncentrui (1 – 2 klasės, 3 – 4 klasės, 5 – 6 klasės, 7 – 8 klasės, 9 – 10 ir I – II gimnazijos klasės, III–IV gimnazijos klasės) numatyti konkretūs kiekvienos srities pasiekimai, suformuluoti atsižvelgiant į vaiko raidos ypatumus ir įgytą patirtį. Programoje aprašyti mokinių pasiekimai suprantami kaip žinių ir supratimo, gebėjimų ir vertybinių nuostatų visuma. Mokymo(si) turinys apibrėžia tematiką, tekstus ir kontekstus, kuriuose ugdomi mokinių pasiekimai. Aprašomi keturių

mokinių pasiekimų lygių: slenkstinio (1), patenkinamo (2), pagrindinio (3) ir aukštesniojo (4), požymiai.

II SKYRIUS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

7. Lietuvių kalbos ir literatūros dalyko tikslas – lavinti mokinio gebėjimą komunikuoti sakytine ir rašytine lietuvių kalba; formuoti kalbinę, kultūrinę, tautinę ir pilietinę savimonę; pažinti lietuvių ir pasaulio literatūros tradiciją; suprasti ir interpretuoti įvairius grožinės, negrožinės literatūros ir kitų medijų tekstus; gebėti dalyvauti šiuolaikinės kultūros procesuose.

8. Pradinio ugdymo uždaviniai. Siekdami tikslo, mokiniai:

8.1. vertina klausymą, kalbėjimą, skaitymą ir rašymą kaip asmeniškai svarbią, prasmingą ir malonią veiklą, teikiančią bendravimo, mokymosi ir saviraiškos galimybių;

8.2. klausosi ir supranta sakytinių tekstų turinį, kuria sakytinius tekstus (klausia ir atsako į klausimus, informuoja, paaiškina, apibūdina, papasakoja, išsako savo nuomonę); tinkamai bendrauja, išklauso kitą, gerbia jo nuomonę;

8.3. sklandžiai skaito ir supranta grožinius, negrožinius ir medijų tekstus, suvokia jų savitumą ir reikšmę, tyrinėja ir pagrįstai vertina tekstus, naudojami prieinamais informacijos šaltiniais, dalijasi savo skaitymo patirtimi;

8.4. kuria rašytinius tekstus: aiškiai reiškia mintis ir jausmus, taisyklingai rašo;

8.5. įgyja lietuvių kalbos pažinimo pradmenis, tobulina savo kalbinius gebėjimus, pasitikėdami savo jėgomis ir geranoriškai priimdami kitų patarimus;

8.6. ugdosi kūrybiškumą, lavina vaizduotę ir mąstymą.

9. Pagrindinio ugdymo uždaviniai. Siekdami tikslo, mokiniai:

9.1. skaito, nagrinėja, lygina grožinės ir negrožinės literatūros, tautosakos, įvairių medijų kūrinius bei ugdosi empatiją, atvirumą kultūrų, požiūrių įvairovei, etines nuostatas, kalbinę, kultūrinę ir pilietinę tapatybę, pažįsta socialinę aplinką, aptaria kūrinių santykį su dabartimi;

9.2. lavinasi estetinį skonį, mokosi vertinti kūrinius ir argumentuotai pagrįsti savo vertinimą; įžvelgia literatūros sąsajas su kitais menais;

9.3. ugdosi savarankiško skaitymo įgūdžius, kelia skaitymo tikslus, supranta skaitymo reikšmę;

9.4. susipažįsta su lietuvių kalbos sistema, stebi ir vertina kalbos reiškinius, analizuoja kalbos funkcionavimą visuomenėje, suvokia kalbą kaip nuolat kintantį ir su visuomenės raida glaudžiai susijusį reiškinį;

9.5. analizuoja, klausosi, kuria įvairaus pobūdžio sakytinius ir rašytinius tekstus, siekdami įvairių tikslų skirtingose socialinėse ir kultūrinėse situacijose, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką;

9.6. ugdosi poreikį reikšti mintis žodžiu ir raštu taisyklinga kalba, nuolat tobulina savo kalbinius gebėjimus, remdamiesi kalbos ir literatūros žiniomis, tikslingai taiko įvairias strategijas;

9.7. atpažįsta ir vartoja bendrinės kalbos atmainas, naudojami skaitmeniniais lietuvių kalbos, literatūros ir kitais ištekliais, etiškai ir atsakingai naudojami įvairiuose šaltiniuose rasta informacija;

9.8. mokosi kultūringai dalyvauti diskusijoje, išklausyti ir gerbti kito nuomonę, argumentuoti, ginti savo požiūrį neįžeisdami kitų;

9.9. ugdosi kūrybiškumą, lavina vaizduotę ir mąstymą, dalyvauja kultūrinėje (literatūrinėje) veikloje;

10. Vidurinio ugdymo uždaviniai. Siekdami tikslo, mokiniai:

10.1. skaito įvairių laikotarpių ir žanrų lietuvių ir pasaulio grožinės ir negrožinės literatūros bei įvairių medijų kūrinius, atpažįsta juose kultūros epochų, literatūros krypčių (srovių) ypatumus bei idėjas, supranta lietuvių literatūros ir kultūros raidą;

10.2. savarankiškai skaito, nagrinėja grožinės ir negrožinės literatūros bei įvairių medijų kūrinius turinio, struktūros ir raiškos požiūriu, aptaria kūrinių tarpusavio sąsajas ir santykį su dabartimi; supranta kūrinių daugiareikšmiškumą ir interpretacijų įvairovę;

10.3. nagrinėdami literatūros ir medijų kūrinius, lavinasi estetinį skonį, ugdosi etines nuostatas, kalbinę ir kultūrinę tapatybę; diskutuoja, polemizuoja dėl literatūros ir įvairių medijų kūriniuose reiškiamų idėjų, kuriasi autentišką santykį su skaitomais kūriniais ir geba argumentuotai pagrįsti savo vertinimą;

10.4. vertindami įvairių laikotarpių grožinės ir negrožinės literatūros ir įvairių medijų kūrinius, ugdosi kritinį mąstymą; atpažįsta kūriniuose menines potekstes, netiesiogiai išreikštas nuostatas ar kitus tikslus;

10.5. geba įvairiuose šaltiniuose rasti ir atrinkti reikiamą informaciją; etiškai ir atsakingai naudojasi rasta informacija, bendrauja elektroninėje erdvėje;

10.6. sklandžia, aiškia, taisyklinga kalba kuria raštu ir žodžiu rišlius, kūrybiškus, problemas išryškinančius įvairaus pobūdžio tekstus, pasirinkdami tinkamą struktūrą, nuosekliai ir kryptingai plėtodami temą, argumentuotai reikšdami savo požiūrį, tikslingai remdamiesi literatūriniais ir kultūriniais kontekstais;

10.7. kūrybiškai atskleidžia literatūros sąsajas (idėjų, temų, motyvų, meninės kalbos) su istorija, kitais menais (muzika, kinu, daile ir pan.); užsiima menine saviraiška, kurdami įvairių stilių ir žanrų tekstus, naudodamiesi įvairiomis medijomis.

III SKYRIUS KOMPETENCIJŲ UGDYMAS

11. Įgyvendinant Programą ugdomos šios kompetencijos: kultūrinė; pažinimo; komunikavimo; kūrybiškumo; pilietiškumo; socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos; skaitmeninė. Jos pateiktos pagal kompetencijos ugdymo intensyvumą.

12. Kultūrinė kompetencija. Kultūrinė kompetencija apima kultūrinį išprusimą, kultūrinę raišką ir kultūrinį sąmoningumą. Kultūrinis išprusimas pirmiausia susijęs su žiniomis: mokiniai ugdomi skaitydami, nagrinėdami, interpretuodami, lygindami ir vertindami įvairių žanrų ir laikotarpių lietuvių bei pasaulio literatūros kūrinius; susipažindami su svarbiais tekstais ir reiškiniais; domėdamiesi šiuolaikinės literatūros ir kultūros aktualijomis ir jas savarankiškai vertindami; apibūdindami bendresnės Lietuvos literatūrinio ir kultūrinio gyvenimo tendencijas bei jų sąsajas su tradicija; susipažįsta su svarbių literatūros kūrėjų biografijomis; atpažįsta kultūrinius simbolius ir stereotipus; lygina įvairius literatūros ir kultūros reiškinius, įžvelgdami jų tarpusavio sąsajas. Kultūrinę raišką mokiniai ugdomi pažindami lietuvių kalbos kūrybinę galią, reikšdami mintis, kurdami įvairių žanrų tekstus žodžiu ir raštu taisyklinga, aiškia bei turininga kalba, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką; praktiškai pritaikydami kultūros kūrėjo, atlikėjo, aktyvaus stebėtojo, vartotojo, kritiko gebėjimus; realizuodami savo talentus, literatūrinius ir kitus meninius polinkius, kultūrinius interesus; dalyvaudami mokyklos, bendruomenės, regiono ir Lietuvos kultūriniame gyvenime. Kultūrinį sąmoningumą mokiniai ugdomi, suvokdami kalbos reikšmę asmens tapatybei ir pasaulėvaizdžiui, bendruomenei ir valstybei; suprasdami ir vertindami lietuvių kalbos ir literatūros reikšmę bendresniame Lietuvos ir pasaulio kultūros kontekste; atpažindami ir kritiškai vertindami propagandą, manipuliavimą žodžiais ir vaizdais, diskutuodami apie medijų kultūrą; įgydami nuostatą puoselėti lietuvių kalbą ir kultūros paveldą, gerbti kultūrų įvairovę. Kultūrinę kompetenciją įgijęs mokinys tampa sąmoningu Lietuvos literatūros ir kultūros lauko dalyviu, atviru Europos literatūrinei ir kultūrinei tradicijai.

13. Pažinimo kompetencija. Pažinimo kompetencija apima dalyko žinias ir gebėjimus, kritinio mąstymo, problemų sprendimo, mokėjimo mokytis gebėjimus. Dalyko žinias ir gebėjimus mokiniai ugdomi, analizuodami kalbos vienetų, mokydami taisyklingai kalbėti ir rašyti, skaitydami, nagrinėdami ir vertindami įvairių žanrų ir laikotarpių lietuvių bei pasaulio literatūros kūrinius, kultūros tekstus, kurdami įvairių žanrų ir tipų tekstus, vartodami kalbotyros, literatūros teorijos ir teksto analizės sąvokas ir terminus. Kritinį mąstymą mokiniai ugdomi, kai analizuoja teksto turinį ir kalbą, suvokia ryšius tarp vaizduojamų įvykių, daro išvadą; geba remtis kūrinio turiniu, formuluodami savo idėjas apie gyvenimą, vertybes ir tikėjimą; vertina kūrinių herojų charakterius ir paaiškina, kodėl rašytojas kuria konkretų charakterį, apibūdina rašymo stilių, ieško jungčių tarp

kultūros reiškinių, kūrinių, idėjų ir raiškos, kritiškai vertina alternatyvius požiūrius ir medijų informacijos patikimumą. Problemų sprendimo gebėjimus mokiniai ugdo, kai įvairiuose pokalbiuose, rašiniuose kelia aktualias problemas, svarsto, pritaria arba prieštarauja pateikdami argumentų, priima pagrįstą sprendimą, analizuoja kūrinių problemas, vertina teksto idėjas ir intencijas, susieja jas su kitais tekštais, savo patirtimi ir nuostatomis. Mokėjimo mokytis gebėjimus mokiniai ugdo, taikydami aktyvaus klausymosi, kalbėjimo, grožinio ir negrožinio teksto skaitymo, rašymo ir pristatymo būdus; tikslingai ir atsakingai atsirinkdami informaciją įvairiuose šaltiniuose, ją sistemindami, tirdami ir kritiškai reflektuodami, susiedami naują informaciją su jau žinoma; savarankiškai planuodami savo mokymąsi.

14. Komunikavimo kompetencija. Komunikavimo kompetencija apima pranešimo kūrimą, jo perteikimą ir komunikacinę sąveiką bei analizę ir interpretavimą. Pranešimo kūrimo gebėjimus mokiniai ugdo, taisyklingai kalbėdami ir rašydami, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką ir komunikavimo strategijas; žodžiu ir raštu atpasakodami tekstus, atmintinai mokydamiesi įvairių žanrų kūrinius ar jų fragmentus; apibūdindami verbalinio ir neverbalinio teksto temą, turinį ir paskirtį; samprotaudami apie įvykius ir reiškinius, pagrįsdami savo nuomonę, naudodamiesi įvairiais šaltiniais; sakydami kalbas, rašydami kūrybinius darbus; išsiaiškindami nežinomų žodžių reikšmes ir išmokdami juos vartoti; taikydami įvairias kalbėjimo, skaitymo ir rašymo strategijas. Pranešimo perteikimo ir komunikacinės sąveikos gebėjimus mokiniai ugdo, realiai ir virtualiai bendraudami poromis ar grupėje, pasirinkdami taisyklingą ir tinkamą kalbinę raišką; kalbėdami apie skaitymo metu patirtus jausmus ir pažintas vertybes, pristatydami savarankiškai perskaitytą knygą, kalbos, literatūros tyrimus. Pranešimo analizės ir interpretavimo gebėjimus mokiniai ugdo lygindami skirtingų tekstų, įvairialypių komunikacinių pranešimų sandarą, raišką, iliustravimo priemones; analizuodami, interpretuodami ir lygindami Programoje numatytus kūrinius, aptardami teksto turinį, svarbiausias idėjas, veikėjų charakterius, vertindami jų poelgius ir problemas; aptardami kalbos kaip socialinio kultūrinio reiškinio aspektus, gretindami skirtingų kalbų elementus; vartodami Programoje numatytas kalbos ir literatūros teorijos sąvokas, stiliaus figūras bei retorinės raiškos priemones; taikydami tinkamas pagal situaciją kalbėjimo ir rašymo strategijas; analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina pranešimo patikimumą remdamiesi įvairiais šaltiniais.

15. Kūrybiškumo kompetencija. Kūrybiškumo kompetencija apima tyrinėjimo, generavimo, kūrimo, vertinimo ir refleksijos gebėjimus. Tyrinėjimo gebėjimus mokiniai ugdo ieškodami reikiamos informacijos įvairiuose šaltiniuose, kritiškai vertindami rastą informaciją ir jos patikimumą; analizuodami, interpretuodami ir lygindami Programoje numatytus poezijos, prozos ir dramos kūrinius, aptardami Programoje numatytus Lietuvos kultūros reiškinius ir asmenybes; stebėdami, gretindami ir vertindami kalbos reiškinius daugiakalbėje ir daugiakultūrėje aplinkoje; rinkdami, siedami ir kritiškai vertindami kūrybai reikalingą informaciją, kurdami įvairias istorijas, pasakojimus. Generavimo gebėjimus mokiniai ugdo, keldami originalias idėjas ar problemų sprendimus, rašydami įvairius kūrybinius darbus, argumentuotai reikšdami savo požiūrį į kalbamus dalykus, pagrįsdami jį asmenine patirtimi, grožiniais ir negrožiniais tekštais, dalydamiesi kūrybinėmis idėjomis ar sprendimais analizuojant programinius kūrinius, argumentuotai įvertindami istorinį kultūrinį kontekstą. Kūrimo gebėjimus mokiniai ugdo, savarankiškai žodžiu ir raštu kurdami įvairių žanrų ir tipų tekstus, išbandydami skirtingas kalbinės raiškos priemones ir būdus, taikydami pagrindines akademinio ir kūrybinio rašymo strategijas, tobulindami ir pristatydami savo darbus, susijusius su analizuojamais kūrinių, samprotaujamojo pobūdžio darbais. Kurdami asmeniškai ir socialiai prasmingus darbus, pristatydami savo idėjas, mokiniai atsižvelgia į etikos ir intelektualinės nuosavybės normas. Vertinimo ir refleksijos gebėjimus mokiniai ugdo, vertindami savo ir kitų kūrybinių darbų naujumą, išbaigtumą, integralumą, aptardami kūrybos rezultatų vertingumą ar sprendimą pagal pateiktus kriterijus, apmąstydami ir vertindami savo ir kitų kūrybos procesą, įvardydami savo sėkmes ir nesėkmes, planuodami mokymosi veiklą, grindžiamą patirtimi, žiniomis ir gebėjimais.

16. Pilietiškumo kompetencija. Pilietiškumo kompetencija apima pilietinį tapatumą ir pilietinę galią; gyvenimą bendruomenėje, kuriant demokratinę visuomenę; pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms; valstybės kūrimą ir valstybingumo stiprinimą tarptautinėje bendruomenėje. Pilietinį

tapatumą ir pilietinę galią mokiniai ugdosi, vertindami skaitomo, klausomo ir audiovizualinio teksto turinį, raišką, intenciją, poveikį klausytojui, interpretuodami ir apibendrindami; kritiškai vertindami įvairių šaltinių informaciją ir tinkamai ją panaudodami; reikšdami mintis ir jausmus sklandžiai, aiškiai, turtinga kalba; reikšdami argumentuotą asmeninį požiūrį į įvykius, reiškinius ar tekstus; rašydami įvairių tipų rašinius, įvairius pasakojamuosius, informacinius, aiškinamuosius ir argumentavimo tekstus. Gebėjimą sugyventi bendruomenėje mokiniai ugdosi, kurdami ir puoselėdami teigiamus tarpusavio santykius įvairiose komunikavimo situacijose; kultūringai keldami problemas, atsakingai priimdami sprendimus; sąmoningai stebėdami kalbos reiškinius, vykstančius daugiakalbėje ir daugiakultūrėje aplinkoje, gretindami skirtingų kalbų elementus; apibūdindami įvykius ir reiškinius, apie juos pasakodami ir samprotaudami. Pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms mokiniai ugdosi, laikydamiesi bendrinės lietuvių kalbos normų ir viešojo bendravimo etikos; pasirinkdami tinkamą komunikavimo būdą; aptardami savo amžiui aktualias problemas; tinkamai dalydamiesi patirtimi, nuomone ir informacija; kartu priimdami pagrįstus sprendimus; atitinkamais aspektais analizuodami Programoje numatytus kūrinius. Mokiniai prisideda prie valstybės kūrimo ir valstybingumo stiprinimo aptardami Lietuvos kultūros reiškinius, dalyvaudami mokyklos, savo miesto (krašto) kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, inicijuodami pilietinius projektus.

17. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija apima asmens savimonę ir savitvardą; socialinį sąmoningumą ir tarpusavio santykių kūrimo gebėjimus; atsakingą sprendimų priėmimą; asmens rūpinimąsi fizine ir psichine sveikata. Savimonės ir savitvartos įgūdžius mokiniai ugdosi, kai nagrinėdami literatūros kūrinius mokosi atpažinti ir įvardyti paauglystei būdingas emocijas; analizuoja įvairias situacijas ir mokosi įveikti iššūkius (nepalankias situacijas, nevirtę ir nusivylimą); analizuoja ir įvardija žmogiškąsias vertybes (pagarbą sau ir kitiems, geranoriškumą, atsakomybę, pagalbą, sąžiningumą, drąsą, savidrausmę, sveikatą; šeimą); geba paaiškinti, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus; siekia asmeninių ir akademinių tikslų, analizuoja akademinio tobulėjimo pažangą, reflektuoja sėkmę ir klaidas. Empatiškumo, socialinio sąmoningumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius mokiniai ugdosi, kai mokosi nuspėti kitų emocijas ir savijautą skirtingose situacijose; lygina savo ir kitų požiūrius, supranta, kad vertybinės nuostatos skirtingose kultūrose gali būti skirtingos; analizuoja, kaip žmogaus elgesys veikia kitus žmones; pritaiko veiksmingo klausymosi įgūdžius kasdieniuose pokalbiuose, naudojasi pokalbio užmezgimo ir palaikymo strategijomis, kad suprastų kitų emocijas ir savijautą; net ir sunkioje situacijoje mokosi išlikti objektyvūs ir argumentuoti savo nuomonę. Atsakingo sprendimų priėmimo ir elgesio įvertinant pasekmes gebėjimus mokiniai ugdosi, kai mokosi planuoti laiką, laiku atlikti užduotis, analizuoja galimus iššūkius ir kliūtis, kurių gali kilti, atliekant užduotis, užduočių planuoja, kaip jas įveikti; apmąsto ir įsivertina, kaip sekėsi atlikti užduotis; geba apmąstyti, įvertinti savo ir bendraklasių gebėjimus, žinias, savybes ir panaudoti jas bendruomenės gerovei. Rūpinimosi sveikata įgūdžius mokiniai ugdosi, kai nagrinėdami įvairius tekstus mokosi apibūdinti asmens gyvenimo būdo ir aplinkos veiksmų įtaką sveikatai, žmogaus gyvybę ir sveikatą priimti kaip vertybę.

18. Skaitmeninė kompetencija. Skaitmeninė kompetencija apima bendravimą ir bendradarbiavimą virtualioje erdvėje, skaitmeninio turinio kūrimą, informacijos atranką ir vertinimą, problemų sprendimą, medijų raštingumą. Bendravimo ir bendradarbiavimo virtualioje erdvėje gebėjimus mokiniai ugdosi, kai saugiai ir etiška bendrauja ir bendradarbiauja virtualiose socialinėse grupėse, žaidžia internetinius humanitarinio pobūdžio žaidimus ir mokosi, ugdydamiesi skaitmeninę kompetenciją, rašo asmeninius ir dalykinius elektroninius laiškus, dalijasi informacija; naudodamiesi socialiniais tinklais, dalyvauja savo mokyklos, bendruomenės, regiono, Lietuvos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime. Skaitmeninio turinio kūrimo gebėjimus mokiniai ugdosi, kurdami su lietuvių kalbos ir literatūros dalyku susijusį ir tarpdalykinį skaitmeninį turinį, pavyzdžiui, pranešimo pateiktis, įgarsindami tekstą, skelbdami savo kūrybą, rašto darbus, etiška komentuodami knygas ir kultūros įvykius mokyklos intranete ar (ir) internete. Informacijos atrankos ir vertinimo gebėjimus mokiniai ugdosi, kai teisėtai ir kūrybiškai naudojasi interneto galimybėmis; savarankiškai naudojasi įvairiais elektroniniais žodynais, tekstynais ir elektroniniais mokymosi šaltiniais, kalbos ir literatūros duomenų bazėmis, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banku, socialiniais tinklais ir

kt. Problemų sprendimo gebėjimus mokiniai ugdo, kai sumaniai naudojami skaitmeninėmis priemonėmis, siekiami veiksmingo ir konstruktyvaus lietuvių kalbos ir literatūros dalyko mokymosi; puoselėja savo informacinę vertybių kultūrą (atsakingai pasirenka informacijos šaltinius internete, saugo intelektualinę nuosavybę, gerbia autorių teises, rūpinasi komentarų kultūra). Informacinių technologijų raštingumą mokiniai ugdo, kurdami elektronines knygas, filmus (juos montuodami ir skelbdami), kurdami ir transliuodami tinklaraides; pasirinkdami tinkamas programas audiovizualiniams kūriniams planuoti, komponuoti ir redaguoti.

IV SKYRIUS

PASIEKIMŲ SRITYS IR PASIEKIMAI

19. Programoje pasiekimų sritys žymimos raide (pavyzdžiui, A, B), o raide ir skaičiumi (pavyzdžiui, A1, A2) žymimas tos pasiekimų srities pasiekimas.

20. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika (A). Šioje srityje aprašomi mokinių pasiekimai, apimantys gebėjimus suprasti kalbėjimo ir klausymosi paskirtį, teikiamas galimybes ir naudą; kalbėti, atsižvelgiant į komunikavimo situaciją, tikslą ir adresatą; aktyviai klausytis, dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose, diskusijose, debatuose, kelti problemas, argumentuotai pritarti arba prieštarauti; suprasti įvairių sakininių ir medių tekstų turinį, interpretuoti, daryti išvadas ir vertinti išgirstą informaciją ir jos pateikimo būdus; laikytis kalbos normų ir viešojo bendravimo etikos, pasirinkti tinkamas kalbinės raiškos, neverbalinės komunikacijos ir kitas priemones; tiksliai taikyti kalbėjimo ir klausymosi strategijas. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

20.1. aktyviai klausosi sakinio teksto (A1);

20.2. dalyvauja įvairiose komunikavimo situacijose, klausosi ir kalba, atsižvelgdami į situaciją, tikslą, adresatą (A2);

20.3. tinkamai vartoja kalbinės raiškos priemones, laikosi kalbos normų (A3);

20.4. taiko klausymosi ir kalbėjimo strategijas (A4).

21. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas (B). Šioje srityje aprašomi mokinių pasiekimai, apimantys gebėjimus įvairiais būdais skaityti Programoje rekomenduojamus ir pagal savo poreikius, interesus pasirinktus grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai ir atsakingai naudotis spausdintais ir skaitmeniniais informacijos šaltiniais; aptarti, analizuoti, interpretuoti, vertinti tekstus turinio ir raiškos požiūriu, remiantis literatūros žiniomis, numatytomis turinio apimtyje; tiksliai taikyti reikiamas skaitymo strategijas, planuoti skaitymo veiklą; atskleisti savo filologinį ir kultūrinį išprusimą, pažįstant ir aptariant Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūros reiškinius; dalyvauti mokyklos, bendruomenės, regiono, šalies kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime kaip stebėtojai, vartotojas, atlikėjas, kūrėjas ar kritikai. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

21.1. skaito įvairaus pobūdžio tekstus, naudojami įvairiais informacijos šaltiniais, randa informaciją (B1);

21.2. aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2);

21.3. vertina skaitomų tekstų turinį ir raišką (B3);

21.4. taiko skaitymo strategijas (B4);

21.5. atskleidžia filologinį ir kultūrinį išprusimą (B5);

21.6. dalyvauja kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime (B6).

22. Rašymas ir teksto kūrimas (C). Šioje srityje aprašomi mokinių pasiekimai, apimantys gebėjimus suprasti rašymo prasmę, naudą ir teikiamas galimybes; kurti rašytinius ir skaitmeninius tekstus įvairiais tikslais (saviraiškos, informavimo, aiškinimo, įtikinimo), atsižvelgiant į rašymo tikslą, adresatą ir komunikavimo situaciją, tinkamai pasirinkti kuriamo teksto žanrą ir struktūrą, reikšti mintis ir jausmus taisyklinga, sklandžia, aiškia, turtinga kalba, laikytis kalbos normų bendravimo etikos, tiksliai taikyti rašymo strategijas. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

22.1. kuria tekstus atsižvelgdami į rašymo tikslą, adresatą ir komunikavimo situaciją (C1);

22.2. kuria tinkamos struktūros tekstus, rašo taisyklinga ir stilinga kalba (C2);

22.3. taiko rašymo strategijas (C3).

23. Kalbos pažinimas (D). Šioje srityje aprašomi mokinio pasiekimai, apimantys gebėjimus atpažinti lietuvių kalbos garsus ir raides, tobulinti tartį; aptarti lietuvių kalbos leksikos įvairovę; pažinti kalbos sistemą: išsiaiškinti žodžių kaitymo ir darybos būdus, kalbos dalių požymius, aptarti žodžių ryšius sakinyje, žodžių junginius ir sakinių rūšis, laikytis kalbos normų kalbant ir rašant; taikyti žinias apie tekstą, jo sandarą ir stilistiką; taikyti kalbos pažinimo strategijas; stebėti kalbos reiškinius, vykstančius daugiakalbėje ir daugiakultūroje aplinkoje; pažinti lietuvių kalbos kūrybines galias ir jomis naudotis kalbant ir rašant, suvokti kalbos reikšmę asmens tapatybei, tautai, bendruomenei ir valstybei. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

23.1. taiko fonetikos ir kirčiavimo žinias (D1);

23.2. taiko leksikos, žodžių darybos, morfologijos ir rašybos žinias (D2);

23.3. taiko sintaksės ir skyrybos žinias (D3);

23.4. taiko žinias apie tekstą ir teksto stilistiką (D4);

23.5. taiko kalbos pažinimo strategijas (D5);

23.6. analizuoja ir vertina kalbos funkcionavimą visuomenėje (D6).

24. Mokinių pasiekimų raida aprašoma pagal pasiekimų sritis, pateikiant mokinių pagrindinio lygio pasiekimus kas dvejus metus. Lentelėje raide (pavyzdžiui, A, B, ...) žymima pasiekimų sritis, raide ir skaičiumi (pavyzdžiui, A1, A2, ...) žymima tos pasiekimų srities pasiekimų grupė, raide ir trimis skaičiais (pavyzdžiui, A1.1.3, A2.1.3, ...) žymimas tos pasiekimų srities konkretus pagrindinio lygio pasiekimas.

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika (A)							
Aktyviai klausosi sakytinio teksto (A1).	Atidžiai klausosi, aptaria (atrenka, išskiria) esminę informaciją; reaguoja į klausimus, prašymus, pastebėjimus, pajuokavimus (A1.1.3).	Klausosi dėmesingai ir reflektoriai (žodinėmis ir (ar) nežodinėmis priemonėmis parodydamas santykį su pranešimu), tiksliai atrenka informaciją (A1.1.3).	Aptaria teksto tematiką, turinį, susieja teksto dalis, daro apibendrinančias išvadas (A1.1.3).	Išskiria klausymosi tikslo atžvilgiu svarbią informaciją, ją grupuoja, (įvairiais, tinkamais būdais) išsiaiškina nesuprastas mintis, idėjas, sąvokas (A1.1.3).	Aptaria įvairaus pobūdžio sakytinių tekstų turinį (esmę ir detales, pagrindinę mintį, keliamas problemas, reiškiamus požiūrius, pateikiamus argumentus), paaiškina tiesioginę ir perkeltinę prasmę (A1.1.3).	Analizuoja ir interpretuoja sakytinį tekstą (monologą, ir dialogą ir polilogą), atskleidamas, kokią įtaką teksto prasmei daro raiškos, teksto tikslų, konteksto ir adresato ryšys (A1.1.3).	Analizuoja ir interpretuoja sakytinį tekstą (monologą, dialogą ir polilogą), atskleidamas, kokią įtaką teksto prasmei daro raiška, kontekstas, ir pasirinktas kalbos žanras (A1.1.3).
	Išgirstą informaciją sieja su sava patirtimi, vertina pagal nurodytus kriterijus (A1.2.3).	Išgirstą informaciją sieja su sava patirtimi ir kontekstu, vertina pagal susitartus kriterijus (A1.2.3).	Kritiškai vertina išgirstą informaciją pagal susitartus kriterijus, komentuoja jos pagrįstumą (nepagrįstumą), įvykių galimumą (negalimumą) ir pan. (A1.2.3).	Vertina klausomo teksto turinį ir raišką bei kalbėjimo kultūrą, išsako savo požiūrį, jį argumentuoja (A1.2.3.).	Argumentuotai vertina klausomo teksto turinį ir raišką, kalbėjimo kultūrą, kalbėtojo intencijas, adresatui daromą poveikį (A1.2.3).	Argumentuotai vertina idėjas ir požiūrius, įvairių tekstų struktūros, kalbos ir stilistikos panašumus bei skirtumus, kalbėjimo ir vaizdų poveikį adresatui (A1.2.3).	Argumentuotai vertina idėjas ir požiūrius, įvairių tekstų struktūros, stiliaus panašumus bei skirtumus, kalbėjimo ir vaizdų poveikį adresatui, įtaigumą, adresanto santykį su adresatu,

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
							argumentų tinkamumą ir išvadų pagrįstumą (A1.2.3).
Dalyvauja įvairiose komunikavimo situacijose, klausosi ir kalba, atsižvelgdamas į situaciją, tikslą, adresatą (A2).	Iš anksto pasirengęs kalba monologu (pvz., trumpos kalbos, sveikinimai), dalyvauja pokalbiuose, naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (mimika, judesiais) (A2.1.3).	Iš anksto pasirengęs kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, tinkamai naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (A2.1.3).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, klausia, atsako, reiškia savo nuomonę, tinkamai naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (A2.1.3).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, debatuose, klausia, atsako, prieštarauja, argumentuoja, tikslingai naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis. Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.3).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja įvairiuose (ir viešuose) pokalbiuose, diskusijose, debatuose, klausia, atsako, kelia problemas, svarsto, argumentuoja, prieštarauja. Tikslingai naudojami neverbalinės kalbos ir kitomis priemonėmis, laikosi kalbos etiketo reikalavimų. Bendrauja betarpiškai ir virtualiai (A2.1.3).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja įvairiuose pokalbiuose, diskusijose, debatuose, pradeda, plėtoja ir apibendrina pokalbį, tinkamai reiškia argumentuotą pritarimą arba prieštaravimą ir kritiką. Tikslingai naudojami neverbalinės kalbos ir kitomis priemonėmis. Bendrauja betarpiškai ir virtualiai (A2.1.3).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja įvairiuose pokalbiuose, diskusijose, debatuose, pradeda, plėtoja ir apibendrina pokalbį, tinkamai reiškia argumentuotą pritarimą arba prieštaravimą ir kritiką, naudoja būdus ir priemones, tinkamus skirtingų žanrų tekstams. Bendrauja betarpiškai ir virtualiai (A2.1.3).

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
	Klausydamas ar kalbėdamas atsižvelgia į adresatą ir komunikavimo situaciją, kai yra suteikiama pagalba; leidžia pašnekovui išsakyti savo mintis, laikosi mandagaus bendravimo susitarimų (A2.2.3).	Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą ir komunikavimo situaciją, tinkamai reaguoja; rodo susidomėjimą, gerbia kito nuomonę, laikosi jam žinomų kalbos etiketo taisyklių (A2.2.3).	Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą (bendraamžiai, artimieji, mokytojai, kiti suaugusieji) ir komunikavimo situaciją, daugeliu atvejų pasirenka tinkamą kalbinę raidą, laikosi kalbos etiketo reikalavimų (A2.2.3).	Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą (jaunesni, bendraamžiai, suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (oficiali ar neoficiali). Pasirenka tinkamą kalbinę raidą (A2.2.3).	Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą (pažįstami ir nepažįstami žmonės), dalyvauja įvairiose komunikavimo situacijose (tiesioginėse ir virtualiose), tikslingai pasirenka raidos priemones (A2.2.3).	Tikslingai pasirenka konkrečioje komunikavimo situacijoje adresatui tinkantį teksto turinį, medžiagos išdėstymo principą ir priemones, prisitaiko prie auditorijos poreikių (A2.2.3).	Sakytinį tekstą ir priemones lanksčiai pritaiko įvairiems adresatams ir įsivaizduojamoms ar tikroms komunikavimo situacijoms (A2.2.3).
	Siekdamas sudominti nuosekliai, raiškiai pasakoja ar atpasakoja, kalbėdamas nenukrypsta nuo temos (A2.3.3).	Siekdamas sudominti emociškai, raiškiai pasakoja, paaiškindamas priežastis ir pasekmes. Kalbėdamas nuosekliai plėtoja temą (A2.3.3).	Siekdamas saviraiškos ir sudominti pasakoja nuotykius, įvykius, pagrįstus patirtimi bei išmone. Į pasakojimą pagrįstai įterpia objektų	– (A2.3.3)	– (A2.3.3)	– (A2.3.3)	– (A2.3.3)

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
			apibūdinimą (A2.3.3).				
	Aiškiai informuoja, trumpai paaiškina, bendrais bruožais apibūdina (A2.4.3).	Tiksliai, aiškiai informuoja, paaiškina, išsamiai apibūdina (A2.4.3).	Tiksliai, aiškiai informuoja, išsamiai apibūdina, nuosekliai papasakoja įvykį (kaip tai atsitiko?), paaiškina nesudėtingą procesą (kaip tai daroma?) (A2.4.3).	Tiksliai, aiškiai informuoja, nuosekliai, dalykiškai apibūdina įvairius objektus, palygina keletą objektų, paaiškina procesą (A2.4.3).	Tiksliai, aiškiai informuoja, paaiškina sąvokas, analizuoja procesus, reiškinius. Laikydamasis numatytų kriterijų pristato objektą ar veiklą (pvz., knygą, projektą) (A2.4.3).	Laikydamasis numatytų kriterijų rengia aiškius ir tikslingus pristatymus, sako tinkamos struktūros informacinės kalbas visuomenės gyvenimo ar kultūros temomis, teiginius pagrindžia tinkamais pavyzdžiais (A2.4.3).	Laikydamasis numatytų kriterijų minčių dėstymo logikos, pasirinktų kalbos kompozicijos principų ir žanro reikalavimų rengia pristatymus, sako kalbas (A2.4.3).
	Išsako savo ar persako kitų nuomonės apie gerai pažįstamus dalykus (A2.5.3).	Išsako savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus, ją pagrindžia remdamasis patirtimi (A2.5.3).	Išsako savo nuomonę, vertina, argumentuoja remdamasis patirtimi ir gerai žinomu kontekstu (A2.5.3).	Išsako savo nuomonę, vertina, argumentuoja remdamasis patirtimi ir kitais šaltiniais (A2.5.3).	Išsako savo požiūrį apie gana abstrakčius dalykus, vertina, argumentuoja remdamasis įvairiais šaltiniais (A2.5.3).	Sako aiškias, tinkamos struktūros įtikinimo kalbas visuomenės gyvenimo ar kultūros temomis, teiginius pagrindžia tinkamais	Argumentuotai kalba: formuluoja teiginius, kelia problemas, pateikia argumentus ir juos pagrindžia, interpretuoja įrodymus, nuomones,

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
						argumentais ir pavyzdžiais, polemizuoja, remiasi įvairiais šaltiniais (A2.5.3).	klausimus (A2.5.3).
Tinkamai vartoja kalbinės raiškos priemones, laikosi kalbos normų (A3).	Taisyklingai taria, kirčiuoja dažniausiai vartojamus žodžius. Tinkamai intonuoja sakinius, kai yra suteikiama pagalba (A3.1.3).	Taisyklingai taria, kirčiuoja dažnai vartojamus žodžius. Tinkamai intonuoja sakinius, daro pauzes, balsu pabrėžia svarbiausią prasminę sakinio vietą (loginis kirtis) (A3.1.3).	Laikosi mokymosi turinyje numatytų kalbos normų. Atsižvelgdamas į kalbėjimo turinį ir kontekstą, tinkamai intonuoja sakinius, daro pauzes, deda loginius kirčius sakiniuose ir frazėse (A3.1.3).	Laikosi mokymosi turinyje numatytų kalbos normų, taiko kalbos žinias, suprasdamas, kad kalbos taisyklingumas, pasirinktų žodžių tikslumas padeda klausytojui geriau suvokti prasmę. Tinkamai intonuoja atsižvelgdamas į kalbėjimo turinį (A3.1.3).	Laikosi bendrinės lietuvių kalbos normų, nežinomus atvejus pasitikrina žodynuose, žinyuose. Kalba tinkama intonacija (pvz., iškilmingai, neutraliai, ironiškai) atsižvelgdamas į kalbėjimo tikslą ir situaciją (A3.1.3).	Laikosi bendrinės lietuvių kalbos normų, nežinomus atvejus pasitikrina žodynuose, žinyuose. Pasirenka tinkamą kalbinę raišką siekdamas komunikavimo tikslų, paiso bendrųjų stiliaus reikalavimų (A3.1.3).	Laikosi bendrinės lietuvių kalbos normų, nežinomus atvejus pasitikrina žodynuose, žinyuose. Pasirenka tinkamą kalbinę raišką siekdamas komunikavimo tikslų, paiso bendrųjų stiliaus reikalavimų ir išlaiko stiliaus vientisumą (A3.1.4).
	Turtina savo kalbą naujais žodžiais ir posakiais. Tinkamai juos vartoja įprastose, žinomose	Turtina savo kalbą naujais žodžiais ir posakiais (ir perkeltinės prasmės, tarptautiniais).	Turtina savo kalbą naujais žodžiais, frazėmis ir posakiais (vaizdingais veiksmažodžiais,	Turtina savo kalbą naujomis kalbinės raiškos priemonėmis (palyginimais, citatomis,	Remdamasis skaitoma literatūra ir sektiniais viešojo diskurso pavyzdžiais turtina savo kalbą	Remdamasis geriausiais retorikos, literatūros pavyzdžiais turtina savo kalbą	Remdamasis geriausiais retorikos, literatūros pavyzdžiais turtina savo kalbą

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
	situacijose, pažįstamame kontekste. Kalbėdamas tinkamai pavartoja tarmybės (jeigu jas žino) (A3.2.3).	Tikslingai juos vartoja įprastose ir naujose situacijose. Tinkamoje situacijoje tikslingai vartoja vaizdingus tarmiškus žodžius ar posakius (jeigu juos žino) (A3.2.3).	frazeologizmais, palyginimais, tarmybėmis ir kt.) ir tinkamai jas vartoja (A3.2.3).	metaforomis, metonimijomis ir kt.) ir tinkamai jas vartoja (A3.2.3).	leksinėmis, sintaksinėmis ir fonetinėmis stiliumis figūromis ir tinkamai jas vartoja (A3.2.3).	įvairiomis kalbinėsraiškos priemonėmis ir tinkamai jas vartoja (A3.2.3).	įvairiomis kalbinėsraiškos priemonėmis ir kūrybiškai jomis naudojasi kalbėdamas (A3.2.3).
Taiko klausymosi ir kalbėjimo strategijas (A4).	Mokytojo padedamas apmąsto savo klausymą ir kalbėjimą: įvardija, kas pasisekė, kas – ne, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip; paprašo pakartoti, patikslinti, jeigu ko nors nesuprato (A4.1.3).	Mokytojo padedamas apmąsto savo klausymą ir kalbėjimą: paaiškina, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip; įvardija, ko ir kodėl nesuprato, ir naudojasi jam žinomais būdais tai išsiaiškinti (A4.1.3).	Apmąsto savo klausymą ir kalbėjimą: remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija išsiaiškina, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką ir kaip reikėtų patobulinti (A4.1.3).	Remdamasis savo kalbėjimo ir klausymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija aiškinasi, kurios iš taikytų rengimosi kalbėti ir kalbėjimo strategijų tinka vienai ar kitai problemai spręsti, numato kalbėjimo gebėjimų	Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija aiškinasi, kurios iš taikytų rengimosi kalbėti ir kalbėjimo strategijų tinka vienai ar kitai problemai spręsti, numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis ir išsikelia	Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija aiškinasi, kokios rengimosi kalbėti (kalbos turinio ir paties kalbėjimo planavimo), kalbėjimo strategijos asmeniškai tinkamos, numato kalbėjimo gebėjimų	Apmąsto savo klausymą ir kalbėjimą siekdamas įvertinti, kaip sekasi skirtingais būdais pristatyti panašias idėjas, koks bendravimo būdas geriausiai atspindi individualias jo kaip kalbėtojo savybes, požiūrį, vertybes (A4.1.3).

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
				tobulinimo sritis (A4.1.3).	mokymosi tikslus (A4.1.3).	tobulinimo sritis, išsikelia mokymosi tikslus ir numatyto, kaip jų siekti (A4.1.3).	
	Parodo kalbėtojui, kad jo klausosi. Naudojasi paprasčiausiomis kompensavimo strategijomis: pasako mintį kitais žodžiais, kalbą papildo gestais (A4.2.3).	Klausosi aktyviai: nusiteikia suprasti ir domėtis, išsiaiškina tikslą, pasižymi informaciją. Naudojasi kompensavimo strategijomis: remiasi situacijos kontekstu (nežinomą žodį supranta iš kitų žinomų žodžių), pasinaudoja bendra pranešimo logika (A4.2.3).	Klausosi aktyviai: vartoja pritarimo teiginius, klausosi klausdamas (savais žodžiais atkartoja, ką kalbėtojas sako, rodydamas savo supratimą, pvz., Jei gerai suprantu, tai...), išsiaiškina tikslą, pasižymi informaciją (A4.2.3).	Klausosi aktyviai: pasižymi reikšmingą informaciją. Išklauses kalbą pateikia kalbėtojui klausimų, reikalaujančių tikslinimo, aiškinimo, plėtoja pokalbį (A4.2.3).	Klausosi aktyviai: nustato pagrindinę kalbos mintį ir tai, kaip ji plėtojama ir patvirtinama dėstymo dalyje; užsirašo svarbiausius teiginius. Išklauses kalbą atkuria svarbiausias jos dalis; plėtoja pokalbį (A4.2.3).	Klausosi aktyviai: schema pavaizduoja kalbos tezės ir ją pagrindžiančių minčių ryšį, užsirašo esminius žodžius, plėtoja pokalbį (A4.2.3).	Klausosi aktyviai: schema pavaizduoja kalbos tezės ir ją pagrindžiančių minčių ryšį, užsirašo esminius žodžius. Išklauses kalbą paaiškina, kaip tezė buvo išdėstyta; plėtoja pokalbį (A4.2.3).
	Kalbėdamas su vienu pašnekovu ir grupėje, taiko skirtingas komunikavimo strategijas	Tinkamai taiko mokytojo pasiūlytas strategijas rengiantis kalbėti ir kalbant	Eksperimentuoja taikydamas įvairias pasiūlytas pasirengimo kalbai ir kalbėjimo strategijas	Pasirenka ir derina tinkamas pasirengimo kalbai ir kalbėjimo strategijas (A4.3.3).	Tikslingai naudoja tinkamiausiomis pasirengimo kalbėti ir kalbėjimo	Tikslingai taiko komunikavimo strategijas, kuria teigiamus tarpusavio santykius	Tikslingai taiko komunikavimo strategijas ir kuria teigiamą komunikavimo aplinką (A4.3.3).

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
	(A4.3.3).	(A4.3.3).	(A4.3.3).		strategijomis (A4.3.3).	(A4.3.3).	
2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas (B)							
Skaitymo įvairaus pobūdžio tekstus, naudojami įvairiais informacijos šaltiniais, randa informaciją (B1).	Skaitymo balsu ir tyliai sakiniams, suprasdamas mintį. Taisyklingai taria garsus ir tinkamai intonuoja tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius, daro pauzes (B1.1.3).	Skaitymo sklandžiai, įvairiais būdais (balsu ir tyliai, tik perbėgdamas akimis ir lėtai, įsigilindamas); skaitymo suprasdamas mintį, balsu pabrėžia svarbiausią prasmę sakinio vietą, tinkamai intonuoja tiesioginę kalbą (B1.1.3).	Skaitymo tiksliai, sklandžiai žinomus ir nežinomus tekstus, daugeliu atvejų pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį. Raiškiai skaito grožinius tekstus, tinkamai perteikdamas pasirinktomis intonavimo priemonėmis jų nuotaiką (B1.1.3).	Skaitymo tiksliai, tinkamu tempu ir įvairiais būdais žinomus ir nežinomus tekstus, atsižvelgdamas į užduotį ir teksto pobūdį. Raiškiai skaito grožinius tekstus, paisydamas jų rūšies ypatybių, tinkamai perteikdamas pasirinktomis intonavimo priemonėmis nuotaiką, reiškiamus jausmus, prasmę (B1.1.3).	Skaitymo tiksliai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį ir teksto pobūdį. Raiškiai skaito grožinius tekstus, paisydamas jų rūšies ir žanro ypatybių, tinkamai perteikdamas pasirinktomis intonavimo priemonėmis idėjas ir prasmę (B1.1.3).	Skaitymo tiksliai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį, teksto pobūdį ir žanrą. Raiškiai skaito grožinius tekstus, paisydamas jų rūšies ir žanro ypatybių, konteksto, tinkamai perteikdamas pasirinktomis intonavimo priemonėmis idėjas ir prasmę (B1.1.3).	Skaitymo tiksliai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį, teksto pobūdį ir žanrą. Raiškiai skaito grožinius tekstus, paisydamas jų rūšies ir žanro ypatybių, konteksto, tinkamai perteikdamas pasirinktomis intonavimo priemonėmis idėjas ir prasmę (B1.1.3).
	Skaitymo savo poreikius ir galimybes	Skaitymo savo poreikius ir galimybes	Skaitymo įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir	Skaitymo įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir	Skaitymo įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir	Skaitymo įvairių laikotarpių ir žanrų grožinius ir	Skaitymo įvairių laikotarpių ir žanrų grožinius ir

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
	atitinkančius tekstus, nusako turinio esmę, išskiria tekste vyraujančius elementus (pvz., esminę informaciją, įvykį, aprašymą ar pan.) (B1.2.3).	atitinkančius tekstus, nusako jų turinį, apibendrina tekstą ar jo dalį (B1.2.3).	negrožinius bei kitų medijų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, paaiškina skaitymo reikšmę ir motyvus (B1.2.3).	negrožinius bei kitų medijų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, paaiškina skaitymo motyvus ir savo pasirinkimus, apmąsto skaitymo reikšmę (B1.2.3).	negrožinius bei kitų medijų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, argumentuoja savo pasirinkimus, reflektuoja skaitymo reikšmę asmens savimonei, emociniam augimui, kultūriniam išprusimui (B1.2.3).	negrožinius bei kitų medijų tekstus, siekdamas įvairių tikslų, argumentuoja savo pasirinkimus, reflektuoja asmeninę ir visuomeninę skaitymo reikšmę, remdamasis savo skaitymo ir literatūrine (kultūrine) patirtimi (B1.2.3).	negrožinius, kitų šiuolaikinių medijų tekstus, siekdamas įvairių tikslų, argumentuoja savo pasirinkimus, reflektuoja asmeninę ir visuomeninę skaitymo reikšmę, remdamasis savo skaitymo ir literatūrine (kultūrine) patirtimi (B1.2.3).
	Atsižvelgdamas į skaitymo tikslus ir poreikius, suaugusiųjų padedamas naudoja bibliotekomis, interneto svetainėmis ir kitomis informacinių technologijų teikiamomis	Atsižvelgdamas į skaitymo tikslus ir poreikius, naudoja bibliotekomis, interneto svetainėmis ir kitomis informacinių technologijų teikiamomis galimybėmis skaityti (B1.3.3).	Tikslingai ir atsakingai naudoja bibliotekomis, susirastais informacijos šaltiniais (žodynais, enciklopedijomis, informaciniais portalais) (B1.3.3).	Tikslingai ir atsakingai naudoja bibliotekomis, įvairiais informacijos šaltiniais (žodynais, enciklopedijomis, informaciniais portalais, mediatekomis) (B1.3.3).	Tikslingai ir atsakingai naudoja bibliotekomis, įvairiais informacijos šaltiniais (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų medžiaga, mediatekomis, kultūros	Tikslingai ir atsakingai naudoja bibliotekomis, įvairiais susirastais informacijos šaltiniais (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų medžiaga, mediatekomis,	Tikslingai ir atsakingai naudoja bibliotekomis, įvairiais pasirinktais informacijos šaltiniais (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų, archyvų medžiaga,

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
	galimybėmis skaityti (B1.3.3).				svetainėmis, portalais) (B1.3.3).	kultūros svetainėmis, portalais) (B1.3.3).	duomenų bazėmis, mediatekomis, kultūros svetainėmis, portalais) (B1.3.3).
	Randa tekste aiškiai tiesiogiai pateiktą informaciją. Naudojasi vaikams skirtomis enciklopedijomis, žodynais, žinynais, saugesniu (draugišku) internetu (B1.4.3).	Randa tekste tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą informaciją. Naudojasi įvairiais informacijos šaltiniais, atsirinkdamas informaciją konkrečiam tikslui (pvz., sužinoti, pritaikyti, kurti) (B1.4.3).	Pasirenka tinkamus informacijos šaltinius, paaiškina savo pasirinkimus. Skiria tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą, esminę ir neesminę informaciją, faktą ir nuomonę (B1.4.3).	Pasirenka, remdamasis kriterijais, tinkamus ir patikimus informacijos šaltinius, paaiškina savo pasirinkimus. Tikslingai ieško informacijos, ją sistemina, skirdamas esminę ir neesminę informaciją, argumentuotą ir neargumentuotą požiūrį, atpažįsta siekimą daryti poveikį (B1.4.3).	Vertina, remdamasis kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą, patikimumą, savo vertinimus pagrindžia. Sistemina tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą informaciją iš kelių šaltinių, skiria informavimą ir įtikinimą, atpažįsta naujame kontekste tiesioginio ir netiesioginio poveikio	Vertina, remdamasis kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą, patikimumą, pagrįstumą ir vertingumą, savo vertinimą pagrindžia. Sistemina tiesioginę ir netiesioginę informaciją iš kelių šaltinių, ją tikrina, lygina; atpažįsta naujame kontekste prieštarinę informaciją, tiesioginio ir netiesioginio	Vertina, remdamasis kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą, patikimumą, pagrįstumą ir vertingumą, savo vertinimą pagrindžia. Sistemina tiesioginę ir netiesioginę informaciją iš kelių šaltinių, ją tikrina, lygina; atpažįsta naujame kontekste prieštarinę informaciją, tiesioginio ir netiesioginio

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
					(manipuliacijos, propagandos) atvejus, juos paaiškina (B1.4.3).	poveikio (manipuliacijos, propagandos) atvejus, juos paaiškina (B1.4.3).	poveikio (manipuliacijos, propagandos) atvejus, juos paaiškina (B1.4.3).
Aptaria skaitomus tekstus, analizuoja, interpretuoja, daro išvadas, remdamasis literatūros žiniomis (B2).	Skiria grožinį ir negrožinį tekstus; pagal išorinius požymius skiria prozos ir poezijos kūrinius (B2.1.3).	Nusako esminius grožinio ir negrožinio teksto požymius, skiria prozos, poezijos, dramos kūrinius. Atpažįsta amžiaus tarpsniui aktualius kūrinių žanrus, pavyzdžiui, pasaka, eilėraštis, apsakymas, drama (B2.1.3).	Išvardija grožinio ir negrožinio teksto požymius, skiria prozos, poezijos, dramos, tautosakos kūrinius, atpažįsta mokymosi turinyje nurodytus žanrus. Nurodo ir aptaria esmines eiliuotos kalbos ypatybes, fakto svarbą pažintiniame tekste (B2.1.3).	Argumentuodama skiria programoje nurodytus prozos, poezijos, dramos, tautosakos, egodokumentikos ir kitų negrožinių tekstų žanrus, aptaria esmines jų struktūros ypatybes. Paaiškina ritmo, rimo reikšmę poezijos tekstuose (B2.1.3).	Argumentuodama skiria literatūros rūšis (epiką, lyriką, dramą), mokymosi turinyje nurodytus grožinių ir negrožinių tekstų žanrus, paaiškina jų struktūrą, remdamasis literatūros žiniomis. Aptaria eiliuotos kalbos ypatybes, jas susieja su teksto reikšmėmis (B2.1.3).	Analizuodamas tekstus, remiasi žiniomis apie grožinių ir negrožinių tekstų rūšį, tipą, žanrą, struktūrą ir kontekstus. Analizuoja eiliuotos kalbos ypatybes, susiedamas su teksto reikšmėmis, kontekstais (B2.1.3).	Analizuodamas tekstus, remiasi žiniomis apie grožinių ir negrožinių tekstų rūšį, tipą, žanrą, struktūrą ir kontekstus. Analizuoja eiliuotos kalbos ypatybes, jas susiedamas su teksto reikšmėmis, kontekstais. Palygina tekstus pagal žanrinius požymius, teiginius pagrindžia (B2.1.3).

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
	Įvardija ir trumpai apibūdina kūrinio veikėjus (B2.2.3).	Apibūdina grožinio teksto veikėjus, aptaria ir vertina jų veiksmus, samprotauja apie jų santykius (B2.2.3).	Aptaria veikėjų charakterius, socialinius santykius, tiesiogiai ir netiesiogiai įvardytas vertybes, vertina veikėjų poelgius, atpažįsta pasakotoją. Apibūdina tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštus eilėraščio kalbančiojo išgyvenimus. Palygina nežinomų kūrinių veikėjus keliais siūlomais aspektais, teiginius pagrindžia (B2.2.3).	Aptaria kūrinio veikėjų charakterius, jų kaitą, vertybes, vertina poelgius ir jų pasekmes, paaiškina pasakotojo požiūrį ir vaidmenį. Poezijos tekstuose atpažįsta tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus, juos paaiškina. Aptaria tekstuose vaizduojamus socialinius reiškinius, istorinius įvykius. Palygina nežinomų kūrinių veikėjus keliais pasirinktais aspektais, teiginius pagrindžia (B2.2.3).	Analizuoja ir interpretuoja epikos, dramos tekstų veikėjų charakterius, lyrikos kūriniuose išreiškiamus lyrinio subjekto išgyvenimus, jų kaitą, vertybes, atskleidamas sąsajas su kultūros ar istoriniu kontekstu, atpažįsta ir aptaria pasakojimo perspektyvas, veikėjų kūrimo būdus, lyrinio subjekto raiškos formas, daugeliu atvejų argumentuotai vertina veikėjus. Palygina nežinomų kūrinių veikėjus keliais susiformuluotais aspektais,	Kryptingai analizuoja ir interpretuoja prozos ir dramos kūrinių veikėjų charakterius, poezijos kūrinyje išreiškiamus lyrinio subjekto išgyvenimus, jų kaitą, vertybes, siedamas su kontekstais; analizuodamas aptaria veikėjų kūrimo būdus, skirtingas pasakojimo perspektyvas, lyrinio subjekto raiškos formas; argumentuotai vertina veikėjus. Palygina nežinomų tekstų veikėjus keliais susiformuluotais aspektais, siedamas su	Kryptingai analizuoja ir interpretuoja prozos ir dramos kūrinių veikėjų charakterius, poezijos kūrinyje išreiškiamus lyrinio subjekto išgyvenimus, jų kaitą, vertybes, siedamas su kontekstais; analizuodamas aptaria veikėjų kūrimo būdus, skirtingas pasakojimo perspektyvas, lyrinio subjekto raiškos formas; argumentuotai vertina veikėjus. Palygina nežinomų tekstų veikėjus keliais susiformuluotais aspektais, siedamas su

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
					teiginius pagrindžia (B2.2.3).	kontekstu, teiginius pagrindžia (B2.2.3).	kontekstu, teiginius pagrindžia (B2.2.3).
	Nusako įvykių seką, nurodo aiškiai tekste įvardytą veiksmo vietą ir laiką (B2.3.3).	Aptaria įvykių seką ir svarbą, veiksmo laiką, vietą, jų kaitą (B2.3.3).	Atpažįsta ir aptaria pagrindines kūrinio siužeto dalis, įvykių seką, laiką, vietą, jų kaitą bei sąsajas su veikėjų išgyvenimais, vaizduojamas socialines realijas, jas susiedamas su savo socialine aplinka (B2.3.3).	Paaikrina kūrinio siužetą, palygina prozos, dramos veiksmą ir lyrikos vyksmą, juos susieja su veikėjo charakteriu, lyrinio subjekto išgyvenimais. Įvardija kūrinio veiksmo vietą ir laiką, pastebi jų kaitą, atpažįsta ir paaikrina vaizduojamas socialines, istorines realijas, jas susieja su dabarties socialiniais reiškiniais (B2.3.3).	Analizuoja ir interpretuoja epikos, dramos ir lyrikos kūrinuose vaizduojamą veiksmą (vyksmą), remdamasis laiko ir erdvės nuorodomis, siedamas su veikėjo charakteriu (lyrinio) subjekto išgyvenimais. Atpažįsta ir paaikrina vaizduojamas socialines, istorines realijas, kultūros epochų ypatybes, jas susieja su dabarties socialiniais,	Nuosekliai analizuoja ir interpretuoja prozos ir dramos kūrinių veiksmą, lyrikos vyksmą, tinkamai susiedamas su erdvės ir laiko reikšmėmis, veikėjų charakteriais, lyrinio subjekto išgyvenimais, praeities ir dabarties socialiniais, istoriniais, kultūriniais kontekstais (B2.3.3).	Nuosekliai analizuoja ir interpretuoja prozos ir dramos kūrinių veiksmą, lyrikos vyksmą, tinkamai susiedamas su erdvės ir laiko reikšmėmis, veikėjų charakteriais, lyrinio subjekto išgyvenimais, visu kūriniu, praeities ir dabarties socialiniais, istoriniais, kultūriniais kontekstais (B2.3.3).

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
					kultūros reiškiniais, šių laikų istorija (B2.3.3).		
	Randa tekste dažnai vartojamus vaizdingus žodžius ir frazes, paaiškina jų reikšmę (B2.4.3).	Randa tekste vaizdingus žodžius ir frazes, paaiškina jų reikšmę ir paskirtį (B2.4.3).	Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų raiškos ypatybes: atpažįsta turinio apimtyje numatytas kalbinės raiškos priemones ir paaiškina jų reikšmes (B2.4.3).	Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta turinio apimtyje numatytas kalbinės raiškos priemones ir paaiškina jų reikšmes, nurodo esminius grožinio ir negrožinio tekstų raiškos skirtumus, juos paaiškina (B2.4.3).	Analizuoja grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta mokymosi turinyje numatytas kalbinės raiškos priemones, paaiškina jų reikšmes, siedamas su teksto paskirtimi, adresatu (B2.4.3).	Analizuoja grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: daugeliu atvejų atpažįsta mokymosi turinyje numatytas kalbinės raiškos priemones nežinomuose tekstuose ir paaiškina jų reikšmes, susiedamas su kultūros epochos, literatūros krypties (srovės) estetika; aptaria autoriaus stiliaus individualumą (B2.4.3).	Analizuoja grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: daugeliu atvejų atpažįsta mokymosi turinyje numatytas kalbinės raiškos priemones nežinomuose tekstuose ir paaiškina jų reikšmes, susiedamas su kultūros epochos, literatūros krypties (srovės) estetika; aptaria autoriaus stiliaus individualumą. Lygina tekstus raiškos požiūriu, savo teiginius

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
							pagrindžia (B2.4.3).
	Randa skirtingose teksto vietose išsakytas mintis (pvz., pamokymus), samprotauja, kodėl mintis yra pateikta tam tikroje kūrinio vietoje (B2.5.3).	Atpažįsta ir paaiškina netiesiogiai pasakytas mintis, argumentuoja, kodėl pasirinktos tokios raiškos priemonės (B2.5.3).	Atpažįsta ir paaiškina potekstę, aptardamas tiesiogiai ir netiesiogiai pasakytas mintis, apibūdindamas tikrovišką ir sąlygišką (alegorinį, fantastinį) vaizdavimą (B2.5.3).	Paaiškina perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, aptardamas įvairius meninio vaizdavimo būdus (realistinį, alegorinį, metaforišką, fantastinį, humoristinį, ironišką ir kt.) (B2.5.3).	Nežinomame kontekste atpažįsta ir paaiškina perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, analizuodamas tikroviškus ir sąlygiškus meninio vaizdavimo būdus (simbolinį, satyrinį, groteskišką ir kt.), tinkamai juos siedamas su kultūros epochoms būdingu vaizdavimu (B2.5.3).	Analizuoja ir interpretuoja perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, kuriamas įvairiais tikroviškais ir sąlygiškais meninio vaizdavimo būdais, tinkamai siedamas su literatūros (kultūros kontekstais) (B2.5.3).	Analizuoja ir interpretuoja, perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, kuriamas įvairiais tikroviškais ir sąlygiškais meninio vaizdavimo būdais, tinkamai susiedamas su kūrinio visuma ir literatūros (kultūros) kontekstais (B2.5.3).
	Suformuluoja teksto (grožinio ir negrožinio) temą.	Suformuluoja teksto (grožinio ir negrožinio) temą	Aptaria grožinio teksto nuotaiką, jos kaitą, tiesiogiai	Nurodo tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštas	Nurodo ir aptaria tiesiogiai ir netiesiogiai	Nurodo ir aptaria teksto (grožinio ir negrožinio)	Nurodo ir aptaria teksto (grožinio ir negrožinio)

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
	Aptaria aiškiai tekste atskleistas vertybes, susijusias su artimiausiu jam pažįstamu kontekstu. Įvardija grožinio teksto nuotaiką (B2.6.3).	ir pagrindinę mintį. Aptaria tekste lengvai atpažįstamas žmogiškas vertybes. Apibūdina grožinio teksto nuotaiką (B2.6.3).	ir netiesiogiai teigiamas vertybes. Suformuluoja nežinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą, daugeliu atveju – pagrindinę mintį, problemą, susieja priežastis ir pasekmes. Palygina grožinius tekstus bent dviem siūlomais aspektais, teiginius pagrįsdamas (B2.6.3).	nežinomo grožinio ir negrožinio teksto intencijas, tikslus, požiūrius. Suformuluoja nežinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą, daugeliu atveju – problemą, pagrindinę mintį, aptaria vertybes, susieja priežastis ir pasekmes. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais pasiūlytais aspektais, teiginius pagrįsdamas (B2.6.3).	išreikštas nežinomo grožinio ir negrožinio teksto intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius. Suformuluoja nežinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą, daugeliu atveju – problemą, pagrindinę mintį, aptaria vertybes, susieja priežastis ir pasekmes, tinkamai remdamasis žiniomis apie kontekstus. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais pasirinktais aspektais, teiginius pagrindžia (B2.6.3).	intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius. Suformuluoja teksto temą, problemą, pagrindinę mintį, aptaria vertybes, priežastis ir pasekmes, siedamas su kontekstais. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais susiformuotais aspektais, siedamas su kontekstais, teiginius pagrindžia (B2.6.3).	intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius. Suformuluoja teksto temą, problemą, pagrindinę mintį, aptaria vertybes, priežastis ir pasekmes, siedamas su kontekstais. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais susiformuotais aspektais, siedamas su kontekstais, teiginius pagrindžia (B2.6.3).

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
	Pastebi iliustracijas, aptaria, kaip jos susijusios su tekstu (B2.7.3).	Skaitydamas tekstą, jeigu reikia, naudojami iliustracijomis (piešiniais, nuotraukomis, schemomis ir kt.) (B2.7.3).	Aptaria knygą kaip meninę visumą, paaiškina žodinio teksto ir iliustracijos santykį. Nurodo ir aptaria žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį multimodaliuose tekstuose (komiksuose, filmuose, reklamose) (B2.7.3).	Aptaria grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, šiuolaikinės literatūros multimodalumą, informacijos pateikimo (pasakojimo) ypatybes žodiniuose ir multimodaliuose tekstuose (hipertekstuose, reklamosje, filmuose ir kt.) (B2.7.3).	Analizuoja grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, įvardija ir paaiškina žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, poveikį ir dažniausiai naudojamus raškos būdus multimodaliuose tekstuose (reklamose, filmuose ir kt.) (B2.7.3).	Analizuoja ir interpretuoja, grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, siedamas su tinkamais kontekstais; aptaria žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, poveikį ir raškos būdus multimodaliuose tekstuose. Palygina žodinius ir multimodalius tekstus keliais susiformuluotais aspektais, teiginius pagrindžia (B2.7.3).	Analizuoja ir interpretuoja, grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, siedamas su tinkamais kontekstais; aptaria žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, poveikį ir raškos būdus multimodaliuose tekstuose. Palygina žodinius ir multimodalius tekstus keliais susiformuluotais aspektais, teiginius pagrindžia. Rengia literatūros ir kitų medijų tiriamuosius ir kūrybinius projektus (B2.7.3).

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
	Padedamas vartoja mokymosi turinyje numatytas sąvokas (B2.8.3).	Kalbėdamas apie grožinius tekstus tinkamai vartoja mokymosi turinyje numatytas sąvokas (B2.8.3).	Aptardamas grožinius ir negrožinius tekstus daugeliu atvejų tinkamai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos sąvokas (B2.8.3).	Aptardamas grožinius ir negrožinius tekstus tinkamai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos sąvokas, jas paaiškina (B2.8.3).	Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai ir pagrįstai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos (teksto ir konteksto) sąvokas, jas paaiškina (B2.8.3).	Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai ir pagrįstai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos (teksto ir konteksto) sąvokas, paaiškina jų ryšius (B2.8.3).	Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai ir pagrįstai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos sąvokas, paaiškina jų ryšius (B2.8.3).
	– (B2.9.3)	– (B2.9.3)	– (B2.9.3)	– (B2.9.3)	Atpažįsta ir paaiškina kultūros epochų idėjas, vaizdinius, siužetus skaitomuose tekstuose. Aptaria Antikos tekstų, Biblijos interpretacijas įvairiuose menuose (literatūroje,	Skaitydami žinomus ir nežinomus tekstus, pagrįstai analizuoja ir interpretuoja juose atpažįstamas kultūros epochų, literatūros krypčių (srovių) idėjas, temas, vaizdinius, atpažįsta juos kitų laikotarpių grožiniuose ir	Skaitydami žinomus ir nežinomus tekstus, pagrįstai analizuoja ir interpretuoja juose atpažįstamas kultūros epochų, literatūros krypčių (srovių) idėjas, temas, vaizdinius; atpažįsta juos kitų laikotarpių grožiniuose ir

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
					dailėje, teatre) (B2.9.3).	negrožiniuose tekstuose, daugeliu atvejų paaiškina jų reikšmes (B2.9.3).	negrožiniuose tekstuose, daugeliu atvejų paaiškina jų reikšmes (B2.9.3).
Vertina skaitomų tekstų turinį ir raišką (B3).	Dalijasi nuomone ir įspūdžiais, patirtais skaitant kūrinį. Nurodo labiausiai patikusią (vaizdingiausią, įdomiausią, juokingiausią ar pan.) teksto vietą ir argumentuoja savo pasirinkimą. Remiasi asmenine patirtimi (B3.1.3).	Išsako įspūdžius ir nuomonę apie kūrinį. Argumentuotai paaiškina, kas ir kodėl tekste jam padarė įspūdį, sudomino, nustebino, suglumino ir pan. Remiasi asmenine patirtimi, perskaitytu tekstu, anksčiau skaitytais kūriniais (B3.1.3).	Išsako įspūdžius, argumentuotą nuomonę apie klasėje ir savarankiškai skaitomą kūrinį, paaiškina savo santykį su juo. Aptaria kūrinio aktualumą, emocinį poveikį, remdamasis savo gyvenimo, skaitymo ir kultūrine patirtimi (B3.1.3).	Išsako įspūdžius, argumentuotą nuomonę apie klasėje ir savarankiškai skaitomą kūrinį. Aptaria kūrinio aktualumą, emocinį poveikį, įtaigumą, pažintinę reikšmę sau kaip skaitytojui, susiedamas su savo gyvenimo, skaitymo ir kultūrine patirtimi (B3.1.3).	Vertina remdamasis savo gyvenimo, skaitymo ir kultūrine patirtimi klasėje ir savarankiškai skaitomų grožinių kūrinių aktualumą, etinę, estetinę, pažintinę reikšmę, teiginius pagrindžia. Aptaria, remdamasis literatūros istorijos žiniomis, klasikos kūrinio reikšmę literatūros istorijai (B3.1.3).	Vertina, remdamasis kriterijais, savo skaitymo ir kultūrine patirtimi, klasėje ir savarankiškai skaitomų kūrinių aktualumą, emocinę, etinę, estetinę, pažintinę reikšmę, teiginius pagrindžia, argumentuotai diskutuoja su kitais; aptaria klasikos kūrinių reikšmę literatūros raidai (B3.1.3).	Vertina, remdamasis kriterijais, savo skaitymo ir kultūrine patirtimi, klasėje ir savarankiškai skaitomų kūrinių aktualumą, emocinę, etinę, estetinę, pažintinę reikšmę, teiginius pagrindžia, argumentuotai diskutuoja su kitais; aptaria klasikos kūrinių reikšmę literatūros raidai (B3.1.3).
	Paaiškina, kaip suprato tekste vartojamus	Vertina, kaip tekste siekiama įtaigumo (pvz.,	Kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių	Kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių	Kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių	Kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių	Kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
	vaizdingus žodžius ir frazes, kodėl patiko ar nepatiko, kada juos tiktų vartoti (B3.2.3).	vaizdingi žodžiai), tikslumo (pvz., išvardijimas), aiškumo (pvz., schema) (B3.2.3).	medijų tekstus keliais pasiūlytais aspektais (pvz., tikslo, poveikio, informatyvumo ir įtaigumo), savo vertinimus pagrindžia (B3.2.3).	medijų tekstus keliais pasirinktais aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, poveikio, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo ir kt.), savo vertinimus pagrindžia (B3.2.3).	medijų tekstus įvairiais aspektais (pvz., tikslo, poveikio ir jo būdų, informatyvumo, objektyvumo, tikrumo, pagrįstumo, patikimumo, įtaigumo), savo vertinimus pagrindžia (B3.2.3).	medijų tekstus įvairiais aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, etikos, poveikio, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo, patikimumo, įtaigumo ir kt.), savo vertinimus pagrindžia (B3.2.3).	medijų tekstus įvairiais aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, etikos, poveikio, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo, patikimumo, įtaigumo ir kt.), savo vertinimus pagrindžia (B3.2.3).
Taiko skaitymo strategijas (B4).	Siekdamas suprasti tekstą, peržvelgia į akis krintančią informaciją (antraštes, schemas, paveikslėlius ir pan.). Randa reikšminį žodį, sakinį, iliustraciją, rodančius, apie ką gali būti tekstas (B4.1.3).	Siekdamas suprasti teksto visumą, tikslingai peržvelgia iliustracijas, teksto struktūros ypatumus ir kitą informaciją (B4.1.3).	Prieš skaitymą kelia pagrįstas hipotezes apie teksto temą. Siekdamas suprasti tekstą tinkamai naudojami jo struktūrinėmis ir grafinėmis savybėmis (žodžių paryškinimas, esminiai žodžiai, svarbiausios frazės, saitai,	Prieš skaitymą kelia pagrįstas hipotezes apie teksto temą, rūšį, žanrą. Siekdamas suprasti tekstą, aiškinasi jo sandarą (kaip siejasi tekstas ir lentelė, tekstas ir vaizdas arba jį lydintis garsas) (B4.1.3).	Prieš skaitymą kelia pagrįstas hipotezes apie teksto temą, autorių, rūšį, žanrą, epochą. Siekdamas suprasti tekstą, jo ypatybes, aiškinasi tekstų išorinės struktūros skirtumus, žodinės, vaizdinės, garsinės informacijos	Prieš skaitymą kelia pagrįstas hipotezes apie tekstą, remdamasis tekstine ir užtekstine informacija. Siekdamas suprasti teksto visumą, analizuoja jo išorinę ir vidinę struktūrą, žodinę ir vaizdinę, grafinę, garsinę	Prieš skaitymą kelia pagrįstas hipotezes apie tekstą, remdamasis tekstine ir užtekstine informacija. Siekdamas suprasti teksto visumą, analizuoja jo išorinę ir vidinę struktūrą, žodinę ir vaizdinę, grafinę, garsinę

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
			elektroniniai meniu, piktogramos) (B4.1.3).		paskirtį ir santykį (B4.1.3).	informaciją, jos paskirtį, santykį (B4.1.3).	informaciją, jos paskirtį, santykį (B4.1.3).
	Skaitydamas sieja tekstą su jau žinoma informacija, kai yra suteikiama pagalba. Svarsto apie informacijos (pvz., reklamos) patikimumą (B4.2.3).	Skaitydamas sieja tekstą su jau žinoma informacija (B4.2.3).	Skaitydamas tekstą naujame kontekste, kelia klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę ir netiesioginę informaciją, į juos atsakydamas tinkamai remiasi tekstu (cituoja, perfrazuoja) ir literatūros žiniomis (B4.2.3).	Skaitydamas tekstą kelia klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę ir netiesioginę informaciją, apibendrinti, atsakydamas tinkamai formuluoja teiginius, juos pagrindžia cituodamas, perfrazuodamas (B4.2.3).	Skaitydamas tekstą naujame kontekste, kelia pagrįstas hipotezes ir jas tikrina, remdamasis tekstu, literatūros žiniomis, kontekstu; nuosekliai komentuoja tekstą, formuluodamas teksto analizės ir apibendrinimo klausimus, teiginius, išvadas (B4.2.3).	Kryptingai ir nuosekliai analizuoja ir interpretuoja tekstą pasirinktu ar siūlomą interpretacijos būdu (B4.2.3).	Kryptingai ir nuosekliai analizuoja ir interpretuoja tekstą pasirinktu ar siūlomą interpretacijos būdu (B4.2.3).
	Išskiria aiškias ir mažiau suprantamas teksto vietas. Pasitikrina savo supratimą	Aptaria, kas padeda geriau suprasti konkretų tekstą. Pasitikrina savo supratimą klausdamas	Aiškinasi nesuprantamus teksto žodžius, naudodamasis susirastais informacijos	Aiškinasi, remdamasis teksto kontekstu, nesuprantamus žodžius, pasakymus,	Analizuoja, remdamasis teksto kontekstu ir susirasta kontekstine informacija, ko	Įvardija ir analizuoja kilusius analizės ir interpretacijos sunkumus, pasirenka ir taiko	Įvardija ir analizuoja kilusius analizės ir interpretacijos sunkumus, pasirenka ir taiko

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
	klausdamas mokytojo, kitų suaugusiųjų, draugų (B4.3.3).	skaitydamas dar kartą, rasdamas informacijos žinyuose, žodynuose (B4.3.3).	šaltiniais, sutartais simboliais žymisi reikiamą informaciją (B4.3.3).	sutartais simboliais žymisi esminę ir neesminę informaciją (B4.3.3).	tekste nesuprato; temą, problemą, pagrindinę aiškinasi pasibraukdamas pasikartojančius reikšminius žodžius, svarbiausius teiginius, reikšmingas detales (B4.3.3).	strategijas, padedančias jas spręsti, stebi ir analizuoja jų veiksmingumą (B4.3.3).	strategijas, padedančias jas spręsti, stebi ir analizuoja jų veiksmingumą (B4.3.3).
	Klausydamasis skaitomo teksto, mintyse kuria vaizdus ir jais dalijasi su kitais (apibūdina, nupiešia). Randa tekste žodžius, kurie padėjo susikurti vaizdą (B4.4.3).	Naudojasi pasirinktais skaitymo ir informacijos kaupimo būdais: žymisi tekste, užsirašo, užpildo lentelę, schemą sudaro planą. Siekdamas išsiaiškinti tam tikrus teksto elementų ryšius braižo minčių žemėlapi pagal iš anksto aptartus kriterijus (B4.4.3).	Naujame kontekste taiko strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra: braižo veiksmo schemas, veikėjų ryšių tinklą, sudaro veikėjų lyginimo lenteles (B4.4.3).	Naujame kontekste taiko strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra: braižo veiksmo schemas, veikėjų ryšių ir santykių tinklą; sudaro veikėjų lyginimo lenteles ar kitokias schemas, veikėjo veiksmų planą, jo kelionių žemėlapi ir pan. (B4.4.3).	Naujame kontekste taiko strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra: braižo sąvokų žemėlapius, veiksmo ir erdvės schemas, kūrinio veikėjų ryšių ir santykių tinklą, genealoginį medį; sudaro lenteles ar schemas, padedančias	Analizuodamas tekstą, taiko įvairias strategijas, padedančias suprasti žodinio teksto struktūrą, lyginti kūrinius: braižo lenteles, schemas, grafiškai vaizduodamas sukurto pasaulio modelį, jo elementų ryšius, kontekstą (B4.4.3).	Analizuodamas tekstą, taiko įvairias strategijas, padedančias suprasti žodinio teksto struktūrą, lyginti kūrinius: braižo lenteles, schemas, grafiškai vaizduodamas sukurto pasaulio modelį, jo elementų ryšius, kontekstą (B4.4.3).

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
					palyginti kūrinius (B4.4.3).		
	Planuoja skaitymo veiklą trumpam laikotarpiui (pvz., savaitei), išsiaiškina, kurie išoriniai dirgikliai jo skaitymui daro neigiamą poveikį (B4.5.3).	Planuoja ir stebi skaitymo veiklos laiką ir vietą, atsižvelgdamas į savo skaitymo gebėjimus ir išorinių dirgiklių poveikį (pvz., triukšmas, kitų žmonių buvimas ir kt.) (B4.5.3).	Planuoja trumpalaikę skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: pasirenka temą, numato tikslus, etapus, laiką, strategijas, pristato rezultatus, argumentuotai atsako į įvairaus sudėtingumo klausimus, kalbasi apie skaitymo metu patirtus jausmus, įžvelgtą kūrinyje atsiskleidžiančią išmintį, įsivertina (B4.5.3).	Planuoja trumpalaikę ir ilgalaikę skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: pasirenka temą, numato tikslus, etapus, laiką, strategijas, pristato rezultatus, argumentuotai atsako į įvairaus sudėtingumo klausimus, diskutuoja, įsivertina ir reflektuoja, numatydamas tobulėjimo galimybes (B4.5.3).	Planuoja skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: numato skaitymo tikslus, etapus, analizės kryptį, pasirenka tinkamas strategijas; aptaria skirtingas teksto interpretacijas, dėl jų diskutuoja, įsivertina pasiektus rezultatus (B4.5.3).	Planuoja trumpalaikes ir ilgalaikes skaitymo veiklas (pasirenka temą, numato tikslą, darbo etapus, laiką, teksto analizės ir interpretacijos kryptį ir būdą, pasirenka strategijas); aktyviai dalyvauja grupės diskusijose, suprasdamas, kad gali būti skirtingos interpretacijos, atsako į įvairaus sudėtingumo klausimus, įsivertina (B4.5.3).	Planuoja trumpalaikes ir ilgalaikes skaitymo veiklas (pasirenka temą, numato tikslą, darbo etapus, laiką, teksto analizės ir interpretacijos kryptį ir būdą, pasirenka strategijas); aktyviai dalyvauja grupės diskusijose, suprasdamas, kad gali būti skirtingos interpretacijos, atsako į įvairaus sudėtingumo klausimus, įsivertina (B4.5.3).
Atskleidžia filologinį ir	Atpažįsta šio amžiaus vaikams aktualius kultūros	Atpažįsta visuomenei aktualius kultūros	Aptaria ir susieja mokymosi turinyje numatytus	Aptaria ir vertina Lietuvos ir pasaulio kultūros	Skaitydamas kultūrinę spaudą, žiūrėdamas TV	Skaitydamas kultūrinę spaudą, analizuoja ir	Skaitydamas literatūros kritiką, kultūrinę spaudą,

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
kultūrinį išprusimą (B5).	reiškinius (pvz., Užgavėnės, Kaziuko mugė), įvardija keletą mėgstamų vaikų literatūros kūrinių, autorių, lengviausiai suprantamų Lietuvos žodinio kultūros paveldo reiškinių (pvz., patarlės, mįslės, skaičiuotės) (B5.1.3).	reiškinius (pvz., valstybinės šventės), įvardija keletą mėgstamų vaikų literatūros kūrinių, autorių, reikšmingiausių Lietuvos žodinio kultūros paveldo reiškinių (pvz., tarmės, sakmės) (B5.1.3).	Lietuvos kultūros reiškinius. Atpažįsta ir aptaria reikšmingiausius praeities ir dabarties kultūros įvykius, jų reikšmę (B5.1.3).	reiškinius. Pažįsta Lietuvos ir savo krašto tradicinę ir šiuolaikinę kultūrą, apmąsto ją kaip svarbią savo gyvenimo dalį. Susieja Lietuvos ir savo krašto kultūros reiškinius (B5.1.3).	kultūros laidas, aptaria svarbiausius Lietuvos, Europos ir pasaulio praeities ir dabarties kultūros reiškinius. Analizuoja ir vertina šiuolaikinės kultūros tendencijas, apmąsto jų reikšmę ir įtaką visuomenei (B5.1.3).	interpretuoja įvairių laikotarpių Lietuvos ir Europos kultūros reiškinius, požiūrius, įsitikinimus, argumentuotai apmąsto jų poveikį šalies ir Europos kultūros raidai (B5.1.3.).	analizuoja ir interpretuoja įvairių laikotarpių Lietuvos ir pasaulio kultūros reiškinius, požiūrius ir įsitikinimus, šiuolaikines subkultūras, juos kritiškai vertina ir apmąsto jų poveikį šalies, Europos ir pasaulio kultūros raidai (B5.1.3).
Dalyvauja kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime (B6).	Lankydamasis teatre, kine, muziejuose, dalyvaudamas klasės, mokyklos renginiuose, išbando atlikėjo, stebėtojo vaidmenį, dalijasi patirtimi su bendraamžiais ir suaugusiais	Lankydamasis teatre, kine, muziejuose, dalyvaudamas klasės, mokyklos renginiuose, projektuose plėtoja savo kalbinės raiškos gebėjimus, išbando kūrėjo, atlikėjo, stebėtojo,	Lankydamasis kultūros ir meno renginiuose, dalyvaudamas klasės, mokyklos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, pažįsta ir pagal savo gebėjimus bei polinkius išbando įvairias pasirinktas	Lankydamasis kultūros ir meno renginiuose, dalyvaudamas klasės, mokyklos, bendruomenės ir regiono kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, pažįsta ir išbando pagal savo gebėjimus ir	Dalyvaudamas mokyklos, bendruomenės, regiono, Lietuvos kultūrinėse bei visuomeninėse veiklose, pažįsta ir išbando, atsižvelgdamas į savo gebėjimus ir polinkius, įvairias	Dalyvaudamas įvairiose mokyklos, bendruomenės, regiono veiklose bei Lietuvos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, atskleidžia savo literatūrinius ir kultūrinius	Dalyvaudamas įvairiose mokyklos, bendruomenės, regiono veiklose bei Lietuvos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, atskleidžia savo literatūrinius ir kultūrinius

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
	(B6.1.3).	organizatoriaus vaidmenis (B6.1.3).	meninės raiškos formas, išreikšdamas savo santykį su menu, literatūra, kultūra kaip stebėtojas, vartotojas, atlikėjas ar kūrėjas (B6.1.3).	polinkius įvairias pasirinktas meninės raiškos formas, išreikšdamas savo santykį su menu, literatūra, kultūra kaip stebėtojas, vartotojas, atlikėjas, kūrėjas ar kritikas (B6.1.3).	meninės raiškos formas, išreikšdamas savo interpretacinį santykį su menu, kultūra, literatūra kaip stebėtojas, vartotojas, atlikėjas, kūrėjas ar kritikas (B6.1.3).	polinkius bei gebėjimus kaip aktyvus stebėtojas, interpretuotojas, kritiškas medijų meno vartotojas (B6.1.3).	polinkius bei gebėjimus kaip aktyvus stebėtojas, interpretuotojas, atlikėjas, kūrėjas, kritiškas medijų meno vartotojas (B6.1.3).
3. Rašymas ir teksto kūrimas (C)							
Kuria tekstus atsižvelgdamas į rašymo tikslą, adresatą ir komunikavimo situaciją (C1).	Rašo sau ir kitiems kasdienėse mokymosi ir laisvalaikio situacijose (pvz., raštelis, sąrašas, žinutė, kvietimas). Rašo taip, kad skaitytojas suprastų (C1.1.3).	Tikslingai rašo sau ir kitiems įvairiose mokymosi ir laisvalaikio situacijose. Rašo taip, kad skaitytojas suprastų, laikosi susitarimų (C1.1.3).	Rašo atsižvelgdamas į adresatą (bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems asmenims), taip pat į komunikavimo situaciją (asmeninio gyvenimo, mokymosi, viešosios veiklos)	Rašo atsižvelgdamas į adresatą (jaunesniems, bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems, gerai išmanantiems dalyką, menkai informuotiems asmenims), taip pat į komunikavimo	Rašo tikslingai atsižvelgdamas į adresatą (įvairaus amžiaus ir patirties adresatams, visuomenei), taip pat į komunikavimo situaciją (neoficiali ar oficiali) (C1.1.3).	Rašo tikslingai ir lanksčiai atsižvelgdamas į adresatą ir komunikavimo situaciją (neoficiali ar oficiali) (C1.1.3).	Rašo tikslingai ir lanksčiai atsižvelgdamas į adresatą ir komunikavimo situaciją (neoficiali ar oficiali). Numato adresato poreikius ir patirtį (C1.1.3).

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
			(C1.1.3).	situaciją (neoficiali ir įprasta oficiali) (C1.1.3).			
	Kuria rišlų kelių sakinių pasakojimą (C1.2.3).	Siekdamas sudominti kuria nuoseklų, rišlų pasakojimą (C1.2.3).	Siekdamas sudominti kuria nesudėtingos kompozicijos pasakojimus. Siekia gyvumo, vaizdumo naudodamasis leksikos ir sintaksės teikiamomis galimybėmis (C1.2.3).	Siekdamas sudominti kuria vientisus išplėto siužeto pasakojimus. Siekia įtaigumo kurdamas intrigą, motyvuotai siedamas pasakojimo, aprašymo elementų (C1.2.3).	Siekdamas sudominti į kuriamus aiškinamuosius ir argumentuojamuosius tekstus tinkamai įterpia pasakojimo, aprašymo elementų (C1.2.3).	Atsižvelgdamas į rašymo tikslą, adresatą, komunikavimo situaciją ir teksto žanrą į kuriamus tekstus tikslingai įterpia pasakojimą, aprašymą kaip tam tikrą kontekstą (C1.2.3).	Atsižvelgdamas į rašymo tikslą, adresatą, komunikavimo situaciją ir teksto žanrą į kuriamus tekstus tikslingai įterpia pasakojimą, aprašymą kaip tam tikrą kontekstą ir (ar) poveikio adresatui priemonę (C1.2.3).
	Aprašo gerai žinomą objektą (daiktą, gyvūną), pateikia bendrą vaizdą ir detales (C1.3.3).	Aprašo gerai žinomą objektą (asmenį, daiktą, gyvūną), laikydamasis aprašymo struktūros (bendras vaizdas – detalės –	Tiksliai, aiškiai, pasirinkta seka aprašo objektą (asmenį, asmenų grupę, daiktą, gyvūną), vietą, paaiškina įvykį, procesą (pvz., žaidimą, patiekalo	Nuosekliai, aiškiai aprašo proceso (pvz., atliekamo bandymo) eigą, paaiškina sąvokas, reiškinius (C1.3.3).	Paaikškina procesus, reiškinius, požiūrius, aiškiai nurodydamas logines sąsajas, vartodamas dalykinę kalbą, tinkamas sąvokas	Kuria įvairių žanrų aiškinamojo pobūdžio tekstus (pvz., veiklos ar darbo aprašymas, kūrinio analizė), tikslingai taiko sudėtingesnius aiškinimo būdus	Kuria įvairių žanrų aiškinamojo pobūdžio tekstus (pvz., veiklos ar darbo aprašymas, kūrinio analizė), tikslingai taiko sudėtingesnius aiškinimo būdus

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
		apibendrinimas), paaiškina procesą (pvz., žaidimą) (C1.3.3).	ar daikto gaminimo eigą) (C1.3.3).		ir terminus. Palygina du objektus, aiškiai nurodydamas lyginimo aspektus (C1.3.3).	(pvz., analogija, kontrastas, ilustravimas) (C1.3.3).	(pvz., analogija, kontrastas, ilustravimas), pagrindžia jų pasirinkimą (C1.3.3).
	Pateikia savo nuomonę (pvz., keletu sakinių parašo, kas patinka ar nepatinka ir kodėl) (C1.4.3).	Pateikia savo nuomonę (pvz., parašo laišką, komentarą), ją paremia vienu kitu tinkamu argumentu (C1.4.3).	Išsako savo nuomonę (pvz., parašo apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), argumentuoja remdamasis patirtimi (C1.4.3).	Išsako savo požiūrį, laikydamasis trinarės teksto struktūros reikalavimų. Tinkamai argumentuoja remdamasis patirtimi ir kitais šaltiniais (C1.4.3).	Išsako savo požiūrį, nuosekliai plėtodamas pagrindinę mintį. Tinkamai argumentuoja remdamasis įvairaus pobūdžio šaltiniais (C1.4.3).	Išsako savo požiūrį, argumentuoja tinkamai remdamasis įvairiais šaltiniais (pvz., parašo literatūrinį rašinį, straipsnį visuomenės gyvenimo tema) (C1.4.3).	Išsako savo požiūrį, argumentuoja tikslingai remdamasis įvairiais šaltiniais (pvz., parašo literatūrinį rašinį, straipsnį, esė literatūros, kultūros ar visuomenės gyvenimo tema) (C1.4.3).
	– (C1.5.3)	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su gerai pažįstamomis situacijomis (pvz., pasiūlymą, laišką, reklamą) (C1.5.3).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su kasdienio gyvenimo situacijomis. Tinkamai pasirenka leksines	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pasirinkdamas tinkamas leksines, gramatines, sintaksines priemones (C1.5.3).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį, pateikia ir aptaria kitų požiūrius. Tinkamai pasirenka kalbinės	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį, polemizuoja su kitų asmenų požiūriais išryškindamas jų	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį, polemizuoja su kitų asmenų požiūriais išryškindamas jų

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
			ir gramatinės priemonės (C1.5.3).		raiškos priemonės (C1.5.3).	argumentų silpnumą, apibendrina ir daro išvadas, remiasi įvairiais šaltiniais. Tinkamai pasirenka kalbinės raiškos ir kitas priemonės (C1.5.3).	argumentų silpnumą, pasiūlydamas alternatyvų, apibendrina ir daro išvadas, remiasi įvairiais šaltiniais. Tinkamai pasirenka kalbinės raiškos ir kitas priemonės (C1.5.3).
Kuria tinkamos struktūros tekstus, rašo taisyklinga ir stilinga kalba (C2).	Rašo pasakojimą, kuriame ryškėja pagrindinės struktūrinės dalys (pradžią – įvykių raida – pabaiga) (C2.1.3).	Kurdamas pasakojimą, aprašymą, aiškinimą laikosi pagrindinių atitinkamos struktūros principų. Struktūrinės dalys jos gali būti grafiškai neatskirtos (C2.1.3).	Kuria aiškios struktūros rašytinius tekstus (įžanga, minties plėtojimas, pabaiga). Pagal prasmę sieja sakinius ir išskiria pastraipas (C2.1.3).	Kuria tekstą, kurio įžanga susijusi su dėstymu, dėstymas – su pabaiga, pabaiga apibendrina visą tekstą ir susijusi su įžanga. Pagrįstai išskiria pastraipas (C2.1.3).	Komponuoja tekstą kaip visumą, kurios struktūra pagrįsta loginiais atskirų dalių ryšiais: pasirenka tinkamą medžiagos išdėstymo principą, numato teiginių išdėstymo tvarką, apmąsto įžangą ir pabaigą, rašydamas pastraipą, laikosi	Kuria įvairius tekstus laikydamasis atitinkamo žanro teksto struktūros ir pastraipos vidinės struktūros reikalavimų (C2.1.3).	Kuria įvairius tekstus kūrybiškai taikydamas atitinkamo žanro teksto struktūros ir pastraipos vidinės struktūros reikalavimus (C2.1.3).

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
					minčių dėstymo logikos (C2.1.3).		
	Rašo tekstą, siedamas sakinius su tema, daugeliu atvejų tinkamai taiko išmoktas rašybos ir skyrybos taisykles (C2.2.3).	Mintis formuluoja aiškiai; daugeliu atvejų tinkamai taiko išmoktas rašybos ir skyrybos taisykles (C2.2.3).	Mintis formuluoja tiksliai ir aiškiai; daugeliu atvejų tinkamai taiko išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles (C2.2.3).	Mintis formuluoja aiškiai, tiksliai, glaustai, logiškai; daugeliu atvejų tinkamai taiko išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles (C2.2.3).	Mintis formuluoja aiškiai, tiksliai, glaustai, logiškai; laikosi kalbos normų reikalavimų (C2.2.3).	Siekdamas komunikavimo tikslų pasirenka tinkamą kalbinę raidą, paisy bendrųjų stiliaus reikalavimų ir išlaiko stiliaus vientisumą; laikosi kalbos normų reikalavimų (C2.2.3).	Siekdamas komunikavimo tikslų pasirenka tinkamą kalbinę raidą, paisy bendrųjų stiliaus reikalavimų ir siekia stiliaus individualumo; laikosi bendrinės kalbos normų, kūrybiškai naudojami jų variantiškumu (C2.2.3).
	Aiškiai ir tvarkingai rašo ranka, mobiliųjų įrenginių klaviatūra, naudodamas didžiąsias ir mažąsias raides, skyrybos ženklus (C2.3.3).	Aiškiai ir tvarkingai rašo ranka, mobiliųjų įrenginių klaviatūra, rengia nesudėtingas pateiktis (C2.3.3).	Naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria informacinius tekstus (pvz., informacinę žinutę, pateiktis savo pranešimams). Tinkamai išdėsto	Tinkamai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Tinkamai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą (C2.3.3).	Kūrybiškai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Tiksliai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą (C2.3.3).	Kūrybiškai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Rašydamas kompiuteriu formatuoja ir maketuoja tekstą.	Kūrybiškai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Rašydamas kompiuteriu formatuoja ir maketuoja tekstą.

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
			tekstą ir iliustracinę medžiagą puslapyje ir skaidrėje (C2.3.3).			Tikslingai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą (C2.3.3).	Tikslingai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą, numatydamas poveikį skaitytojui (C2.3.3).
Taiko rašymo strategijas (C3).	Rašo pagal pateiktą planą, veiksmažodžių grandinę, kai yra suteikiama pagalba; naudojami reikšminiais žodžiais, duota pradžia ir (ar) pabaiga (C3.1.3).	Rašo pagal savarankiškai susidarytą planą, pateiktus reikšminius žodžius, duotą pabaigą (C3.1.3).	Planuoja ir rašo, naudodamasis pasiūlytomis strategijomis (C3.1.3).	Kaupia medžiagą rašymui, planuoja ir rašo taikydamas pasirinktas strategijas. Planuoja rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką (C3.1.3).	Kaupia medžiagą rašymui, planuoja ir rašo taikydamas asmeniškai tinkamas strategijas. Planuoja rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką (C3.1.3).	Kaupia medžiagą rašymui, renka idėjas, planuoja ir rašo atsižvelgdamas į savo rašymo patirtį; įvertina rašymo situaciją ir užduočiai atlikti skirtą laiką, taiko asmeniškai tinkamas strategijas (C3.1.3).	Kaupia medžiagą rašymui, ją tvarko, analizuoja, klasifikuoja, renka idėjas, planuoja ir rašo atsižvelgdamas į savo rašymo patirtį; įvertina rašymo situaciją ir užduočiai atlikti skirtą laiką, taiko asmeniškai tinkamas strategijas (C3.1.3).
	Tobulina kuriamą tekstą: dar kartą jį perskaito, taiso pagal pateiktus kriterijus,	Tobulina kuriamą tekstą, taiso pagal iš anksto susitartus kriterijus, apimančius	Atsižvelgdamas į tikslą ir adresatą, tobulina rašinio dalį turinio, kalbinės raiškos ir	Atsižvelgdamas į tikslą ir adresatą, tobulina tekstą ar jo dalį turinio, kalbinės raiškos ir	Atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus	Atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus	Atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
	apimančius vieną aspektą (turinio, struktūros ar rašybos) (C3.2.3).	tikslingai pasirinktus aspektus (C3.2.3).	taisyklingumo aspektais, siekia tikslumo, aiškumo (C3.2.3).	taisyklingumo aspektais, siekia tikslumo, aiškumo, glaustumo, vaizdingumo (C3.2.3).	tobulina tekstą turinio, kalbinės raiškos, struktūros ir taisyklingumo aspektais (C3.2.3).	redaguoja tekstą turinio, apimties, struktūros, stiliaus ir kalbos taisyklingumo aspektais (C3.2.3).	redaguoja tekstą turinio, apimties, struktūros, raiškos ir taisyklingumo aspektais. Siekdamas sudominti skaitytoją įvertina teksto patrauklumą, kultūrinius aspektus (C3.2.3).
	Aptaria savo rašymo patirtį (ką, kam ir kodėl rašo) ir paaiškina, kaip, jo manymu, sekasi rašyti (C3.3.3).	Mokytoji padedant aptaria savo rašymo veiklą: kas pasisekė, kas ne, kodėl, ką kitą kart reikėtų daryti kitaip (C3.3.3).	Remdamasis savo rašymo veiklos patirtimi apmąsto savo rašymo veiklą: paaiškina, kas pasisekė, kas ne, kodėl, ką kitą kart reikėtų daryti kitaip (C3.3.3).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: numato tobulintinas rašymo gebėjimų sritis, išsikelia rašymo gebėjimų tobulinimo tikslus ir mokytoji padedant jų siekia (C3.3.3).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: numato tobulintinas rašymo gebėjimų sritis, išsikelia rašymo gebėjimų tobulinimo tikslus ir numato, kaip jų sieks (C3.3.3).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: įsivertina savo teksto kūrimo gebėjimus, juos tobulina pasirinkdamas tinkamus būdus (C3.3.3).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: adekvačiai vertina savo teksto kūrimo gebėjimus, kryptingai juos tobulina pasirinkdamas tinkamus būdus (C3.3.3).

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
4. Kalbos pažinimas (D)							
Taiko fonetikos ir kirčiavimo žinias (D1).	Skiria lietuvių kalbos garsus kalbos sraute, užrašo juos atitinkamomis raidėmis; paaiškina, kuo raidė skiriasi nuo garso (D1.1.3).	Atpažįsta lietuvių kalbos garsus ir raides įvairiuose kontekstuose (eiliuotoje kalboje, deklamuoiant, dainuojant, įvairiose aplinkose ar medijose) (D1.1.3).	– (D1.1.3)	– (D1.1.3)	– (D1.1.3)	– (D1.1.3)	– (D1.1.3)
	Skiria balsius, priebalsius ir dvibalsius (nevirtodami terminų), taisyklingai juos taria (D1.2.3).	Skiria lietuvių kalbos garsų rūšis: balsius, priebalsius ir dvigarsius (dvibalsius, mišriuosius dvigarsius), taisyklingai juos taria, vartoja terminus (D1.2.3).	Aptaria lietuvių kalbos garsų rūšis ir jų ypatybes, taisyklingai taria ir rašo (D1.2.3).	– (D1.2.3)	– (D1.2.3)	– (D1.2.3)	– (D1.2.3)
	Taisyklingai kirčiuoja dažniausiai vartojamus žodžius (D1.3.3).	Taisyklingai kirčiuoja savo įprastoje aplinkoje vartojamus žodžius, išsiaiškina, kaip	Taisyklingai taria ir kirčiuoja ilgusius ir trumpuosius skiemenis (D1.3.3).	Taisyklingai taria ir kirčiuoja remdamasis pagrindinėmis kirčiavimo taisyklėmis	Susipažįsta su kirčiuotėmis, taisyklingai taria ir kirčiuoja mokymo turinyje apibrėžtus atvejus (D1.3.3).	– (D1.3.3)	– (D1.3.3)

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
		kirčiuojamas nežinomas žodis (D1.3.3).		(D1.3.3).			
Taiko leksikos, žodžių darybos, morfologijos ir rašybos žinias (D2).	Skiria žodžius, reiškiančius veiksmą, daiktų, požymių pavadinimus (D2.1.3).	Atpažįsta ir skiria mokymosi turinyje numatytas kalbos dalis, jas kaito. Skiria ir taisyklingai vartoja tikrinius daiktavardžius įvairiuose kontekstuose (D2.1.3).	Aptaria mokymosi turinyje numatytų kalbos dalių morfologines ypatybes, taisyklingai vartoja ir rašo šias kalbos dalis (D2.1.3).	Palygina kalbos dalių morfologines ypatybes, daro išvadas, taisyklingai vartoja ir rašo visas kalbos dalis (D2.1.3).	Apibendrina visas kalbos dalis, analizuoja sudėtingesnius atvejus, taisyklingai jas vartoja. Taiko visas mokymo turinyje numatytas rašybos taisykles (D2.1.3).	Taiko įgytas morfologijos ir rašybos žinias, taisyklingai ir atsakingai vartodamas kalbą (D2.1.3).	Taiko įgytas morfologijos ir rašybos žinias, taisyklingai ir atsakingai vartodamas kalbą nežinomuose kontekstuose (D2.1.3).
	Atpažįsta ir tinkamai vartoja asmenvardžius (žmonių vardus, pavardes), gyvūnų vardus, vietovardžius (miesto, kaimo, ežero, upės ar jam žinomos vietovės pavadinimus) (D2.2.3).	Atpažįsta ir vartoja kalbinės raiškos priemones (sinonimus, antonimus, perkeltinės reikšmės žodžius), vartoja jų terminus (D2.2.3).	Aptaria žodžių daugiareikšmiškumą, atpažįsta ir vartoja sinonimus, antonimus, homonimus, frazeologizmus (D2.2.3).	Aptaria norminę ir nenorminę leksiką. Atpažįsta ir taiso neteiktinas svetimybes, jų nevartoja savo šnekamojoje ir rašomojoje kalboje (D2.2.3).	Aptaria norminius ir nenorminius skolinius, normines ir nenormines daugiareikšmių žodžių reikšmes, atpažįsta ir taiso, tinkamai vartoja šiuos žodžius (D2.2.3).	Taiko įgytas leksikos žinias, turtina savo žodyną leksinėmis raiškos priemonėmis (pvz., dalykiniam stiliui būdinga leksika) (D2.2.3).	Taiko įgytas leksikos žinias, turtina savo žodyną leksinėmis raiškos priemonėmis (visiems funkciniais stiliams būdinga leksika) (D2.2.3).
	Pagal pavyzdį paaiškina ir taiko	Pradedą vartoti reikšminių žodžio	Aptaria mokymosi turinyje numatytus	Aptaria mokymosi turinyje numatytus	Tinkamai sudaro ir vartoja	Taiko įgytas žodžių darybos	Taiko įgytas žodžių darybos

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
	žodžių kaitymo ir darybos būdus (D2.3.3).	dalių sąvokas (giminiški žodžiai, šaknis, galūnė, priesaga, priešdėlis); skirsto paprastos darybos žodžius reikšminėmis žodžio dalimis, žymėdamas jas sutartiniais ženklais (D2.3.3).	žodžių sandaros ir darybos ypatumus, analizuoja žodžius darybiškai ir morfemiškai, tikslina, grynina savo žodyną, plečia jį giminiškų žodžių grupėmis (D2.3.3).	kalbos dalių darybą, sudarydamas žodžius vartoja tinkamas darybos priemones ir būdus (D2.3.3).	priesaginės ir priešdėlinės darybos, sudurtinius žodžius (D2.3.3).	žinias, tikslina, grynina ir plečia savo žodyną, tikslingai analizuodamas grožinių ir negrožinių tekstų kalbą (D2.3.3).	žinias, tikslina, grynina ir plečia savo žodyną, tikslingai analizuodamas grožinių ir negrožinių tekstų kalbą, kurdamas savo tekstus (D2.3.3).
Taiko sintaksės ir skyrybos žinias (D3).	Skiria sakinį nuo pavienių žodžių, sakinio žodžiams kelia klausimus (D3.1.3).	Paaikškina, kaip sakinio žodžiai tarpusavyje susiję; nagrinėja sakinį (D3.1.3).	Nagrinėja žodžių junginius. Nagrinėja vienisinius ir nesudėtingus sudėtinius sakinius (D3.1.3).	Nagrinėja vienisinių sakinių rūšis (išplėstiniai, neišplėstiniai, asmeniniai, beasmeniai, sakiniai), šiuos sakinius tinkamai vartoja (D3.1.3).	Nagrinėja visų rūšių vienisinius ir sudėtinius sakinius, tiesioginę ir netiesioginę kalbą (D3.1.3).	Taiko įgytas sintaksės žinias, taisyklingai ir atsakingai vartodamas kalbą (D3.1.3).	Taiko įgytas sintaksės žinias, taisyklingai ir atsakingai vartodamas kalbą (D3.1.3).
	Vartoja įvairius sakinius (tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius) (D3.2.3).	Sudaro tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius sakinius, taisyklingai juos intonuoja; vartoja	Tinkamai vartoja tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius, šaukiamuosius sakinius. Taisyklingai juos	Tinkamai vartoja įvairias sintaksines konstrukcijas (pvz., žodžiai ir posakiai, klausimais	Turtina savo kalbą ir tinkamai vartoja sintaksines teksto komponavimo figūras (pvz., sintaksinius sinonimus)	Turtina savo kalbą ir tinkamai vartoja tekstui būdingas sintaksines raiškos priemones (pvz., pakartojimus, nutylėjimus,	Turtina savo kalbą ir tinkamai vartoja tekstui būdingas sintaksines raiškos priemones (pvz., paralelizmus, elipses, antitezes,

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
		neišplėstinius ir išplėstinius sakinius (D3.2.3).	intonuoja ir sakinio pabaigoje rašo tinkamus skyrybos ženklus (D3.2.3).	nesusiję su sakiniu) (D3.2.3).	kurdamas savo tekstus (D3.2.3).	retorines figūras) kurdamas savo tekstus (D3.2.3).	inversijas) kurdamas savo tekstus (D3.2.3).
	Atpažįsta sakinio žodžius, nusakančius veikėją ir jo atliekamą veiksmą (D3.3.3).	Sakinyje randa veiksnį (išreikštą daiktavardžio ar asmeninio įvardžio vardininku), tarinį (išreikštą asmenuojamąją veiksmažodžio forma) ir juos tinkamai pažymi sutartiniais ženklais (D3.3.3).	Aptaria mokymosi turinyje numatytas sakinio dalis ir jų raišką, analizuoja sakinio dalių skyrybą (D3.3.3).	Apibendrina sakinio dalis ir jų raišką, aptaria sakinio dalių variantiškumą, žodžius ir posakius, nesusijusius su sakiniu. Taiko sakinio dalių skyrybos taisykles (D3.3.3).	Lygina sakinio dalių ir sakinių jungimo būdus. Taiko sakinio dalių ir sakinių jungimo skyrybos taisykles (D3.3.3).	Taiko skyrybos taisykles atsakingai vartodamas kalbą (D3.3.3).	Taiko skyrybos taisykles atsakingai vartodamas kalbą nežinomuose kontekstuose (D3.3.3).
Taiko žinias apie tekstą ir teksto stilistiką (D4).	Skiria tekstą nuo pavienių sakinių, nurodo elementariausius teksto požymius (pvz., pavadinimą, autorių, veikėjus, įvykius ir pan.) (D4.1.3)	Atpažįsta įvairius tekstus (tradicinius ir netradicinius), taip pat tekstus įvairiose aplinkose ar medijose (D4.1.3).	Kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (aiškumo, vaizdingumo). Aptaria pagrindinius grožinio ir negrožinio teksto	Kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (turingumo, tikslumo, glaustumo). Apibrėžia funkcinis stilius (aptaria buitinį,	Kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, turingumo). Apibūdina mokslinius ir administracinius tekstus, įvardija jų	Kalbėdamas ir rašydamasi laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, tikslumo, aiškumo, tikslumo, sklandumo, vientisumo,	Kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, tikslumo, aiškumo, tikslumo, sklandumo, vientisumo,

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
			skirtumus (D4.1.3).	publicistinių, meninių ir dalykinių stilių), skiria meninių stilių nuo dalykinio stiliaus (D4.1.3).	ypatybes (D4.1.3).	logiškumo). Atpažįsta skirtingų stilių (publicistinio, dalykinio, meninio) tekstus. Analizuoja grožinių ir publicistinių tekstus (D4.1.3).	logiškumo). Aptaria skirtingų stilių (publicistinio, dalykinio, meninio) tekstus. Analizuoja grožinių, publicistinių ir dalykinių tekstus (D4.1.3).
Taiko kalbos pažinimo strategijas (D5).	Pagal pavyzdį atlieka nesudėtingus kalbos tyrinėjimus (pvz., grupuoja skirtingus žodžius pagal reikšmę) (D5.1.3).	Atlieka nesudėtingus kalbos tyrinėjimus (pvz., pastebi dėsniumus, padaro išvadas; sudaro atmintines, išveda taisykles) (D5.1.3).	Tyrinėja kalbą pasirinktu aktuali aspektu (planuoja, renka medžiagą iš pasiūlytų šaltinių, nustato dėsniumus, padaro išvadas; sudaro atmintines, išveda taisykles) (D5.1.3).	Tyrinėja kalbą (pvz., medijų tekstų, pagal pavyzdį suformuluoja tyrinėjimo tikslą ir kriterijus, kelia problemą, atrenka medžiagą iš sutartų šaltinių, ją analizuoja ir apibendrina; vaizdžiai pateikia gautus duomenis; padaro išvadas) (D5.1.3).	Tyrinėja kalbą (pvz., literatūros kūrinių, nustato tyrimo tikslą, uždavinius ir kriterijus, pasirenka medžiagos šaltinius; renka duomenis, juos analizuoja ir apibendrina, padaro išvadas; sudaro literatūros sąrašą įtraukia ir priedus). Pateikia tyrinėjimo aprašą pagal sutartą	Tyrinėja dalykiniams ir grožiniams tekstams būdingą raišką (leksiką, sintaksę, morfologiją), apibendrina, formuluoja išvadas. Pateikia tyrimo aprašą pagal sutartą formą (D5.1.3).	Tyrinėja dalykiniams tekstams būdingą raišką (leksiką, sintaksę, morfologiją). Aptaria lietuvių ir verstinės literatūros tekstus kalbinės raiškos aspektu, apibendrina, formuluoja išvadas. Pristato tyrimą pasirinkta forma (D5.1.3).

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
					formą (D5.1.3).		
	Pagal pavyzdį atlieka nesudėtingus kalbos vartojimo tyrimus (pvz., stebi kalbos vartojimo situacijas artimoje aplinkoje, daro išvadas pagal aiškiai pastebimus požymius) (D5.2.3).	Atlieka nesudėtingus kalbos vartojimo tyrinėjimus (pvz., stebi kalbos vartojimo situacijas artimoje aplinkoje, apibendrina, daro išvadas, formuluoja rekomendacijas) (D5.2.3).	Atlieka nesudėtingus kalbos vartojimo tyrimus. Stebi kalbos reiškinius, atpažįsta ir paaiškina kalbų kontaktų, slengo poveikį bendravimui (D5.2.3).	Atlieka kalbos vartojimo tyrimus. Stebi kalbos reiškinius, atpažįsta ir paaiškina kalbų kontaktų, tarmės, socialinių tinklų poveikį lietuvių kalbos leksikai ir gramatikai (D5.2.3).	Atlieka kalbos vartojimo tyrimus. Sąmoningai stebi kalbos reiškinius, gretina skirtingų kalbų elementus, atpažįsta ir vertina kalbų kontaktų poveikį lietuvių kalbai. Apibūdina lietuvių kalbos unikalumą, globalizacijos procesų poveikį kalbos vartosenai (D5.2.3).	Tikslingai stebi kalbos reiškinius, analizuoja lietuviškų grožinių kūrinių kalbą (D5.2.3).	Sąmoningai ir tikslingai stebi kalbos reiškinius, analizuoja lietuviškų grožinių kūrinių ir visuotinės literatūros vertimų kalbą (D5.2.3).
	– (D5.3.3)	Naudojasi vaikams skirtais žodynais ir skaitmeninėmis mokymosi priemonėmis (D5.3.3).	Naudojasi mokymuisi skirtais žodynais, elektroniniais žodynais ir skaitmeninėmis mokymosi priemonėmis (D5.3.3).	Naudojasi įvairiais elektroniniais žodynais ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais, kirčiavimo žodynais ir praktinėmis elektroninėmis kirčiuoklėmis	Naudojasi įvairiais elektroniniais žodynais ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais, duomenų bazėmis, kirčiavimo žodynais ir praktinėmis elektroninėmis	Naudojasi įvairiais elektroniniais žodynais, žinynais, skaitmeniniais mokymosi šaltiniais, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų	Naudojasi įvairiais elektroniniais žodynais, žinynais, skaitmeniniais mokymosi šaltiniais, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas	III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas
				(D5.3.3).	kirčiuoklėmis, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banku (D5.3.3).	banku, duomenų bazėmis (D5.3.3).	banku, duomenų bazėmis (D5.3.3).
Analizuoja ir vertina kalbos funkcionavimą visuomenėje (D6).	Aptaria kalbos vaidmenį visuomenėje (bendrauti, sužinoti, atpažinti, reikšti emocijas, kurti) (D6.1.3).	Palygina kalbą nurodytu aspektu ir pateikia pavyzdžių (pvz., kokią įtaką kalbai daro informacinės technologijos, kaip kalba skirtingų profesijų žmonės) (D6.1.3).	Aptaria keletą socialinio konteksto nulemtų kalbos skirtumų (pvz., tarmės, socialinių, kultūrinių, profesinių grupių kalba) (D6.1.3).	Aptaria keletą socialinio konteksto nulemtų kalbos skirtumų (pvz., tarmės, sociolektas) (D6.1.3).	Aptaria keletą socialinio konteksto nulemtų kalbos skirtumų (pvz., medialektas) (D6.1.3).	Aptaria, koks yra kalbos ryšys su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu, remdamasis literatūros, kultūros istorijos, biografiniais kontekstais pateikia pavyzdžių (D6.1.3).	Argumentuotai diskutuoja apie kalbos ryšį su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu, remdamasis literatūros, kultūros istorijos, biografiniais kontekstais, kalbos tyrimais, statistikos duomenimis, pavyzdžiais (D6.1.3).

V SKYRIUS MOKYMO(SI) TURINYS

25. Mokymo(si) turinys. 1–2 klasės.

25.1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika.

25.1.1. Kalbėjimo ir klausymo paskirtis ir tikslai. Aiškinamasi, kodėl reikia atidžiai klausytis. Aptariami esminiai klausymosi tikslai: sužinoti, išmokti, suprasti kitus. Mokomasi suprasti kalbėjimo paskirtį ir įvairių komunikavimo priemonių teikiamas galimybes, komunikuoti įvairiomis priemonėmis (telefonu, internetu). Aptariama, kokiais tikslais, kodėl žmonės kalbasi: bendrauja, siekia sudominti, pasidalyti, apsieisti informacija arba nuomonėmis, ieško informacijos, naudojami įvairiomis informavimo ir komunikavimo priemonėmis (pvz., televizija, radiju, internetu).

25.1.2. Kalbėjimo ir klausymosi veiklos pobūdis. Mokomasi tinkamai išklausti ir suprasti kalbantįjį, bendraujant klausytis ir išgirsti vienas kitą, laikytis kalbos etiketo ir bendradarbiavimo (komandinio darbo, pokalbio, diskusijos) susitarimų dirbant įvairiose aplinkose, pavyzdžiui, klasėje, muziejuje, parodoje, internete, taip pat telefonu. Bendraudami įvairiose komunikavimo situacijose, mokiniai pratinasi naudotis tinkamomis kalbinės raiškos priemonėmis, vartoti žodžius ir jų junginius, kuriais kreipiamasi į pašnekovą, pasisveikinama, atsakoma į klausimus, atsisveikinama, dėkojama bendraamžiams ir suaugusiesiems. Mokiniai mokosi išsakyti savo mintis, nuomones, vertinimus. Dalyvaujant įvairiose komunikavimo situacijose, mokomasi perduoti tikslią informaciją kitam asmeniui. Pasakojama pagal pavyzdį, įvairius paveikslėlius, skaitmeninį turinį (pvz., skaitmeninę nuotrauką, garso ir vaizdo įrašą), atsakant į pateikiamus klausimus, Aptariama kalbėjimo turinys ir forma, mokomasi apmąstyti, ką atliko gerai, kas nepasisėkė, kaip kitą kartą galėtų pagerinti savo kalbėjimą. Mokomasi tikslingai vartoti įvairias kalbinės raiškos priemones, verbalinę kalbą papildyti neverbalinėmis priemonėmis, iš klausos atpažinti ir tiksliai išgirsti lietuvių kalbos garsus, žodžius, suprantamai tarti garsus žodžiuose: balsius, dvibalsius, mišriuosius dvigarsius, minkštuosius ir kietuosius priebalsius. Mokomasi nustatyti kirčiuotą skiemenį ir taisyklingai ištarti žodį (žodžius), taisyklingai intonuoti tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius.

25.1.3. Teksto struktūra ir tekstų tipai. Mokomasi aktyviai klausytis įvairių garsų (gamtos, aplinkos, muzikos), amžiaus tarpsnį atitinkančių tekstų, kurių temos ir turinys artimas mokinių patirčiai, supažindinantis su aktualiais Lietuvos ir pasaulio tradicinės ir moderniosios kultūros kontekstais. Klausymui pasirenkami nesudėtingos struktūros monologiniai ir dialoginiai skirtingo pobūdžio tekstai: kasdieniai pokalbiai, informaciniai pranešimai, instrukcijos, dalykiniai, tautosakos ir grožinės literatūros tekstai, jų garso ir vaizdo įrašai. Mokomasi išsiklausyti ir suprasti įvairių kalbėtojų (pvz., bendraamžių ir suaugusiųjų, pažįstamų ir nepažįstamų) aiškiai perteikiamą informaciją. Mokiniai mokosi tikslingai dalyvauti pokalbiuose įvairiose aplinkose, pavyzdžiui, klasėje, muziejuje, parodoje, internete, taip pat telefonu. Poliloginio kalbėjimo mokymuisi pasirenkamos mokiniams aktualios, su kasdieniu gyvenimu, kultūra, literatūra, kitų dalykų mokymusi susijusios temos. Mokiniai mokosi kurti aiškios struktūros sakytinius tekstus (įžanga, dėstymas, pabaiga). Mokomasi kurti pasakojimą, laikantis chronologinio principo. Nagrinėjami ir kuriami įprasti ir skaitmeniniai sakytiniai aprašomojo tipo tekstai, aiškinamasi, kokia aprašymo paskirtis, kada jo gali prireikti, mokomasi pateikti bendrą vaizdą ir detales. Mokomasi išsakyti savo nuomonę, bandoma ją pagrįsti. Aptariama monologinio teksto paskirtis, kokiose situacijose reikia jį naudoti, kuo jis skiriasi nuo pokalbio. Mokiniai pratinasi pristatyti savarankiškai perskaitytą knygą, pasakyti trumpą kalbą (sveikinimą, kvietimą).

25.1.4. Komunikavimo intencijos. (Pastaba. Ši mokymosi turinio dalis rekomenduojama mokykloms, kuriose ugdymo procesas vykdomas tautinės mažumos kalba). Mokomasi reikšti pateiktų sričių komunikavimo intencijas:

25.1.4.1. Svarbiausios bendravimo formulės: kaip pasisveikinti, atsisveikinti; kaip atsiprašyti, kaip atsakyti kitam atsiprašius; kaip paklausti, kaip atsakyti; kaip padėkoti, kaip atsakyti kitam padėkojus; kaip palinkėti.

25.1.4.2. Pažintis: kaip susipažinti; kaip supažindinti; kaip paklausti vardo ir pavardės, kaip pasakyti vardą ir pavardę; kaip paklausti, kas kur gyvena, kaip pasakyti, kas kur gyvena.

25.1.4.3. Pokalbis: kaip užkalbinti draugą, nepažįstamąjį; kaip pradėti ir užbaigti pokalbį; kaip pasakyti, kad nesupranta, kaip paprašyti pakartoti.

25.1.4.4. Informacija: kaip paklausti informacijos apie vietą, laiką, požymius, pomėgius ir kt.; kaip suteikti informaciją apie vietą, laiką, požymius, pomėgius ir kt.; kaip patvirtinti informaciją; kaip paneigti informaciją; kaip įspėti (apie pavojų ir pan.).

25.1.4.5. Bendra veikla: kaip paprašyti padėti ką nors padaryti, kaip sutikti ką nors padaryti, kaip atsisakyti ką nors padaryti, kaip pasiūlyti savo pagalbą, kaip atsisakyti padėti, kaip paprašyti leidimo veikti, kaip leisti ką nors veikti, kaip liepti ką nors veikti, kaip uždrausti ką nors veikti, kaip pakviesti, kaip atsisakyti kvietimo, kaip pasveikinti.

25.1.4.6. Nuomonė: kaip paklausti, kas kam patinka ar nepatinka; kaip pasakyti, kas kam patinka ar nepatinka; kaip paklausti kito nuomonės; kaip pasakyti savo nuomonę.

25.1.4.7. Nuotaikos, jausmai: kaip pasakyti savo norus, pageidavimus, troškimus; kaip išreikšti savo pasitenkinimą ar nepasitenkinimą; kaip nustepti; kaip nusakyti būseną; kaip išreikšti džiaugsmą, liūdesį; kaip gailėtis ko nors; kaip išreikšti priviilėjimą.

25.2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

25.2.1. Skaitymo tikslai. Aptariama, kodėl žmonėms svarbu mokėti skaityti, kaip dažnai ir ką skaito vaikai ir suaugusieji.

25.2.2. Skaitymo technika. Prisimenama, praktiškai įtvirtinama patirtis, įgyta priešmokykliniame ugdyme: tęsiamas susipažinimas su lietuvių kalbos garsais ir jų ženklais – raidėmis, aiškinamasi garso ir raidės ryšys. Skaitydami grožinius ir negrožinius tekstus, pavyzdžiui, knygas, laikraščius, žurnalus, elektroninius žurnalus ir žodynus, žinutes, mokiniai nuolat tobulinasi skaitymo įgūdžius: skaitoma balsu ir tyliai.

25.2.3. Tekstų atranka. Skaitomi vertingiausi spausdinti ir skaitmeniniai, kultūrai pažinti svarbūs tautosakos, klasikinės ir šiuolaikinės (lietuvių ir kitų tautų) grožinės vaikų literatūros kūriniai ar jų ištraukos. Skaitomi mokinių suvokimo galimybes ir jų kaip skaitytojų įvairius poreikius atitinkantys negrožiniai tekstai. Skaityti klasėje parenkami ar savarankiškai skaityti rekomenduojami tekstai atitinka mokinių amžių, poreikius ir interesus, skatina motyvaciją skaityti. Skaitomi ir aptariami tautosakos bei grožiniai (apie 70 proc.) ir negrožiniai (30 proc.) tekstai. Iš negrožinių tekstų skaitomi publicistiniai, informaciniai ir įvairialypės informacijos tekstai (pvz., filmas, paveikslėlių istorija, skaitmeninis tekstas, internetinis žurnalas, vaizdo klipas, žemėlapis).

25.2.4. Rekomenduojama literatūra. Rekomenduojamos literatūros sąrašą siekiama padėti pradinių klasių mokytojams susiorientuoti vaikų literatūros gausoje ir pasirinkti vertingiausius lietuvių ir kitų tautų autorių vaikų literatūros kūrinius kalbos ugdymo veikloms (lietuvių kalbos ir kitų dalykų pamokose), taip pat mokinių skaitymo laisvalaikio rekomendacijoms. Siekiant supažindinti pradinių klasių mokinius su jiems įdomiais kultūros reiškiais ir plėtoti mokinių kultūrinės raiškos gebėjimus, greta įprastų vaikų literatūros kūrinių formų pateikiami ir kūriniai, kuriems būdingi įdomesni raiškos sprendimai (pvz., bežodė knyga, animacinis filmas, knyga su šešėlių teatro vaizdo įrašu, knyga su garso įrašu). Mokytojas, gerai pažindamas savo klasės mokinius, atsižvelgdamas į jų patirtį ir galimybes bei konkrečią ugdomąją situaciją, pats sprendžia, kurie kūriniai (ar jų ištraukos) bus skaitomi su mokiniiais per pamokas, o kurie kūriniai bus rekomenduojami mokiniams skaityti savarankiškai laisvalaikio. Esant poreikiui, šį rekomenduojamos literatūros sąrašą mokytojas gali papildyti savo nuožiūra (pvz., naujausiais kūriniais).

25.2.4.1. Tautosaka: pasirinktos pasakos apie gyvūnus ir buitinės pasakos (iš rinkinių „Gulbė karaliaus patį“, „Lietuviškos pasakos“, „Stebuklingas žodis“); pasirinkti padavimai (atitinkamo etnografinio regiono; iš rinkinio „Ežeras ant milžino delno: lietuvių liaudies padavimai“); smulkioji tautosaka: „Čir vir vir pavasaris“, „Šepetys repetys: dainelės, pasakos, skaičiuotės, priežodžiai, mįslės“, J. Leikaitės animacinis filmas „Margučių rytas“, „Šešios žąsys: lietuviškos greitakalbės“, „Bėk, Pilypai, iš kanapių: lietuvių liaudies skaičiuotės“, „Kadarai, kadarai: juokavimai“, „Dievo karvyte, pasakyk: tradiciniai vaikų būrimai“, „Klausė žvirblis čiulbuonėlis: lietuvių liaudies žaidimai“ ar kiti tų pačių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

25.2.4.2. Grožinė literatūra. Bežodės ir paveikslėlių knygos, komiksai: K. Kasparavičius, „Trumpos istorijos“, M. Marcinkevičius, „Sivužas“, E. Mugentaler (E. Muggenthaler), „Kai žuvis

pasivaikščioti išėjo“ ar kiti tų pačių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Poezija: eilėraščiai, poemėlės, eiliuotos pasakos: V. Kudirka, „Tautiška giesmė“; L. Gutasas, „Kur nakvoja vėjai“; M. Karčiauskas, „Joram varnų kaustyt“; A. Karosaitė, „Asilėlis“; J. Marcinkevičius, „Grybų karas“, pasirinkti eilėraščiai; A. Matutis, „Margaspalvė genio kalvė“; Vytė Nemunėlis, pasirinkti eilėraščiai; S. Nėris, „Kur ta ugnelė“; V. Palčinskaitė, „Po kabančių pasakos tiltu“; R. Skučaitė, „Žvangučiai“, „Laiškas sekmadieniui“; M. Vainilaitis, „Mano volungėlė“ ar kiti tų pačių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Literatūrinės pasakos: H. K. Andersen (H. Ch. Andersen), „Coliukė“; D. Bisetas (D. Bisset), „Aukštyn kojom“; J. Degutytė, „Pelėdžiuko sapnas“; K. Frijes (C. Fries), „Atsikrausto kiaulė!“, N. Kepenienė, „Madingiausias krokodilas“; Dž. Rodaris (G. Rodari), „Pasakos telefonu“, „Džipas televizoriuje“; O. Proisleris (O. Preussler), pasirinktas kūrinys (pvz., „Raganiukė“, „Vaiduokliukas“); S. Poškus, „Vieną kartą“ (pasakų rinktinė); E. Valteris (E. Valter), „Puokiai. Puokių istorijos“; J. ir T. Vislanderiai (J., T. Wieslander), „Mamulė Mū“, „Mamulė Mū laipioja po medžius“ ar kiti tų pačių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Apsakymai, novelės: P. Mašiotas, „Žiemą“, „Dagiliukas“, „Švyturyje“, „Kaip Joninės švenčia“; L. Gutasas, „Kam katinui ūsai“; V. Misevičius, „Danuko Dunduliuko nuotykių“; R. Savickytė, „Adelės dienoraštis“; R. Una, „Aš esu Tomas, seklys“ ar kiti tų pačių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Apysakos – pasakos, apysakos, romanai: J. Avyžius, „Aštuonetas iš Trepsės namų“; M. Gripė, „Elvis Karlsonas“; E. Liegutė, „Rudis, kuris tapo Džimu“; A. Lindgren, „Lota iš Pramušgalvių gatvės“; V. Petkevičius, „Gilės nuotykių Ydų šalyje“; V. Pietaris, „Lapės gyvenimas ir mirtis“ ar kiti tų pačių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Dramos: A. Liobytė, „Jaučio trobelė“ (ištraukos).

25.2.4.2. Negrožinė literatūra: O. Brenifieris (O. Brenifier), Ž. Despris (J. Despres), „Didžiųjų filosofinių priešybių knyga“; S. Paltanavičius, „Pažinkime Lietuvos gyvūnus“; V. Indriūnienė, R. Pauliukevičiūtė, A. Pavasarytė, B. Valečkaitė, „Vilniaus arkikatedros mįslės“; M. Poškus, „Ką aš jaučiu: jausmų žinynas 5–8 metų vaikams“ ar kiti tų pačių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

25.2.5. Literatūros ir kultūros pažinimo pradmenys. Skaitant įvairius tautosakas, grožinės literatūros kūrinius, mokomasi juose įžvelgti autorių išmonę, kalbos turtingumą ir grožį, kultūros kontekstus. Mokomasi suprasti ir skirti pasaką, dainą, mįslę, skaičiuotę, pamėgdžiojimą, eiliuotą ir neeiliuotą kūrinį. Įgyjami literatūros pažinimo pradmenys, išmokstama tikslingai vartoti literatūros sąvokas (kūrinys, mįslė, pasaka, eilėraštis, apsakymas, rašytojas, pavadinimas, dailininkas, iliustracija). Skaitant įvairius spausdintus ir skaitmeninius negrožinius tekstus (straipsnius, informacines žinutes, skelbimus, instrukcijas, receptus, sąrašus, gamtos objektų ir reiškinių aprašymus ir pan.), mokomasi šiuose tekstuose išskirti svarbiausias detales, faktus, veiksmų seką, aptarti teksto ypatumus ir kalbą. Pratinamasi rasti reikiamą informaciją šio amžiaus vaikams skirtuose žodynuose, enciklopedijose, internete ir kitur.

25.2.6. Skaitytojo ugdymas. Siekiama, kad mokiniai ugdytųsi pomėgį skaityti ir sąmoningo skaitytojo gebėjimus. Mokomasi orientuotis knygų įvairovėje, pasirinkti knygą ar periodinį leidinį pagal savo amžių ir skaitymo gebėjimus, tinkamai elgtis su knyga, pasidomėti, kas yra knygos autorius, dailininkas, pratinamasi vertinti leidinio išvaizdą ir turinį, naudotis skaitmeninių išteklių paieška, pavyzdžiui, surasti mėgstamo autoriaus naują knygą elektroniniame knygyne, sužinoti jos kainą, perskaityti anotaciją. Aptariama medių įvairovė, mokomasi jas atpažinti, įvertinti ir atsirinkti.

25.3. Rašymas ir teksto kūrimas.

25.3.1. Rašymo tikslai. Aptariama, kodėl žmonėms svarbu mokėti rašyti, kaip dažnai ir ką rašo vaikai ir suaugusieji ranka, klaviatūra įvairiose aplinkose (pvz., sąsiuvinyje, telefonu, kompiuteriu).

25.3.2. Rašymo technika. Nagrinėjami pasirinkti rašytinių raidžių ir jų junginių pavyzdžiai, mokomasi taisyklingai rašyti visas rašytines lietuvių kalbos abėcėlės raides ir jas jungti žodžiuose, rašyti jas žodžiuose, sakiniuose, orientuotis rašymo sąsiuvinyje. Mokomasi rašyti ranka, kompiuterio, telefono klaviatūra. Didžiosiomis ir mažosiomis rašytinėmis ir spausdintinėmis raidėmis rašomi informaciniai tekstai, įvairios antraštės, skelbimai (pvz., sąsiuvinyje, lentoje, telefonu, kompiuteriu, planšete, interaktyviojoje lentoje).

25.3.3. Garsinė analizė. Nagrinėjami žodžiai (kuriuose nėra priebalsių asimiliacijos) garsais.

Lyginami žodžiai, kuriuose yra i – y, u – ū, e – ė, ie – è, uo – o, mokomasi juos taisyklingai tarti ir rašyti.

25.3.4. Elementarūs sakinio skyrybos ir teksto struktūros atvejai. Susipažįstama su paprasčiausiais sakinio skyrybos atvejais, teksto rašymo reikalavimais ir mokomasi ranka, klaviatūra parašyti sakinių bei neilgą tekstą įvairiose aplinkose (pvz., sąsiuvinėje, lentoje, telefonu, kompiuteriu, planšete, interaktyviojoje lentoje): sakinių pradėti didžiąja raide, pabaigoje parašyti tašką, klausuką arba šauktuką, rašyti teksto pavadinimą, pirmą teksto sakinių pradėti toliau nuo krašto, išskirti kreipinį sakinio pradžioje.

25.3.5. Rašyba. Mokomasi taisyklingai užrašyti: žodžio garsus juos žyminčiomis raidėmis; žodžius, kurių rašyba nesiskiria nuo taisyklingo tarimo; daiktavardžių vienaskaitos galininką, daugiskaitos kilmininką; daiktavardžių vienaskaitos vietininką, kurių galūnė yra -e, -yje, -ėje, -oje, -uje; žodžius su minkštumo ženklu, išskyrus atvejus, kai minkštumo ženklas yra prieš dvibalsius; žodžius su e – ė; žodžius su priebalse j; žodžius su dvibalsiais (kai prieš dvibalsį nėra minkštumo ženklo) (ie, ei, au, ui, ai, uo); žodžius su panašiai skambančiomis priebalsėmis k – g, p – b, t – d, ž – š, z – s (be priebalsių supanašėjimo); žodžius su priebalsių samplaikomis; žodžius su ilgaisiais ir trumpaisiais balsiais 2–3 skiemenų žodžiuose; žodžius su priešdėliu ne-, priesagomis: -el-, uk-, -yt-; žmonių ir gyvūnų vardus, miestų, gatvių pavadinimus (savo vardą, pavardę, mokyklos, miesto, kaimo, gatvės pavadinimą); įsidėmėtinos rašybos žodžius: ąsotis, ąžuolas, mįslė, žąsis, mane, tave, manęs, tavęs, mūsų, jūsų, ačiū, šiandien, rytoj, Kęstutis; sakinių pradėti rašyti didžiąja raide.

25.3.6. Teksto kūrimas. Mokomasi kurti prasmingus tekstus raštu (ranka ir klaviatūra), iš pradžių derinant paskirus žodžius su paveikslėliais, o išmokus rašyti visas raides – reikšti mintis sakiniiais ir kurti rašytinius tekstus be paveikslėlių. Kuriamo teksto turinys ir pavadinimas turėtų atitikti temą, užduotį; mintys dėstomos susietais sakiniiais; taikomi 1–2 klasių mokymosi turinyje numatyti rašybos ir skyrybos atvejai. Mokomasi elementariai taisyti, tobulinti parašytą tekstą, papildyti vaizdinėmis priemonėmis (pvz., piešiniu, rodyklėmis, lentele).

25.3.6.1. Pasakojimo rašymas. Mokomasi rašyti išgalvotą arba asmenine patirtimi pagrįstą neilgą aiškaus siužeto pasakojimą. Jame yra užuomazga, trumpai aprašytas veiksmas ir pateikta atomazga. Mokomasi parašyti pasakojimą apie patirtus, matytus ar išgalvotus įvykius pagal paveikslėlius, atsakant į klausimus, naudojant perskaitytą pavyzdį, naudojant kito teksto ar filmo pradžią, garso įrašą, pagal kartu su mokytoju sudarytą planą (ar be jo). Pagalbinės priemonės gali būti pateiktos įprastu ir skaitmeniniu formatu.

25.3.6.2. Aprašymo rašymas. Mokomasi, naudojantis pagalbine (vaizdo, garso, lytėjimo) medžiaga, aprašyti objektą (daiktą, gyvūną ir kt.). Aprašyme pateikiamas bendras objekto vaizdas (koks jis?) ir išorės detalės (kaip atrodo?).

25.3.6.3. Aiškinimo rašymas. Mokomasi, naudojantis pateiktu modeliu ar pavyzdžiu (pvz., elementariu žemėlapiu, schema, lentele), parašyti kelių sakinių paaiškinimą, kaip kas nors daroma (pvz., instrukciją, receptą) arba kaip kur nors nueiti (pvz., iš namų į mokyklą).

25.3.6.4. Atpasakojimo rašymas. Mokantis rašyti pasakojimą, rašomas atpasakojimas (iki 50 žodžių), atitinkantis perskaitytą ar girdėtą tekstą; atsižvelgiama į pateikiamus klausimus arba planą.

25.3.6.1. Informacinio teksto (žinutės, kvietimo, skelbimo), laiško rašymas. Mokomasi ranka ir klaviatūra parašyti trumpą žinutę, kvietimą, skelbimą, sveikinimą draugui, namiškiams, užrašant svarbiausią informaciją (pvz., kur ir kada įvyks koncertas), parašyti trumpą laišką pažįstamam adresatui. Mokomasi rašyti tiksliai, atsižvelgiant į situaciją ir adresatą.

25.4. Kalbos pažinimas. Ugdant skirtingų ugdymosi poreikių turinčius mokinius, turėtų būti taikomi ugdymo metodai, padedantys mokiniams pasiekti kuo aukštesnių individualių rezultatų. Mokiniai, kurie mokosi mokyklose tautinės mažumos kalba, pirmiausia (arba lygiagrečiai) susipažįsta su gimtosios kalbos sandaros ypatybėmis, kurios kai kuriais atvejais yra panašios, o kai kuriais atvejais (pagal gimtąją kalbą) skiriasi nuo lietuvių kalbos, todėl, mokantis lietuvių kalbos, jiems būtinos specialios pratybos, padedančios išvengti kalbų įtakos viena kitai. Siekiant suformuoti tvirtus kalbos sistemos pažinimo (lingvistinės kompetencijos) pagrindus, mokiniams būtina ugdymo procese užtikrinti tinkamą paramą, taikyti negimtujų kalbų mokymuisi būdingus metodus).

25.4.1. Garsas. Aptariama lietuvių kalbos garsinė sandara: balsiai, priebalsiai, dvibalsiai.

Dalyvaujant praktinėje veikloje (klausantis eilėraščių, dainų, smulkiosios tautosakos kūrinų (ypač eiliuotų), pasakų be galo, žaidžiant įvairius žodžių žaidimus ir pan.), įsiklausoma į kalbos garsus ir mokomasi juos išgirsti kalbos sraute, garso ar vaizdo įrašė. Praktinėje veikloje susipažįstama su visais lietuvių kalbos garsais (ilgaisiais ir trumpaisiais balsiais, skardžiaisiais ir dusliaisiais priebalsiais). Mokomasi atlikti garsinę žodžio analizę (pasakyti visus žodžio garsus iš eilės, pasakyti pirmą, paskutinį ar žodžio viduryje esantį nurodytą garsą). Elementariai susipažįstama su lietuvių kalbos garsine sandara: balsiais, priebalsiais, dvibalsiais. Susipažįstama su sąvokomis: kalbos garsas, raidė, balsis, balsė, priebalsis, priebalsė, dvibalsis, ilgasis balsis, trumpasis balsis. Susipažįstama su minkštai tariamų priebalsių žymėjimu – priebalsių minkštumo ženklu i. Mokomasi taisyklingai tarti bendrinės lietuvių kalbos garsus (ilguosius, trumpuosius balsius, panašiai skambančius priebalsius k – g, t – d, p – b, s – z, š – ž, dvibalsius ie, uo), taisyklingai kirčiuoti.

25.4.2. Žodis. Mokomasi skirti žodžius, reiškiančius veiksmą, daiktą, požymių pavadinimus. Susipažįstama su asmenvardžiais (žmonių vardai, pavardės), gyvūnų vardais, vietovardžiais (miesto, kaimo, kuriame gyvena, pavadinimas, artimiausio ežero, upės, kalno ar kitos žymios vietovės pavadinimas). Analizuojami spausdinti ir skaitmeniniai tekstai, jų sakiniai, žaidžiama žodžiais, praktiškai susipažįstama su žodžių kaitymu ir dažniausiais žodžių darybos būdais: žodis gali keisti pabaigą; iš vieno žodžio galima padaryti kitą žodį (pvz., gėlė – gėlelė, bitė – bitininkas, eiti – išeiti, gražus – negražus ir pan.). Praktiškai susipažįstama su žodžio skiemeniu.

25.4.3. Sakinys. Praktinėje veikloje susipažįstama su sakinių įvairove, mokomasi suprasti, kuriuo sakiniu yra teigiama, o kuriuo klausima. Mokomasi tinkamai intonuoti šiuos sakinius. Nagrinėjant neilgus spausdintus ir skaitmeninius tekstus (pvz., žinutes, kvietimus, reklamas, elektronines knygas, straipsnelius), sakinius, mokomasi kelti sakinio žodžiams klausimus ir suprasti, kad sakinio žodžiai vieni su kitais susiję ir yra derinami tarpusavyje.

25.4.4. Tekstas. Formuojamas sakinio ir žodžio santykio suvokimas: tekstas sudarytas iš sakinių, sakinys – iš žodžių. Susipažįstama su teksto pavadinimu. Aiškinantis 6–8 metų vaikams suprantamų tekstų turinį, mokomasi pasakyti, apie ką tekste kalbama. Susipažįstama su paprasčiausia pasakojimo sandara: kaip įvykis prasidėjo (užuomazga), kas atsitiko (veiksmo vyksmas), kaip įvykis baigėsi (atomazga). Nagrinėjami medijose pateikti neilgi tekstai, jų struktūra, palyginama su ranka rašytais ir spausdintais tekstais.

25.4.5. Abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška (Pastaba. Ši mokymosi turinio dalis nevartojančios sąvokų pagal poreikius rekomenduojama mokyklų tautinės mažumos kalba mokiniams). Gramatikos formų ir konstrukcijų, abstrakčiųjų sąvokų raiškos turi būti mokomasi praktiškai, dažniausiai pagal pateiktus modelius ir klausimus, pačių sąvokų nevartojančios. Programoje jos pateikiamos mokytojams, vadovėlių, mokymosi priemonių autoriams.

25.4.5.1. Veiksmas dabartyje, praeityje, ateityje, reiškiamas veiksmazodžių esamojo, būtojo kartinio ir būsimąjo laiko formomis.

25.4.5.2. Skatinimas, reiškiamas liepiamąja forma.

25.4.5.3. Subjektas, reiškiamas vardažodžių vardininku ir elementariais žodžių junginiais.

25.4.5.4. Objektas, reiškiamas vardažodžių galininku ir kilmininku, priemonės įnagininku, adresato naudininku.

25.4.5.5. Požymis, reiškiamas būdvardžiais ir įvardžiais.

25.4.5.6. Kiekybė, reiškiamas kiekiniais pagrindiniais skaitvardžiais ir kiekiorieveiksmiais.

25.4.5.7. Vieta, reiškiamas vardažodžių vietininku,rieveiksmiais ir prielinksninėmis konstrukcijomis.

25.4.5.8. Laikas, reiškiamasrieveiksmiais, vardažodžių galininku, prielinksninėmis konstrukcijomis.

25.4.5.9. Būdas, reiškiamasrieveiksmiais.

25.4.5.10. Tikslas, reiškiamas bendratimi ir vardažodžių kilmininku.

25.4.5.11. Neigimas, reiškiamas neigiamosiomis dalelytėmis ir priešdėliais.

25.4.5.12. Klausimas, reiškiamas klausiamaisiais žodeliais ir intonacija.

25.4.5.13. Kreipinys, reiškiamas šauksmininku.

26. Mokymo(si) turinys. 3 klasė.

26.1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika.

26.1.1. Kalbėjimo ir klausymo paskirtis bei tikslai. Su mokiniais aptariama, kaip bėgant laikui keičiasi bendravimo būdai bei galimybės. Aiškinamasi, kaip dažniausiai bendraujama šiandien (tiesioginis pokalbis, bendravimas raštu, skaitmeninis bendravimas). Siekiama, kad mokiniai vertintų kalbėjimą ir klausymą kaip vieną svarbiausių žingsnių bendravimo procese. Skatinama domėtis kalbėjimosi teikiamomis galimybėmis, patirti bendravimo džiaugsmą ir suprasti kalbos kaip bendravimo ir žmonių suartinimo priemonės vertę. Aiškinamasi, kad kalbėdamiesi žmonės gali bendrauti, gauti ir perduoti žinias, patirtį, reikšti mintis, jausmus, išgyvenimus.

26.1.2. Kalbėjimo ir klausymosi veiklos pobūdis. Mokiniai ugdomi dialoginio ir monologinio kalbėjimo gebėjimus. Mokomasi tinkamai dalyvauti mokiniams aktualiuose pokalbiuose klasėje ir elektroninėje aplinkoje (dviese, mažesnėje ar didesnėje grupėje), diskusijose, trumpai ar išsamiai atsakyti į klausimus, formuluoti klausimus. Kalbama ir klausomasi įvairiose aplinkose, atsižvelgiant į tikslą (siekiama gauti informacijos ar ją perduoti, bendrauti ar kt.), situaciją (oficiali ar neoficiali), adresatą (kalbamasi su bendraamžiais ar su suaugusiais, pažįstamais, nepažįstamais ir pan.). Mokomasi sudominti pašnekovą (pasakoti įvykius, nuotykius, sekti pasakas), informuoti (kas, kada, kur, kaip, kodėl), apibūdinti (pateikti objekto visumą ir detales), paaiškinti (kaip kas nors veikia, kaip kas nors yra padaryta), išreikšti savo nuomonę. Mokytoji padedant, tikslingai komunikuojama reikiamomis priemonėmis (pvz., telefonu, internetu). Vaidinant, žaidžiant, kuriant išgalvotas istorijas, darant vaizdo ir garso įrašus, mokomasi improvizuoti, kūrybiškai interpretuoti (perkurti, pakeisti pasakojimo pradžią, pabaigą ir pan.), įtaigiai, raiškiai kalbėti, tinkamai intonuoti. Mokomasi vartoti atitinkamai komunikavimo situacijai būdingas žodinės ir nežodinės raiškos priemones (pauzės, nutylėjimai, gestai) įvairiose aplinkose, pavyzdžiui, klasėje, muziejuje, parodoje, telefonu, internete.

26.1.3. Teksto struktūra ir tekstų tipai. Mokiniai klausosi jiems aktualių įvairių negrožinių tekstų (informacinių, dalykinių, publicistinių, praktinių – receptų, instrukcijų ir pan.), tautosakos ir grožinės vaikų literatūros tekstų, pokalbių (girdimų tiesiogiai arba iš vaizdo ir garso įrašų). Klausymui pasirenkami tekstai, kuriuos bendrine lietuvių kalba arba vietos tarme aiškiai skaito įvairūs kalbėtojai (pvz., vaikai, suaugusieji, aktoriai). Mokomasi pasakoti, apibūdinti, paaiškinti, naudojantis įvairiomis technologijomis, pavyzdžiui, sukuriant vaizdo ar garso įrašus. Mokomasi kurti išplėtotą pasakojimą pasirinkta tema, laikantis chronologijos principo, atskleidžiant įvykius, aptariant veikėjus. Nagrinėjami ir kuriami įprasti ir skaitmeniniai sakytiniai aprašomojo tipo tekstai: susipažįstama su jų komponavimo ypatumais (visumos įspūdis ir detalės, erdvinio išdėstymo principas (arti – toli, viršus – apačia, kairė – dešinė). Mokomasi pasakoti, įtraukiant aprašymo elementus. Mokomasi išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę, naudojantis įvairiomis priemonėmis skirtingose aplinkose (pvz., vaizdo konferencijoje, klasės ar mokyklos radijo laidoje). Aptariama šių priemonių paskirtis, prasmė, nauda, grėsmės. Mokiniai pristato savarankiškai perskaitytą knygą, pasako trumpą kalbą (sveikinimą, kvietimą, padėką).

26.1.4. Komunikavimo intencijos. (Pastaba. Ši mokymosi turinio dalis rekomenduojama mokykloms, kuriose ugdymo procesas vykdomas tautinės mažumos kalba). Mokomasi reikšti pateiktų sričių komunikavimo intencijas:

26.1.4.1. Mokomasi reikšti pateiktų sričių komunikavimo intencijas.

26.1.4.2. Svarbiausios bendravimo formulės: kaip pasisveikinti, kaip atsakyti į pasveikinimą; kaip atsisveikinti; kaip pasiteirauti apie naujienas; kaip atsiprašyti, kaip atsakyti į atsiprašymą; kaip padėkoti, kaip atsakyti į padėką; kaip pagirti; kaip palinkėti gero apetito, gero kelio, geros sveikatos.

26.1.4.3. Pažintis: kaip susipažinti, kaip supažindinti kitus.

26.1.4.4. Pokalbis: kaip užkalbinti draugą, nepažįstamąjį: bendraamžį ir vyresnį žmogų; kaip pradėti kalbą; kaip įsiterpti į pokalbį; kaip perklausti neišgirdus; kaip kalbėtis telefonu; kaip baigti pokalbį.

26.1.4.5. Informacija: kaip paklausti informacijos; kaip suteikti informaciją; kaip patvirtinti informaciją; kaip paneigti informaciją; kaip įspėti (apie pavojų ir pan.).

26.1.4.6. Bendra veikla: kaip paprašyti padėti ką nors padaryti; kaip sutikti ar nesutikti ką nors padaryti; kaip pasiūlyti savo pagalbą; kaip priimti kito pagalbą; kaip atsisakyti kito siūlomos pagalbos; kaip paprašyti leidimo veikti; kaip leisti ką nors veikti; kaip uždrausti ką nors veikti; kaip

pakviesti; kaip padėkoti už kvietimą; kaip pasveikinti, kaip palinkėti, kaip įteikti dovaną.

26.1.4.7. Nuomonė: kaip paklausti kito nuomonės; kaip suabejoti, nepatikėti; kaip pasakyti savo nuomonę.

26.1.4.8. Nuotaikos, jausmai: kaip išreikšti savo pasitenkinimą ar nepasitenkinimą; kaip pasakyti savo norus, siekius; kaip paguosti; kaip išreikšti džiaugsmą, liūdesį; kaip gailėtis (ko nors, dėl ko nors); kaip apgailestauti.

26.2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

26.2.1. Skaitymo tikslai. Skaitant ir aptariant spausdintus ir skaitmeninius grožinius ir negrožinius tekstus, vaikų periodiką, aiškinamasi, kodėl, koku tikslu skaitoma: pažinti, mokytis, patirti malonumą.

26.2.2. Skaitymo technika. Toliau tobulinami skaitymo gebėjimai (pereinama nuo mokymosi skaityti į mokymąsi skaitant). Mokomasi, mokytojų padedant, pasirinkti skaitymo būdą ir tempą, atsižvelgti į situaciją ir skaitomą tekstą, naudojamas technologijas; daryti pauzes, tinkamai dėti loginius kirčius, skaityti ir deklamuoti raiškiai.

26.2.3. Tekstų atranka. Skaitomi mokinių amžių ir interesus atitinkantys, vertingiausi, asmenybei ugdyti ir kultūrai pažinti svarbūs tautosakos, šiuolaikinės (lietuvių ir kitų tautų) ir klasikinės vaikų literatūros kūriniai ar jų ištraukos. Skaitomi mokinių suvokimo galimybes ir jų kaip skaitytojų įvairius poreikius atitinkantys negrožiniai spausdinti ir skaitmeniniai tekstai. Skaitoma ir aptariama: tautosakos bei grožiniai (apie 70 proc.) ir negrožiniai (apie 30 proc.) kūriniai; lietuvių (apie 50 proc.) ir užsienio (apie 50 proc.) vaikų literatūros kūriniai. Daugiau dėmesio skiriama šiuolaikiniams vaikų literatūros kūriniams. Su klasikineis vaikų literatūros kūriniams susipažįstama pamokose, skaitant ir aptariant drauge su mokytoju. Skaitomi ir analizuojami negrožiniai tekstai įvairiose aplinkose ir kontekstuose su mokytojo pagalba: publicistiniai, dokumentiniai, informaciniai ir įvairialypės informacijos (pvz., filmas, reklama, paveikslėlių istorija, elektroninis tekstas, dainovaizdis, žemėlapis) tekstai. Mokomasi savarankiškai rasti reikiamą informaciją mokytojo nurodytuose įvairiuose informacijos šaltiniuose.

26.2.4. Rekomenduojama literatūra. Rekomenduojamos literatūros sąrašą siekiama padėti pradinių klasių mokytojams susiorientuoti vaikų literatūros gausoje ir pasirinkti vertingiausius lietuvių ir kitų tautų autorių vaikų literatūros kūrinius kalbos ugdymo veikloms (lietuvių kalbos ir kitų dalykų pamokose), taip pat mokinių skaitymo laisvalaikio rekomendacijoms. Siekiant supažindinti pradinių klasių mokinius su jiems įdomiais kultūros reiškiais ir plėtoti mokinių kultūrinės raiškos gebėjimus, greta įprastų vaikų literatūros kūrinių formų pateikiami ir kūriniai, kuriems būdingi įdomesni raiškos sprendimai (pvz., bežodė knyga, komiksas, animacinis filmas, knyga su šešėlių teatro vaizdo įrašu, knyga su garso įrašu). Mokytojas, gerai pažindamas savo klasės mokinius, atsižvelgdamas į jų patirtį ir galimybes bei konkrečią ugdomąją situaciją, pats sprendžia, kurie kūriniai ar jų ištraukos bus skaitomos su mokiniais per pamokas, o kurie kūriniai bus rekomenduojami klasės mokiniams skaityti savarankiškai laisvalaikio. Esant poreikiui, šį rekomenduojamos literatūros sąrašą mokytojas gali papildyti savo nuožiūra (pvz., naujausiais kūriniams).

26.2.4.1. Tautosaka: pasirinktos stebuklų pasakos (pvz., iš knygos „Gulbė karaliaus patį“, „Gyvasis vanduo“); pasirinktos sakmės (pvz., iš knygos „Sužeistas vėjas“); „Menu mįslę keturgyslę“ ar kiti pasirinkti kūriniai (ištraukos).

26.2.4.2. Grožinė literatūra. Bežodės ir paveikslėlių knygos, komiksai: I. Babilaitė „(Ne)vienas“; T. Dirgėla „Mano tėtis rašo knygą“; K. Kasparavičius „Dingęs paveikslas“ ar kiti tų pačių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Poezija: eilėraščiai, poemėlės, eiliuotos pasakos: L. Degėsys, „Žvėrynas. Žolynas“; J. Degutytė, „Į saulėtekį ir dainą“; A. Matutis, „Girios televizorius“; L. Gutauskas, A. Karosaitės, R. Skučaitės, V. Palčinskaitės ar kiti tų pačių arba kitų autorių pasirinkti eilėraščiai. Literatūrinės pasakos: H. K. Andersen (H. Ch. Andersen), „Bjaurasis ančiukas“, „Sniego karalienė“; G. Beresnevičius, „Kaukučiai ir Varinis Šernas“; K. Kolodis (C. Collodi), „Pinokio nuotykių“; L. Gutauskas, „Auksinė šiaudų šviesa“; A. A. Milne (A. A. Milne), „Pūkuotuko pasaulis“; V. Žilinskaitė, „Robotas ir peteliškė“ (pasakų rinkinys) ar kiti tų pačių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Apsakymai, novelės: P. Lidbekas, L. Atbogė

(P. Iidbeck, L. Adbage), „Viena princesės Viktorijos gyvenimo diena“; P. Mašiotas, „Morkos“; Vilė Vėl, „Parašyk man iš Afrikos“; V. Žilinskaitė, pasirinkti apsakymai (pvz., iš rinkinių „Viso pasaulio tetos“, „Svogūnėlis“) ar kiti tų pačių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Apysakos-pasakos, apysakos, romanai: R. Dalas (R. Dahl), „Čarlis ir šokolado fabrikas“; R. Jalonė (R. Jalonė), „Mergaitė ir kuosų medis“; A. Lindgren (A. Lindgren), „Pepė Ilgakojinė“; V. Tamulaitis, „Skrudėlytės Greitutės nuotykių“; T. Janson (T. Jansson), „Nematomas vaikas“; I. Zarambaitė, „Stebuklingi senelio batai“; V. Žilinskaitė, „Kelionė į Tandadriką“ ar kiti tų pačių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Dramos: J. Degutytė, „Pelėdžiuko sapnas“ (drama) ar kiti tos pačios autorės arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

26.2.4.3. Negrožinė literatūra: N. Kostinienė, Ž. Mikailienė, L. Itagaki, „Vilniaus rūmai ir jų šeimininkai“; M. Krikštopaitytė, „Kultūringa pelė Stasė“; G. Viliūnė, „Smiltės ir Vėjaus kelionė po Baltijos jūrą“ ar kiti tų pačių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

26.2.5. Literatūros ir kultūros pažinimo pradmenys. Skaitant tautosakas, grožinės vaikų literatūros kūrinius, mokomasi suvokti literatūrą kaip žodžio meną, įžvelgti jos meninio pasaulio sąlygiškumą, vertybes. Mokytojui padedant, mokomasi analizuoti kūrinio turinį ir raišką. Skaitant tautosakas tekstus, stengiamasi priartėti prie natūralių jų gyvavimo būdų: sekamos pasakos, pasakojami padavimai, sakmės, menamos mįslės, žaidžiami žaidimai, dainuojamos vaikų dainos. Susipažįstama su tradiciniais lietuvių liaudies pasakų personažais, mokomasi skirti liaudies ir literatūrinę pasaką. Skaitant ir aptariant poeziją, dalijamasi išpūdžiais, gilinamasi į eilėraščių nuotaiką, melodiją, siužeto elementus, mokomasi raiškiai deklamuoti. Mokiniai patys bando eiliuoti. Mokomasi suprasti dramos kūrinio savitumą, skaitant vaidmenimis ar vaidinant dramos kūrinio ištrauką. Mokomasi įžvelgti literatūros ir kitų menų ryšius: aptariama skaitomų kūrinių ir iliustracijų sąsajos, spektakliai, filmai, pastatyti pagal literatūros kūrinius. Mokomasi vartoti naujas sąvokas (drama, sakmė, padavimas, patarlė, literatūrinė pasaka, tema, pagrindinė mintis, įvykis, veiksmo laikas, veiksmo vieta, pagrindinis veikėjas). Ugdomosiose veiklose, mokytojui padedant, tikslingai skaitomi spausdinti ir skaitmeniniai negrožiniai tekstai. Aptariami pasirinkti vaikams skirtos periodikos leidiniai (pvz., spausdinti ir internetiniai žurnalai), televizijos ir radijo laidos, filmai, vaikų literatūros ekranizacijos, spektakliai, interneto svetainės; analizuojami tekstų ypatumai ir kalba.

26.2.6. Skaitytojo ugdymas. Skaitydami vertingus literatūros kūrinius, mokiniai ugdomi literatūrinę, kultūrinę, estetinę nuovoką. Ugdomas požiūris į knygą kaip į literatūros pateikimo formą. Aptariama knygos sandara, mokomasi rasti pagrindinius bibliografinius duomenis, naudotis skaitmeninių išteklių paieška. Mokomasi kaupti literatūrinę patirtį, pavyzdžiui, pasirinkti keletą savo mėgstamų vaikų literatūros autorių. Mokiniai skatinami skaityti laisvalaikio ir kalbėtis apie perskaitytas knygas. Jie išbando keletą knygų pasirinkimo (pvz., pagal knygos išvaizdą, pagal draugo rekomendaciją) ir pristatymo bendraklasiams (pvz., ištraukos skaitymas, piešinys, plakatas) strategijų. Pristatydami knygas, išbando įvairias technologijas, aptaria jų galimybes ir savitumą.

26.3. Rašymas ir teksto kūrimas.

26.3.1. Rašymo tikslai. Aptariama rašymo (ranka ir klaviatūra) svarba ir nauda žmogui ugdantis asmenybę, kūrybiškumą, lavinantis vaizduotę, praktinėje veikloje (pvz., sąsiuvinėje, telefonu, kompiuteriu).

26.3.2. Rašymo technika. Rašoma tvarkingai, įskaitomai, pereinama prie greitesnio rašymo tempo. Rašoma kompiuterio, telefono klaviatūra. Išbandomi įvairūs rašymo šriftai, stiliai, technikos ir tyrinėjami kitų užrašyti informaciniai tekstai, įvairios antraštės, skelbimai (pvz., sąsiuvinėje, telefonu, kompiuteriu, planšete, interaktyviaja lenta).

26.3.3. Elementarūs skyrybos atvejai. Rašant ranka ir klaviatūra, mokomasi: sakinio pabaigoje parašyti reikiamus skyrybos ženklus; parašyti kablelį prieš jungtukus o, bet, tačiau, kad, išskirti kreipinį; kuriamuose tekstuose vartoti tiesioginius, klausiamuosius, šaukiamuosius sakinius ir jų pabaigoje parašyti reikiamus skyrybos ženklus; pagal pavyzdį užrašyti veikėjų pokalbius, kai tiesioginė kalba eina prieš autoriaus žodžius arba po jų. Supažindinama su sudėtinio sakinių vartojimu.

26.3.4. Rašyba. Mokomasi taisyklingai užrašyti: asmeninius įvardžius, asmenvardžius ir vietovardžius; žodžius su priešdėliais iš-, į-, už-; žodžius su priesagomis -ykl-, -ikl-, -yn-, -in-,

-inink-, -(i)av-, -dav-; sudurtinius žodžius be jungiamųjų balsių (pvz., rugsėjis); žodžius su mišriaisiais dvigarsiais, su dvibalsiais, su minkštumo ženklu; dažniausiai vartojamų žodžių priebalsių asimiliacijos atvejus (dirbti – dirba, nešdavo – nešė, verkdamo – verkė, išbėgo, užsuko, apdengė, atgal ir kt.); įsidėmėtiną rašybos žodžius: save, kažkas, galbūt, turbūt, rąstas, dviese, trise, keturiese, žemyn, aukštyn, rytoj, keletas, stebuklas, taip pat jų darinius; daiktavardžių visus vienaskaitos ir daugiskaitos linksnius; esamojo, būtojo kartinio, būtojo dažninio ir būsimąjo laiko veiksmažodžius (visų asmenų).

26.3.5. Teksto kūrimas. Mokomasi raštu (ranka ir klaviatūra) kurti įvairaus pobūdžio prasmingus tekstus, reikalingus mokymuisi arba buitinėse situacijose, atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir situaciją. Daugiau dėmesio skiriama teksto kūrimo procesui, kuris gali vykti įvairiose aplinkose (realiose ir skaitmeninėse), naudojantis įvairiomis priemonėmis (telefonu, internetu, kompiuteriu, išmaniosiomis programėlėmis ir pan.); šiame procese aktyviai dalyvauja mokytojas ir mokinys. Mokomasi rašyti rišliais sakiniais (sieti vieną sakinį su kitu pagal prasmę, pasirinkti tinkamus siejamuosius žodžius); nekartoti tų pačių žodžių, išskyrus kartojimą kaip stilistinę priemonę (pvz., ėjo ir priėjo; lipo ir įlipo į dangų; graži kaip saulės dukra) ir pan.; pasakoti vaizdžiai. Mokomasi pagal iš anksto su mokytoju susitartus arba užduotyje pateiktus kriterijus taisyti, tobulinti ranka arba klaviatūra parašytą tekstą: pvz., netiksliai pavartotą žodį pakeisti tikslesniu; išbraukti pasikartojantį, netinkamą sakinį, prireikus įrašyti žodžių, papildyti parašytą tekstą naujomis mintimis arba vaizdinėmis priemonėmis (pvz., piešiniu, rodyklėmis, schema, lentele). Taikomi 3 klasės turinio apimtimi numatyti rašybos ir skyrybos atvejai. Laikomasi kalbos etiketo (tinkamai pasirenkami žodžiai ir posakiai), atsižvelgiant į adresatą ir komunikavimo situaciją.

26.3.5.1. Pasakojimo rašymas. Mokomasi ranka ir klaviatūra rašyti išgalvotą arba asmenine patirtimi pagrįstą pasakojimą: 1) pagal pasakojimo gaires (reikšminiai žodžiai, klausimai ir pan.); 2) pagal perskaityto literatūros kūrinio pavyzdį; 3) pagal su mokytoju sudarytą planą; 4) naudojantis skaitmeniniu turiniu (pvz., pagal filmą, kompiuterinį žaidimą, animaciją). Vertinant pasakojimą, atsižvelgiama į su mokiniams aptartus ar susitartus pasakojimo kūrimo kriterijus (pvz., temos atskleidimą; teksto vientisumą ir nuoseklumą; pasakojimo struktūrą (pradžią – įvykio raidą – pabaigą); teksto kalbinę raišką; išminktą rašybos ir skyrybos atvejų taikymą). Pagalbinės priemonės gali būti pateiktos įprastu ir skaitmeniniu formatu.

26.3.5.2. Aprašymo rašymas. Naudojantis regos, girdėjimo, lytėjimo, uoslės, skonio pojūčiais, mokomasi ranka ir klaviatūra aprašyti objektą (daiktą, gyvūną ir pan.). Galima naudotis pavyzdžiu, planu, garso arba vaizdinėmis priemonėmis ar kt. Mokomasi laikytis aprašymo struktūros (bendras vaizdas – detalės – apibendrinimas), labiausiai plėtojant vieną struktūrinę dalį – detales. Mokomasi aprašymo elementus įterpti į pasakojimą.

26.3.5.3. Aiškinimo rašymas. Mokomasi parašyti trumpą paaiškinimą, kaip kas nors daroma arba kaip kur nors nueiti, nuvažiuoti. Tekstai gali būti papildyti vaizdiniais elementais (pvz., piešiniu, rodyklėmis, schema, lentele).

26.3.5.4. Atpasakojimo rašymas. Mokant rašyti atpasakojimą, mokytojui padedant, rašomas nuoseklus, rišlus tekstas. Mokomasi naudotis klausimais, mokytojo pateiktu planu, veiksmų grandine.

26.3.5.5. Informacinio teksto (žinutės, kvietimo, skelbimo), laiško rašymas. Mokomasi ranka ir klaviatūra parašyti trumpą žinutę, kvietimą, skelbimą, sveikinimą, atsižvelgiant į rašomo teksto struktūrą, tikslą ir adresatą. Išskiriamos tokios šiems tekstams būdingos struktūrinės dalys: laiško – data, kreipinys, pasisveikinimas, atsisveikinimas, parašas (savo vardo ir (ar) pavardės užrašymas); skelbimo, kvietimo – kreipinys, tikslas, vieta, laikas, apranga (ir (ar) kitos detalės), parašas (savo vardo ir (ar) pavardės užrašymas); žinutės – kreipinys, tikslas, laikas, vieta, parašas (savo vardo ir (ar) pavardės užrašymas).

26.4. Kalbos pažinimas. Ugdant skirtingų ugdymosi poreikių turinčius mokinius, turėtų būti taikomi ugdymo metodai, padedantys mokiniams pasiekti kuo aukštesnių individualių rezultatų. Mokiniai, kurie mokosi mokyklose tautinės mažumos kalba, pirmiausia (arba lygiagrečiai) susipažįsta su gimtosios kalbos sandaros ypatybėmis, kurios kai kuriais atvejais yra panašios, o kai kuriais atvejais (pagal gimtąją kalbą) skiriasi nuo lietuvių kalbos, todėl, mokantis lietuvių kalbos, jiems būtinos specialios pratybos, padedančios išvengti kalbų įtakos viena kitai. Siekiant suformuoti

tvirtus kalbos sistemos pažinimo (lingvistinės kompetencijos) pagrindus, mokiniams būtina ugdymo procese užtikrinti tinkamą paramą, taikyti negimtųjų kalbų mokymuisi būdingus metodus).

26.4.1. Garsas. Lietuvių kalbos garsų rūšys: balsiai, priebalsiai, dvigarsiai (dvibalsiai). Klausantis raiškiai deklamuojamų, skaitomų tekstų, garso ar vaizdo įrašų, dainuojamų liaudies dainų, taip pat deklamuoju, skaitant, dainuojant įtvirtinamas supratimas apie lietuvių kalbos garsinę sandarą: balsius, priebalsius, ilguosius, trumpuosius balsius. Mokomasi išgirsti ir suprasti garsų sąskambius eiliuotoje kalboje. Toliau tobulinama tartis: taisomi tarties trūkumai, pagal pavyzdį mokomasi taisyklingai kirčiuoti sunkiau kirčiuojamus žodžius, jų kirčiavimą patikrinti žodyne.

26.4.2. Žodis. Kalbos dalys: veiksmažodis, daiktavardis, būdvardis; perkeltinės reikšmės žodžiai; asmenvardžiai ir vietovardžiai. Supažindinama su sąvokomis: giminiški žodžiai, priešdėlis, kamienas, šaknis, priesaga, galūnė. Mokytojai padedant, mokomasi sudaryti naujus priešdėlinius, priesaginius žodžius pagal pavyzdį, juos tinkamai vartoti tekste. Aiškinamasi, kaip kaitomi veiksmažodžiai, daiktavardžiai, mokomasi tinkamai vartoti įvairias jų formas.

26.4.3. Sakinys. Mokomasi kelti klausimus sakinio žodžiams (veiksniui ir tariniui); pagal sakymo tikslą sudaryti tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius sakinius (terminų tiesioginis, klausiamasis, skatinamasis mokiniai nevartoja, tik paaiškina, kad vienais sakiniais galima pasakoti įvykį, kitais – ko nors paklausti, paprašyti, trečiais – paraginti ir t. t.). Mokomasi taisyklingai intonuoti sakinius. Mokytojai padedant, mokomasi sakinyje rasti veiksnį (išreikštą daiktavardžio ar asmeninio įvardžio vardininku), tarinį (išreikštą asmenuojamąja veiksmažodžio forma) ir juos tinkamai pažymėti sutartiniais ženklais. Supažindinama su neišplėstinių ir išplėstinių sakinių vartojimu.

26.4.4. Tekstas. Mokomasi pažinti pasakojamojo teksto sandarą, planą; gyvūnų, daiktų aprašymą; elementaraus samprotavimo (pvz., kodėl patiko ar nepatiko, kodėl buvo įdomu ar neįdomu ir pan.) elementus mokinių kalboje. Mokytojai padedant, mokomasi sudaryti pasakojamojo teksto planą, suprasti pasakojimo (kaip teksto tipo) sandarą, kurti pasakojimą. Susipažįstama su gyvūnų, daiktų aprašymo vartojimu tekste. Aptariami skaitomi spausdinti ir skaitmeniniai literatūros kūriniai, jų ištraukos, atsakoma į klausimus, remiamasi teksto žodžiais arba išsakoma nuomonė, vertinamos akivaizdžios situacijos, elementariai pradedamas vartoti samprotavimas. Nagrinėjami medijose pateikti tekstai, jų struktūra, palyginama su ranka rašytais ir spausdintais tekstais.

26.4.5. Abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška (Pastaba. Ši mokymosi turinio dalis nevartojant sąvokų pagal poreikius rekomenduojama mokyklų tautinės mažumos kalba mokiniams.) Gramatikos formų ir konstrukcijų, abstrakčiųjų sąvokų raiškos turi būti mokomasi praktiškai, dažniausiai pagal pateiktus modelius ir klausimus, pačių sąvokų nevartojant. Programoje jos pateikiamos mokytojams, vadovėlių, mokymosi priemonių autoriams.

26.4.5.1. Veiksmas, jo pradžia, tąsa. Veiksmas dabartyje, praeityje, ateityje, reiškiamas asmenuojamomis veiksmažodžio formomis.

26.4.5.2. Būsenos raiška vardažodžių vardininku.

26.4.5.3. Skatinimas, reiškiamas liepiamąja nuosaka.

26.4.5.4. Subjektas, reiškiamas vardažodžių vardininku ir elementariais žodžių junginiais.

26.4.5.5. Objektas, reiškiamas vardažodžių galininku, kilmininku, adresato naudininku.

26.4.5.6. Požymis, reiškiamas būdvardžiais, įvardžiais, skaitvardžiais.

26.4.5.7. Priklausomybė, reiškiamą kilmininko linksniu ir įvardžiais.

26.4.5.8. Kiekybė, reiškiamą kiekiniais pagrindiniais skaitvardžiais ir kiekiorieveiksmiais.

26.4.5.9. Vieta, reiškiamą vardažodžių vietininku,rieveiksmiais, prielinksninėmis konstrukcijomis.

26.4.5.10. Laikas, reiškiamasrieveiksmiais, vardažodžių galininku ir įnagininku, prielinksninėmis konstrukcijomis.

26.4.5.11. Būdas, reiškiamasrieveiksmiais.

26.4.5.12. Priežastis, reiškiamąrieveiksmiais, nesudėtingomis prielinksninėmis konstrukcijomis.

26.4.5.13. Tikslas, reiškiamas bendratimi ir vardažodžių kilmininku.

26.4.5.14. Neigimas, reiškiamas neigiamosiomis dalelytėmis ir priešdėliais.

26.4.5.15. Lyginimas, reiškiamas būdvardžių,rieveiksmių laipsniais ir lyginamosiomis

konstrukcijomis.

26.4.5.16. Klausimas, klausiamieji žodeliai, klausiamoji intonacija.

26.4.5.17. Kreipinys. Kreipinio raiška šauksmininku.

27. Mokymo(si) turinys. 4 klasė.

27.1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika.

27.1.1. Kalbėjimo ir klausymo paskirtis ir tikslai. Mokomasi suprasti, kad bendravimas – vienas svarbiausių visuomenės poreikių, kad, keičiantis visuomenei, keičiasi ir bendravimo būdai bei galimybės. Aptariami ir palyginami trys skirtingi bendravimo būdai (tiesioginis pokalbis, bendravimas raštu ir skaitmeninis bendravimas). Siekiama, kad mokiniai vertintų kalbėjimą ir klausymą kaip asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią galimybių sužinoti, bendrauti, dalyvauti visuomenės gyvenime. Aiškinamasi, kaip mokėjimas klausytis padeda įgyti žinių, skatina mąstyti, įsivaizduoti, kurti, padeda susikalbėti, telkia ir vienija bendruomenę bei tautą. Mokomasi praktiškai pajauti kalbėjimo vertę. Aptariama, kurios kalbėjimo funkcijos svarbiausios (pvz., bendrauti ir bendradarbiauti, pasidalyti patirtimi, perteikti informaciją). Mokomasi suprasti, kad kalbėjimasis svarbus ne tik bendraujant, dalijantis mintimis, jausmais, sumanymais, bet jis taip pat vienija Lietuvos gyventojus.

27.1.2. Kalbėjimo ir klausymosi veiklos pobūdis. Mokiniai ugdomi dialoginio ir viešo monologinio kalbėjimo gebėjimus. Mokomasi tinkamai dalyvauti įvairiuose pokalbiuose, diskusijose, debatuose (iš anksto pasirengus) įvairiose aplinkose. Pasirinkus mokiniui aktualius kontekstus, kalbama ir klausomasi įvairiose aplinkose, atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą. Mokomasi sudominti pašnekovą, informuoti, apibūdinti, paaiškinti, išreikšti argumentuotą nuomonę. Mokymosi tikslais savarankiškai bendraujama reikiamomis priemonėmis (pvz., telefonu, internetu). Mokomasi tiksliai perduoti informaciją, trumpai pristatyti objektą. Vaidinant, kuriant išgalvotas istorijas, darant vaizdo ir garso įrašus, mokomasi improvizuoti, kūrybiškai interpretuoti, įtaigiai, raiškiai kalbėti, tinkamai intonuoti. Mokomasi tikslingai vartoti būdingas žodinės ir nežodinės (pauzės, nutylėjimai, gestai) raiškos priemones.

27.1.3. Teksto struktūra ir tekstų tipai. Mokiniai klausosi jiems aktualių įvairių negrožinių ir grožinės vaikų literatūros tekstų, tautosakos tekstų, pokalbių (girdimų tiesiogiai arba iš vaizdo ar garso įrašų). Klausymui pasirenkami tekstai, kuriuos skaito įvairūs kalbėtojai (pvz., vaikai, suaugusieji, aktoriai). Naudojantis įvairiomis technologijomis, mokomasi kurti įvairių tipų sakininius tekstus – pasakojimą, aprašymą, aiškinimą, argumentavimą – pavyzdžiui, vaizdo ir garso įrašus. Mokomasi kurti išplėtotą pasakojimą pasirinkta tema, laikantis chronologijos principo, atskleidžiant įvykius, aptariant veikėjus, išsakant pagrindinę mintį. Nagrinėjami ir kuriami įprasti ir skaitmeniniai sakiniai aprašomojo tipo tekstai: susipažįstama su jų komponavimo ypatumais (visumos įspūdis ir detalės, erdvinio išdėstymo principas). Mokomasi pasakoti, įtraukiant aprašymą. Mokomasi išsakyti savo nuomonę ir ją pagrįsti dviem trimis argumentais (pvz., asmenine patirtimi, patikimuose šaltiniuose rastais faktais), naudojantis įvairiomis priemonėmis skirtingose aplinkose (pvz., vaizdo konferencijoje, radijo ar televizijos laidoje, medijų ar interneto svetainėje). Mokiniai pristato savarankiškai perskaitytą knygą, matytą spektaklį, filmą, pasako trumpą kalbą.

27.1.4. Komunikavimo intencijos. (Pastaba. Ši mokymosi turinio dalis rekomenduojama mokykloms, kuriose ugdymo procesas vykdomas tautinės mažumos kalba). Mokomasi reikšti pateiktų sričių komunikavimo intencijas:

27.1.4.1. Svarbiausios bendravimo formulės: kaip perduoti linkėjimų; pasiteirauti apie naujienas ir atsakyti; kaip pagirti ir atsakyti pagirtam, kaip palinkėti.

27.1.4.2. Pokalbis: kaip užkalbinti nepažįstamą žmogų; kaip kalbėtis telefonu; kaip užbaigti, apibendrinti pokalbį.

27.1.4.3. Informacija: kaip apibūdinti, palyginti, paaiškinti; kaip papasakoti apie įvykį; kaip perspėti apie pavojų; kaip kalbėti apie santykius.

27.1.4.4. Bendra veikla: kaip įtikinti, paraginti veikti; kaip patarti ko nors nedaryti; kaip atkalbėti veikti.

27.1.4.5. Nuomonė: kaip pagrįsti nuomonę; kaip apibendrinti, padaryti išvadas.

27.1.4.6. Nuotaikos, jausmai: kaip išreikšti abejonę; kaip pasidžiaugti; kaip pasakyti apie

savijautą; kaip išreikšti pageidavimą, norą; kaip parodyti susirūpinimą, baimę.

27.2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

27.2.1. Skaitymo tikslai. Skaitant ir aptariant spausdintus ir skaitmeninius tautosakos, grožinius ir negrožinius tekstus, vaikų periodiką, aiškinamasi, kodėl, kokių tikslų skaitoma: pažinti, mokytis, patirti malonumą. Aptariamas skaitymas formaliose ir neformaliose aplinkose, medijose.

27.2.2. Skaitymo technika. Toliau tobulinami sklandaus skaitymo gebėjimai, mokomasi savarankiškai pasirinkti skaitymo būdą ir tempą, atsižvelgiant į situaciją ir skaitomą tekstą, naudojamas technologijas; daryti pauzes, tinkamai dėti loginius kirčius, skaityti ir deklamuoti raiškiai.

27.2.3. Tekstų atranka. Skaitomi mokinių amžių ir interesus atitinkantys, vertingiausi, asmenybei ugdytis ir kultūrai pažinti svarbūs šiuolaikinės (lietuvių ir kitų tautų) ir klasikinės vaikų literatūros bei tautosakos kūriniai ar jų ištraukos. Skaitomi mokinių suvokimo galimybes ir jų kaip skaitytojų įvairius poreikius atitinkantys negrožiniai spausdinti ir skaitmeniniai tekstai. Skaitoma ir aptariama: grožiniai (apie 70 proc.) ir negrožiniai (apie 30 proc.) kūriniai; lietuvių (apie 50 proc.) ir užsienio (apie 50 proc.) vaikų literatūros kūriniai. Daugiau dėmesio skiriama šiuolaikiniams vaikų literatūros kūriniams. Su klasikiniiais vaikų literatūros kūriniiais susipažįstama pamokose, skaitant ir aptariant drauge su mokytoju. Savarankiškai skaitomi ir analizuojami negrožiniai tekstai įvairiose aplinkose ir kontekstuose: publicistiniai, dokumentiniai, informaciniai ir įvairialypės informacijos (pvz., filmas, reklama, paveikslėlių istorija, elektroninis tekstas, vaizdo klipas, žemėlapis) tekstai. Mokomasi savarankiškai rasti reikiamą informaciją savarankiškai pasirinktuose įvairiuose informacijos šaltiniuose.

27.2.4. Rekomenduojama literatūra. Rekomenduojamos literatūros sąrašų siekiama padėti pradinių klasių mokytojams susiorientuoti vaikų literatūros gausoje ir pasirinkti vertingiausius lietuvių ir kitų tautų autorių vaikų literatūros kūrinius kalbos ugdymo veikloms (lietuvių kalbos ir kitų dalykų pamokose), taip pat mokinių skaitymo laisvalaikio rekomendacijoms. Siekiant supažindinti pradinių klasių mokinius su jiems įdomiais kultūros reiškiniiais ir plėtoti mokinių kultūrinės raiškos gebėjimus, greta įprastų vaikų literatūros kūrinių formų pateikiami ir kūriniai, kuriems būdingi įdomesni raiškos sprendimai (pvz., bežodė knyga, komiksas, animacinis filmas, knyga su šešėlių teatro vaizdo įrašu, knyga su garso įrašu). Mokytojas, gerai pažindamas savo klasės mokinius, atsižvelgdamas į jų patirtį ir galimybes bei konkrečią ugdomąją situaciją, pats sprendžia, kurie kūriniai ar jų ištraukos bus skaitomos su mokiniiais per pamokas, o kūriniai bus rekomenduojami klasės mokiniams skaityti savarankiškai laisvalaikio. Esant poreikiui, šį rekomenduojamos literatūros sąrašą mokytojas gali papildyti savo nuožiūra (pvz., naujausiais kūriniiais).

27.2.4.1 Tautosaka: pasirinktos stebuklų pasakos (pvz., iš knygos „Gulbė karaliaus patį“, „Gyvasis vanduo“); „Linksmų plaučių, vieno kaulo: šmaikštūs lietuviški frazeologizmai“; „Lįsk vabalo blauzdon“ ar kiti pasirinkti kūriniai (ištraukos).

27.2.4.2. Grožinė literatūra. Poezija: (eilėraščiai, poemėlės, eiliuotos pasakos): S. Geda, „Baltoji varnelė“; E. Mieželaitis, „Dainos dienoraštis“; V. Palčinskaitė, „Senamiesčio lėlės“; M. Vainilaitis, „Bruknelė“; J. Erlicko, S. Poškaus, J. Juškaičio pasirinkti ar kitų autorių pasirinkti eilėraščiai. Literatūrinės pasakos: H. K. Andersen (H. Ch. Andersen), „Mergaitė su degtukais“, „Eglutė“; G. Morkūnas, „Blusyno pasakojimai“, V. V. Landsbergis, „Arklio Dominyko meilė“; „A. Saksė (A. Sakse), „Pasakos apie gėles“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Apsakymai, novelės: A. Čechovas, „Kaštonė“; J. Degutytė, „Nepalik manęs“; Gaja Guna Eklė, „Brolis, kurio nereikėjo“; S. Hartnet (S. Hartnett), „Sidabrinis asiliukas“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Apysakos – pasakos, apysakos, romanai: J. Gorderis (J. Gaarder), „Ei! Ar čia yra kas nors?“; A. Lindgren (A. Lindgren), „Emilis iš Lioneborgos“; K. Niostlinger (Ch. Nöstlinger), „Ateina šuo!“; V. Račickas, „Šlepetė“; E. Raudas (E. Raud), „Pabalduka“; K. Saja, „Ei, slėpkitės!“; L. Sepulveda (L. Sepulveda), „Apie žuvėdrą ir katina, kuris išmokė ją skraidyti“; D. Valjamsas (D. Walliams), „Močiutė plėšikė“; K. Zylė, „Milžinas mažylis“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Dramos: N. Indriūnaitė, „Baltos pasakos“; M. Martinaitis, „Pelenų antelė“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

27.2.4.3. Negrožinė literatūra: R. Daukantas, „Jonas Basanavičius – barzdota varna“;

K. Jungrenas (K. Ljunggren), „Svečiuose pas Astridą Lindgren“; A. Meškauskaitė, A. Venislovaitė, „Istorijos skanėstai“; J. Tertelis, E. Maya, R. Mačiliūnaitė-Dočkuvienė, „Vandens gyvenimo linija: [knyga su papildytosios realybės elementais]“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

27.2.5. Literatūros ir kultūros pažinimo pradmenys. Skaitant tautosakos, grožinės vaikų literatūros kūrinius, mokomasi suvokti literatūrą kaip žodžio meną, įžvelgti jos meninio pasaulio sąlygiškumą, vertybes. Analizuojama mokinio amžių ir interesus atitinkančio kūrinio turinys ir raiška. Skaitant tautosakos tekstus, gilinamasi į tautosakos ir autorinės kūrybos ryšį. Lyginamos tradicinės ir literatūrinės pasakos. Skaitant ir aptariant prozos kūrinius, išsiaiškinama įvykių seka ir jų svarba, veiksmo laikas, vieta. Aptariami veikėjai, diskutuojama apie jų santykius, vertinami jų veiksmai. Skaitant ir aptariant poeziją, dalijamasi išpūdžiais, gilinamasi į eilėraščio nuotaiką, ritmiką, siužeto elementus, mokomasi raiškiai deklamuoti. Mokomasi suprasti dramos kūrinio savitumą, skaitant vaidmenimis ar vaidinant dramos kūrinio ištrauką. Skaitydami ir aptardami įvairių žanrų kūrinius, mokiniai pratinasi atpažinti pasaką, apsakymą, eilėraštį, dramą. Tikslingai vartojamos sąvokos: drama, įvykis, literatūrinė pasaka, padavimas, pagrindinė mintis, pagrindinis veikėjas, patarlė, poetas, sakmė, tema, veiksmo laikas, veiksmo vieta. Mokomasi įžvelgti literatūros ir kitų menų ryšius: aptariama skaitomų kūrinių ir iliustracijų sąsajos, spektakliai, filmai, pastatyti pagal literatūros kūrinius. Mokomasi praktiškai skirti grožinį ir negrožinį tekstą, aiškinamasi, kuo jie skiriasi. Ugdomosiose veiklose kartu su kitais ir savarankiškai tikslingai skaitomi negrožiniai tekstai. Aptariami pasirinkti vaikams skirtos periodikos leidiniai, televizijos ir radijo laidos, filmai, vaikų literatūros ekranizacijos, spektakliai, interneto svetainės. Analizuojami tekstų ypatumai ir kalba.

27.2.6. Skaitytojo ugdymas. Skaitydami vertingus literatūros kūrinius, mokiniai ugdomi literatūrinę, kultūrinę, estetinę nuovoką. Aptariama knygos sandara, mokomasi savarankiškai rasti pagrindinius bibliografinius duomenis, tikslingai naudotis skaitmenine paieška (pavyzdžiui, palyginama skirtinguose elektroniniuose knygynuose pateikta informacija apie knygas; surandama informacija apie skaitytojams skirtus renginius, konkursus, juose dalyvaujama). Mokomasi kaupti literatūrinę patirtį, pavyzdžiui, mokinys pasirenka keletą savo mėgstamų vaikų literatūros autorių. Argumentuoja, kodėl autorius yra mėgstamas. Mokiniai skatinami skaityti laisvalaikio ir kalbėtis apie perskaitytas knygas. Jie įvaldo keletą knygų pasirinkimo (pvz., pagal knygos anotaciją, pagal žanrą) ir pristatymo bendraklasiams (pvz., interviu su draugu, konferencija, reklama sienlaikraštyje) strategijų. Pristatydami knygas, tikslingai naudojami technologijomis, pavyzdžiui, rašo skaitytojo dienoraštį internete, kuria knygos reklamos vaizdo įrašą.

27.3. Rašymas ir teksto kūrimas.

27.3.1. Rašymo tikslai. Aptariama rašymo (ranka ir klaviatūra) svarba ir nauda žmogui, visuomenei įvairiose aplinkose (realiose ir skaitmeninėse).

27.3.2. Rašymo technika. Rašoma tvarkingai, įskaitomai ranka ir klaviatūra, atsižvelgiant į situaciją (pvz., dailiraščiu sveikinimą ant atviruko). Mokomasi rašyti greitesniu tempu (pvz., pasižymėti išgirstą informaciją). Skatinama individuali rašysena.

27.3.3. Elementarūs skyrybos atvejai. Rašant ranka ir klaviatūra, mokomasi: atskirti neišplėstines vienasrūšes sakinio dalis; kuriuose tekstuose vartoti tiesioginius, klausiamuosius, šaukiamuosius sakinius ir jų pabaigoje parašyti reikiamus skyrybos ženklus; pagal pavyzdį užrašyti veikėjų pokalbius, kai autoriaus žodžiai įsiterpia į tiesioginę kalbą; vartoti sudėtinius sakinius.

25.3.4. Rašyba. Mokomasi taisyklingai užrašyti: žodžius su priešdėliais at-, ant-, ap-; žodžius su priesagomis -(i)uk-, -ikl-, -in-, -(i)av-, -ing-; sudurtinius žodžius su jungiamąja balse (i)a (rugiagėlė); žodžius su mišriaisiais dvigarsiais, su dvibalsiais, su minkštumo ženklu; priebalsių asimiliacijos atvejus; įsidėmėtinus rašybos žodžius: manęs, tavęs, savęs, vėliava, įvairus, mąstyti, kąsnis, tęsinys, drąsa, grįžo ir jų darinius; daiktavardžių ir būdvardžių visus vienaskaitos ir daugiskaitos linksnius; esamojo, būtojo kartinio, būtojo dažninio ir būsimojo laiko veiksmažodžius (visų asmenų); būdo prieveiksnius.

27.3.5. Teksto kūrimas. Mokomasi raštu (ranka ir klaviatūra) kurti įvairaus pobūdžio prasmingus tekstus, reikalingus mokymuisi arba buitinėse situacijose, atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir situaciją. Vis daugiau dėmesio skiriama sukurtam ranka rašytam arba skaitmeniniam tekstui tobulinti, kai aktyviai dalyvauja mokinys ir mokytojas. Stengiamasi rašyti taip, kad kuriamo teksto

turinys atitiktų temą, užduotį, plėtojamą pagrindinę mintį. Mokomasi savarankiškai rašyti rišliais sakiniais (sieti vieną sakinį su kitu pagal prasmę, pasirinkti tinkamus siejamuosius žodžius); nekartoti tų pačių žodžių, išskyrus kartojimą kaip stilistinę priemonę (pvz., ėjo ir priėjo; lipo ir įlipo į dangų; graži kaip saulės dukra) ir pan.; pasakoti vaizdžiai. Mokomasi savarankiškai pagal iš anksto susitartus arba užduotyje pateiktus kriterijus taisyti, tobulinti parašytą tekstą ranka arba klaviatūra: netiksliai pavartotą žodį pakeisti tikslesniu; išbraukti pasikartojantį, netinkamą sakinį, prireikus įrašyti žodžių, papildyti parašytą tekstą naujomis mintimis arba vaizdinėmis priemonėmis (pvz., piešiniu, rodyklėmis, schema, lentele). Taikomi 4 klasės turinio apimtimi numatyti rašybos ir skyrybos atvejai. Laikomasi kalbos etiketo (tinkamai pasirenkami žodžiai ir posakiai), atsižvelgiant į adresatą ir komunikavimo situaciją.

27.3.5.1. Pasakojimo rašymas. Mokomasi ranka ir klaviatūra rašyti išgalvotą arba asmenine patirtimi pagrįstą pasakojimą: 1) pagal pasakojimo gaires; 2) savarankiškai keičiant, perdarant mokytojo pateiktą planą; 3) pagal perskaityto literatūros kūrinio pavyzdį; 4) pagal savarankiškai sudarytą planą; 5) naudojantis skaitmeniniu turiniu (pvz., pagal filmą, kompiuterinį žaidimą, animaciją). Vertinant pasakojimą, atsižvelgiama į su mokiniiais aptartus ar susitartus pasakojimo kūrimo kriterijus (pvz., temos atskleidimą; teksto vientisumą ir nuoseklumą; pasakojimo struktūrą (pradžia – įvykio raida – pabaiga); teksto kalbinę raišką; išminktų rašybos ir skyrybos atvejų taikymą).

27.3.5.2. Aprašymo rašymas. Mokomasi ranka ir klaviatūra detalai aprašyti objektą (daiktą, gyvūną ir kt.), įvykį, reiškinių. Galima naudotis pavyzdžiu, planu, garso ir (ar) vaizdo priemonėmis ir pan. Stengiamasi laikytis aprašymo struktūros (bendras vaizdas – detalės – apibendrinimas). Mokomasi į pasakojimą įterpti veikėjo, objekto, vietos ir pan. aprašymą.

27.3.5.3. Aiškinimo rašymas. Mokomasi parašyti išsamų paaiškinimą, kaip kas nors daroma arba kaip kur nors nueiti, nuvažiuoti. Tekstai gali būti papildyti vaizdiniais elementais (pvz., piešiniu, rodyklėmis, schema, lentele).

27.3.5.4. Informacinio teksto (žinutės, kvietimo, skelbimo), laiško rašymas. Mokomasi ranka ir klaviatūra parašyti žinutę, kvietimą, skelbimą, sveikinimą, išsamiai aptariant detales ir atsižvelgiant į tikslą ir adresatą. Iškiriamos tokios šiems tekstams būdingos struktūrinės dalys: laiško – data, kreipinys, pasisveikinimas, atsisveikinimas, parašas (savo vardo ir (ar) pavardės užrašymas); skelbimo, kvietimo – kreipinys, tikslas, vieta, laikas, apranga (ir (ar) kitos detalės), parašas (savo vardo ir (ar) pavardės užrašymas); žinutės – kreipinys, tikslas, laikas, vieta, parašas (savo vardo ir (ar) pavardės užrašymas).

27.3.5.5. Atpasakojimo rašymas. Mokantis rašyti atpasakojimą savarankiškai, rašomas nuoseklus, rišlus tekstas. Mokomasi naudotis mokytojo pateiktu arba savarankiškai susidarytu planu, veiksmų grandine.

27.4. Kalbos pažinimas. Ugdant skirtingų ugdymosi poreikių turinčius mokinius, turėtų būti taikomi ugdymo metodai, padedantys mokiniams pasiekti kuo aukštesnių individualių rezultatų. Mokiniai, kurie mokosi mokyklose tautinės mažumos kalba, pirmiausia (arba lygiagrečiai) susipažįsta su gimtosios kalbos sandaros ypatybėmis, kurios kai kuriais atvejais yra panašios, o kai kuriais atvejais (pagal gimtąją kalbą) skiriasi nuo lietuvių kalbos, todėl, mokantis lietuvių kalbos, jiems būtinos specialios pratybos, padedančios išvengti kalbų įtakos viena kitai. Siekiant suformuoti tvirtus kalbos sistemos pažinimo (lingvistinės kompetencijos) pagrindus, mokiniams būtina ugdymo procese užtikrinti tinkamą paramą, taikyti negimtųjų kalbų mokymuisi būdingus metodus).

27.4.1. Garsas. Lietuvių kalbos garsų rūšys: dvigarsiai (dvibalsiai, mišrieji dvigarsiai). Klausantis raiškiai deklamuojamų, skaitomų tekstų, garso ar vaizdo įrašų, dainuojamų liaudies dainų, taip pat deklamuojant, skaitant, dainuojant įtvirtinamas ir praplečiamas supratimas apie lietuvių kalbos garsinę sandarą: balsius, priebalsius, ilguosius, trumpuosius balsius, dvibalsius, supažindinama su mišriaisiais dvigarsiais ir mišriojo dvigarsio sąvoka. Mokomasi išgirsti ir suprasti garsų sąskambius eiliuotoje kalboje. Toliau tobulinama tartis: taisomi tarties trūkumai, pagal pavyzdį mokomasi taisyklingai kirčiuoti sunkiau kirčiuojamus žodžius, jų kirčiavimą patikrinti žodyne.

27.4.2. Žodis. Kalbos dalys: veiksmažodis, daiktavardis, būdvardis,rieveiksmis; sinonimai, antonimai, perkeltinės reikšmės žodžiai. Supažindinama su sąvokomis: giminiški žodžiai, priešdėlis, kamienas, šaknis, priesaga, galūnė, sudurtiniai žodžiai. Mokomasi sudaryti naujus priešdėlinius,

priesaginius žodžius pagal pavyzdį, juos tinkamai vartoti tekste. Aiškinamasi, kaip kaitomi veiksmažodžiai, daiktavardžiai, būdvardžiai, mokomasi tinkamai vartoti įvairias jų formas.

27.4.3. Sakinys. Mokomasi kelti klausimus visiems sakinio žodžiams, t. y. rasti ryšius tarp sakinio žodžių; pagal sakymo tikslą sudaryti tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius sakinius (terminų tiesioginis, klausiamasis, skatinamasis mokiniai nevarioja, tik paaikškina, kad vienais sakiniais galima pasakoti įvykį, kitais – ko nors paklausti, paprašyti, trečiais – paraginti ir t. t.). Stengiamasi taisyklingai intonuoti sakinius. Mokomasi savarankiškai sakinyje rasti veiksnį (išreikštą daiktavardžio ar asmeninio įvardžio vardininku), tarinį (išreikštą asmenuojamąja veiksmažodžio forma) ir juos tinkamai pažymėti sutartiniais ženklais. Mokomasi nagrinėti sakinį, tinkamai keliant klausimus sakinio žodžiams.

27.4.4. Tekstas. Mokomasi pažinti pasakojamojo teksto sandarą, planą; gyvūnų, daiktų aprašymą; įterpiami samprotavimo elementai mokinių kalboje. Mokomasi savarankiškai sudaryti pasakojamojo teksto planą, suprasti pasakojimo (kaip teksto tipo) sandarą, sukurti pasakojimą. Aptariamas gyvūnų, daiktų aprašymo vartojimas tekste. Aptariami skaitomi spausdinti ir skaitmeniniai literatūros kūrinių, jų ištraukos, atsakoma į klausimus, remiamasi teksto žodžiais arba išsakoma nuomonė, vertinama, praktiškai pradedamas vartoti samprotavimas kaip teksto tipas. Nagrinėjami medijose pateikti įvairūs tekstai, jų struktūra, palyginama su ranka rašytais ir spausdintais tekstais.

27.4.5. Abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška. (Pastaba. Ši tema pagal poreikius (nevariojant sąvokų) rekomenduojama mokyklų tautinės mažumos kalba mokiniams.) Gramatikos formų ir konstrukcijų, abstrakčiųjų sąvokų raiškos turi būti mokomasi praktiškai, dažniausiai pagal pateiktus modelius ir klausimus, pačių sąvokų nevariojant. Programoje jos pateikiamos mokytojams, vadovėlių, mokymosi priemonių autoriams.

27.4.5.1. Veiksmas, jo pradžia, tąsa. Veiksmas dabartyje, praeityje, ateityje, reiškiamas asmenuojamomis veiksmažodžio formomis.

27.4.5.2. Būsenos raiška vardažodžių vardininku.

27.4.5.3. Skatinimas, reiškiamas liepiamąja nuosaka.

27.4.5.4. Subjektas, reiškiamas vardažodžių vardininku ir elementariais žodžių junginiais.

27.4.5.5. Objektas, reiškiamas vardažodžių galininku, kilmininku, adresato naudininku.

27.4.5.6. Požymis, reiškiamas būdvardžiais, įvardžiais, skaitvardžiais.

27.4.5.7. Priklausomybė, reiškiamą kilmininko linksniu ir įvardžiais.

27.4.5.8. Kiekybė, reiškiamą kiekiniais pagrindiniais ir dauginiais skaitvardžiais ir kiekiorieveiksmiais.

27.4.5.9. Vieta, reiškiamą vardažodžių vietininku,rieveiksmiais, prielinksninėmis konstrukcijomis.

27.4.5.10. Laikas, reiškiamasrieveiksmiais, vardažodžių galininku ir įnagininku, prielinksninėmis konstrukcijomis, elementariais šalutiniais sakiniais.

27.4.5.11. Būdas, reiškiamasrieveiksmiais.

26.4.5.12. Priežastis, reiškiamąrieveiksmiais, nesudėtingomis prielinksninėmis konstrukcijomis ir šalutiniais sakiniais.

27.4.5.13. Tikslas, reiškiamas bendratimi ir vardažodžių kilmininku.

27.4.5.14. Neigimas, reiškiamas neigiamosiomis dalelytėmis ir priešdėliais.

27.4.5.15. Lyginimas, reiškiamas būdvardžių,rieveiksmių laipsniais ir lyginamosiomis konstrukcijomis.

27.4.5.16. Klausimas, klausiamieji žodeliai, klausiamoji intonacija.

27.4.5.17. Kreipinys. Kreipinio raiška šauksmininku.

28. Mokymosi turinys. 5 klasė.

28.1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika.

28.1.1. Kalbėjimo ir klausymo paskirtis ir svarba. Aptariama kalbėjimo ir klausymo svarba bendraujant. Atliekamos veiklos, kurios turėtų padėti kiekvienam mokiniui suprasti, kad svarbu ne tik įgyti žinių, bet ir ugdyti tinkamus gebėjimus bendrauti įvairiais būdais (gyvai, raštu, naudojant skaitmenines priemones).

28.1.2. Kalbėjimo ir klausymosi veiklos pobūdis. Atliekamos tokios mokymosi užduotys, kurios padėtų mokiniams suvokti, kad klausymasis yra aktyvi veikla, kurios reikia mokytis. Aptariami monologinio ir dialoginio kalbėjimo panašumai ir skirtumai. Kalbama atsižvelgiant į tikslą: sudominti (mokomasi pasakoti įvykius, nuotykius, sekti pasakas), informuoti (tiksliai perduoti informaciją, trumpai pristatyti objektą), išreikšti savo nuomonę. Mokomasi kalbėti įvairiems adresatams: bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems asmenims. Plėtojami gebėjimai tinkamai dalyvauti neoficialiuose pokalbiuose, diskusijose, atsakyti į interviu klausimus, trumpai ir išsamiai atsakyti į klausimą, formuluoti klausimą. Bendradarbiaujant kuriamos tinkamo klausymosi ir kalbėjimo skirtingose komunikavimo situacijose taisyklės ir mokomasi jų laikytis. Mokomasi naudotis mokytojo pasiūlytomis kalbėjimo ir klausymosi strategijomis. Atsižvelgiant į kalbinę aplinką, plėtojami ir gilinami gebėjimai kalbėti taisyklingai, plečiamas žodynas. Organizuojant kalbėjimo ir klausymo veiklas, naudojamos įvairiomis technologijomis (pvz., telefonu, elektroniniu paštu, socialiniais tinklais).

28.1.3. Teksto pobūdis ir struktūra. Mokiniai mokosi suprasti ir kurti aiškos struktūros sakininius tekstus (įžanga, dėstymas, pabaiga). Klausomasi mokiniams aktualių jų amžiui tinkamų negrožinių, grožinės literatūros tekstų, tautosakos tekstų, pokalbių, diskusijų. Klausymui pasirenkami tiesiogiai girdimi tekstai, vaizdo ar garso įrašai, kuriuos skaito įvairūs kalbėtojai (pvz., vaikai, suaugusieji, aktoriai). Plėtojami gebėjimai kurti įvairaus pobūdžio (pasakojimo, aprašymo, aiškinimo) tekstus, tačiau vyrauja pasakojamojo tipo tekstų klausymas, nagrinėjimas ir kūrimas. Susipažįstama su esmine pasakojimo savybe – dinamiškumu, pasakojama, laikantis chronologijos principo, įterpianč apibūdinimo ir argumentavimo (savo ar kito nuomonę) elementų. Kuriami aprašomieji tekstai, mokomasi apibūdinti žmones, daiktus, reiškinius. Mokomasi išsakyti savo nuomonę, ją pagrįsti. Mokiniai tobulina monologinio kalbėjimo gebėjimus (pvz., informuoja, pristato skaitytą knygą, matytą filmą, spektaklį, koncertą ar pan.). Kuriami įprasti ir skaitmeniniai (pvz., garso ar vaizdo įrašas) sakiniai tekstai.

28.2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

28.2.1. Skaitymo tikslai. Ugdomas pomėgis skaityti, estetiškas skonis, mokomasi aptarti ir nagrinėti perskaitytus tekstus, jais remiantis atlikti kūrybines užduotis, suprasti skaitymo reikšmę ir poveikį. Mokomasi naudotis įvairiais informacijos šaltiniais, atrinkti ir įvertinti reikiamą informaciją, teisėtai naudotis skaitmeniniu turiniu.

28.2.2. Skaitymo strategijos. Mokomasi skaityti įvairiais būdais: atidžiuoju (įdėmiuoju) skaitymu (grožinių kūrinių, apibrėžimų, taisyklių, instrukcijų ir pan.); pažintiniu (apžvalginiu) skaitymu (knygų, laikraščių, žurnalų, skrajučių ir pan.); ieškomuoju skaitymu (žodynų, žinytų ir kt.); tikslingu skaitymu iš naujo; raiškiuoju skaitymu. Mokomasi naudotis teksto struktūrinėmis ir grafinėmis savybėmis (žodžių paryškinimas, esminiai žodžiai, svarbiausios frazės, saitai, elektroniniai meniu, piktogramos). Mokomasi tekstą paversti grafine struktūra: braižyti veiksmo schemas, kūrinio veikėjų ryšių ir santykių tinklą ir pan. Mokomasi planuoti skaitymo veiklą, ją apmąstyti ir įsivertinti. Išryškinama atidaus teksto skaitymo nuostata, pagrįsta galimybe įsigilinti į skaitomus kūrinius (ištraukas), bei ilgasis skaitymas: per mokslo metus turi būti perskaitomi ir aptariami bent keli didesnės apimties kūriniai.

28.2.3. Tekstų atranka. Skaitomi meniškai vertingi mokinių amžių atitinkantys Programoje rekomenduojami ar laisvai pasirenkami įvairių žanrų lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai ar jų ištraukos. Skaitiniai Programoje grupuojami teminiu arba žanriniu principu, prie nurodytos skaitomų tekstų rūšies pateikiami rekomenduojamų kūrinių sąrašai. Dėl skaitomų kūrinių (ištraukų) kiekio, atsižvelgdamas į mokinių poreikius ir galimybes, sprendžia mokytojas ar mokytoja. Renkantis kūrinius, rekomenduojama išlaikyti pusiausvyrą tarp lietuvių ir verstinės literatūros, tarp klasikinių ir šiuolaikinių kūrinių, atskleisti mokiniams temų ir žanrų įvairovę. Savarankiškai skaitomi lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai savo malonumui. Mokomasi rasti dominančias knygas, formuluoti savarankiškus skaitymo tikslus. Rekomenduojama domėtis naujausia vaikų ir paauglių literatūra. Savarankiškai skaitomi kūriniai aptariami, nagrinėjami, vertinami pasirinktais aspektais, dalijamasi savo skaitymo patirtimi su kitais.

28.2.4. Skaitomų tekstų rūšys ir rekomenduojami skaitiniai.

28.2.4.1. Grožiniai ir negrožiniai tekstai apie skaitymą: D. Čepauskaitė, „Auksinė skruzdėlė“; J. Erlickas, „Vasara su Tomu Sojeriu“, „Eilėraštis be lakštingalos“, „Bandymai parašyti eilėraštį apie varškę“; A. Marčėnas, „Knyga“ (iš kn. A. Marčėnas, Š. Leonavičius, „Žmogaus žvaigždė“); G. Morkūnas, „Skaitantys vaikai išgelbės Grenlandijos ledynus“ ar kiti pasirinkti tekstai (ištraukos) apie skaitymą. A. Lindgren (A. Lindgren), „Brita Mari išlieja širdį“; K. Hagerupas (K. Hagerup), „Mergaitė, norėjusi išgelbėti knygas“ ar kiti šių ar kitų autorių tekstai (ištraukos) apie skaitymą.

28.2.4.2. Įvairių laikotarpių lietuvių bei verstinė vaikų realistinė ir problemų literatūra: J. Biliūnas, „Joniukas“, „Kliudžiau“, „Brisiaus galas“; P. Cvirka, pasirinkti apsakymai; V. Krėvė, pasirinkti apsakymai; O. Jautakė, „Kamanės sekmadienis“; K. Saja, „Klumpės“; Šatrijos Ragana, „Irkos tragedija“; A. Vaičiulaitis, „Vakaras sargo namely“; Vaižgantas, „Aleksiukas ir motutė“; Vilė Vėl, „Kaip mes išgarsėjome“; B. Vilimaitė, pasirinkti apsakymai; Žemaitė, „Kaip Jonelis raides pažino“; V. Žilinskaitės ar kitų autorių pasirinkti apsakymai. L. M. Alkot (L. M. Alcott), „Mažosios moterys“; E. de Amičis (E. de Amici), „Širdis“; F. H. E. Bernet (F. E. Burnett), „Mažasis lordas Fontlerojus“; „Mažoji princesė“; Č. Dikensas (Ch. Dickens), „Oliverio Tvisto nuotyčiai“; A. Dodė (A. Daudet), „Laiškai iš mano malūno“; F. Dostojevskis, pasirinkti kūriniai iš prozos rinktinės „Vaikams“; P. Hertlingas (P. Härtling), „Benas myli Aną“; K. di DikamiloKamillo (K. DiCamillo di Camillo), „Jei ne Vinis Diksis“; Ė. Kestneris (E. Kästner), „Mažulė ir Antonas“, „Dvynukės“, „Skrąjojanti klasė“; A. Lindgren (A. Lindgren), „Ronja plėšiko duktė“, „Rasmusas klajūnas“; L. M. Montgomeri (L. M. Montgomery), „Anė iš Žaliastogių“; E. Naitas (E. Knight), „Lesė grįžta“; A. Naneti (A. Nanetti), „Mano senelis buvo vyšnia“; K. Paterson (K. Paterson), „Smarkuolė Gilės Hopkins“, „Kaip ir žvaigždės“; E. H. Porter, „Poliana“; V. Sarojanas (W. Saroyan), „Tėti, tu keistuolis“, „Mama, aš tave myliu“; J. Špyri (Spyri), „Heida“; M. Tvenas (M. Twain), „Princas ir elgeta“, „Tomo Sojerio nuotyčiai“; V. Voteris (V. Vawter), „Laikraščių berniukas“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

28.2.4.3. Smulkioji tautosaka ir šiuolaikinės jos formos, pasakėčia. Lietuvių ir kitų tautų patarlės, priežodžiai, mįslės, minklės ir kitos smulkiosios tautosakos formos pasirinktinai. Lietuvių pasakėčios pasirinktinai: S. Stanevičiaus, V. Kudirkos ar kitų autorių pasirinktos pasakėčios. Verstinės pasakėčios pasirinktinai: Ezopo, Fedro, Ž. de La Fonteno (J. de La Fontaine), I. Krylovo ir kitų autorių pasirinktos pasakėčios.

28.2.4.4. Lietuvių ir kitų tautų liaudies pasakos, lietuvių ir verstinės literatūrinės pasakos: Įvairių žanrų lietuvių ir kitų tautų pasakos pasirinktinai: pasakos apie gyvūnus, stebuklinės pasakos, buitinės pasakos, melų pasakos ar kt. (aptarti bent kelias skirtingų žanrų pasirinktas pasakas). Lietuvių literatūrinės pasakos pasirinktinai: K. Boruta, „Jurgio Paketurio klajonės“, „Dangus griūva“; I. Ežerinytė, „Šunojaus diena“; S. Geda, „Karalaitė ant svarstyklių“; J. Ivanauskaitė, „Stebuklinga spanguolė“; J. Jankus, „Po raganos kirviu“; J. Kaupas, „Daktaras Kripštukas pragare“; A. Liobytė, „Kupriukas muzikantas“, „Pasaka apie narsią Vilniaus mergaitę ir galvažudį Žaliabarzdį“; O. Milašius, „Lietuviškos pasakos“; A. Mekas ir J. Mekas, „Knyga apie karalius ir žmones“; S. Poškus, „Trumpos pasakaitės“, „Dovilės albumas“; D. Rekis, „Kaip kukiai su gruzdžiais kovojo“; M. Sluckis, „Milžinai nenorėjo karaliais būti“; A. Vaičiulaitis, „Pasakos“; M. Vainilaitis, „Sidabrinė kultuvėlė“; V. Žilinskaitė, „Kelionė į Tandadriką“, „Tiputapė“, „Gaidžio kalnas“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Verstinės literatūrinės pasakos pasirinktinai: H. K. Andersenis (H. Ch. Andersen), „Nauji karaliaus drabužiai“ ar kitos pasirinktos pasakos; Dž. M. Baris (J. M. Barrie), „Piteris Penas“; Dž. Boinas (J. Boyne), „Baisus dalykas, nutikęs Barnabiui Broketui“; N. Džasteris (N. Juster), „Stebuklingoji būdelė“; Greihamas (K. Grahame), „Vėjas gluosniuose“; M. Endė (M. Ende), „Begalinė istorija“; broliai Grimai (J. Grimm, W. Grimm), „Vaikų ir namų pasakos“; T. Janson (T. Jansson), „Tėtis ir jūra“; L. Kerolis (L. Carroll), „Alisa stebuklų šalyje“; J. Korčakas (J. Korczak), „Karalius Motiejukas Pirmasis“; J. Lada (J. Lada), „Išdaigų pasakos“; A. Lindgren (A. Lindgren), „BroLIAi Liūtaširdžiai“, „Mijo, mano Mijo“; A. S. Magnasonas (A. S. Magnason), „Mėlynosios planetos istorija“; Š. Pero (Ch. Perrault), „Motulės Žąsies pasakos“; Dž. K. Rouling (J. K. Rowling), „Haris Poteris ir Išminties akmuo“; A. de Sent Egziuperi (A. de Saint-Exupéry), „Mažasis princas“; Dž. R. R. Tolkinas (J. R. R. Tolkien), „Nepaprastosios Karalystės

pasakos“; O. Vaildas (O. Wilde), „Laimingasis princas ir kitos pasakos“ ar kiti tų pačių arba kitų autorių kūriniai kiti pasirinkti kūriniai (ištraukos).

28.2.4.5. Meniška vertingos iliustruotos vaikų ir paauglių literatūros knygos: D. Čepauskaitė, I. Babilaitė, „Baisiai gražūs eilėraščiai“; L. Gutas, „Paskutinė Čepkelių ragana“; K. Jakubėnas, S. Chlebinskaitė, „Kas kiemely daros“; M. Marcinkevičius, I. Dagilė, „Akmenėlis“; A. Marčėnas, Š. Leonavičius, „Žmogaus žvaigždė“; I. Naginskaitė, „Ką padarė žirklys“; P. Repšys, „Našlaitė Elenytė ir Joniukas aviniukas“; M. Vaicenavičienė, „Kas yra upė?“; B. Žilytė, A. Steponavičius, „Šepetys repetys“ ar kita pasirinkta iliustruota knyga. Dekur (Decur), „Kai pažvelgsi į viršų“; O. Tokarčiuk (O. Tokarczuk), J. Concejo (J. Concejo) „Pamesta siela“ ar kita pasirinkta iliustruota knyga.

28.2.5. Grožinės ir negrožinės literatūros skaitymas, supratimas, analizė ir interpretavimas. Grožiniai ir negrožiniai kūriniai (ištraukos) skaitomi ir analizuojami, išskiriant jų temą, pagrindinę mintį. Mokomasi kelti klausimus, cituoti ir perfrazuoti teksto mintis savais žodžiais, komentuoti skaitomą tekstą, atpasakoti (išsamiai ar glaustai) vaizduojamus įvykius ar konkrečius epizodus, išsakyti nuomonę. Mokomasi aiškintis nesuprantamus dalykus, remiantis artimiausiu teksto kontekstu. Mokomasi atpažinti ir įvardyti prozos ar dramos kūrinių personažų sistemą (pagrindiniai ir antraeiliniai veikėjai, herojai ir antiherojai), veikėjų bruožus, poelgius, išgyvenimus ir santykius, aptarti pasakotoją, įvykių seką, laiką, erdvę, idėjas, jų aktualumą; poetiniame tekste atpažinti ir įvardyti eilėraščio kalbantįjį, jo nuotaiką, eilėraščio laiką, erdvę, idėjas, jų aktualumą; atpažinti ir įvardyti pasakų ir smulkiosios tautosakos formų savitumą, jų komizmą, perkeltines reikšmes. Mokomasi palyginti kūrinių veikėjus. Ugdomas gebėjimas aptarti grožinio teksto ir iliustracijos santykį, teksto ir vaizdo ryšius, suvokti knygą kaip meninę visumą. Skaitant grožinę literatūrą, aptariamai, analizuojami ir lyginami kitų medijų tekstai: dailės ir muzikos kūriniai, kino filmai, serialai, vaizdo įrašai, spektakliai, socialinė reklama ir kiti multimodalūs tekstai. Aptariant kūrinį, ugdomas gebėjimas tinkamai vartoti sąvokas: apsakymas, drama, eilėraštis, iliustracija, liaudies pasaka, literatūrinė pasaka, mįslė, pasakėčia, patarlė, poezija, priežodis, proza, tautosaka; autorius, dialogas, eilėraščio kalbantysis, erdvė, humoras, konfliktas, komizmas, laikas, pagrindinė mintis, pamokymas, pasakotojas, posmas, siužetas, tema, veikėjas, veiksmas; alegorija, antonimas, deminutyvas, epitetas, įsameninimas, palyginimas, sinonimas.

28.2.6. Kūrybinės veiklos. Lankomasi viešojoje bibliotekoje, susipažįstama su bibliotekos taisyklėmis, mokomasi rinktis ir skolintis norimas knygas (iš atvirų fondų, naudojantis elektroniniu katalogu ir (ar) elektronine knygų išdavimo sistema); susitinkama su rašytoju ir rengiamas interviu klausimynas; individualiai ar grupėje kuriama arba perkuriama smulkioji tautosaka (priežodžiai, patarlės, mįslės); rašomas skaitytojo dienoraštis ar rengiamas perskaitytų knygų pristatymas, skaitymo rekomendacijos bendraklasiams. Individualiai arba grupėje kuriamos iliustracijos ar kitoks meninis apipavidalinimas skaityto teksto ištraukai.

28.3. Rašymas ir teksto kūrimas.

28.3.1. Rašymo tikslai, adresatai ir komunikavimo situacijos. Rašymas aptariamas kaip asmeniškai svarbi veikla, teikianti saviraiškos, bendravimo galimybių. Mokiniai rašo, siekdami įvairių tikslų: saviraiškos ir sudominti kitus, informuoti, paaiškinti, išsakyti savo nuomonę, mintis. Rašoma įvairiems adresatams: bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems žmonėms. Mokomasi kurti įvairaus pobūdžio tekstus, reikalingus mokymuisi ar kasdienio gyvenimo situacijose, atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir situaciją.

28.3.2. Rašymo veiklos pobūdis. Mokiniai rašo apie jiems gerai pažįstamus ir aktualius dalykus (bendravimo, laisvalaikio, šeimos, klasės gyvenimo temomis), remdamiesi savo patirtimi (nutikimais, įspūdžiais, išgyvenimais) ir išmone. Stengiamasi rašyti taip, kad kuriamo teksto turinys atitiktų temą, išreikštų pagrindinę mintį. Rašoma spontaniškai ir pasirengus. Rašoma reguliariai. Mokomasi rašyti, laikantis rašymo eigos: planuojama, rašomas juodraštis, jis aptariamas su bendraklasiais ir (ar) mokytoju, redaguojama, pateikiama. Mokomasi taikyti rašymo strategijas: aktyvinama tai, kas yra žinoma, rašoma pagal savarankiškai susidarytą planą, pateiktus reikšminius žodžius, duotą pradžią ir (ar) pabaigą, atidžiai skaitoma ir redaguojama pagal nurodytus kriterijus.

28.3.3. Teksto pobūdis, žanrai ir struktūra. Prisimenamas pasakojimas, aprašymas,

aiškinimas, tačiau vyrauja pasakojamųjų tekstų nagrinėjimas ir kūrimas. Kuriami išgalvoti arba asmenine patirtimi pagrįsti pasakojimai, laikantis chronologijos principo. Mokomasi rašyti pirmuoju ir trečiuoju asmeniu. Mokiniam suteikiama galimybių rašyti išmone pagrįstus tekstus, imtis kūrybinių bandymų. Jie kuria arba perkuria pasaką, pasakėčią, sakmę, padavimą, rašo tekstus pagal piešinius, nuotraukas. Mokomasi kurti aprašomuosius tekstus: detaliai aprašyti objektą (daiktą, gyvūną ir pan.), reiškini, laikytis aprašymo struktūros (visumos vaizdas – detalės – apibendrinimas), aprašyme vartoti būdvardžius, dalyvius, skaitvardžius. Mokomasi į pasakojimą įterpti veikėjo, objekto, vietos ir kt. aprašymą. Rašomi aiškinamieji tekstai, pavyzdžiui, kaip kas nors veikia, atliekama, kaip kas nors vyksta, atsitinka. Mokomasi tekstą papildyti vaizdiniais elementais (pvz., piešiniu, rodyklėmis, nesudėtinga schema). Rašomi trumpi informaciniai tekstai: laiškas, žinutė, kvietimas, skelbimas, sveikinimas, instrukcija. Mokomasi parašyti argumentuotą nuomonę (pvz., pasiūlymas, kvietimas, atsiliepiamas). Mokiniai mokosi kurti aiškos struktūros rašytinius tekstus (įžanga, minties plėtojimas, pabaiga). Nagrinėjamas teksto rišumas. Mokiniai mokosi suprasti, kad sakinius į visumą sieja teksto tema. Nagrinėjama, kaip tekstuose siejami sakiniai, ir mokomasi sieti sakinius, vartojant jungtukus, laiko, vietos ir būdo prieveiksnius, įvardžius. Mokomasi rašyti, atsižvelgiant į bendruosius stiliaus reikalavimus (aiškumo, vaizdingumo). Aptariami sakinio ir rašytinio teksto struktūros ir kalbinės raiškos panašumai ir skirtumai.

28.4. Kalbos pažinimas.

28.4.1. Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškiny. Susipažįstama su pirmuoju lietuvių kalbos vadovėliu (M. Mažvydo „Katekizmo“ elementoriumi). Aiškinamasi gimtosios kalbos svarba. Dalyvaujama įvairiuose kalbai skirtuose renginiuose. Susipažįstama su „Dabartinės lietuvių kalbos žodynu“, „Mokomuoju lietuvių kalbos rašybos ir kirčiavimo žodynu“ – spausdintais leidiniais ir elektroninėmis jų versijomis.

28.4.2. Leksika. Aiškinamasi, kas yra žodžio reikšmė, žodžių daugiareikšmiškumas, homonimai, mokomasi juos atpažinti tekste ir vartoti, gilinamas supratimas, kad žodžiai gali būti vartojami tiesiogine ir perkeltine reikšme, pratinamasi juos atpažinti tekste ir paaiškinti reikšmę. Įtvirtinamos žinios apie sinonimus ir antonimus. Jie atrandami tekste, susipažįstama su sinonimų ir antonimų žodynais, kuriamas tekstas, tikslingai vartojant sinonimus ir antonimus. Aiškinamasi, kaip ir kodėl kinta kalbos leksika; aptariami žodžių, kurių leksinė reikšmė pakito, pavyzdžiai; mokomasi skaitomuose grožiniuose tekstuose atpažinti nebevertojamus žodžius. Mokomasi rasti reikiamą informaciją žodynuose (pvz., pasirinkti tinkamą sinonimą, antonimą, išsiaiškinti žodžio reikšmę ir pan.).

28.4.3. Fonetika, kirčiavimas ir rašyba. Kartojamas ir gilinamas supratimas apie garsų klasifikaciją (balsiai, priebalsiai, dvigarsiai (dvibalsiai, mišrieji dvigarsiai), toliau mokomasi skirti garsą ir raidę, išmokstama abėcėlė. Toliau tobulinama tartis: taisyklingai tariami ilgieji ir trumpieji balsiai. Pakartojamas ir įtvirtinamas žodžių su i – y, u – ū tarimas ir rašyba. Pakartojama ir įtvirtinama e – ia rašyba lietuviškų žodžių kamiene. Toliau gilinamos žinios apie garsus: skiriami skardieji ir duslieji priebalsiai, jie taisyklingai tariami ir rašomi. Pakartojami priebalsių supanašėjimo ir susiliejo reiškiniai; įtvirtinama supanašėjusių ir susilieusių priebalsių tarimas ir rašyba. Kartojama ir toliau mokomasi taisyklingai tarti kietuosius ir minkštuosius priebalsius. Susipažįstama su priebalsio j tarimu ir rašyba lietuviškuose žodžiuose. Prisimenamas ir gilinamas supratimas apie dvibalsius ir mišriuosius dvigarsius, jie atpažįstami žodyje. Pakartojamas ir įtvirtinamas žodžių su dvibalsiais ie, uo ir mišriųjų dvigarsių su i, u tarimas ir rašyba. Apibrėžiamas žodžio skienu. Mokomasi nustatyti, kas sudaro skiemens pagrindą. Skiriami ilgieji ir trumpieji skiemenys. Aiškinamasi, kas yra kirtis, kokie yra kirčio ženklai. Toliau tobulinama tartis: mokomasi taisyklingai tarti ir kirčiuoti trumpuosius kirčiuotus skiemenis. Analizuojami vienodai rašomų, bet skirtingai kirčiuojamų žodžių pavyzdžiai. Mokomasi tarti ir kirčiuoti ilguosius kirčiuotus skiemenis. Tobulinama taisyklinga tartis, mokomasi pagal pavyzdį taisyklingai kirčiuoti dažniau vartojamus sunkiau kirčiuojamus žodžius, jų kirčiavimą patikrinti žodyne. Naudojamos skaitmeninės kirčiavimo priemonės.

28.4.4. Žodžių sandara ir rašyba. Aiškinamasi, kaip sudaryti žodžiai. Gilinamas supratimas, kodėl žodžio dalys (šaknis, galūnė, priešdėlis, priesaga) vadinamos reikšminėmis žodžio dalimis.

Pakartojamas ir įtvirtinamas žodžių skirstymas reikšminėmis žodžio dalimis ir žymėjimas sutartiniais ženklais; įtvirtinamas žodžių su priešdėliais ne-, į-, su priesagomis -el-, uk-, -(i)uk-, -yt-, -ykl-, -ikl-, -yn-, -in-, -inink-, -ing-, -(i)av- tarimas ir rašyba. Susipažįstama su sangrąžos dalelyte, jos reikšme ir vieta žodyje. Nagrinėjami sudurtiniai žodžiai. Pakartojama ir įtvirtinama sudurtinių žodžių su jungiamąja balse (i)a tarimas ir rašyba. Įtvirtinamas supratimas apie žodžio sandarą. Apibrėžiamos žodžio dalys: kamienas ir galūnė, šaknis (kaip pagrindinė reikšminė žodžio dalis), priesaga ir priešdėlis, pateikiama pavyzdžių. Toliau mokomasi sudaryti naujus priešdėlinius, priesaginius, sudurtinius žodžius, tinkamai juos vartoti. Nagrinėjama trumpųjų ir ilgųjų balsių kaita. Mokomasi taisyklingai tarti ir rašyti. Pakartojama ir įtvirtinama įsidėmėtinų žodžių rašyba (ąsotis, ąžuolas, žąsis, mįslė, mąstyti, kąsnis, rąstas, tęsinys, drąsa, grįžo, Kęstutis, manęs, tavęs, savęs, vėliava, įvairus). Nagrinėjamas priebalsių supanašėjimas ir susilieėjimas kamienne (atpažįstami būdingiausi priešdėliai ir priesagos). Pakartojamas ir įtvirtinamas žodžių su priešdėliais į-, iš-, už-, at-, ant-, ap- ir su priesaga -dav- tarimas ir rašyba; sudurtiniuose žodžiuose supanašėjusių priebalsių tarimas ir rašyba.

28.4.5. Morfologija ir rašyba.

28.4.5.1. Kalbos dalių sistema. Toliau plėtojamas supratimas apie savarankiškąsias ir nesavarankiškąsias kalbos dalis. Suprantama, kurios kalbos dalys yra linksniuojamos, kuri asmenuojama, kurios nekaitomos. Išsiaiškinama, kas yra žodžio giminė, skaičius, linksnis. Kartojamos ir gilinamos žinios apie būdvardžio ryšį su daiktavardžiu, daiktavardžio ir veiksmažodžio ryšį.

28.4.5.2. Veiksmažodis. Kartojamos ir gilinamos žinios apie veiksmažodžio reikšmę ir gramatinius požymius. Atpažįstamos asmenuojamosios veiksmažodžio formos. Įvardijamos veiksmažodžių pagrindinės formos. Kartojama ir toliau aiškinamasi apie tiesioginės nuosakos veiksmažodžių kaitymą ir vartojimą. Mokomasi asmenuoti veiksmažodžius. Mokomasi rašyti tiesioginės nuosakos esamojo, būtojo kartinio, būtojo dažninio ir būsimojo laiko veiksmažodžius (visų asmenų). Susipažįstama su esamojo laiko dalyvių formų rašyba pagal veiksmažodžio trečiojo asmens rašybos analogiją. Mokomasi kirčiuoti tiesioginės nuosakos veiksmažodžius. Mokomasi kirčiuoti veiksmažodžio bendratį.

28.4.5.3. Daiktavardis. Prisimenama ir pateikiama įvairios reikšmės daiktavardžių pavyzdžių. Gilinamas supratimas apie bendrinius ir tikrinius, konkrečiuosius ir abstrakčiuosius daiktavardžius, gebama juos savarankiškai atpažinti tekste, kartojama ir įtvirtinama tikrinių daiktavardžių rašyba; pakartojamas aktualių asmenvardžių ir vietovardžių tarimas ir rašyba. Analizuojama sudėtinių pavadinimų rašyba, pavadinimų skyrimas kabutėmis. Įtvirtinama valstybių ir tautybių pavadinimų rašyba. Kartojamos ir įtvirtinamos žinios apie daiktavardžio giminę ir skaičių. Mokomasi atpažinti skaičiais nekaitomus daiktavardžius (vienaskaitinius ir daugiskaitinius), juos taisyklingai vartoti. Praktiškai susipažįstama su antrosios ir ketvirtosios kirčiuočių vienaskaitos įnagininko, vietininko ir daugiskaitos galininko linksnių kirčiavimu. Mokomasi juos kirčiuoti, naudojantis praktinėmis elektroninėmis kirčiuoklėmis ar žodynais.

28.4.5.4. Prielinksniai ir polinksniai. Aiškinamasi prielinksnių ir polinksnių reikšmė ir vartojimo ypatumai. Mokomasi taisyklingai vartoti prielinksnines konstrukcijas ir polinksnius.

28.4.5.5. Būdvardis. Nagrinėjami įvairių reikšmių būdvardžio pavyzdžiai, mokomasi nustatyti būdvardžio gramatinius požymius. Kalbant ir rašant derinami daiktavardis ir būdvardis. Mokomasi atpažinti sakinyje būdvardžiu išreikštą pažyminį ar tarinį. Prisimenama ir gilinamas supratimas apie būdvardžio kaitymą giminėmis. Mokomasi tinkamai vartoti būdvardžio bevardę giminę. Stengiamasi taisyklingai kirčiuoti dažniausiai mokinių kalboje vartojamus būdvardžius. Apibendrinama ir gilinama daiktavardžio ir būdvardžio visų vienaskaitos ir daugiskaitos linksnių taisyklina rašyba.

28.4.6. Sintaksė ir skyryba. Aiškinamasi, kas yra žodžių junginys. Keliant klausimus, nustatomas žodžių junginio pagrindinis ir priklausomasis žodis. Gilinamas gebėjimas nagrinėti sakinį, keliant klausimus visiems sakinio žodžiams. Gilinamas supratimas, kas yra sakiny. Prisimenamos sakinių rūšys (tiesioginiai, klausiamieji, skatinamieji ir šaukiamieji sakiniai), mokomasi rašyti tinkamus skyrybos ženklus sakinio pabaigoje, tinkamai intonuoti ir tiksliai vartoti įvairius sakinius. Kartojamos ir gilinamos žinios apie pagrindines sakinio dalis (veiksnį ir tarinį),

mokomasi tinkamai jas žymėti sakinyje, nurodyti, kuria kalbos dalimi jos išreikštos. Mokiniai pratinasi savarankiškai nustatyti sakinio gramatinį centrą, atpažinti vientisinį sakinį. Mokomasi apibrėžti pagrindines (veiksnius ir tarinius) ir antrines (papildinius; vietas, laiko ir būdo aplinkybės; pažyminius) sakinio dalis. Mokiniai pratinasi savarankiškai rasti sakinyje veiksnį, išreikštą daiktavardžio ar asmeninio įvardžio vardininku, ir tarinį, išreikštą asmenuojamąja veiksmažodžio forma. Aiškinamasi, kuriomis kalbos dalimis reiškiamos sakinio dalys. Nagrinėjami tarinius, išreikštus tiesioginės nuosakos veiksmažodžio laikais, mokiniai pakartoja veiksmažodžių asmenų rašybą, būtojo dažninio laiko ir būsimosios laiko darybą. Aptariami papildiniai, išreikšti daiktavardžio linksniais. Nagrinėjamos vietos, laiko ir būdo aplinkybės, reiškiamos prieveiksmais ir prielinksninėmis konstrukcijomis. Prisimenamas veiksnys, reiškiamas daiktavardžio ir asmeninių įvardžių vardininku, nagrinėjami veiksnio, reiškiamo žodžių junginiu, pavyzdžiai. Aptariama pažyminio raiška būdvardžiu, nagrinėjami pažyminių, reiškiamų veiksmažodžio formomis, pavyzdžiai. Praktiškai susipažįstant, gilinamas supratimas, kad viena sakinio dalis gali būti reiškiamą keliomis kalbos dalimis ir kad ta pati kalbos dalis gali būti skirtinga sakinio dalis. Atpažįstamos vienos sakinių dalys. Nagrinėjami sakiniai, keliant klausimus; pakartojama vienos sakinių dalių be jungtukų skyryba; mokomasi rašyti kablelį prieš kartojamą jungtuką ir prieš vieną sakinių dalis jungiančius jungtukus o, bet, tačiau. Prisimenamas kreipinys ir jo skyryba. Mokomasi atpažinti išplėstinius kreipinius. Aiškinamasi taisyklinga kreipinio raiška šauksmininku. Taisyklingai vartojami prašymo, pageidavimo ir padėkos žodžiai bei jų junginiai. Mokomasi atpažinti sudėtinius sakinius, rašyti kablelį sudėtiniame sakinyje prieš o, bet, tačiau, kad, kuris, kuri, kur, kada, kai, nes. Prisimenama tiesioginė kalba. Pakartojamas tiesioginės kalbos intonavimas ir būdingiausi skyrybos atvejai (prieš autoriaus žodžius ir po jų, kai autoriaus žodžiai įsiterpia į tiesioginę kalbą). Mokomasi atpasakojant tiesioginę kalbą keisti netiesiogine.

29. Mokymosi turinys. 6 klasė.

29.1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika.

29.1.1. Kalbėjimo ir klausymo paskirtis ir svarba. Sutelkiamas dėmesys į tai, kaip kalba veikia bendravimą. Mokiniai ugdomi pasitikėjimą savimi: stebimi kalbantieji, analizuojama, kaip sužadinas pasitikėjimas, kalbama kito vardu, pasirinkus vaidmenį ir pan. Mokomasi suprasti, kad kalbėjimas ir klausymas yra svarbus visų dalykų mokymosi įrankis. Aptariama, kokią reikšmę turi informacijos tikslumas, aiškumas.

29.1.2. Kalbėjimo ir klausymosi veiklos pobūdis. Klausomasi aktyviai: išsiaiškinamas tikslas, mokomasi įvairiais būdais pasižymėti informaciją, ją apmąstyti, klausti. Aptiriamos netinkamos klausymosi priežastys ir pasekmės. Kalbama atsižvelgiant į tikslą: sudominti (mokomasi pasakoti įvykius, nuotykius, sakmes, padavimus), informuoti (perduoti žinią, apibūdinti objektą), paaiškinti (įvykio eigą, nesudėtingą procesą), išreikšti savo nuomonę. Plėtojami ir gilinami gebėjimai atsižvelgti į adresatą ir komunikavimo situaciją: kalbėti įvairiems adresatams (bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems asmenims), sukuriant arba imituojant oficialią ar neoficialią kalbėjimo situaciją. Tinkamose situacijose mokiniai kalba tarmiškai, jeigu turi tarmę. Mokomasi pasirinkti priemones, padedančias klausytojui suvokti informaciją (pvz., parodyti, nubraižyti, nupiešti, rasti tinkamų iliustracijų). Atliekamos įvairios užduotys, kurios moko žodžiais paskatinti ir palaikyti kitus, modeliuojamos situacijos, pasirenkami įvairūs vaidmenys. Mokomasi mandagiai nepritari. Plėtojami gebėjimai naudotis neverbalinės komunikacijos priemonėmis. Mokomasi naudotis kalbėjimo ir klausymosi strategijomis, kompensavimo strategijomis. Atsižvelgiant į kalbinę aplinką, plėtojami ir gilinami gebėjimai kalbėti taisyklingai, plečiamas žodynas. Organizuojant kalbėjimo ir klausymo veiklas, naudojamos įvairios technologijos (pvz., telefonu, elektroniniu paštu, socialiniais tinklais).

29.1.3. Teksto pobūdis ir struktūra. Mokomasi suprasti ir kurti konkretaus pobūdžio tekstus (dalykiniam ir meniniam pasakojimui, aprašymui, aiškinimui) būdingos struktūros sakininius tekstus. Klausomasi mokiniams aktualių jų amžiaus tarpsniui tinkamų negrožinių, grožinės literatūros tekstų, tautosakos tekstų, pokalbių, diskusijų. Klausymui parenkami tiesiogiai girdimi tekstai, vaizdo ar garso įrašai, įvairių kalbėtojų (pvz., vaikų, suaugusiųjų, aktorių) tekstai. Plėtojami gebėjimai kurti pasakojimo, aprašymo, aiškinimo tekstus, mokomasi argumentuoti, tačiau daugiausia dėmesio

skiriama dalykiniam ir meniniam pasakojimui, aiškinimui, aprašymui. Mokomasi pasakoti apie realius įvykius, informuojant skirtingus adresatus. Plėtojami sakytinių aprašomųjų tekstų kūrimo gebėjimai: visuma ir detalės, patyrimų perteikimas, apibūdinant jūmus (rega, uoslė, klausa, skonis, lytėjimas). Nagrinėjamos aprašymo funkcijos pasakojime. Mokomasi atpažinti pagrindinius aiškinimo modelius (nuosekli seka, teiginys – pavyzdys, priežastis – pasekmė, problema – sprendimas) ir, atsižvelgiant į aiškinimo tikslą, pasirinkti tinkamą modelį. Mokomasi išsakyti savo ar kito nuomonę, ją pagrindžiant, rasti argumentų iš savo patirties, kitų žmonių, įvairių prieinamų šaltinių. Mokiniai tobulina monologinio kalbėjimo gebėjimus (pvz., informuoja, pristato skaitytą knygą, matytą filmą, spektaklį, koncertą ar pan.), sako trumpas kalbas bendraamžiams (pvz., sveikinimą, padėką, kvietimą, pasiūlymą). Mokomasi pasinaudoti priemonėmis įtaigumui sustiprinti (pvz., smulkiosios tautosakos, poezijos, žymių žmonių nuomonių pavyzdžiai). Kuriami įprasti ir skaitmeniniai (pvz., garso ar vaizdo įrašas) sakiniai tekstai.

29.2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

29.2.1. Skaitymo tikslai. Ugdomas pomėgis skaityti, estetiškas skonis, mokomasi aptarti ir nagrinėti perskaitytus tekstus, jais remiantis atlikti kūrybines užduotis, suprasti skaitymo reikšmę ir poveikį. Mokomasi naudotis įvairiais informacijos šaltiniais, atrinkti ir įvertinti reikiamą informaciją, teisėtai naudotis skaitmeniniu turiniu.

29.2.2. Skaitymo strategijos. Mokomasi skaityti įvairiais būdais: atidžiuoju (įdėmiuoju) skaitymu (grožinių kūrinių, apibrėžimų, taisyklių, instrukcijų ir pan.); pažintiniu (apžvalginiu) skaitymu (knygų, laikraščių, žurnalų, skrajučių ir pan.); ieškomuoju skaitymu (žodynų, žinynų ir pan.); tikslingu skaitymu iš naujo; raiškiuoju skaitymu. Mokomasi naudotis teksto struktūrinėmis ir grafinėmis savybėmis (žodžių paryškinimas, esminiai žodžiai, svarbiausios frazės, saitai, elektroniniai meniu, piktogramos). Mokomasi tekstą paversti grafine struktūra: braižyti veiksmo schemas, kūrinio veikėjų ryšių ir santykių tinklą ir pan. Mokomasi planuoti skaitymo veiklą, ją apmąstyti ir įsivertinti. Išryškinama atidaus teksto skaitymo nuostata, pagrįsta galimybe įsigilinti į skaitomus kūrinius (ištraukas), ugdomi ilgojo skaitymo gebėjimai: per mokslo metus turi būti perskaitomi ir aptariami bent keli didesnės apimties kūriniai.

29.2.3. Tekstų atranka. Skaitomi meniškai vertingi mokinių amžių atitinkantys Programoje rekomenduojami ar laisvai pasirenkami įvairių žanrų lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai ar jų ištraukos. Skaitiniai Programoje grupuojami teminiu arba žanriniu principu, prie nurodytos skaitomų tekstų rūšies pateikiami rekomenduojamų kūrinių sąrašai. Dėl skaitomų kūrinių (ištraukų) kiekio, atsižvelgdamas į mokinių poreikius ir galimybes, sprendžia mokytojas. Renkantis kūrinius, rekomenduojama išlaikyti pusiausvyrą tarp lietuvių ir verstinės literatūros, tarp klasikinių ir šiuolaikinių kūrinių, atskleisti mokiniams ir žanrų įvairovę. Savarankiškai skaitomi lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai savo malonumui. Mokomasi rasti dominančias knygas, formuluoti savarankiškus skaitymo tikslus. Rekomenduojama domėtis naujausia vaikų ir paauglių literatūra. Savarankiškai skaitomi kūriniai aptariami, nagrinėjami, vertinami pasirinktais aspektais, dalijamasi savo skaitymo patirtimi su kitais.

29.2.4. Skaitomų tekstų rūšys ir rekomenduojami skaitiniai.

29.2.4.1. Įvairių laikotarpių lietuvių ir verstinės nuotykių literatūra: G. Morkūnas, „Vėlniškai karštos atostogos“, „Grįžimo istorija“; P. Tarasėnka, „Pabėgimas“, „Užburti lobiai“; K. Saja, „Gvidono apsiaustas“; R. Spalis, „Gatvės berniuko nuotyčiai“; D. Vaitkevičiūtė, „Trise prieš mafiją“; N. Vaitkutė, „Vaivorykščių arkos“; V. Žilinskaitė, „Kintas“; J. Žilinskas, „Gugis – girių kaukas ir žmonių draugas“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). E. R. Barouzas (E. R. Burroughs), „Tarzanas“; L.-H. Busėnaras (L.-H. Boussėnard), „Kapitonas Pramuštgalvis“; D. Defo (D. Defoe), „Robinzonas Kruzas“; A. K. Doilis (A. C. Doyle), „Užrašai apie Šerloką Holmsą“; Dž. Flanaganas (J. Flanagan), „Žvalgo mokėnys. Gorlando griuvėsiai“, „Brolija. Įsibrovėliai“; A. Lindgren, „Kalio Bliumkvisto nuotyčiai“; Dž. Londonas (J. London), „Baltoji iltis“; H. Malo (H. Malot), „Be šeimos“; H. Pailas (H. Pyle), „Robino Hudo nuotyčiai“; T. M. Ridas (T. M. Reid), „Raitelis be galvos“; A. Stelmašyk (A. Stelmaszyk), „Nefertitės lobia paslaptis“; R. L. Stivenėsonas (R. L. Stevenson), „Lobių sala“; M. Tvenas (M. Twain), „Hekelberio Fino nuotyčiai“; H. Dž. Velsas (H. G. Wells),

„Nematomas žmogus“; Ž. Vernas (J. Verne), „Aplink Žemę per 80 dienų“, „Kapitono Grant'o vaikai“, „Penkiolikos metų kapitonas“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

29.2.4.2. Mitai, sakmės, liaudies ir literatūriniai padavimai bei legendos: įvairių tautų mitai, lietuvių sakmės, padavimai, širpės; lietuvių literatūrinės legendos, mitinio pasaulėvaizdžio interpretacijos: Maironis, „Jūratė ir Kastytis“; V. Krėvė, „Dainavos šalies senų žmonių padavimai“; R. Stankevičius, „Pūgos durys“; A. Vaičiulaitis, pasirinktos legendos iš rinkinio „Gluosnių daina“; N. Vaitkutė, „Klampynių kronikos“; A. Vienuolis, „Užkeiktieji vienuoliai“; K. Zylė, „Siela sumuštinį dėžutėje“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

29.2.4.3. Įvairių laikotarpių lietuvių poezija vaikams: V. Bako, V. Braziūno, D. Čepauskaitės, L. Degėsio, J. Degutytės, J. Erlicko, S. Gedos, D. Gintalo, V. Kukulo, S. Nėries, V. Palčinskaitės, S. Poškaus, R. Skučaitės, J. Vaičiūnaitės ar kitų autorių pasirinkti eilėraščiai.

29.2.4.4. Lietuvių ir verstinė komiškoji (humoristinė) literatūra: J. Erlickas, „Bobutė iš Paryžiaus, arba Lakštingala Zarasuose“, „Bijau varlės“; A. Jurašius, „Pypas ir jo nutikimai“, „Žąsino Gagio kelionės“; V. V. Landsbergis, „Obuolių pasakos“, „Rudnosiuko istorijos“; G. Morkūnas, „Vasara su Katšuniu“; D. Zavedskaitė, „Paštininkas ir serbentai“; V. Žilinskaitės ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Janošas (Janosch), „Brolių Grimų pasakos kitaip“; E. Kestneris (E. Kästner), „Kenigsbruko gatvė ir aš“; Dž. Kriusas (J. Krüss), „Mano prosenelis, herojai ir aš“; K. Makušynskis (K. Makuszyński), „Sumaištis dėl Basios“, „Šėtonas iš septintos klasės“; F. Movetas (F. Mowat), „Šuo, kuris nenorėjo būti šuniu“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

29.2.4.5. Komiksai: R. Grybaitė, L. Itagaki, „Grybo auksas“; A. Ulytė, M. Vaicenavičienė, „Gatvių susitikimai“; M. Vaicenavičienė, „Per balas link aušros“; J. Vilė, L. Itagaki, „Sibiro haiku“; ar kiti pasirinkti komiksai.

29.2.5. Grožinės ir negrožinės literatūros skaitymas, supratimas, analizė ir interpretavimas. Grožiniai ir negrožiniai kūriniai (ištraukos) skaitomi ir analizuojami išskiriant jų temą, pagrindinę mintį. Mokomasi kelti klausimus, cituoti ir perfrazuoti teksto mintis savais žodžiais, komentuoti skaitomą tekstą, atpasakoti (išsamiai ar glaustai) vaizduojamus įvykius arba konkrečius epizodus, įvardyti tekste keliamas problemas, susieti tekstą su savo žiniomis ir patirtimi, išsakyti nuomonę. Mokomasi aiškintis nesuprantamus dalykus remiantis artimiausiu teksto kontekstu. Mokomasi atpažinti ir įvardyti skaitomų prozos kūrinių personažų sistemą (pagrindiniai ir antraeiliai veikėjai), veikėjų bruožus, poelgius, išgyvenimus ir santykius, aptarti pasakotoją, įvykių seką, laiką, erdvę, idėjas, jų aktualumą; poetiniame tekste atpažinti ir įvardyti eilėraščio kalbantįjį, jo nuotaiką, eilėraščio laiką, erdvę, idėjas, jų aktualumą, eiliuotos kalbos ypatybes; atpažinti ir įvardyti mito, sakmės, liaudies ir literatūrinio padavimo, legendos požymius, prasmę; atpažinti nuotykių literatūrai būdingus bruožus. Ugdomas gebėjimas aptarti grožinio teksto vaizdingumą, menines raiškos priemones. Mokomasi įvairiais aspektais palyginti kūrinių veikėjus. Ugdomas gebėjimas nagrinėti grožinio teksto ir iliustracijos santykį, teksto ir vaizdo ryšius, komiksų specifiką. Skaitant grožinę literatūrą, aptariamai, analizuojami ir lyginami kitų medijų tekstai: dailės ir muzikos kūriniai, kino filmai, serialai, vaizdo įrašai, spektakliai, socialinė reklama ir kiti multimodalūs tekstai. Aptariant kūrinius, ugdomas gebėjimas tinkamai vartoti literatūros sąvokas (naujai įvedamos sąvokos pažymėtos raide „n“): apsakymas, detektyvas, eilėraštis, iliustracija, komiksas, legenda (n), mitas (n), padavimas (n), poezija, posmas, proza, sakmė (n); autorius, dialogas, eilėraščio kalbantysis, erdvė, humoras, komizmas, konfliktas, laikas, monologas (n), pagrindinė mintis, pasakotojas, posmas, rimas (n), ritmas (n), siužetas, tema, veikėjas, veiksmas; alegorija, antonimas, deminutyvas, ironija (n), įsmeninimas, kartojimas (n), palyginimas, sinonimas, retorinis klausimas (n), retorinis sušukimas (n).

29.2.6. Kūrybinės veiklos. Individualiai ar grupėje kuriami komiksai. Individualiai ar grupėje kuriama originali šiuolaikinė legenda apie reiškinių ar objekto iš artimos aplinkos atsiradimo kilmę; išsiaiškinus eiliuotos kalbos ypatybes, individualiai ar grupėje kuriamas eiliuotas tekstas; rašomas skaitytojo dienoraštis ar rengiama perskaitytų knygų pristatymas, skaitymo rekomendacijos bendraklasiams.

29.3. Rašymas ir teksto kūrimas.

29.3.1. Rašymo tikslai, adresatai ir komunikavimo situacijos. Aptariama rašymo (ranka ir

klaviatūra) svarba ir nauda žmogui, visuomenei įvairiose aplinkose (realiose ir skaitmeninėse). Mokiniai rašo, siekdami įvairių tikslų (pvz., saviraiškos, sudominti kitus, informuoti, paaiškinti, aprašyti, išsakyti savo nuomonę, mintis ir jausmus). Rašoma įvairiems adresatams: jaunesniems, bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems žmonėms. Mokomasi pasirinkti kalbinę raišką, atsižvelgiant į komunikavimo situaciją (oficiali ar neoficiali) ir adresatą.

29.3.2. Rašymo veiklos pobūdis. Mokiniai rašo apie jiems gerai pažįstamus ir aktualius dalykus (bendravimo, laisvalaikio, šeimos, klasės gyvenimo temomis), remdamiesi savo patirtimi (nutikimais, įspūdžiais, išgyvenimais), išmone, lengvai randama informacija. Rašoma spontaniškai ir pasirengus. Rašoma reguliariai. Vis daugiau dėmesio skiriama rašymo procesui: renkama medžiaga, planuojama, rašomas juodraštis, jis aptariamas su bendraklasiais ir (ar) mokytoju, redaguojama, pateikiama. Prisimenamos žinomos rašymo strategijos ir mokomasi taikyti naujas strategijas (pvz., klausinėjimas, prisiminimai ar asociacijos, paieška spausdintuose leidiniuose ir internete, užrašai, kaupiant medžiagą; žodžių grandinė, reikšminiai žodžiai, minčių žemėlapis, pasakojimo schema planuojant; atidusis skaitymas, pabraukimas, pasižymėjimas redaguojant; pateikimo būdo pasirinkimas iš pasiūlytųjų).

29.3.3. Teksto pobūdis, žanrai ir struktūra. Gilinamas supratimas apie pasakojimą, aprašymą, aiškinimą. Vyrauja pasakojamųjų tekstų nagrinėjimas ir kūrimas. Kuriami pasakojimai, laikantis faktų, detalių, įvykių reikšmingumo principo. Mokomasi į pasakojimą tinkamai įterpti tiesioginę kalbą. Mokiniais suteikiama galimybių rašyti išmone pagrįstus tekstus, imtis tam tikrų kūrybinių bandymų. Jie kuria arba perkuria pasaką, pasakėčią, sakmę, padavimą, eilėraštį, komiksą. Mokomasi kurti aprašomuosius tekstus, taikant jų komponavimo ypatumus (visumos įspūdis ir detalės, erdvinio išdėstymo principas: viršus – apačia, kairė – dešinė, arti – toli), mokomasi vartoti būdvardžius, dalyvius, skaitvardžius. Mokomasi pateikti savo ar kitų požiūrį į aprašomus objektus. Rašomi aiškinamieji tekstai, siekiant suteikti žinių, supažindinti su kuriuo nors dalyku: paaiškinti, kaip kas įvyko, ką reiškia, kaip kas veikia, kaip padaromas, kam vartojamas ir pan. Mokomasi tekstą papildyti vaizdiniais elementais (pvz., piešiniu, rodyklėmis, schema, lentele). Kuriami nedidelės apimties tekstai apie gerai žinomus dalykus. Rašomi trumpi informaciniai tekstai: laiškas, žinutė, kvietimas, skelbimas, sveikinimas, instrukcija. Mokomasi tinkamai nurodyti informacijos šaltinį. Mokomasi raštu paaiškinti savo nuomonę, ją pagrįsti. Mokiniai mokosi kurti aiškos struktūros rašytinius tekstus (įžanga, minties plėtojimas, pabaiga). Nagrinėjamas teksto rišlumas. Mokiniai mokosi suprasti, kad tekste sakinius į visumą sieja tema. Mokiniai nagrinėja, kaip tekstuose siejami sakiniai, ir patys mokosi sieti sakinius, vartodami siejimo priemones, nurodančias sakinių santykius (laiko, erdvės ir kt.). Mokomasi rašyti, atsižvelgiant į bendruosius stiliaus reikalavimus (aiškumo, vaizdingumo).

29.4. Kalbos pažinimas.

29.4.1. Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškiny. Apibrėžiama, kas yra asmenvardžiai. Bendrais bruožais nusakoma lietuvių vardų ir pavardžių kilmė. Pakomentuojami kunigaikščių vardai, aiškinamasi jų etimologija. Susipažįstama su lietuvių kalbos vardų ir pavardžių žodynais, atrandama juose savo vardą, pavardę, pakomentuojama rasta informacija. Aiškinamasi vietovardžių kilmė. Mokomasi naudotis enciklopedijomis, jose rasti reikiamą informaciją.

29.4.2. Leksika. Prisimenami palyginimai, gilinamas ir plėtojamas supratimas apie juos, nagrinėjami pavyzdžiai tekstuose, susipažįstama su palyginimų žodynu, kuriami tekstai, tikslingai vartojant palyginimus. Aiškinamasi, kas yra frazeologizmai, susipažįstama su frazeologijos žodynais, ieškoma frazeologizmų sakytinėje ir rašytinėje kalboje, išsiaiškinama, ką jie reiškia, mokomasi tikslingai juos vartoti. Susipažįstama su tarptautiniais žodžiais, mokomasi taisyklingai vartoti dažniau vartojamus tarptautinius žodžius.

29.4.3. Fonetika ir kirčiavimas. Aiškinamasi, kad lietuvių kalboje žodžiai rašomi pagal tarimą, pagal taisykles arba remiantis tradicija. Pakartojamos ir įtvirtinamos mokiniams žinomos bendrinės lietuvių kalbos tarties normos (ilgieji ir trumpieji balsiai, nekirčiuoti ilgieji balsiai, kirčiuoti trumpieji balsiai, balsiai e, ė, o ir dvibalsiai ie, uo, mišrieji dvigarsiai su i, u, skardieji ir duslieji priebalsiai, priebalsių supanašėjimas ir susilieėjimas, priebalsis j). Mokomasi taisyklingai tarti priebalsius. Pakartojamas ir įtvirtinamas kietųjų ir minkštųjų priebalsių junginių tarimas. Susipažįstama su tarptautinių žodžių tarimu ir rašyba. Mokomasi taisyklingai tarti tarptautinių žodžių

balsį o; taisyklingai tarti ir rašyti e ir ia, susipažįstama su priebalsio j rašyba tarptautiniuose žodžiuose. Susipažįstama su kaitomais ir nekaitomais tarptautiniais žodžiais, jų tarimu ir rašyba. Mokomasi taisyklingai kirčiuoti aktualiai vartojamus tarptautinius žodžius (būdingiausi atvejai).

29.4.4. Žodžių sandara, daryba ir rašyba. Pakartojamos reikšminės žodžio dalys. Susipažįstama su paprastaisiais žodžiais, vediniais ir dariniais, žodžių darybos būdais, darybine žodžio reikšme. Sudaromas žodžių lizdas. Atpažįstami giminiški žodžiai. Analizuojama šaknies balsių kaita giminiškuose žodžiuose. Taisyklingai tariama ir rašomos nosinės raidės žodžių šaknyje (ą, ę, į, u : an, en, in, un; ą : ę : į; ą, ę). Nagrinėjama priešdėlinė daryba, priešdėlinių vedinių vartojimas, tarimas ir rašyba. Taisyklingai tariama ir rašoma priešdėlius są- (san-, sam-), į- (in-, im-), ap- (api-, apy-), at-(ati-, ata-); pakartojama ir įtvirtinama kitų priešdėlių rašyba. Nagrinėjama priesaginė ir galūninė daryba, priesaginių ir galūninių vedinių vartojimo ypatumai. Susipažįstama su galūninės darybos vedinių šaknies trumpųjų ir ilgųjų balsių kaita, mokomasi juos taisyklingai tarti ir rašyti. Nagrinėjami sudurtiniai žodžiai, jų taisyklinga rašyba.

29.4.5. Morfologija ir rašyba, kirčiavimas. Kartojamos ir gilinamos žinios apie linksniuojamąsias kalbos dalis (pagal poreikį).

29.4.5.1. Daiktavardis. Susipažįstama su daiktavardžių kirčiavimu. Mokomasi kirčiuoti pagal pavyzdį. Analizuojama priešdėlinių ir priesaginių daiktavardžių reikšmė, jų tarimo, kirčiavimo ir rašybos ypatumai. Nagrinėjami sangrąžiniai daiktavardžiai, jų reikšmė ir taisyklinga rašyba. Susipažįstama su nelinksniuojamaisiais daiktavardžiais. Nagrinėjamos daiktavardžių linksnių sintaksinės funkcijos, veiksmažodžių valdomi linksniai. Mokomasi taisyklingai vartoti būsenos vardininką ir dvejybinius linksnius, dalies kilmininką, tikslo kilmininką, tikslo naudininką, laiko galininką.

29.4.5.2. Būdvardis. Analizuojama priešdėlinių ir priesaginių būdvardžių reikšmė, jų tarimo ir rašybos ypatumai. Susipažįstama su būdvardžių, turinčių priesagas -inis, -inė, kirčiavimu. Susipažįstama su būdvardžių laipsniais, analizuojama jų reikšmė ir daryba; mokomasi taisyklingai juos vartoti ir rašyti. Susipažįstama su įvardžiuotiniais būdvardžiais, jų reikšmė ir daryba; mokomasi taisyklingai juos vartoti ir rašyti.

29.4.5.3. Skaitvardis. Kartojamas ir gilinamas supratimas apie skaitvardį. Aiškinamasi skaitvardžio reikšmė ir gramatiniai požymiai. Atpažįstami kiekiniai ir kelintiniai skaitvardžiai. Susipažįstama su kiekinių skaitvardžių poskyriais (pagrindiniai, kuopiniai, dauginiai, trupmeniniai). Nagrinėjama skaitvardžių sandara, linksniavimo, vartojimo, tarties ir rašybos ypatumai. Mokomasi taisyklingai kirčiuoti kiekinius pagrindinius skaitvardžius. Taisyklingai nusakoma ir užrašoma data. Taisyklingai skaitomi ir rašomi tekstai su skaitmenimis. Susipažįstama su įvardžiuotiniais skaitvardžiais, jų reikšmė ir daryba; mokomasi taisyklingai juos vartoti ir rašyti.

29.4.5.4. Įvardis. Kartojamas ir gilinamas supratimas apie įvardį. Aiškinamasi įvardžio reikšmė ir gramatiniai požymiai. Savarankiškai atpažįstami įvardžiai, sakinyje pavaduojantys daiktavardį, būdvardį ir skaitvardį. Mokomasi įvardžius taisyklingai linksniuoti, tarti ir rašyti; pakartojama ir įtvirtinama įvardžių mane, tave, save, manęs, tavęs, savęs, mūsų, jūsų, kažkas tarimas ir rašyba.

29.4.5.5. Veiksmažodis. Kartojama veiksmažodžių daryba ir jos mokomasi. Susipažįstama su priešdėlinių ir priesaginių veiksmažodžių vartojimu ir rašyba. Mokomasi veiksmažodžio šaknies balsių kaitos ir rašybos. Mokomasi ir įtvirtinama nosinių raidžių rašyba veiksmažodžių šaknyse (ir išvestinių žodžių rašyba). Aiškinamasi, kas yra asmenuojamosios veiksmažodžio formos. Susipažįstama su veiksmažodžių asmenuotėmis. Taisyklingai asmenuojami veiksmažodžiai. Nagrinėjama veiksmažodžio nuosakos ir laikai. Tinkamai sudaromos, rašomos ir vartojamos veiksmažodžio tariamoji ir liepiamoji nuosakos.

29.4.6. Sintaksė ir skyryba. Pakartojamos ir gilinamos žinios apie žodžių junginį. Susipažįstama su žodžių junginių rūšimis pagal sintaksinę ryšį. Atpažįstama prijungiamuosius žodžių junginius, savarankiškai nustatomas jų pagrindinis ir priklausomasis žodis. Susipažįstama su pagrindinio ir priklausomojo žodžio jungimo būdais: derinimas, valdymas, šliejimas. Kartojamos ir apibendrinamos žinios apie pagrindines ir antrininkes sakinio dalis. Kartojama ir įtvirtinama vienuose sakinio dalių skyryba. Savarankiškai atpažįstami vientisiniai ir sudėtiniai sakiniai.

Susipažįstama su sujungiamaisiais ir prijungiamaisiais jungtukais. Nagrinėjami būdingiausi sudėtinių sujungiamųjų (dėmenys sujungti jungtukais o, bet, tačiau, dėl to, todėl) ir prijungiamųjų (dėmenys sujungti kad, jog, kai, nes, kadangi, nors, kuris, jei, jeigu) sakinių skyrybos atvejai. Toliau mokomasi sintaksiškai nagrinėti vientisinius ir sudėtinius sakinius.

30. Mokymosi turinys. 7 klasė.

30.1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika.

30.1.1. Kalbėjimo ir klausymo paskirtis ir svarba. Aptariama mokymosi kalbėti ir klausytis prasmingumas ir nauda kiekvienam asmeniškai, bendruomenei. Mokomasi dalytis patirtimi, mokytis iš kitų, išklausti kitą, gerbti jo nuomonę, jausti atsakomybę už savo pasakymų tikrumą, tikslumą. Aiškinamasi, kaip technologijos veikia bendravimo formas. Mokomasi suprasti tekstų (pvz., reklamos) daromą poveikį.

30.1.2. Kalbėjimo ir klausymo veiklos pobūdis. Aptariami pasyvaus ir aktyvaus klausymo skirtumai. Pratinamasi tikslingai taikyti klausymo strategijas (nusiteikimas aktyviai klausytis, klausymo tikslo paaiskinimas, informacijos pasižymėjimas). Mokomasi grupuoti informaciją (pvz., įdomi – neįdomi, žinoma – nežinoma, aiški – neaiški, priimtina – nepriimtina, palanki – nepalanki, naudinga – nenaudinga). Mokomasi suteikti ir gauti grįžtamąją klausymo informaciją, ieškoma būdų, kaip išsiaiškinti nesuprastas mintis, idėjas, sąvokas (tikslinamieji, aiškinamieji klausimai, komentarai). Nagrinėjami privačiojo ir viešojo kalbėjimo panašumai ir skirtumai. Aptiriamos tarmiško kalbėjimo situacijos. Kalbama, atsižvelgiant į tikslą: informuoti, sudominti, paaiškinti, įtikinti. Mokiniai skatinami verbalizuoti savo idėjas ir jomis dalytis su kitais. Mokomasi inicijuoti pokalbį ir jį plėtoti. Aptiriamas ir vertinamas įvairus kalbėjimas: tiesioginis (pačių mokinių, jų draugų, artimųjų, nepažįstamų asmenų) ir iš garso, vaizdo įrašų. Mokomasi įžvelgti verbalinės ir vizualinės kalbos sąsajas, tinkamai jas sieti kalbant. Prisimenamos pagrindinės kalbos etiketo taisyklės ir mokomasi jų laikytis. Aptiriamos adresato sudominimo priemonės (pvz., citatos, patarlės, palyginimai, humoras) ir mokomasi jomis naudotis. Mokomasi pasirinkti tinkamas klausymo ir kalbėjimo strategijas. Atsižvelgiant į kalbinę aplinką, plėtojami ir gilinami gebėjimai kalbėti taisyklingai, plečiamas žodynas. Kuriami įprasti ir skaitmeniniai (pvz., garso ar vaizdo įrašas) sakiniai tekstai, naudojamos įvairiomis komunikavimo situacijomis ar jos imituojamos (pvz., tinklalaidės, vaizdo konferencijos, radijo ar televizijos laidos).

30.1.3. Teksto pobūdis ir struktūra. Analizuojant ir kuriant sakininius tekstus, mokomasi sieti atskiras teksto dalis, laikytis trinarės teksto struktūros (įžanga, dėstymas, pabaiga). Toliau plėtojami pasakojimo, aprašymo, aiškinimo kūrimo gebėjimai. Nagrinėjami įvairūs tekstai, mokomasi skirti aiškinimą ir argumentavimą, paaiškinti sąvokas, reiškinius, įvykius, mokinių atliekamų tyrimus, pateikti instrukcijas. Kalbama tiesiogiai ir (ar) pasitelkiamos informacinės technologijos (pvz., vaizdo, garso įrašai, vaizdo konferencijos). Mokiniai tobulina monologinio kalbėjimo gebėjimus (pvz., informuoja, papasakoja, pristato skaitytą knygą, matytą filmą, spektaklį, koncertą ar kt.), sako trumpas kalbas. Toliau plėtojami dialoginio kalbėjimo gebėjimai. Stebimi ir aptariami įvairūs pristatymai, kalbos, diskusijos: apie ką yra kalbama (tema, potėmės, teiginiai, argumentai), koks kalbėtojų ir klausytojų ryšys konkrečioje komunikacinėje situacijoje, kaip kalbama (struktūra, intonacija, gestai, žodynas, vaizdinės priemonės). Mokomasi tinkamai ir aktyviai dalyvauti diskusijoje, debatuose (išskirti objektą, reikšti ir pagrįsti nuomonę). Aptiriamas ginčas, jo taisyklės, ieškoma kiekvieno kalbėtojo nuomonę pagrindžiančių įrodymų. Mokomasi tinkamai pritarti, prieštarauti, susitarti. Kuriami įprasti ir skaitmeniniai (pvz., garso ar vaizdo įrašas) sakiniai tekstai.

30.2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

30.2.1. Skaitymo tikslai. Ugdomas pomėgis skaityti, estetinis skonis, mokomasi aptarti ir nagrinėti perskaitytus tekstus, jais remiantis atlikti kūrybines užduotis, suprasti skaitymo reikšmę ir poveikį. Mokomasi naudotis įvairiais informacijos šaltiniais, atrinkti ir įvertinti reikiamą informaciją, teisėtai naudotis skaitmeniniu turiniu.

30.2.2. Skaitymo strategijos. Mokomasi skaityti įvairiais būdais: atidžiuoju (įdėmiuoju) skaitymu (grožinių kūrinių, apibrėžimų, taisyklių, instrukcijų ir pan.); pažintiniu (apžvalginiu) skaitymu (knygų, laikraščių, žurnalų, skrajučių ir pan.); ieškomuoju skaitymu (žodynų, žinynų ir pan.); tikslingu skaitymu iš naujo; raškiuoju skaitymu. Skaitant tekstą, mokomasi kelti hipotezes,

esminius klausimus (kodėl, kaip?), remiantis papildomais šaltiniais, aiškinantis nesuprantamus teksto žodžius. Mokomasi tekstą paversti grafine struktūra: braižyti veiksmo schemas, kūrinio veikėjų ryšių ir santykių tinklą ir pan. Mokomasi planuoti skaitymo veiklą, ją apmąstyti ir įsivertinti. Išryškinama atidžiojo teksto skaitymo nuostata, pagrįsta galimybe įsigilinti į skaitomus kūrinius (ištraukas), ugdomi ilgojo skaitymo gebėjimai – per mokslo metus turi būti perskaitomi ir aptariami bent keli didesnės apimties kūriniai.

30.2.3. Tekstų atranka. Skaitomi meniškai vertingi mokinių amžiaus tarpsnį atitinkantys Programoje rekomenduojami ar laisvai pasirenkami įvairių žanrų lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai ar jų ištraukos. Skaitiniai Programoje grupuojami teminiu arba žanriniu principu, prie nurodytos skaitomų tekstų rūšies pateikiami rekomenduojamų kūrinių sąrašai. Dėl skaitomų kūrinių (ištraukų) kiekio, atsižvelgdamas į mokinių poreikius ir galimybes, sprendžia mokytojas. Renkantis kūrinius, rekomenduojama išlaikyti pusiausvyrą tarp lietuvių ir verstinės literatūros, tarp klasikinių ir šiuolaikinių kūrinių, atskleisti mokiniams temų ir žanrų įvairovę. Savarankiškai skaitomi lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai savo malonumui. Mokomasi rasti dominančias knygas, formuluoti savarankiškus skaitymo tikslus. Rekomenduojama domėtis naujausia vaikų ir paauglių literatūra. Savarankiškai skaitomi kūriniai aptariami, nagrinėjami, vertinami pasirinktais aspektais, dalijamasi savo skaitymo patirtimi su kitais.

30.2.4. Skaitomų tekstų rūšys ir rekomenduojami skaitiniai.

30.2.4.1. Liaudies dainos, liaudies dainų stilizacija, dainomis virtusios eilės, dainuojamoji poezija: įvairių žanrų lietuvių liaudies dainos pasirinktinai: kalendorinės, šeimos, meilės, karo, partizanų kovų, tremties ar kt. (aptarti bent kelias skirtingų žanrų pasirinktas dainas); tradicinis atlikimas ir šiuolaikinės interpretacijos; liaudies dainos stilizacija lietuvių poezijoje ir dainomis virtusios eilės: K. Bradūno, J. Jasponytės, Maironio, M. Martinaičio, A. Strazdo, P. Širvio, A. Vienažindžio ar kitų autorių pasirinkti eilėraščiai. Dainuojamoji poezija pasirinktinai.

30.2.4.2. Socialinius klausimus keliantys įvairių laikotarpių lietuvių ir verstiniai vaikų ir paauglių literatūros kūriniai: K. Gudonytė, „Blogos mergaitės dienoraštis“; O. Jautakė, „Kai aš buvau Kleo“; V. Juknaitė „Tariamasi iš tamsos“; M. Marcinkevičius, „Akmenėlis“; G. Morkūnas, „Iš nuomšiko gyvenimo“; V. Palčinskaitė, „Aš vejuos pasaką“; B. Vilimaitė, „Rojaus obuoliukai“; Žemaitė, „Neturėjo geros motinos“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Š. Aleksis (Sh. Alexie), „Absoliučiai tikras pusės etato indėno dienoraštis“; N. Bebit (N. Babbitt), „Amžinieji Takiai“; K. B. Bradli (K. B. Bradley), „Karas, išgelbėjęs mano gyvenimą“; M. Endė (M. Ende), „Momo“; S. Hartnet (S. Hartnett), „Sidabrinis asiliukas“; Dž. Kriusas (J. Krüss), „Timas Taleris, arba parduotas juokas“; L. Lauri (L. Lowry), „Suskaičiuotos žvaigždės“; A. Maršalas (A. Marshall), „Aš moku šokinėti per balas“; B. Mazini (B. Masini), „Miško vaikai“; K. Paterson (K. Paterson), „Tiltas į Terabitiją“; R. Dž. Palasijo (R. J. Palacio), „Stebuklas“; U. Poznanski (U. Poznanski), „Erebas“; U. Starkas (U. Stark), „Tegu baltieji lokiai šoka“, „Ištižėliai ir pramušgalviai“; R. Sted (R. Stead), „Kai surasi mane“; V. Železnikovas, „Baidyklė“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

30.2.4.3. Lietuvių ir verstinė istorinė literatūra: J. Grušas, „Herkus Mantas“; I. Ežerinytė, „Skiriama Rivai“; J. Žilinskas, „Mano Vilnius mano“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). A. Diuma (A. Dumas), „Trys muškietininkai“; L. Leizonas (L. Leyson), „Berniukas ant medinės dėžės“; A. Mickevičius (A. Mickiewicz), „Gražina“; V. Skotas (W. Scott), „Rob Rojus“; F. Šileris (F. Schiller), „Vilius Telis“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

30.2.4.4. Lietuvių ir verstinė fantastinė literatūra: I. Ežerinytė, „Sutikti eidą“; A. Tapinas, „Vilko valanda“; J. R. Una, „Atjunk“; Žilinskas, „Kaukas Gugis ir kerų karas“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). R. Bredberis (R. Bradbury), pasirinktos novelės; S. Čainanis (S. Chainani), „Gėrio ir blogio mokykla“; Č. Dikensas (Ch. Dickens), „Kalėdų giesmė“; L. Lauri (L. Lowry), „Siuntėjas“; Dž. Londonas (J. London), „Rausvasis maras“; K. S. Lujis (C. S. Lewis), „Narnijos kronikos“; F. Pulmanas (Ph. Pullman), „Šiaurės pašvaistė“; Dž. R. R. Tolkinas (J. R. R. Tolkien), „Hobitas“, „Žiedų valdovas“; H. Dž. Velsas (H. G. Wells), „Laiko mašina“, „Daktaro Moro sala“; Ž. Vernas (J. Verne), „20000 mylių po vandeniu“ „Pasaulių karas“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

30.2.4.5. Literatūros ekranizacija (literatūros kūrinio ir jo inspiruoto kino filmo lyginimas): „Herkus Mantas“, rež. M. Giedrys; „Lietuvių šventės ir sakmės“, rež. J. Leikatė; „Mažasis princas“, rež. A. Žebriūnas; „Pokalbiai rimtomis temomis“, rež. G. Beinoriūtė; „Vaikystės dienoraštis“, rež. A. Skučas; ar kitas pasirinktas lietuvių režisierių filmas. „Auksinis kompasas“, rež. Ch. Weitz; „Bado žaidynės“, rež. G. Rosas (G. Ross); „Bėgantis paskui aitvarą“, rež. M. Forsteris (M. Forster); „Berniukas dryžuota pižama“, rež. M. Hermanas (M. Herman); „Dėl mūsų likimo ir žvaigždės kaltos“, rež. Dž. Bunas (J. Boone); „Duobės“, A. Deivisas (rež. A. Davis); „Džiunglių knyga“, rež. J. K. Favro (J. K. Favreau); „Gerumo stebuklas“, rež. S. Čboskis (S. Chbosky); „Hobitas“, rež. P. Džeksonas (P. Jackson); „Kalėdų giesmė“, rež. R. Zemeckis; „Knygų vagilė“, B. Persivalis (B. Percival); „Marlis ir aš“, rež. D. Frenkelis (D. Frankel); „Mažasis princas“, rež. M. Osbornas (M. Osborne); „Mažosios moterys“, rež. G. Gervig (G. Gerwig); „Narnijos kronikos: liūtas, burtininkė ir drabužių spinta“, rež. A. Adamsonas (A. Adamson); „Siuntėjas“, rež. F. Noisas (Ph. Noyce); „Tiltas į Terabitiją“, rež. G. Čupas (G. Csupó); „Žiedų valdovas“, rež. P. Džeksonas (P. Jackson) ar kitas pasirinktas užsienio režisierių filmas.

30.2.5. Grožinės ir negrožinės literatūros skaitymas, supratimas, analizė ir interpretavimas. Grožiniai ir negrožiniai kūriniai (ištraukos) skaitomi ir analizuojami išskiriant jų esminius požymius (rūšį, žanrą), temą, pagrindinę mintį. Mokomasi nusakyti teksto mintį savais žodžiais, apibendrinti, perfrazuoti, įvardyti temą, aptarti struktūrą, loginius ryšius tarp teksto dalių, pagrindžiant savo teiginius teksto pavyzdžiais ir citatomis. Mokomasi susieti skaitomą tekstą su savo žiniomis ir patirtimi, išsakyti nuomonę apie kūrinį, kelti probleminius su kūriniumi susijusius klausimus. Mokomasi nagrinėti skaitomų prozos ar dramos kūrinių struktūrą, personažų sistemą (pagrindiniai ir antraeiliai veikėjai, herojai ir antiherojai), veikėjų bruožus, poelgius, išgyvenimus ir santykius, jų charakterių kaitą, pagrindines kūrinio siužetines dalis, įvykių seką, pasakotoją, laiką, erdvę, idėjas, jų aktualumą; poetiniame tekste nagrinėti struktūrą, lyrinį subjektą, jo nuotaiką, eilėraščio laiką, erdvę, vyksmą, idėjas, jų aktualumą, eiliuotos kalbos ypatybes; aptarti dainų ir dainomis virtusių eilių požymius, įžvelgti literatūros ir kitų menų ryšius; atpažinti istorinei (nuotykių) ir fantastinei literatūrai būdingus siužeto, erdvės ir laiko, veikėjų bruožus. Remiantis teksto detalėmis ir visuma, mokomasi palyginti skaitomų kūrinių veikėjus, temas, idėjas, keliamas problemas. Aptariamos perkeltinės grožinio kūrinio reikšmės, potekstės, skirtingi meninio vaizdavimo būdai (realistinis, metaforiškas, alegorinis, fantastinis, humoristinis, ironiškas). Ugdomas gebėjimas aptarti grožinio teksto vaizdingumą, menines raiškos priemones. Aptariama skaityto literatūros kūrinio ekranizacija, ji lyginama su literatūros kūriniumi, nagrinėjama kinematografinio pasakojimo specifika, teksto ir vaizdo sąsajos, žodžio ir vaizdo meno galimybės bei ribos. Skaitant grožinę literatūrą, aptariami, analizuojami ir lyginami kitų medijų tekstai: dailės ir muzikos kūriniai, kino filmai, serialai, vaizdo įrašai, spektakliai, socialinė reklama ir kiti multimodalūs tekstai. Aptariant kūrinį, ugdomas gebėjimas tinkamai vartoti literatūros sąvokas (naujai įvedamos sąvokos pažymėtos raide „n“): apysaka (n), apsakymas, detektyvas, drama, eilėraštis, fantastika (n), interviu (n), poezija, proza, reklama (n), romanas (n), žanras (n); atomazga (n), autorius, dramatismas (n), dialogas, erdvė, heroizmas (n), herojus (n), humoras, intriga (n), komizmas, konfliktas (n), kulminacija (n), laikas, lyrinis subjektas (n), monologas, pagrindinė mintis, pasakotojas, personažas (n) (veikėjas), posmas, rimas, ritmas, siužetas, tema, tragizmas (n), užuomazga (n), veikėjas, veiksmas; alegorija, antonimas, deminutyvas, epitetas, hiperbolė, ironija, įsmeninimas, kartojimas, metafora (n), palyginimas (n), paralelizmas, retorinis klausimas, retorinis sušukimas, sinonimas, stilizacija (n).

30.2.6. Kūrybinės veiklos. Kuriami šiuolaikiški tradicinės liaudies dainos atlikimo būdai. Remiantis skaitytais grožiniais ir negrožiniais istoriniais tekstais, svarstoma apie istorijos faktų reikšmę istorijos mokslui ir jų atliekamą funkciją grožiniame tekste, apie istorinių faktų ir fikcijos santykį literatūroje ir mene, istorinių įvykių santykį su asmens ir bendruomenės patirtimi. Susipažinus su fantastinei literatūrai būdingais siužeto komponavimo principais, kuriamas originalus fantastikos kūrinys; rašomas skaitytojo dienoraštis ar rengiama perskaitytų knygų pristatymas, skaitymo rekomendacijos bendraklasiams.

30.3. Rašymas ir teksto kūrimas.

30.3.1. Rašymo tikslai, adresatai ir komunikavimo situacijos. Inicijuojami pokalbiai apie

rašymo veiklos prasmingumą, svarstoma apie rašymo patirties suteikiamas galimybes keistis mintimis, idėjomis, būti geriau pažintiems ir pažinti kitus. Mokiniai rašo, siekdami įvairių tikslų: saviraiškos, sudominti kitus, informuoti, paaiškinti reiškinius, aprašyti, išsakyti savo požiūrį, mintis, idėjas, įtikinti. Rašoma įvairiems adresatams: jaunesniems, bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems žmonėms. Mokomasi pasirinkti kalbinę raišką, atsižvelgiant į komunikavimo situaciją ir adresatą (pvz., vartoti tinkamas įvardžio formas, kreipinius, mandagumo formules, rašant vyresniesiems; vengti šnekamosios kalbos žodžių, frazių oficialiose situacijose).

30.3.2. Rašymo veiklos pobūdis. Mokiniai rašo apie gana gerai žinomus ir aktualius dalykus (bendravimo, pomėgių, klasės ir mokyklinio gyvenimo, per lietuvių ir kitų dalykų pamokas nagrinėjamomis temomis). Rašymui parenkamos įvairios užduotys, kad atitiktų įvairių polinkių mokinių interesus. Rašoma, remiantis ne tik savo patirtimi, bet ir šaltinių medžiaga. Rašoma spontaniškai ir pasirengus. Rašoma reguliariai. Tobulinami rašymo, laikantis rašymo eigos, gebėjimai: planuojama, rašomas juodraštis, jis aptariamas su bendraklasiais ir (ar) mokytoju, redaguojama, pateikiama. Vis daugiau dėmesio skiriama sukurtam ranka rašytam ar skaitmeniniam tekstui tobulinti: mokiniai skatinami skaityti vieni kitų darbus, teikti pastabų, klausimų, pasiūlymų. Mokomasi taikyti jau žinomas ir naujas rašymo strategijas (pvz., klausinėjimas, prisiminimai ar asociacijos, paieška spausdintuose leidiniuose ir internete, užrašai, kaupiant medžiagą; žodžių grandinė, reikšminiai žodžiai, minčių žemėlapis, pasakojimo schema, lentelės planuojant; atidusis skaitymas, pabraukimas, pasižymėjimas, pasinaudojimas kitų pagalba redaguojant; tinkamo pateikimo būdo pasirinkimas). Mokiniai mokosi numatyti, kaip tobulins savo rašymo gebėjimus.

30.3.3. Teksto pobūdis, žanrai ir struktūra. Toliau plėtojami pasakojimo, aprašymo, aiškinimo, kūrimo gebėjimai. Pradedami kurti nesudėtingi (tezė, argumentai, išvada) argumentuojamojo pobūdžio tekstai. Mokomasi skirti aiškinimą ir argumentavimą, paaiškinti sąvokas, reiškinius, įvykius, pateikti instrukcijas. Mokomasi rašyti, paisant žanro reikalavimų. Rašomi asmeninio pobūdžio tekstai: laiškas, dienoraštis, elektroninis laiškas; dalykiniai tekstai: laiškas, straipsnis apie mokyklos, paauglių gyvenimą, knygos (kino filmo, laidos, interneto svetainės paaugliams) pristatymas, kūrinio veikėjo charakteristika, kelionių įspūdžiai, reklama. Mokiniais suteikiama galimybių rašyti išmone pagrįstus tekstus, imtis tam tikrų kūrybinių bandymų. Jie kuria apsakymą (įtempto siužeto pasakojimą, pagrįstą konfliktu), eilėraštį, miniatiūrą, pasaką. Aptariama praktinių tekstų (instrukcija, pa(si)aiškinimas, prašymas ir pan.) paskirtis, sandara, kalbos ypatybės. Analizuodami ir kurdami rašytinius tekstus, mokiniai plėtoja teksto kaip vientisos struktūros pažinimą: įžanga susijusi su dėstymu, dėstymas – su pabaiga, pabaiga apibendrina visą tekstą ir susijusi su įžanga. Nagrinėjamas teksto rišlumas, vientisumas temos ir pagrindinės minties aspektu. Aptiriamos teksto pavadinimo funkcijos. Mokomasi sieti sakinius grandininiais ir paraleliniais būdais, vartoti siejimo priemones: jungtukus, dalelytes, įvardžius, prieveiksnius, įterpinius. Mokomasi rašyti, atsižvelgiant į bendruosius stiliaus reikalavimus (aiškumo, glaustumo, vaizdingumo).

30.4. Kalbos pažinimas.

30.4.1. Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškinys. Susipažįstama su pasaulio kalbomis, jų klasifikacija. Susipažįstama su mirusiomis kalbomis, aiškinamasi, kodėl kalbos nyksta. Svarstoma, kas lemia kalbų gyvybingumą. Susipažįstama su indoeuropiečių kalbų šeima. Aptariama baltų kalbų situacija. Susipažįstama su latvių kalba. Aptariami svarbiausi latvių ir lietuvių kalbų leksikos, fonetikos ir morfologijos panašumai ir skirtumai.

30.4.2. Fonetika ir kirčiavimas. Kartojama ir gilinamas supratimas apie ilguosius ir trumpuosius kirčiuotus skiemenis, priegaidžių rūšis. Susipažįstama su priegaidėmis. Susipažįstama su pagrindinėmis kirčiavimo taisyklėmis. Mokomasi kirčiuoti padėtinio ilgumo balsius a, e. Mokomasi kirčiuoti ilguosius žodžio galo skiemenis. Mokomasi kirčiuoti skiemenis, kurių pagrindą sudaro dvigarsiai (išskyrus ie ir uo). Pratinamasi skaityti kirčiuotą tekstą. Tobulinamas dažnai mokinio aplinkoje (regione) vartojamų sunkiau kirčiuojamų žodžių praktinis kirčiavimas. Savarankiškai naudojamos kirčiavimo žodynais ir skaitmeninėmis kirčiavimo priemonėmis.

30.4.3. Morfologija ir rašyba. Kartojama ir gilinamos žinios apie linksniuojamąsias kalbos dalis. Kartojama ir gilinamas supratimas apie asmenuojamąsias veiksmažodžio formas. Susipažįstama ir mokomasi neasmenuojamųjų veiksmažodžio formų.

30.4.3.1. Dalyvis. Susipažįstama su dalyviu. Analizuojama dalyvio reikšmė. Mokomasi dalyvio gramatinių požymių. Aptariamos dalyvių rūšys. Mokomasi atpažinti veikiamuosius ir neveikiamuosius dalyvius. Mokomasi veikiamųjų dalyvių laikų darybos, taisyklingo vartojimo. Susipažįstama su veikiamųjų dalyvių linksniavimu, mokomasi jų rašybos. Mokomasi neveikiamųjų dalyvių laikų darybos, taisyklingo vartojimo. Susipažįstama su neveikiamųjų dalyvių linksniavimu, mokomasi juos taisyklingai rašyti, lyginama su linksniuojamųjų kalbos dalių linksnių rašyba. Susipažįstama su dalyvių kirčiavimu. Susipažįstama su įvardžiuotiniais dalyviais, mokomasi taisyklingai rašyti ir vartoti įvardžiuotinius dalyvius. Susipažįstama su sangražiniais dalyviais ir jų rašyba.

30.4.3.2. Pusedalyvis. Susipažįstama su pusedalyviu. Aiškinamasi pusedalyvio reikšmė, mokomasi skirti pusedalyvio reikšmę nuo dalyvio reikšmės. Mokomasi pusedalyvio gramatinių požymių, darybos; mokomasi juos taisyklingai vartoti ir rašyti. Susipažįstama su pusedalyvio kirčiavimu.

30.4.3.3. Padalyvis. Susipažįstama su padalyviu. Aiškinamasi padalyvio reikšmė, mokomasi ją skirti nuo pusedalyvio reikšmės. Mokomasi padalyvio gramatinių požymių, darybos; mokomasi juos taisyklingai vartoti ir rašyti. Susipažįstama su padalyvio kirčiavimu.

30.4.4. Sintaksė ir skyryba. Kartojama ir įtvirtinamas supratimas apie veiksmažodinius, daiktavardinius ir būdvardinius žodžių junginius. Kartojama, plečiamas ir įtvirtinamas supratimas apie sakinio dalis.

30.4.4.1. Pagrindinės sakinio dalys. Kartojama, plečiamas supratimas apie veiksnį ir jo raišką. Kartojama, plečiamas supratimas apie tarinį. Įtvirtinama grynojo tarinio raiška, susipažįstama ir mokomasi sudurtinio, suvestinio, mišriojo tarinio ir jų raiškos. Susipažįstama su galimybe rašyti brūkšnį vietoj praleistos tarinio jungties.

30.4.4.2. Antrininkės sakinio dalys. Kartojama, plečiamas ir įtvirtinamas supratimas apie papildinį ir jo raišką. Kartojama, toliau mokomasi vietos, laiko, būdo aplinkybių ir jų raiškos, mokomasi aplinkybių rūšių (kiekybės, priežasties, sąlygos, nuolaidos ir tikslo) ir jų raiškos. Susipažįstama ir nagrinėjamos išplėstinės dalyvinės, pusedalyvinės ir padalyvinės aplinkybės, mokomasi jas taisyklingai vartoti. Susipažįstama su galimybe rašant jas skirti kableliais. Kartojama, plečiamas ir gilinamas supratimas apie pažyminį. Mokomasi derinamųjų ir nederinamųjų pažyminių, jų raiškos ir skyrybos. Mokomasi išplėstinių pažyminių, jų raiškos ir skyrybos. Aiškinamasi, kas yra priedėlis, suprantama, kuo jis skiriasi nuo išplėstinio pažyminio ir sudurtinio tarinio, mokomasi jo skyrybos.

30.4.4.3. Vienarūšės sakinio dalys. Kartojama, gilinamas supratimas apie vienaarūšės sakinio dalis. Kartojama ir įtvirtinamos žinios apie vienaarūšių sakinio dalių požymius, aptariami jų jungimo būdai, įtvirtinama intonacija skaitant. Savarankiškai atpažįstami vienaarūšiai ir nevienarūšiai derinamieji pažyminiai. Gilinama, įtvirtinama vienaarūšių sakinio dalių skyryba.

30.4.4.4. Sudėtinis sakiny. Prisimenama ir gilinamas supratimas apie prijungiamųjų sakinių taisyklingą atskyrimą ir išskyrimą. Kableliu skiriami nesudėtingo sudėtinio bejungtukio sakinio dėmenys. Gilinamas supratimas ir mokomasi sintaksiškai nagrinėti vientisinį ir sudėtinį sakinį.

30.4.4.5. Linksnių vartojimas. Mokomasi taisyklingai vartoti aktualius žodžių junginius: linksniai, valdomi veiksmažodžių atitikti, atstovauti, aukotis, kreiptis, nusimanyti, pasiekti, pripildyti, skolintis ir kt., galininkinių veiksmažodžių su neiginiu ne, būdvardžių atsparus, atviras, dosnus, gabus, gausus, panašus, sotus, turtingas ir kt. Susipažįstama su dvejetainiais linksniais, mokomasi juos taisyklingai vartoti.

31. Mokymosi turinys. 8 klasė.

31.1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika.

31.1.1. Kalbėjimo ir klausymo paskirtis ir svarba. Aptariama mokymosi kalbėti ir klausytis prasmingumas ir nauda kiekvienam asmeniškai, bendruomenei, visuomenei, tautai. Aiškinamasi, kaip technologijos bei žiniasklaida veikia kalbos vartojimą ir bendravimo formas. Mokomasi suprasti tekstų (pvz., reklamos) daromą poveikį, atpažinti netiesiogiai potekste išreiškiamas vertybes, skirti adresato ir adresanto interesus, kritiškai vertinti pranešimą. Mokomasi pažinti save kaip klausytoją ir kalbėtoją, įžvelgti savo pranašumus ir trūkumus, siekti tobulinti savo gebėjimus.

31.1.2. Kalbėjimo ir klausymosi veiklos pobūdis. Plėtojami aktyvaus klausymosi gebėjimai (klausymo tikslo paįsėjimas, dėmesys žodžiams, kurie nukreipia į svarbią informaciją, pauzių reikšmė, pasižymėjimo svarba). Mokomasi tikslingai išskirti klausymosi tikslo atžvilgiu svarbią informaciją ir numatyti jos naudojimo galimybes. Mokomasi atpažinti kalbėjimo toną (iškilmingas, neutralus, pajuokiamas, ironiškas), neutralią ir emociškai nuspalvintą leksiką, retorinius klausimus, sušukimus, pakartojimus; aiškinamasi jų paskirtis. Aptariamas ir vertinamas įvairus kalbėjimas: tiesioginis (pačių mokinių, jų draugų, artimųjų, nepažįstamų asmenų) ir iš garso, vaizdo įrašų. Mokomasi įžvelgti vizualinės ir verbalinės kalbos sąsajas. Kalbama, atsižvelgiant į tikslą: informuoti, sudominti, paaiškinti, įtikinti. Mokomasi inicijuoti ir plėtoti pokalbį, dalytis informacija ir patirtimi, reikšti ir pagrįsti požiūrį, priimti bendrus sprendimus. Mokomasi naudotis veiksmingomis dialogo ir diskusijų strategijomis įvairiuose formaliuose ir neoficialiuose kontekstuose (įtraukiant ir tarmišką kalbėjimą, jeigu turi tam). Prisimenamos pagrindinės kalbos etiketo taisyklės ir mokomasi jų laikytis. Mokomasi prasmingai naudotis adresato sudominimo priemonėmis (spausdintais, vaizdiniais ir garso elementais). Mokomasi pasirinkti tinkamas klausymo ir kalbėjimo strategijas, pasirinkti raišką, kuri atitiktų adresato poreikius, išmanyti strategijas, kaip elgtis suklydus. Atsižvelgiant į kalbinę aplinką, plėtojami ir gilinami gebėjimai kalbėti taisyklingai, plečiamas žodynas, mokomasi vartoti konkrečiąją leksiką, tiksliai informuojant, o abstrakčiąją – apibendrinant.

31.1.3. Teksto pobūdis ir struktūra. Analizuodami ir kurdami sakininius tekstus, mokiniai plėtoja teksto kaip vientisos struktūros supratimą: mokosi įžangą siesti su dėstymu, dėstymą – su pabaiga, baigdami apibendrinti visą tekstą. Mokiniai nagrinėja ir mokosi kurti įvairius tekstus. Toliau plėtojami pasakojimo, aprašymo, aiškinimo kūrimo gebėjimai. Daugiausia dėmesio skiriama argumentavimui. Nagrinėjami šio pobūdžio tekstai. Mokomasi kurti nesudėtingos struktūros (tezė, argumentai, kontrargumentai, išvada) tekstus, kalbama tiesiogiai ir (ar) pasitelkiamos informacinės technologijos (pvz., vaizdo, garso, įrašai, vaizdo konferencijos). Mokiniai tobulina monologinio kalbėjimo gebėjimus (pvz., informuoja, papasakoja, pristato), sako kalbas bendraamžiams, jaunesniems, vyresniems adresatams, mokosi planuoti pranešimą, kurti logiškos struktūros pateiktį pateikčių rengykle ir ją demonstruoti, komentuoti. Toliau plėtojami dialoginio kalbėjimo gebėjimai. Stebimi ir aptariami įvairūs pokalbiai, diskusijos, debatai. Mokomasi tinkamai ir aktyviai dalyvauti diskusijoje, debatuose (aiškiai suprasti savo kaip klausytojo ir kalbėtojo vaidmenį, išskirti objektą, reikšti ir pagrįsti nuomonę, apibendrinti). Prisimenamos ginčo taisyklės, mokomasi ginti savo požiūrį, nepažeidžiant kitų ir savo paties orumo, kurti teigiamus tarpusavio santykius, susitarti. Kuriami įprasti ir skaitmeniniai (pvz., garso ar vaizdo įrašas) sakiniai tekstai.

31.2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

31.2.1. Skaitymo tikslai. Ugdomas pomėgis skaityti, estetiškas skonis, mokomasi aptarti ir nagrinėti perskaitytus tekstus, jais remiantis atlikti kūrybines užduotis, suprasti skaitymo reikšmę ir poveikį. Mokomasi naudotis įvairiais informacijos šaltiniais, atrinkti ir įvertinti reikiamą informaciją, teisėtai naudotis skaitmeniniu turiniu.

31.2.2. Skaitymo strategijos. Mokomasi skaityti įvairiais būdais: atidžiuoju (įdėmiuoju) skaitymu (grožinių kūrinių, apibrėžimų, taisyklių, instrukcijų ir pan.); pažintiniu (apžvalginiu) skaitymu (knygų, laikraščių, žurnalų, skrajučių ir pan.); ieškomuoju skaitymu (žodynų, žinytų ir pan.); tikslingu skaitymu iš naujo; raiškiuoju skaitymu. Skaitant tekstą, mokomasi kelti hipotezes, esminius klausimus (kodėl, kaip?), remiantis papildomais šaltiniais, aiškintis nesuprantamus teksto žodžius. Mokomasi tekstą paversti grafine struktūra: braižyti veiksmo schemas, kūrinio veikėjų ryšių ir santykių tinklą ir pan. Mokomasi planuoti skaitymo veiklą, ją apmąstyti ir įsivertinti. Išryškinama atidaus teksto skaitymo nuostata, pagrįsta galimybe įsigilinti į skaitomus kūrinius (ištraukas), ugdomi ilgojo skaitymo gebėjimai – per mokslo metus turi būti perskaitomi ir aptariami bent keli didesnės apimties kūriniai.

31.2.3. Tekstų atranka. Skaitomi meniškai vertingi mokinių amžiaus tarpsnį atitinkantys Programoje rekomenduojami ar laisvai pasirenkami įvairių žanrų lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai ar jų ištraukos. Skaitiniai Programoje grupuojami teminiu arba žanriniu principu, prie nurodytos skaitomų tekstų rūšies pateikiami rekomenduojamų kūrinių sąrašai. Dėl skaitomų kūrinių (ištraukų) kiekio, atsižvelgdamas į mokinių

poreikius ir galimybes, sprendžia mokytojas. Renkantis kūrinius, rekomenduojama išlaikyti pusiausvyrą tarp lietuvių ir verstinės literatūros, tarp klasikinių ir šiuolaikinių kūrinių, atskleisti mokiniams temų ir žanrų įvairovę. Savarankiškai skaitomi lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai savo malonumui. Mokomasi rasti dominančias knygas, formuluoti savarankiškus skaitymo tikslus. Rekomenduojama domėtis naujausia vaikų ir paauglių literatūra. Savarankiškai skaitomi kūriniai aptariami, nagrinėjami, vertinami pasirinktais aspektais, dalijamasi savo skaitymo patirtimi su kitais.

31.2.4. Skaitomų tekstų rūšys ir rekomenduojami skaitiniai.

31.2.4.1. Jauno žmogaus savivoką ir jausmų pasaulį atskleidžiantys įvairių laikotarpių lietuvių ir verstiniai literatūros kūriniai: G. Adomaitytė, „Laumžirgių namai“; G. Ambrazaitė, pasirinkti eilėraščiai; D. Bagdonaitė, pasirinkti eilėraščiai; M. Balakauskas, pasirinkti eilėraščiai; A. Cicėnaitė, „Niujorko respublika“, „Kad mane pamatytum“; D. Čepauskaitė, pasirinkti eilėraščiai; D. Dirgėla, pasirinkti eilėraščiai; D. Ganc, „Lota“; D. Grajauskas, pasirinkti eilėraščiai; I. Ežerinytė, „Verksnių klubas“; R. Kmita, pasirinkti eilėraščiai; L. Kromalcaitė, pasirinkti eilėraščiai; J. Kunčinas, „Baltųjų sūrių naktis“; D. Kuzminskaitė, pasirinkti eilėraščiai; M. Nastaravičius, pasirinkti eilėraščiai; S. Nėris, pasirinkti eilėraščiai; E. Noreika, pasirinkti eilėraščiai; V. Mačernis, pasirinkti eilėraščiai; A. Marčėnas, pasirinkti eilėraščiai; N. Miliauskaitė, pasirinkti eilėraščiai; D. Opolskaitė, „Ir vienąkart, Riči“; H. Radauskas, pasirinkti eilėraščiai; B. Radzevičius, pasirinkti apsakymai; S. Šaltenis, „Riešutų duona“, „Amžinai žaliuojantis klevas“; I. Toleikytė, pasirinkti eilėraščiai; M. Valiukas, pasirinkti eilėraščiai; L. Varslauskaitė, „Mano didelis mažas Aš“; A. Žagrakalytė, pasirinkti eilėraščiai ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos); R. Bachas (R. Bach), „Džonatanas Livingstonas Žuvėdra“; M. Hadonas (M. Haddon), „Tas keistas nutikimas šuniui naktį“; A. Pivkovska (A. Piwowska), „Frančeska“; S. Taunsend (S. Townsend), „Slaptas Adriano Moulo dienoraštis“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

31.2.4.2. Grožinės ir negrožinės literatūros kūriniai, kuriuose reiškiama pilietinė, tautinė, kultūrinė, regioninė ar kalbinė tapatybė: lietuvių tautinę, regioninę, kalbinę tapatybę išreiškiantys tekstai: J. Aistis, pasirinkti eilėraščiai; G. Beresnevičius, pasirinktos esė; B. Brazdžionis, pasirinkti eilėraščiai; S. Daukantas, „Būdas senovės lietuvių, kalnėnų ir žemaičių“ (ištrauka); J. Degutytė, pasirinkti eilėraščiai; J. Erlickas, pasirinkti eilėraščiai; S. Geda, pasirinkti eilėraščiai; V. Kudirka, „Iš mano atsiminimų keletas žodelių“, pasirinkti eilėraščiai; Maironis, pasirinkti eilėraščiai; S. Parulskis, pasirinktos esė; I. Simonaitytė, „Aukštųjų Šimonių likimas“ (ištrauka); Šventinis Bankuchenas, „Lietuvos istorijos repas“; Vydūnas, „Tėvynė ir žmogus“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos); Lietuvos istorinių tautų tapatybę išreiškiantys tekstai: M. Bahdanovičius, „Vilniaus gatvėse...“ (iš rink. M. Bahdanovičius, „Vainikas“); T. Buinickis (T. Bujnicki), „Lietuva, mano tėvyne“; S. Firkovičius, „Vėl gimtinėje“, „Šviesūs prisiminimai“ (iš rink. „Į Trakus paukščių plasnosių“); G. Kanovičius, pasirinkti apsakymai iš rinkinio „Debesis, vardu Lietuva“; A. Karpinovičius, „Paskutinis Vilniaus pranašas“ (ištraukos); S. Kobeckis, „Naujametiniai linkėjimai“ (iš rink. „Į Trakus paukščių plasnosių“); A. Mickevičius (A. Mickiewicz), „Ponas Tadas“ (invokacija); O. Milašius (O. Miłosz), „Lietuva“, „Vaikystės šalyje...“ (iš rink. O. Milašius, „Vienatvė, mano motina“); M. Olkinaitė, „Žydiška lopšinė“, „Mano tauta“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Lietuvių diasporos literatūra: D. Staponkutė, „Kartais ir maištas gydo“; R. Šepetytė, „Druska jūrai“; A. Šileika, „Basakojis bingo pranešėjas“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). Tarminiai lietuvių literatūros tekstai: V. Braziūnas, „Saula Svaliū“; V. Daujotė, „Balsā ūkūs (Balsai ūkuose)“, „Gīvenu vīna (Gyvenu viena)“; T. Džervienė, „Žali žuoleli“; J. Elekšis, „Rokundā“; A. Griganavičius, „Kū ašen da atamenu“; R. Katinaite-Lumpickienė, „Undeniu, ugniu, žalynais“; E. Rudys, „Sėmuona malūnā“; poezijos rinktinė „Sava muotinu kalbo“ (sud. D. Mukienė); V. Rudokas, „Kalbėti motinos tarmė“; R. Sadauskas, „Sudzievuliu“; R. Šimkūnas, „(Ne) paprastās istorijās“; J. Žitkauskas, „Dubeltavos išpažintys“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

31.2.4.3. Literatūros kūriniai, kuriuose svarstomi moraliniai klausimai, laikysena ribinėse situacijose: J. Biliūnas, „Ubagas“; K. Binkis, „Atžalynas“; A. Liobytė, „Sunki mama“; I. Meras, „Geltonas lopas“; R. Spalis, „Mergaitė iš geto“ (ištrauka); B. Vilimaitė, pasirinktos novelės ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos). R. Bredberis (R. Bradbury), „Pienių vynos“; Dž. Boinas

(J. Boyne), „Berniukas dryžuota pižama“; V. Goldingas (W. Golding), „Musių valdovas“; O. Henris (O. Henry), pasirinktos novelės; H. Li (H. Lee), „Nežudyk strazdo giesmininko“; Zaidl (A. Seidl), „Čia nėra didvyrių“; M. Zusakas (M. Zusak), „Knygų vagilė“ ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos).

31.2.4.4. Lietuvių ir verstinė egodokumentika (dienoraščiai, atsiminimai, autobiografijos, laiškai): L. Baliukevičius, „Partizano Dzūko dienoraštis“; A. Baranauskas, Dienoraštis; M. K. Čiurlionis, Laiškai Sofijai; M. Gimbutienė, „Dienoraštis ir prisiminimai“; V. Mačernis, laiškai; D. Stakytė-Anysienė, D. Cidzikaitė, L. Petrauskaitė-VanderStoep, „Manėm, kad greit grįšim. 18 pokalbių apie pasitraukimą į Vakarus 1940–1944“; J. Mekas, „Laiškai iš niekur“; „Misija Sibiras. 2006–2015“; S. Nėris, Dienoraštis; Icchokas Rudaševskis, „Vilniaus geto dienoraštis, 1941–1943“; I. Simonaitytė, „O buvo taip“; A. Švedas, „Irena Veisaitė. Gyvenimas turėtų būti skaidrus“; Vaižgantas, Laiškai Klimams; „Šitas vaikas turi gyventi. Elenos Holcmanienės užrašai (1941–1944)“ ar kitų pasirinktų egodokumentikos knygų ištraukos. Ciceronas, „Pokalbiai apie senatvę ir bičiulystę“; A. Frank, „Ana Frank dienoraštis“; M. Jusafzai (M. Yousafzai), „Aš esu Malala“; F. Kafka, „Dienoraščiai, 1910–1923“, „Laiškas tėvui“; P. Kalanitis (P. Kalanithi), „Ikvėpti tylą“; B. Obama, „Mano tėvo svajonės: mano šeimos istorija“; R. M. Rilkė (R. M. Rilke), „Laiškai jaunam poetui“; Seneka, „Laiškai Lucilijui“; Š. Streid (Ch. Strayed), „Laukinė“; M. Tvenas (M. Twain), „Gyvenimas prie Misisipės“; T. Vestouwer (T. Westover), „Apšviestoji“ ar kitų pasirinktų egodokumentikos knygų ištraukos.

31.2.4.5. Avangardo meno ir literatūros kūriniai: K. Binkis, pasirinkti eilėraščiai iš rinkinio „100 pavasarių“; S. Geda, pasirinkti eilėraščiai iš rinkinio „Pėdos“; J. Žlabys-Žengė, pasirinkti eilėraščiai ar kiti šių arba kitų autorių kūriniai (ištraukos); J. Meko eksperimentinis kinas; „Fluxus“ judėjimas; slemas ir kiti eksperimentiniai, novatoriški meno reiškiniai.

31.2.5. Grožinės ir negrožinės literatūros skaitymas, supratimas, analizė ir interpretavimas. Grožiniai ir negrožiniai kūriniai (ištraukos) skaitomi ir analizuojami išskiriant jų esminius požymius (rūšį, žanrą), temą, siejant juos su istoriniu kontekstu, rašytojo biografija. Mokomasi įvardyti skaitomo teksto temą, aptarti struktūrą, loginius ryšius tarp teksto dalių; atpasakoti, apibendrinti, formuluoti iš kūrinio kylančius probleminius klausimus, pagrindžiant savo teiginius teksto pavyzdžiais ir citatomis. Mokomasi susieti skaitomą tekstą su savo žiniomis ir patirtimi, išsakyti nuomonę apie kūrinį. Mokomasi nagrinėti skaitomų prozos ar dramos kūrinių struktūrą, personažų sistemą (pagrindiniai ir antraeiliai veikėjai, herojai ir antiherojai), veikėjų bruožus, poelgius, išgyvenimus ir santykius, jų charakterių kaitą, pagrindines kūrinio siužetines dalis, pasakotoją, įvykių seką, laiką, erdvę, idėjas, jų aktualumą; poetiniame tekste nagrinėti struktūrą, lyrinį subjektą, jo nuotaiką, eilėraščio laiką, erdvę, vyksmą, idėjas, jų aktualumą, įvaizdžius, eiliuotos kalbos ypatybes; atpažinti ir įvardyti egodokumentinių tekstų (dienoraščių, atsiminimų, autobiografijų, laiškų) specifiką, aptarti turinį ir raišką, meniškumo ir dokumentiškumo santykį memuaristikoje ir autobiografistikoje; atpažinti ir įvardyti avangardinių kūrinių specifiką. Mokomasi įžvelgti ir nagrinėti literatūros teksto santykį su socialiniu kontekstu. Aptariamos perkeltinės kūrinio reikšmės, potekstės, skirtingi meninio vaizdavimo būdai (realistinis, metaforiškas, alegorinis, fantastinis, humoristinis, ironiškas). Ugdomas gebėjimas aptarti teksto vaizdingumą, menines raiškos priemones. Remiantis teksto detalėmis ir visuma, mokomasi palyginti skaitomų kūrinių veikėjus, temas, idėjas, keliamas problemas. Mokomasi aptarti grožinių ir negrožinių tekstų skirtumus. Grožinės ir negrožinės literatūros kūriniai vertinami turinio, vertybiniu, raiškos ir kitais aspektais, argumentuotai ir etiškai polemizuojant, dalyvaujant diskusijoje. Skaitant grožinę literatūrą, aptariami, analizuojami ir lyginami kitų medijų tekstai: dailės ir muzikos kūriniai, kino filmai, serialai, vaizdo įrašai, spektakliai, socialinė reklama ir kiti multimodalūs tekstai. Aptariant kūrinius, ugdomas gebėjimas tinkamai vartoti literatūros sąvokas (naujai įvedamos sąvokos pažymėtos raide „n“): apysaka, apsakymas, autobiografija (n), avangardas (n), detektyvas, dienoraštis (n), drama, eilėraštis, fantastika, interviu, memuarai (n), novelė (n), poema (n), poezija, posmas, proza, reklama, romanas, stilius (n), žanras; atomazga, autorius, dialogas, dramatismas, erdvė, heroizmas, herojus, humoras, intriga, ironija, komizmas, konfliktas, kulminacija, laikas, lyrinis subjektas, monologas, pagrindinė mintis, pasakotojas, personažas (veikėjas), posmas, rimas, ritmas, siužetas, tema, tragizmas,

užuomazga, veikėjas, veiksmas, vyksmas (n); alegorija, antonimas, deminutyvas, epitetas, hiperbolė, ironija, įsmeninimas, kartojimas, metafora, monologas, palyginimas, paralelizmas, retorinis klausimas, retorinis sušukimas, sinonimas, stilizacija.

31.2.6. Kūrybinės veiklos. Filosofiniu ir psichologiniu aspektu diskutuojama apie skaitytuose kūriniuose nagrinėjamus asmens unikalumo, savo jausmų atpažinimo, rūpesčio savimi ir kitais klausimus. Susipažinus su egodokumentinių tekstų ypatumais, aprašomi savo vaikystės prisiminimai arba kuriama trumpa autobiografija; rašomas skaitytojo dienoraštis ar rengiama perskaitytų knygų pristatymas, skaitymo rekomendacijos bendraklasiams.

31.3. Rašymas ir teksto kūrimas.

31.3.1. Rašymo tikslai, adresatai ir komunikavimo situacijos. Aptariama rašymo gebėjimų svarba mokantis (įvairūs tekstai rašomi visų dalykų pamokose), tiesiogiai ir virtualiai bendraujant ir bendradarbiaujant (žinutės, skelbimai, kvietimai, pranešimai socialiniuose tinkluose, el. laišakai ir kt.). Mokiniai rašo, siekdami įvairių tikslų: saviraiškos, sudominti kitus, informuoti, paaiškinti reiškinius, išsakyti savo požiūrį, mintis, jausmus, idėjas, įtikinti. Rašoma įvairiems adresatams: jaunesniems, bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems žmonėms, gerai išmanantiems dalyką, menkai informuotiems). Mokiniai mokosi tinkamai pasirinkti kalbinę raišką, atsižvelgdami į komunikavimo situaciją ir adresatą, numatyti, ką žino ir ko gali nežinoti skaitytojai, atitinkamai į tai reaguoti (pvz., papildomai kai ką paaiškinti, paieškoti iliustracijų, pasirinkti paprastesnius žodžius).

31.3.2. Rašymo veiklos pobūdis. Mokiniai rašo apie įvairius aktualius dalykus (bendraavimo, pomėgių, klasės ir mokyklinio gyvenimo, per lietuvių ir kitų dalykų pamokas nagrinėjamomis temomis). Rašymui parenkamos įvairios užduotys, kad atitektų įvairių polinkių mokinių interesus. Rašoma, remiantis savo patirtimi, tekstais, šaltinių medžiaga. Rašoma spontaniškai ir pasirengus. Rašoma reguliariai. Tobulinami teksto kūrimo, laikantis rašymo eigos, gebėjimai: renkama medžiaga, planuojama, rašomas juodraštis, jis aptariamas su bendraklasiais ir (ar) mokytoju, redaguojama, pateikiama. Eksperimentuojama ir ieškoma tinkamiausių pateikimo būdų, atsižvelgiant į teksto žanrą ir adresatą. Mokomasi taikyti jau žinomas ir naujas rašymo strategijas (pvz., klausinėjimas, prisiminimai ar asociacijos, paieška spausdintuose leidiniuose ir internete, užrašai, kaupiant medžiagą; žodžių grandinė, reikšminiai žodžiai, minčių žemėlapis, pasakojimo schema, lentelės planuojant; laisvasis rašymas; atidusis skaitymas, pabraukimas, pasižymėjimas, pasinaudojimas kitų pagalba redaguojant; tinkamo pateikimo būdo pasirinkimas). Mokiniai mokosi planuoti veiklas savo rašymo gebėjimams tobulinti.

31.3.3. Teksto pobūdis, žanrai ir struktūra. Toliau plėtojami pasakojimo, aprašymo, aiškinimo, argumentavimo kūrimo gebėjimai, Daugiausia dėmesio skiriama argumentuojamojo pobūdžio tekstų nagrinėjimui ir rašymui. Mokomasi rašyti sudėtingesnius aiškinamuosius tekstus, aiškinti reiškinius, įvykius, mokinių atliekamų tyrimus, tekstus. Mokomasi rašyti, paisant žanro reikalavimų. Rašomi asmeninio pobūdžio tekstai: laiškas, dienoraštis, elektroninis laiškas; dalykiniai tekstai: laiškas, straipsnis apie mokyklos, paauglių gyvenimo problemas, knygos (kino filmo, TV laidos, interneto svetainės paaugliams) pristatymas, komentaras apie perskaitytą knygą, kūrinio veikėjo charakteristika, kelionių įspūdžiai, reklama. Mokiniais suteikiama galimybių tobulinti kūrybinio rašymo gebėjimus. Kuriami įvairių žanrų tekstai, pvz., apsakymas, eilėraštis, filmo scenarijus, įsivaizduojamas knygos veikėjo dienoraštis, portretas. Mokiniai eksperimentuoja, kurdami alternatyvią pabaigą, keisdami literatūros rūšį, žanrą, keisdami pasakojimo perspektyvą. Mokiniai kuria vientisos struktūros tekstus, susiedami visas struktūrines dalis. Daug dėmesio skiriama pastraipai kaip teksto struktūros vienetui nagrinėti ir rašyti. Mokiniai mokosi kurti pastraipas, taikydami įvairius modelius: priežasties – pasekmės, teiginio – pavyzdžio, problemos – sprendimo. Mokiniai redaguoja savo ar kitų parašytus tekstus rišlumo, pagrindinės minties vientisumo aspektu. Mokomasi sieti sakinius grandininio ir paralelinio būdais, vartoti siejimo priemonės: jungtukus, dalelytes, įvardžius,rieveksmius, įterpinius. Mokomasi sukurti tinkamiausią pavadinimą savo tekstui. Mokomasi rašyti, atsižvelgiant į bendruosius stiliaus reikalavimus (tikslumo, glaustumo, aiškumo, turtingumo, vaizdingumo).

31.4. Kalbos pažinimas.

31.4.1. Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškiny. Susipažįstama su bendrine kalba,

jos funkcijomis. Susipažįstama su lietuvių kalbos tarmėmis. Aiškinamasi, kodėl tarmės – gyvosios kalbos lobynas, bendrinės kalbos turtinimo ir palaikymo šaltinis. Susipažįstama su kalbos atmainomis (tarmė, sociolektas, žargonas, medialektas), aptariamas jų santykis su bendrine kalba.

31.4.2. Leksika ir stilistika. Aiškinamasi, kas yra kalbos norma, norminė ir nenorminė leksika. Mokomasi atskirti norminę ir nenorminę leksiką. Mokomasi atpažinti tekstuose archaizmus, naujadarus, suprasti, kuriuo tikslu jie vartojami. Mokiniai atpažįsta neteiktinas svetimybės, mokosi jas taisyti, vengia jų savo kalboje. Mokomasi skirti ir vartoti terminus. Susipažįstama su funkciniais stiliais. Apibūdinami dalykinio ir meninio stiliaus tekstai, jų paskirtis ir kalbos ypatybės (tikslumas, aiškumas ir glaustumas; konkretumas ir vaizdingumas). Aptariami publicistinio ir buitinio stiliaus tekstai, jų paskirtis ir kalbos ypatybės (kalbos vaizdingumas ir neformalumas, dialogiškumas).

31.4.3. Morfologija, rašyba ir kirčiavimas.

31.4.3.1. Veiksmažodis. Kartojamos ir apibendrinamos žinios apie neasmenuojamąsias veiksmažodžio formas, jų rašybą ir taisyklingą vartojimą.

31.4.3.2. Prieveiksmis. Kartojama ir gilinamas supratimas apierieveiksmį, jo reikšmę. Susipažįstama surieveiksmio skyriais. Aptariamirieveiksmio gramatiniai požymiai. Mokomasirieveiksmių darybos, laipsniavimo, vartojimo, tarimo ir rašybos. Mokomasi taisyklingai kirčiuotirieveiksmius su priesaga -(i)ai.

31.4.3.3. Jungtukas. Kartojama ir gilinamas supratimas apie jungtuką. Prisimenama jungtuko reikšmė ir gilinamas supratimas apie jungtukų skyrius: sujungiamieji ir prijungiamieji jungtukai. Mokomasi vartoti sinoniminiuos jungtukus.

31.4.3.4. Dalelytė, jaustukas, ištiktukas. Susipažįstama su dalelyte. Mokomasi dalelytės reikšmės (klausiamoji, tikslinamoji, išskiriamoji ir kt.), vartojimo sakinyje ir rašybos. Mokomasi skirti dalelytę nuo jungtuko, aiškinamasi, kad dalelytė gali atlikti jungtuko funkcijas. Mokomasi dalelyčių ne, nebe, te, be, tebe, gi, per, vis, tik, vien rašymo su kitais žodžiais. Jaustukas. Kartojama ir gilinamas supratimas apie jaustuką, jo reikšmę ir vaidmenį kalboje. Susipažįstama su jaustukų skyryba. Mokomasi raiškiai skaityti sakinius su jaustukais. Kartojama ir gilinamas supratimas apie ištiktuką, jo reikšmę. Aiškinamasi apie ištiktuko stilistinį vaidmenį sakinyje ir tekste, mokomasi juos tinkamai vartoti, raiškiai skaityti sakinius su ištiktukais. Mokomasi taisyklingai tarti ir kirčiuoti jungtukus, dalelytes, jaustukus, ištiktukus.

31.4.3.5. Kalbos dalių apibendrinimas. Kartojama ir įtvirtinamos žinios apie kalbos dalių gramatinius požymius, rašybą, kirčiavimą, vartojimą. Kartojama ir toliau mokomasi žodžių rašymo kartu ir atskirai (pvz., kai vienas žodis sutrumpėja kas dieną (kasdien), keičiasi žodžio reikšmė nekoks (prastas), ne koks).

31.4.4. Sintaksė ir skyryba.

31.4.4.1. Skyrybos paskirtis. Stengiamasi suprasti skyrybos paskirtį ir svarbą, tinkamai vartojant kalbą. Apibendrinamos žinios apie skiriamuosius ženklus, jų reikšmes ir intonaciją.

31.4.4.2. Sakinys. Kartojama ir plečiamos žinios apie sakinio požymius. Įtvirtinamos žinios apie vientisinį sakinį. Susipažįstama su vientisinių sakinių rūšimis: išplėstiniai ir neišplėstiniai, asmeniniai ir beasmeniniai, nepilnieji sakiniai. Mokomasi juos atpažinti ir tinkamai vartoti.

31.4.4.3. Sakinio dalys. Apibendrinamas ir gilinamas supratimas apie sakinio dalies sąvoką. Susipažįstama su sakinio dalių nustatymo būdais (formalusis ir semantinis sakinio nagrinėjimo aspektas), mokomasi savarankiškai atpažinti sudėtingesnės raiškos sakinio dalis (pvz., sakinio dalis, išreikšta frazeologizmais). Aiškinamasi, kas yra sakinio dalių variantiškumas. Aiškinamasi apie sakinio ir kalbos dalių santykius, kad viena sakinio dalis gali būti reiškiamą įvairiomis kalbos dalimis (pvz., veiksnys daiktavardžiu, įvardžiu ir kt.) ir atvirkščiai – įvairios kalbos dalys gali būti ta pačia sakinio dalimi (daiktavardis, įvardis ir kt. – veiksmu). Susipažįstama su aiškinamosiomis sakinio dalimis, jų požymiais ir intonacija. Mokomasi rasti, apibūdinti aiškinamąsias sakinio dalis su įvairiais jungiamaisiais žodžiais, mokomasi jų skyrybos. Mokomasi aiškinamųjų sakinio dalių be jungiamojo žodžio skyrybos. Susipažįstama su daigianarėmis aiškinamosiomis sakinio dalimis ir jų skyryba. Mokomasi skirti lyginamuosius posakius. Aptariami žodžiai ir posakiai, klausimais nesusiję su sakiniu. Kartojamas ir apibendrinamas supratimas apie kreipinį ir jo raišką. Kartojama ir įtvirtinama kreipinio skyryba. Aptariami įterpiniai. Analizuojama įterpinių reikšmė ir tinkamas jų vartojimas.

Įtvirtinami dažniausiai įterpiniais einantys žodžiai ir žodžių junginiai. Mokomasi ir įtvirtinama įterpinių skyryba.

32. Mokymosi turinys. 9 ir I gimnazijos klasės.

32.1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika.

32.1.1. Kalbėjimo ir klausymo paskirtis ir svarba. Aptariama, kaip kalbėjimas ir klausymas padeda suprasti ir paaiškinti socialinius, kultūrinius ir mokslo dalykus, mokytis ir apmąstyti savo mokymąsi. Mokiniai aptaria, kokį poveikį bendravimo sėkmei turi klausytojų socialinis ir kultūrinis kontekstas ir patirtis. Analizuojami asmeninius ir grupinius interesus išreiškiantys pranešimai, mokomasi kritiškai vertinti. Mokomasi suprasti tekstų daromą poveikį, atpažinti netiesiogiai išreiškiamas vertybes ir stereotipus, atpažinti manipuliacijas, skirti adresato ir adresanto interesus.

32.1.2. Kalbėjimo ir klausymosi veiklos pobūdis. Aptariamas įvairaus pobūdžio sakytinių tekstų turinys (tematika, pagrindinė mintis, keliamos problemos, reiškiami požiūriai, pateikiami argumentai). Mokomasi argumentuotai vertinti klausomo teksto turinį ir raišką, kalbėtojų intencijas, adresatui daromą poveikį, būdus, kaip autorius siekia savo tikslų, atpažinti ironiją, sarkazmą, paslėptas užuominas. Aptariama, kaip klausymo strategijų pasirinkimas priklauso nuo klausymosi tikslų, mokomasi tikslingai pasirinkti klausymo strategijas. Kalbama viešai, atsižvelgiant į tikslą: informuoti, sudominti, paaiškinti, įtikinti. Aptariami viešojo kalbėjimo ypatumai. Planuojami, repetuojami pristatymai, mokomasi sakyti informacines kalbas. Mokiniai mokosi naudotis strategijomis, padedančiomis adresatui geriau suprasti informaciją: paaiškina sąvokas, terminus, tikslingai sieja rodymą ir kalbėjimą (pvz., parengia pateiktį, svarbiausius dalykus užrašo lentoje, rodo plakatą, demonstruoja modelį, naudojami garso ir vaizdo medžiaga ir pan.). Aptiriamos tarmiško kalbėjimo galimybės, mokiniai tikslingai kalba tarmiškai (jeigu turi tarmę) tikrose ar įsivaizduojamose situacijose. Toliau ugdomi dialoginio kalbėjimo gebėjimai: mokomasi dalyvauti dalykiniuose pokalbiuose, diskusijose, debatuose, pasirengti ir imti interviu, vadovauti diskusijai. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio diskusijose, debatuose, mokomasi efektyviai klausytis, klausti, atsakyti, kelti problemas, svarstyti, argumentuoti, prieštarauti, vertinti, apibendrinti. Mokomasi tikslingai naudotis tinkamomis klausymo ir kalbėjimo strategijomis, pasirinkti balso efektus, pvz., tonas, garsumas, aukštis ir tempas, numatant, kaip reaguos klausytojai ir kaip jie priims sakomas idėjas. Aptiriamas bendravimo etiketas ir saugumas internetinėse pokalbių svetainėse ir socialiniuose tinkluose. Atsižvelgiant į kalbinę aplinką, plėtojami ir gilinami gebėjimai kalbėti taisyklingai, plečiamas žodynas.

32.1.3. Teksto struktūra ir tekstų tipai. Analizuodami ir kurdami sakytinius tekstus, mokiniai plėtoja teksto kaip vientisos struktūros supratimą. Ypač daug dėmesio skiriama tekstui kaip visumai komponuoti, aiškinamiesiems ir argumentuojamiesiems tekstams. Mokiniai kuria sakytinius aiškinamuosius tekstus, kurių struktūra pagrįsta loginiais ryšiais (klausimas – atsakymas, teiginys – pavyzdys, priežastis – padarinys, problema – sprendimas, lyginimas). Mokiniai kuria argumentuojamuosius tekstus (pristatymus, kalbas): formuluoja tezę, pagrindinius teiginius, parenka tinkamus argumentus. Atsižvelgdami į kalbėjimo tikslą, siekdami įtaigumo, mokiniai mokosi derinti įvairių tekstų elementus (pvz., į argumentavimą pagrįstai įterpti pasakojimo ar aprašymo elementų). Aptariami pagrindiniai interviu aspektai (klausimų formulavimas, bendravimo etika, apibendrinimas), mokomasi pasirengti ir imti interviu. Mokomasi pristatyti informaciją, atliktą veiklą. Aptariami pristatymo reikalavimai, planuojama, numatomos pristatymo formos ir priemonės, mokomasi derinti žodines ir nežodines raiškos priemones. Mokomasi pasirengti viešajai kalbai: pasirinkti temą, numatyti tikslus, rinkti medžiagą (išrašai, interviu). Mokomasi komponuoti kalbą (įžanga, pagrindinė mintis, teiginių dėstymo tvarka, apibendrinimas). Toliau plėtojami dialoginio kalbėjimo gebėjimai. Stebimi ir aptariami įvairūs pokalbiai, diskusijos, debatai. Mokomasi vadovauti diskusijai, pristatyti kalbėtoją. Kuriami įprasti ir skaitmeniniai (pvz., garso ar vaizdo įrašas) sakytiniai tekstai.

32.2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

32.2.1. Skaitymo tikslai. Įvairiais būdais (įprastu tempu, greitai arba lėtai, atidžiai, nuosekliai ir nenuosekliai), atsižvelgiant į teksto tikslą ir pobūdį, skaitomi ir analizuojami visų literatūros rūšių įvairių žanrų grožiniai bei negrožiniai ir įvairių medijų kūriniai (ištraukos). Ugdomas pomėgis

skaityti, estetiški skonis, suvokiama literatūros kūrinio galia formuoti etines, moralines, socialines nuostatas. Ugdomas autentiškas asmeninis santykis su skaitomu kūriniu, jis analizuojamas ir vertinamas, lyginamas su kitais skaitytais literatūros ar medijų kūrinių. Mokomasi atpažinti, atskirti ir nagrinėti įvairių literatūros rūšių ir žanrų kūrinius, aptarti jiems būdingus bruožus, panašumus ir skirtumus. Mokomasi ieškoti informacijos, pasitelkiant esamus literatūros mokslo ir sklaidos šaltinius (žinytus, literatūros mokymui(si) ir sklaidai skirtas duomenų bazines, kultūros portalus). Mokomasi atsirinkti, lyginti ir kritiškai vertinti (šaltinių patikimumo ir informacinės vertės aspektu) reikiamą informaciją, ja remiantis, formuoti savo argumentuotą požiūrį.

32.2.2. Skaitymo strategijos. Taikomos skaitymo strategijos, padedančios suprasti grožinius ir negrožinius, medijų kūrinius, juos analizuoti, interpretuoti, lyginti, planuoti skaitymo veiklą.

32.2.3. Tekstų atranka. Skaitiniai Programoje grupuojami literatūros rūšių ir žanrinių principu. Prie skaitomų tekstų rūšių pateikiami platūs rekomenduojamų kūrinių sąrašai. Skaitomi, analizuojami ir interpretuojami meniškai vertingi Programoje rekomenduojami ar laisvai pasirenkami įvairių žanrų lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai (ištraukos). Renkantis kūrinius, rekomenduojama išlaikyti pusiausvyrą tarp lietuvių ir verstinės literatūros, tarp klasikinių ir šiuolaikinių kūrinių, atskleisti mokiniams temų ir žanrų įvairovę. Skaitant pasirinktus kūrinius dėmesys telkiamas į literatūros rūšių ir žanrų pažinimą, literatūros analizės ir interpretacijos įgūdžių ugdymą. Išryškinama atidaus teksto skaitymo nuostata. Savarankiškai skaitomi lietuvių ir pasaulio literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai savo malonumui. Mokomasi formuluoti savarankiškus skaitymo tikslus, skaitomus kūrinius aptarti, nagrinėti, vertinti pasirinktais aspektais, įvairiais būdais pasidalyti savo skaitymo patirtimi su kitais, atskleisti sąsajas su klasėje nagrinėjamais kūrinių.

32.2.4. Skaitomų tekstų rūšys ir rekomenduojami skaitiniai.

32.2.4.1. Įvairių laikotarpių lietuvių ir verstinė proza (pagrindiniai žanrai, jų ypatumai; prozos analizės ir interpretacijos pagrindai). Bent po vieną pasirinktą lietuvių ir verstinės prozos kūrinių: K. Boruta, „Baltaragio malūnas“; D. Kalinauskaitė, pasirinktas apsakymas; V. Krėvė, „Raganius“, „Skerdžius“; Lazdynų Pelėda, „Motulė paviliojo“; B. Radzevičius, pasirinktas apsakymas; I. Šeinius, „Kuprelis“; A. Vaičiulaitis, „Valentina“; B. Vilimaitė, pasirinktas apsakymas ar kitas šių arba kitų lietuvių autorių prozos kūrinių; J. V. Gėtė (J. W. Goethe), „Jaunojo Verterio kančios“; E. Hemingvėjus (E. Hemingway), „Senis ir jūra“; O. Henris (O. Henry), pasirinkti apsakymai; S. Lagerlof (S. Lagerlöf), „Sakmė apie Gestą Berlingą“; M. Lermontovas, „Mūsų laikų herojus“; H. Melvilis (H. Melville), „Mobis Dikas, arba banginis“; G. de Mopasanas (G. de Maupassant), pasirinkti apsakymai; Dž. Orvelas (G. Orwell), „Gyvulių ūkis“; Dž. Osten (J. Austen), „Puikybė ir prietariai“; E. A. Po (E. A. Poe), pasirinkti apsakymai; E. M. Remarkas (E. M. Remarque), „Vakarų fronte nieko naujo“; Dž. D. Selindžeris (J. D. Salinger), „Rugiuose prie bedugnės“, pasirinkti apsakymai; Dž. Steinbekas (J. Steinbeck), „Apie peles ir žmones O. Vaildas (O. Wilde), „Doriano Grėjaus portretas“; ar kitas pasirinktas verstinės prozos kūrinių.

32.2.4.2. Įvairių laikotarpių lietuvių ir verstinė poezija (pagrindiniai žanrai, jų ypatumai; poezijos analizės ir interpretacijos pagrindai). Bent po vieną pasirinktą lietuvių ir verstinės poezijos kūrinių: N. Abrutytė, pasirinkti eilėraščiai; J. Aistis, pasirinkti eilėraščiai; A. Baranauskas, „Anykščių šilelis“ (ištrauka); K. Bradūno, B. Brazdžionio, M. Buroko pasirinkti eilėraščiai; K. Donelaitis, „Metai“ (ištrauka); J. Degutytės, J. Juškaitio, V. Mačernio, Just. Marcinkevičiaus, M. Martinaičio, N. Miliauskaitės, K. Navako, S. Nėries, J. Strielkūno, V. Šimkaus, J. Vaičiūnaitės ar kitų lietuvių poetų pasirinkti kūriniai; G. Apolinero (G. Apollinaire), M. Bašio, L. Bo, O. Chajamo, H. Heinės, Horacijaus, Ovidijaus, F. Petrarkos (F. Petrarca), F. Vijono (F. Villon), Sapfo, I. Bachman, Š. Bodlero (Ch. Baudelaire), P. Celano, R. Frosto, F. Garsija Lorkos (F. García Lorca), K. Kavafio, F. Pessoa, V. Šymborskos (W. Szyborska), D. Tomaso (D. Thomas), T. Transtriomerio (T. Tranströmer), V. Vitmeno (W. Whitman) ar kitų verstinės poezijos autorių pasirinkti kūriniai.

32.2.4.3. Įvairių laikotarpių lietuvių ir verstinė drama (pagrindiniai žanrai, jų ypatumai; dramos analizės pagrindai). Bent po vieną pasirinktą lietuvių ir verstinės dramos kūrinių: A. Ambrasas, R. Midvikis, „Duobė“; S. Čiurlionienė-Kymantaitė, „Pinigėliai“; J. Glinskis, „Grasos namai“; J. Grušas, „Barbora Radvilaitė“, „Pijus nebuvo protingas“; A. Landsbergis, „Barzda“; Just.

Marcinkevičius, „Mindaugas“; K. Saja, „Mamutų medžioklė“; B. Sruoga, „Pajūrio kurortas“; P. Vaičiūnas, „Patriotai“; Žemaitė, „Trys mylimos“; ar kita pasirinkta lietuvių drama. A. Čechovas, „Vyšnių sodas“; N. Gogolis, „Revizorius“; H. Ibsenas (H. Ibsen), „Lėlių namai“; Moljeras (Molière), „Tartiužas, arba apgavikas“; A. Strindbergas (A. Strindberg), „Sapnas“; T. Viljamsas (T. Williams), „Geismų tramvajus“ ar kita pasirinkta verstinė drama.

32.2.4.4. Esė (žanro ypatumai, analizės ir interpretacijos pagrindai). Bent vienas pasirinktas kūrinys iš rinkinių: J. Aistis, „Dievai ir smūtkeliai“, „Apie laiką ir žmones“, „Milfordo gatvės elegijos“; V. Daujotytė, „Sauganti sąmonė“; V. Juknaitė, „Išsiduosi. Balsu“; Just. Marcinkevičius, „Dienoraštis be datų“; M. Martinaitis, „Papirusai iš mirusiųjų kapų“; K. Navakas, „Du lagaminai sniego“; S. Parulskis, „Nuogi drabužiai“; G. Radvilavičiūtė, „Suplanuotos akimirkos“, „Šiąnakt aš miegosiu prie sienos“; T. Venclova, „Vilties formos“; ar kitų pasirinktų autorių esė.

32.2.4.5. Dokumentinė literatūra (meniškumo ir dokumentiškumo santykis tekste, analizės pagrindai). D. Grinkevičiūtė, „Lietuviai prie Laptevų jūros“ (ištraukos).

32.2.5. Grožinės ir negrožinės literatūros skaitymas, supratimas, analizė ir interpretavimas. Mokomasi literatūros teorijos pagrindų (literatūros rūšys ir pagrindiniai žanrai; teksto analizė ir interpretacija). Ugdomas gebėjimas atidžiai skaityti nagrinėjamus tekstus, juos analizuoti ir interpretuoti argumentuotai, rišliai, adekvačiai taikant literatūros sąvokas; nagrinėjant ištraukas mokomasi remtis kūrinio visuma ir kontekstais. Grožiniai ir negrožiniai kūriniai (ištraukos) skaitomi, analizuojami ir interpretuojami išskiriant jų požymius (rūšį, žanrą), siejant juos su istoriniu kontekstu, rašytojo biografija. Mokomasi aptarti teksto struktūrą, loginius ryšius tarp teksto dalių, atpasakoti, apibendrinti, formuluoti probleminius klausimus, pagrindžiant savo teiginius teksto pavyzdžiais ir citatomis. Skaitomas tekstas siejamas su turimomis žiniomis ir patirtimi, mokomasi argumentuotai išsakyti nuomonę apie kūrinį, atpažinti žanro požymius kūrinyje. Mokomasi aptarti grožinių ir negrožinių tekstų skirtumus. Remiantis kūrinio visuma ir jam suprasti reikalingais kontekstais, nagrinėjama prozos ar dramos kūrinio struktūra, temos, problemos, idėjos, veikėjų charakteriai, poelgiai, vertybės, veiksmai, erdvė, laikas, raiška; prozos kūrinio pasakojimo perspektyva, pasakotojo tipai; nagrinėjama dokumentinės ir kitos negrožinės literatūros specifika, turinys ir raiška, meniškumo ir dokumentiškumo santykis. Remiantis kūrinio supracuotais reikalingais kontekstais, nagrinėjama poezijos kūrinio struktūra, lyrinis subjektas, vyksmas, erdvė, laikas, temos, raiška, eilėraščių tipas, eilėdara. Remiantis teksto detalėmis ir visuma, skaitomi tekstai lyginami teminiu ir raiškos aspektais. Grožinės ir negrožinės literatūros kūriniai vertinami turinio, vertybiniu, raiškos ir kitais aspektais, argumentuotai ir etiškai polemizuojant, dalyvaujant diskusijoje. Skaitant grožinę literatūrą, aptariamai, analizuojami ir lyginami kitų medijų tekstai: dailės ir muzikos kūriniai, kino filmai, serialai, vaizdo įrašai, spektakliai, socialinė reklama, karikatūros ir kiti multimodalūs tekstai. Aptariant kūrinius, ugdomas gebėjimas tinkamai vartoti literatūros sąvokas (naujai įvedamos sąvokos pažymėtos raide „n“): apybraiža (n), apysaka, apsakymas, autobiografija, dienoraštis, drama, eilėraščių, eilėraščių proza (n), epas (n), esė, haiku (n), interviu, komedija, laiškas, lyrika (n), memuarai, metras (n), novelė, odė (n), poema, poezija, proza, reklama, romanas, sonetas, straipsnis (n), tragedija, tragikomedija (n), žanras; atomazga, autorius, dialogas, dramatizmas, eilėdara (n), erdvė, heroizmas, herojus, intriga, ironija, komizmas, konfliktas, kulminacija, laikas, lyrinis subjektas, monologas, pagrindinė mintis, pasakotojas, personažas (veikėjas), posmas, rimas, ritmas, siužetas, tema, tragizmas, užuomazga, veikėjas, veiksmai, vyksmai; alegorija, aliuzija (n), antonimas, deminutyvas, epitetas, hiperbolė, ironija, įsmeninimas, kartojimas, metafora, palyginimas, paralelizmas, retorinis klausimas, retorinis sušukimas, sarkazmas (n), sinonimas, stilizacija.

32.2.6. Kūrybinės veiklos. Remiantis skaitytais grožiniais ir negrožiniais tekstais, lyginamas istorijos įvykių aiškinimas istorijos moksle, jų suvokimas bendruomenės atmintyje ir pateikimas dokumentinės literatūros kūrinyje. Remiantis savo analize ir interpretacija bei įvairiuose šaltiniuose rasta informacija, rašoma perskaityto kūrinio anotacija, apžvalga, recenzija ar kitokio pobūdžio refleksija.

32.3. Rašymas ir teksto kūrimas.

32.3.1. Rašymo tikslai, adresatai ir komunikavimo situacijos. Aptariama, kaip rašymas

padedą tobulinti bendruosius asmens gebėjimus – analitinę ir kritinę mąstymą, kūrybiškumą, bendradarbiavimą ir kt. Mokiniai rašo, siekdami įvairių tikslų: sudominti, aprašyti, informuoti, išsiaiškinti ir paaiškinti kitiems procesus, reiškinius, išsakyti savo požiūrį, mintis, idėjas, įvertinti dalykus, įtikinti. Rašoma įvairaus amžiaus ir patirties adresatams, visuomenei.

32.3.2. Rašymo veiklos pobūdis. Mokiniai rašo apie gana abstrakčius dalykus: visuomenės gyvenimo problemas, vertybes, kitų dalykų pamokose nagrinėjamus dalykus. Rašymas grindžiamas įvairių šaltinių studijavimu. Rašoma spontaniškai ir pasirengus. Rašoma reguliariai. Tobulinami teksto kūrimo, laikantis rašymo eigos, gebėjimai: kritiškai vertinami galimi šaltiniai, renkama ir sisteminama medžiaga, planuojama, rašomas juodraštis, jis aptariamas su bendraklasiais ir (ar) mokytoju, redaguojama, pateikiama. Mokomasi tinkamai pateikti savo rašto darbą, atsižvelgiant į tikslą, komunikavimo situaciją, teksto žanrą ir adresatą. Tekstai rašomi ranka ir tekstų rengykle. Mokomasi kurti, kūrybiškai ir atsakingai naudojantis skaitmeninėmis technologijomis (pvz., pristatymų pateiktys, tinklaraščiai, elektroniniai aplankai ir pan.). Mokomasi taikyti jau žinomas ir naujas rašymo strategijas (pvz., klausinėjimas, prisiminimai ar asociacijos, paieška spausdintuose leidiniuose ir internete, užrašai, kaupiant medžiagą; žodžių grandinė, reikšminiai žodžiai, minčių žemėlapis, pasakojimo schema, lentelės planuojant; laisvasis rašymas; atidusis skaitymas, pabraukimas, pasižymėjimas, pasinaudojimas kitų pagalba redaguojant; tinkamo pateikimo būdo pasirinkimas). Siekiama pažinti save kaip rašantįjį, nuolat tobulėti, jaustis atsakingu kartu besimokančios grupės nariu, pasitikėti savo jėgomis. Mokomasi planuoti veiklas savo rašymo gebėjimams tobulinti.

32.3.3. Teksto pobūdis, žanrai ir struktūra. Ypač daug dėmesio skiriama tekstui kaip visumai komponuoti, aiškinamiesiems ir argumentuojamiesiems tekstams rašyti. Mokiniai komponuoja aiškinamuosius tekstus, kurių struktūra pagrįsta loginiais ryšiais (klausimas – atsakymas, teiginys – pavyzdys, priežastis – padarinys, problema – sprendimas, lyginimas). Mokomasi kurti argumentuojamuosius tekstus: formuluoti teksto tezę, pagrindinius teiginius, parinkti tinkamus argumentus, padaryti logišką išvadą. Mokomasi rašyti, paisant žanro reikalavimų, pasirinkti tinkamą žanrą, atsižvelgiant į tikslą. Rašomi asmeninio pobūdžio tekstai: laiškas, dienoraštis; dalykiniai tekstai: straipsnis apie jaunuolių gyvenimo problemas, interviu, rašinys, susijęs su literatūros kūriniu, anotacija, charakteristika, autobiografija, atlikto darbo (pvz., tyrimo) ataskaita, motyvacinis laiškas, sudaromas darbų aplankas. Mokiniais suteikiama galimybių tobulinti kūrybinio rašymo gebėjimus. Kuriami įvairių žanrų tekstai, pavyzdžiui, apsakymas, eilėraštis, filmo scenarijus, įsivaizduojamas knygos veikėjo dienoraštis, portretas. Mokiniai eksperimentuoja, kurdami alternatyvią pabaigą, keisdami literatūros rūšį, žanrą, keisdami pasakojimo perspektyvą, imituodami ar parodijuodami tam tikrą stilių. Mokomasi kurti, kūrybiškai ir atsakingai naudojantis skaitmeninėmis technologijomis (pvz., pristatymų pateiktys, tinklaraščiai, elektroniniai aplankai ir kt.). Mokiniai redaguoja savo ar kitų parašytus tekstus turinio ir teksto rišumo aspektu. Mokomasi sieti sakinius sudėjimo, priešinio, priežasties, laiko nuoseklumo ir vienalaikiškumo ryšiais. Mokomasi laikytis bendrųjų stiliaus reikalavimų (aiškumo, sklandumo, tikslumo, turtingumo).

32.4. Kalbos pažinimas.

32.4.1. Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškiny. Apibūdinama lietuvių kalba kaip nacionalinė ir valstybinė kalba. Susipažįstama su Lietuvos Respublikos Konstitucijos 14 straipsniu, Lietuvos Respublikos valstybinės lietuvių kalbos įstatymu. Susipažįstama su Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo veikla. Nusakoma kalbos norminimo svarba tautos ir valstybės formavimui (si) ir egzistencijai. Paaiškinamas globalizacijos procesų poveikis lietuvių kalbos vartosenai. Charakterizuojama dvikalbystė ir daugiakalbystė. Mokiniai diskutuoja apie dabartinę lietuvių kalbos padėtį, kalbos kitimą, globalizacijos procesų poveikį lietuvių kalbai ir kitoms kalboms. Plečiamos ir gilinamos žinios apie kalbos ir informacinių technologijų ryšį.

32.4.2. Fonetika ir kirčiavimas. Kartojamos ir įtvirtinamos bendrinės tarties normos (taisyklingas tarimas ir kirčiavimas pagal poreikį). Susipažįstama su kirčiuočių žymėjimu žodynuose. Mokomasi kirčiuoti žodžius pagal kirčiuotės pavyzdį, esantį kirčiavimo žodyne arba praktinėse elektroninėse kirčiuoklėse. Kartojama ir toliau mokomasi praktinių kirčiavimo taisyklių ir jų taikymo: priešpaskutinio skiemens taisyklė ir jos taikymas vardažodžiui ir veiksmažodžiui; daugiskaitos

naudininko taisyklė ir jos taikymas (vietininko kirčiavimas). Aptariami kirčio atitraukimo atvejai (vienaskaitos vardininkas, išskyrus -(i)as, vienaskaitos įnagininkas, vienaskaitos vietininkas, daugiskaitos galininkas, daugiskaitos vietininkas). Įtvirtinamas būdvardžių su priesaga -inis, -inė kirčiavimas. Toliau pratinamasi naudotis kirčiavimo žodynais ir praktinėmis elektroninėmis kirčiuoklėmis.

32.4.3. Morfologija ir rašyba. Pagal poreikį kartojama, gilinama visų kalbos dalių kaityba, daryba, rašyba, taisyklingas vartojimas.

32.4.4. Sintaksė ir skyryba. Prisimenama ir kartojamos žinios apie vientisinį sakinį, vientisinio sakinio skyrybą. Aiškinamasi sudėtinio sakinio sąvoka. Mokomasi sudėtinių sakinių rūšių pagal dėmenų jungimo priemonės: jungtukiniai ir bejungtukiai sakiniai. Mokomasi sudėtinių jungtukinių sakinių: sujungiamieji ir prijungiamieji sakiniai. Mokomasi sudėtinių sujungiamųjų sakinių, jų vartojimo ir skyrybos. Mokomasi sudėtinių prijungiamųjų sakinių. Aiškinamasi, kas yra prijungiamojo sakinio pagrindinis ir priklausomasis šalutinis dėmuo. Kartojama ir gilinamas supratimas apie prijungiamuosius jungtukus ir kitus jungiamuosius žodžius (įvardžiai,rieveiskmiai, dalelytės). Aptariama šalutinio dėmens vieta. Įvardijama, kad šalutiniai sakiniai gali būti įvairių rūšių; aptariamas jų vartojimas. Detaliau susipažįstama su pažyminio šalutiniu sakiniu, mokomasi jį vartoti. Mokomasi prijungiamųjų sakinių su keliais vienuarūšiais ir nevienarūšiais šalutiniais dėmenimis, šalutinių dėmenų laipsnių. Kartojama ir įtvirtinama prijungiamųjų sakinių skyryba. Mokomasi sudėtinių bejungtukinių sakinių. Mokomasi sudėtinių bejungtukinių sakinių vartojimo ir jų skyrybos (kablelis, kabliataškis, brūkšnyš ir dvitaškis). Įtvirtinama ir apibendrinama vientisinių ir sudėtinių sakinių sintaksinis nagrinėjimas ir skyryba.

33. Mokymosi turinys. 10 ir II gimnazijos klasės.

33.1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika.

33.1.1. Kalbėjimo ir klausymo paskirtis ir svarba. Kalbėjimo ir klausymo veiklos grindžiamos sąmoningu pažinimu (žiniomis apie komunikacijos procesus), komunikavimo proceso logikos supratimu. Aptariama kalbėjimo ir klausymo, bendravimo gebėjimų įtaka įvairioms žmogaus gyvenimo sritims (pvz., karjerai, pomėgiams). Analizuojami asmeninius ir grupinius interesus išreiškiantys pranešimai, mokomasi kritiškai vertinti. Toliau mokomasi suprasti tekstų daromą poveikį, atpažinti netiesiogiai išreikšiamą šališkumą, atpažinti ir vertinti manipuliacijas ir propagandą, skirti adresato ir adresanto interesus.

33.1.2. Kalbėjimo ir klausymosi veiklos pobūdis. Aptariama įvairaus pobūdžio sakytinių tekstų turinys (esmė ir detalės, pagrindinė mintis, keliamos problemos, reiškiami požiūriai, pateikiami argumentai) ir prasmė (tiesioginė ir perkeltinė). Mokomasi argumentuotai vertinti klausomo teksto turinį ir raišką, atpažinti netiesiogiai išreikštas intencijas, patikrinti pateikiamos informacijos patikimumą. Plėtojami ir gilinami kalbėjimo, atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir situaciją, gebėjimai. Planuojami, repetuojami pristatymai, sakomos kalbos, laikomasi viešojo bendravimo etikos reikalavimų. Mokiniai mokosi naudotis priemonėmis, padedančiomis adresatui geriau suprasti informaciją, tiksliai suderinti vaizdą su sakomu tekstu (pvz., naudoti grafiką ir teksto animaciją). Aiškinamasi garso, vaizdo ir sakytinio teksto poveikio adresatui skirtumai. Mokomasi pasirinkti raiškos priemones konkrečioms tikslams ir adresatams bei situacijoms, taip pat bendraujant elektroninėmis priemonėmis. Toliau ugdomi dialoginio kalbėjimo gebėjimai: mokomasi aktyviai dalyvauti pokalbiuose, diskusijose, debatuose, vykstančiuose įvairiuose formaliuose ir neformaliuose kontekstuose, kalbėti aiškiai, nuosekliai ir pakankamai ilgai, apibendrinti alternatyvius požiūrius į problemą. Mokomasi vadovauti diskusijai, ją apibendrinti. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio diskusijose, debatuose, mokomasi efektyviai klausytis, klausti, atsakyti, kelti problemas, svarstyti, argumentuoti, prieštarauti, vertinti, apibendrinti. Mokomasi tiksliai naudotis tinkamomis klausymo ir kalbėjimo strategijomis, aktyvinant savo ir klausytojų turimas žinias ir patirtį. Atsižvelgiant į kalbinę aplinką, plėtojami ir gilinami gebėjimai kalbėti taisyklingai, plečiamas žodynas, gilinamas supratimas apie intonacijos, pauzės, sakinio ritmo vaidmenį sakinėje kalboje.

33.1.3. Teksto struktūra ir tekstų tipai. Klausomasi įvairiais tikslais (pvz., apžvelgti, komentuoti, įtikinti, pasveikinti, linksminti, juokinti ir pan.) sakomų tekstų, aptariama, kaip jų ypatybės ir naudojamos priemonės padeda siekti numatytų tikslų. Gilinamas supratimas apie tekstą

kaip apie vientisą struktūrą. Ypač daug dėmesio skiriama argumentuojamiesiems tekstams. Mokiniai tobulina savo gebėjimus kurti argumentuojamuosius tekstus (pristatymus, kalbas): formuluoti tezę, pagrindinius teiginius, parinkti tinkamus argumentus, įrodymus, pavyzdžius. Mokomasi parengti ir pristatyti įgytą patirtį, atliktą veiklą, tiriamąjį darbą. Prisimenami pristatymo reikalavimai, planuojamos (atsižvelgiant į adresatą ir komunikavimo situaciją) pristatymo formos ir priemonės, tikslingai derinamos žodinės ir nežodinės raiškos priemonės. Mokomasi pasirengti ir pasakyti viešąją kalbą (pvz., informacinę, proginę), laikantis jai būdingų reikalavimų. Toliau plėtojami dialoginio kalbėjimo gebėjimai. Stebimi ir aptariami įvairūs pokalbiai, diskusijos, debatai. Mokiniai dalyvauja porų, grupių, klasės, mokyklos ir vietos bendruomenės oficialiuose pristatymuose, diskusijose, debatuose, neformaliuose pokalbiuose, mokosi pateikti požiūrį, išklausti kitų požiūrius, susitarti dėl pozicijos vienu ar kitu klausimu. Kuriami įprasti ir skaitmeniniai sakytiniai tekstai (pvz., rengiamas garso ar vaizdo įrašas, kuriamos ir transliuojamos tinklalaidės).

33.2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

33.2.1. Skaitymo tikslai. Įvairiais būdais (įprastu tempu, greitai arba lėtai, atidžiai, nuosekliai ir nenuosekliai), atsižvelgiant į teksto tikslą ir pobūdį, skaitomi ir analizuojami visų literatūros rūšių įvairių žanrų grožiniai bei negrožiniai ir įvairių medijų kūriniai (ištraukos). Ugdomas pomėgis skaityti, estetiškas skonis, suvokiama literatūros kūrinio galia formuoti etines, moralines, socialines nuostatas. Ugdomas autentiškas asmeninis santykis su skaitomu kūriniu, jis analizuojamas ir vertinamas, lyginamas su kitais skaitytais literatūros ar medijų kūriniais. Mokomasi atpažinti, atskirti ir nagrinėti įvairių literatūros rūšių ir žanrų kūrinius, aptarti jiems būdingus bruožus, panašumus ir skirtumus. Mokomasi ieškoti informacijos pasitelkiant esamus literatūros mokslo ir sklaidos šaltinius (žinytus, literatūros mokymui(si) ir sklaidai skirtas duomenų bazines, kultūros portalus). Mokomasi atsirinkti, lyginti ir kritiškai vertinti (šaltinių patikimumo ir informacinės vertės aspektu) reikiamą informaciją ir, ja remiantis, formuoti savą argumentuotą požiūrį.

33.2.2. Skaitymo strategijos. Taikomos skaitymo strategijos, padedančios suprasti grožinius ir negrožinius, medijų kūrinius, juos analizuoti, interpretuoti, lyginti; planuoti skaitymo veiklą.

33.2.3. Tekstų atranka. Skaitomi meniškai ir kultūriškai vertingi Programoje nurodyti privalomi ar pasirenkami visų literatūros rūšių ir įvairių žanrų lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai Antikos, Viduramžių, Renesanso ir Baroko kūriniai. Programoje nurodytų ir rekomenduojamų kūrinių sąrašas sudarytas laikantis trijų pamatinių principų – chronologinio, žanrinio ir estetinio – dermės. Nurodyti privalomi ir rekomenduojami kūriniai yra reprezentatyvūs kultūros epochos pavyzdžiai, o juos skaitant ir analizuojant siekiama mokinius supažindinti su kultūros, literatūros, žanrų raida, aptarti kūrinių atveriamus kultūrinį, istorinį, socialinį ir kitus kontekstus. Programoje nurodytus privalomus ir rekomenduojamus įvairių kultūros epochų kūrinius rekomenduojama nagrinėti pasirinktais aspektais, siejant su aktualiais šiuolaikiniais literatūros ar kitų medijų kūriniais, kuriuose svarstomos panašios problemos, interpretuojami klasikiniai kūriniai, jų personažai, simboliai ir kt. Savarankiškai skaitomi didesnės apimties lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai savo malonumui, kultūriniam išprusimui; kūriniai analizuojami, interpretuojami, vertinami pasirinktais aspektais, įvairiais būdais dalijamasi savo skaitymo patirtimi su kitais, atskleidžiamos sąsajos su klasėje nagrinėjamais kūriniais.

33.2.4. Skaitinių sąrašas.

33.2.4.1. Antika: Senovės Graikijos mitai; Homero „Odiseja“ arba „Iliada“ (ištraukos); Sofoklis, „Antigonė“ arba Aischilas, „Prikaltasis Prometejas“.

33.2.4.2. Viduramžiai: Biblija (ištraukos); Dantė, „Dieviškoji komedija“ (ištraukos); Gedimino laiškai (ištraukos);

33.2.4.3. Renesansas: M. Daukša, „Prakalba į malonųjį skaitytoją“ arba J. Radvanas, „Radviliada“ (ištraukos); V. Šekspyras (W. Shakespeare), pasirinkti sonetai ir drama (pasirinktinai: „Hamletas“, „Karalius Lyras“, „Romeo ir Džuljeta“ arba „Otelas“); M. de Servantesas (M. de Cervantes), „Don Kichotas“ (ištraukos).

33.2.4.4. Barokas: Radvila Našlaitėlis, „Kelionė į Jeruzalę“ (ištraukos) arba M. K. Sarbievijus, pasirinkti eilėraščiai.

33.2.5. Konteksto pažinimas. Susipažįstama su kultūros epochų, literatūros krypčių bei srovių istoriniu ir kultūriniu kontekstu, šiuolaikinės kultūros kontekstais. Mokomasi išryškinti savitus laikotarpio bruožus, temines ir stilistines dominantes nagrinėjamuose kūriniuose.

33.2.6. Grožinės literatūros skaitymas, supratimas, analizė ir interpretavimas. Programoje nurodyti privalomi ir rekomenduojami lietuvių ir pasaulio literatūros kūriniai (ištraukos) skaitomi, analizuojami ir interpretuojami struktūros, turinio, raiškos, žanro, idėjų ir konteksto (biografinio, kultūros, istorinio, socialinio) aspektu. Pabrėžiama autonomiškos interpretacijos nuostata: analizuojant ir interpretuojant kūrinius mokiniai skatinami pasirinkti nagrinėjimo aspektus, savarankiškai kelti problemas, diskutuoti su kūriniu susijusiais klausimais; kūrinius vertinti, įvairiais aspektais lyginti juos tarpusavyje; pasitelkus skaitymo patirtis, ugdyti kūrybiškumą. Kūriniai gali būti analizuojami ir interpretuojami įvairiais pjūviais bei pasirinktais būdais (biografiniu, imanentiniu, sociokultūriniu, lyginamuoju ir kt.). Išryškinama atidaus teksto skaitymo nuostata, pagrįsta galimybe įsigilinti į skaitomus kūrinius (ištraukas). Ugdomas gebėjimas atidžiai skaityti nagrinėjamus tekstus, juos analizuoti ir interpretuoti argumentuotai, rišliai, adekvačiai taikant literatūros teorijos ir literatūros istorijos sąvokas; nagrinėjant ištraukas mokomasi remtis kūrinio visuma. Ugdoma empatija ir kritinis santykis su skaitomais teksta, supratimas apie kūrinio interpretacijų įvairovę. Susipažįstama su kultūros epochų istoriniu bei kultūriniu kontekstu. Mokomasi išryškinti savitus laikotarpio bruožus, temines ir stilistines dominantes nagrinėjamuose kūriniuose. Skirtingų laikotarpių kūriniai lyginami išryškinant jų panašumus ir (ar) skirtumus. Įvairių epochų kūriniai lyginami su šiuolaikiniais literatūros ir kitų medijų kūrinių teminiu, probleminiu, stilistiniu ir kitais aspektais, įžvelgiant jų tarpusavio sąsajas ar skirtis. Mokomasi atpažinti ir įvardyti skaitomų kūrinių žanrines ypatybes, idėjinę ir meninę raišką, jų tarpusavio sąryšį, analizei tinkamai panaudoti kultūrinio konteksto žinias. Remiantis kūrinio visuma ir kontekstais (biografiniu, kultūros, istoriniu, socialiniu), nagrinėjama prozos ar dramos kūrinio struktūra, temos, problemos, idėjos, veikėjų charakteriai, poelgiai, vertybės, veiksmas, erdvė, laikas, raiška; prozos kūrinio pasakojimo perspektyva, pasakotojo tipai. Remiantis kontekstais (biografiniu, kultūros, istoriniu, socialiniu), nagrinėjama poezijos kūrinio struktūra, lyrinis subjektas, vyksmas, erdvė, laikas, temos, retorinės figūros, eilėraščio tipas, eilėdara. Grožinės ir negrožinės literatūros kūriniai vertinami turinio, vertybiniu, raiškos ir kitais aspektais, argumentuotai ir etiškai polemizuojant, dalyvaujant diskusijoje. Mokomasi atpažinti ir interpretuoti perkeltines kūrinio reikšmes, intertekstines citatas bei nuorodas. Mokomasi atpažinti ir įvardyti patiriamą skaitomų kūrinių (ištraukų) etinį, estetinį, emocinį poveikį sau kaip skaitytojui, pagrįsti kūrinio aktualumą ir meninę vertę, remiantis kultūrine bei socialine patirtimi ir literatūros istorijos žiniomis. Aptariant kūrinius, ugdomas gebėjimas tinkamai vartoti literatūros teorijos ir literatūros istorijos sąvokas (naujai įvedamos sąvokos pažymėtos raide „n“): kultūros epocha (n), Antika (n), Viduramžiai (n), Renesansas (n), Barokas (n); drama, eilėraštis, epas, epistolika, esė, hegzametas (n), interviu, komedija, laiškas, lyrika, odė, poema, poezija, proza, reklama, romanas, satyra (n), straipsnis, sonetas, tragedija, tragikomedija, žanras; atomazga, autorius, dialogas, eilėdara, fabula (n), intriga, intertekstas, įvaizdis (vaizdinys) (n), konfliktas, kontekstas (n), kulminacija, lyrinis subjektas, mitas, monologas, motyvas (n), pasakotojas, pasakojimas, personažas (veikėjas), rimas, ritmas, sąmonės srautas (n), simbolis (n), siužetas, stilius, struktūra (n), tekstas (n), tema, užuomazga, veiksmas, vidinis monologas (n), vyksmas; alegorija, aliteracija, aliuzija, antitezė, antonimas, asonansas, epitetas, ezopinė kalba (n), groteskas (n), hiperbolė, ironija, litotė (n), metafora, metonimija (n), palyginimas, paradoksas (n), paralelizmas, parodija (n), personifikacija (n), retorinis sušukimas, retorinis klausimas, sarkazmas, sinonimas, stilizacija.

33.2.7. Negrožinės literatūros ir įvairių medijų kūrinių skaitymas, supratimas ir analizė. Skaitomi ir analizuojami įvairių žanrų negrožiniai literatūros (dokumentinės, istorinės), publicistikos, literatūros ir meno kritikos (skelbiamos kultūrinėje spaudoje ir kituose šaltiniuose) ir įvairių medijų kūriniai, egodokumentika, multimodalūs tekstai, aiškinantis jiems būdingus požymius (autorius intencija, tikslas, funkcija, adresatas, struktūra, turinys, raiška, stilius ir kt.) bei siejant su istoriniu, socialiniu, kultūriniu kontekstu. Skaitant grožinę literatūrą, aptariami, analizuojami ir lyginami ir kitų medijų tekstai: ekranizacijos, inscenizacijos, socialinė reklama ir kt. Negrožinės literatūros ir įvairių medijų tekstai vertinami meniškumo, etikos, pagrįstumo ar kitais aspektais, mokantis kultūringai

išsakyti savo požiūrį, polemizuoti, dalyvauti diskusijoje.

33.2.8. Informacijos atranka ir vertinimas. Informacijos ieškoma pasitelkiant esamus literatūros mokslo ir sklaidos šaltinius (žinytus, literatūros mokymui(si) ir sklaidai skirtas duomenų bazines, kultūros portalus). Mokomasi atsirinkti, lyginti ir kritiškai vertinti (šaltinių patikimumo ir informacinės vertės aspektu) reikiamą informaciją ir, ja remiantis, formuoti savo argumentuotą požiūrį.

33.3. Rašymas ir teksto kūrimas.

33.3.1. Rašymo tikslai, adresatai ir komunikavimo situacijos. Aptariama gerų rašymo gebėjimų svarba mokymuisi ir karjerai. Mokiniai rašo siekdami įvairių tikslų: siekdami sudominti, informuoti, išsiaiškinti ir paaiškinti kitiems procesus, reiškinius, išsakyti savo požiūrį, mintis, idėjas, įvertinti dalykus, įtikinti. Rašoma įvairaus amžiaus ir patirties adresatams, visuomenei.

33.3.2. Rašymo veiklos pobūdis. Mokiniai rašo apie gana abstrakčius dalykus: visuomenės gyvenimo problemas, įvairaus pobūdžio tekstuose reiškiamus požiūrius, vertybes, kitų dalykų pamokose nagrinėjamus dalykus, grožinės literatūros tekstus. Rašymas grindžiamas įvairių šaltinių studijavimu ir kritišku vertinimu. Rašoma spontaniškai ir pasirengus. Rašoma reguliariai. Tobulinami teksto kūrimo, laikantis rašymo eigos, gebėjimai: kuriamos idėjos, kritiškai vertinami galimi šaltiniai, renkama ir sisteminama medžiaga, planuojama, rašomas juodraštis, jis aptariamas su bendraklasiais ir (ar) mokytoju, redaguojama, tinkamai pateikiama, atsižvelgiant į tikslą, komunikavimo situaciją, teksto žanrą ir adresatą. Tekstai rašomi ranka ir tekstų rengykle. Mokomasi kurti, kūrybiškai ir atsakingai naudojantis skaitmeninėmis technologijomis (pvz., pristatymų pateiktys, tinklaraščiai, elektroniniai aplankai ir kt.). Mokomasi taikyti jau žinomas ir naujas rašymo strategijas. Ieškoma asmeniškai tinkamiausių planavimo, rašymo ir redagavimo strategijų. Mokiniai mokosi reflektuoti savo rašymą ir planuoti veiklas rašymo gebėjimams tobulinti.

33.3.3. Teksto pobūdis, žanrai ir struktūra. Kuriami įvairūs tekstai, tačiau daugiausia dėmesio skiriama argumentavimui, aptariami indukcinis ir dedukcinis modeliai. Mokomasi formuluoti teksto tezę, pagrindinius teiginius, parinkti tinkamus argumentus, pavyzdžius, padaryti išvadas. Atsižvelgdami į rašymo tikslą, siekdami įtaigumo, mokiniai mokosi komponuoti tekstus, derindami įvairių tekstų tipų elementus (pvz., kurdami aiškinamuosius ir argumentuojamuosius tekstus, pagrįstai įterpia pasakojimo ar aprašymo elementų). Mokomasi pasirinkti tinkamą žanrą, atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir komunikavimo situaciją. Rašomi asmeninio pobūdžio tekstai: laiškas, dienoraštis, atsiminimai; dalykiniai tekstai: straipsnis, interviu, esė apie visuomenės, jaunuolių gyvenimo problemas, rašinys, susijęs su literatūros kūriniu, knygos (kino filmo, TV laidos, interneto svetainės paaugliams) vertinimas (recenzija), charakteristika, autobiografija, atlikto darbo (pvz., tyrimo) ataskaita, darbų aplankas. Mokiniams suteikiama galimybių tobulinti kūrybinio rašymo gebėjimus. Kuriami įvairių žanrų tekstai, pvz., apsakymas, esė, įvairių formų poezija, filmo scenarijus, įsivaizduojamas knygos veikėjo dienoraštis. Mokiniai eksperimentuoja, keisdami veikėjus, literatūros rūšį, žanrą, pasakojimo perspektyvą, imituodami tam tikrą stilių. Mokiniai redguoja savo ar kitų parašytus tekstus turinio ir teksto rišlumo aspektu. Mokomasi sieti sakinius sudėjimo, priešinimo, priežasties, laiko nuoseklumo ir vienalaikiškumo ryšiais. Mokomasi laikytis bendrųjų stiliaus reikalavimų (aiškumo, sklandumo, tikslumo, turtingumo). Aptariamos teksto ir jo dalių pavadinimų funkcijos, mokomasi skirstyti informaciją, kurti pavadinimus, padedančius skaitytojui suprasti teksto dalių sąsajas. Mokomasi tinkamai nurodyti informacijos šaltinius, laikomasi autorių teisių reikalavimų.

33.4. Kalbos pažinimas.

33.4.1. Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškinys. Suvokiamos lietuvių kalbos sąsajos su tautos istorija. Susipažįstama su senaisiais rašytiniais lietuvių kalbos šaltiniais (M. Mažvydas, J. Bretkūnas, K. Sirvydas, D. Kleinas ir kt.). Susipažįstama su pagrindiniais lietuvių kalbos tyrėjų ir ugdytojų darbais (J. Jablonskis, K. Būga, Pr. Skardžius, J. Balčikonis ir kt.). Analizuojama dabartinė lietuvių kalbos situacija. Aiškinamasi, kaip lietuvių kalba kinta priklausomai nuo socialinio, kultūrinio konteksto, kokią įtaką kalbos kaitai daro kitos kalbos, medijos. Suprantama praktinė žodynų paskirtis. Aiškinamasi, kodėl „Bendrinės lietuvių kalbos žodynas“ – svarbiausias lietuvių kalbos norminamasis leidinys. Apibūdinama didžiojo „Lietuvių kalbos žodyno“ kultūrinė,

kalbinė, mokslinė vertė (mokomasi naudoti leksikografiniais straipsniais, etnolingvistine medžiaga ir kt.). Mokiniai mokosi tirti kalbą: numatyti tikslą, hipotezę, šaltinius, darbo būdus, suplanuoti tyrimą, surinkti medžiagą, analizuoti, apibendrinti, daryti išvadas, pristatyti rezultatus.

33.4.2. Fonetika ir kirčiavimas. Kartojamos ir įtvirtinamos bendrinės tarties normos. Toliau pratinamasi naudoti kirčiavimo žodynais ir praktinėmis elektroninėmis kirčiuoklėmis.

33.4.3. Leksika ir stilistika. Aptariami norminiai ir nenorminiai skoliniai. Susipažįstama su naujaisiais skoliniais ir jų atitikmenimis. Supažindinama su lietuvių kalbos naujažodžių duomenynu, mokomasi juo naudotis. Aptariami vertiniai ir vertalai. Susipažįstama su semantizmais. Aptiriamos norminės ir nenorminės daugiareikšmių žodžių reikšmės. Apibūdinami moksliniai ir administraciniai tekstai, jų paskirtis, sandara, kalbos ypatybės (abstraktumas, konkretumas, logiškumas, terminų vartojimas; standartų laikymasis, kalbos šablonai).

33.4.4. Žodžių daryba ir rašyba. Kartojama ir gilinamas supratimas apie priešdėlinių žodžių vartojimo normas (mokomasi parinkti tinkamos reikšmės priešdėlius). Mokomasi norminio daiktavardžių su priesagomis -iškis, -ietis, -ėjas, -tojas vartojimo. Mokomasi būdvardžių su priesagomis -inis, -iškas norminės darybos ir vartojimo. Mokomasi taisyklingai vartoti būdvardžius su priesaga -inis, taip pat nusakomojo daiktavardžio kilmininką. Kartojamos ir įtvirtinamos sudurtinių žodžių sudarymo normos. Įtvirtinama jų rašyba.

33.4.5. Morfologija ir rašyba. Pagal poreikius kartojamos kalbos dalys, jų rašyba ir vartosenos normos. Gilinamas supratimas apie linksniuojamųjų kalbos dalių (daiktavardžio, būdvardžio, skaitvardžio) ir veiksmažodžio formų (dalyvio) gimininių vartojimą. Mokomasi vartoti bevardę giminę. Susipažįstama su įvardžių gimininių ir negimininių formų vartojimu. Kartojamas daiktavardžių vienaskaitos ir daugiskaitos formų vartojimas. Kartojama ir gilinamas kiekinių dauginių skaitvardžių vartojimas su daugiskaitiniais daiktavardžiais. Kartojama ir gilinamas įvardžiutinių ir neįvardžiutinių formų vartojimas. Kartojama ir gilinamas supratimas apie laipsnių vartojimą. Gilinamas supratimas apie laikų ir nuosakų vartojimą. Susipažįstama su eigos ir įvykio veiksmo veiksmažodžių vartojimu. Kartojama ir įtvirtinamas sangražinių ir nesangražinių formų vartojimas. Kartojama ir įtvirtinamas dalyvių veikiamosios ir neveikiamosios rūšies vartojimas. Įtvirtinama taisyklingarieveiksmių vartoseną. Kartojama ir įtvirtinama rašyba.

33.4.6. Sintaksė ir skyryba. Kartojamas vientisinių, sudėtinių prijungiamųjų ir sudėtinių sujungiamųjų sakinių sintaksinis nagrinėjimas ir skyryba. Mokomasi mišriųjų sudėtinių sakinių, jų dėmenų jungimo būdų, skyrybos ir vartojimo. Lyginami sudėtinio sakinio dėmenų ir sakinio dalių jungimo atvejai, aptariama skyryba. Kartojama tiesioginė ir netiesioginė kalba. Prisimenama autoriaus žodžių vieta sakiniuose su tiesiogine kalba. Mokomasi tiesioginės kalbos skyrybos brūkšniais ir kabutėmis. Mokomasi skirti citatas. Susipažįstama su žodžių tvarka sakinyje. Aptiriamas loginis kirtis, inversija. Kartojama ir gilinamas supratimas apie taisyklingą linksnių vartojimą. Susipažįstama su dvejetainiais linksniais. Aptiriamos prielinksnių ir polinksnių vartojimo normos. Kartojama ir įtvirtinamas dalyvių, padalyvių, pusdalyvių taisyklingas vartojimas. Kartojama ir toliau mokomasi taisyklingai jungti sakinio dalis ir sakinius. Aptiriamas sintaksinių sinonimų vartojimas. Įtvirtinama sakinio dalių ir sakinių skyryba.

34. Mokymosi turinys. III klasė.

34.1. Bendrasis kursas.

34.1.1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika.

34.1.1.1. Sakytinių tekstų klausymas, nagrinėjimas ir vertinimas. Klausoma įvairių grožinių, publicistinių, informacinių monologinių ir poliloginių tekstų, analizuojamas turinys, santykis su adresatu. Mokomasi apibendrinti informaciją. Nagrinėjama verbalinės ir neverbalinės raškos ir konteksto sąsajos: aiškinamasi, kaip skirtingais tikslais kuriami tekstai skirtinguose kontekstuose, kaip pasirenkama raška, mokomasi įvertinti aplinkos ir priemonių pasirinkimo poveikį adresatui. Lyginami įvairūs tekstai: aiškinamasi, kaip kalba, teksto struktūra ir komunikaciniai susitarimai padeda perduoti idėjas ir požiūrius, aptariami teksto struktūros, kalbos ir stilistikos panašumai ir skirtumai įvairių tipų tekstuose, vertinamas kalbėjimo ir vaizdų poveikis skaitmeniniuose ir medijų tekstuose. Aiškinamasi, kaip kalbos ypatybės, teksto struktūros ir stilistiniai pasirinkimai formuoja požiūrius ir daro įtaką klausytojams; aptiriamos ir vertinamos retorinės priemonės (pvz., akcentų,

vaizdingos kalbos poveikis, pateikiant argumentą; požiūrio ir nuotaikos kūrimas, pasitelkiant humorą). Mokomasi apmąstyti savo ir kitų tekstus, siekiant įvertinti tikslą ir kontekstą, poveikį klausytojams.

34.1.1.2. Sakytinių tekstų kūrimas. Kuriami įvairūs sakiniai tekstai. Mokomasi pasirinkti tinkamą turinį, formą, stilių ir toną įvairiems tikslams ir adresatams realioje ir įsivaizduojamoje aplinkoje. Laikomasi viešojo bendravimo etikos. Mokiniai pratinasi naudotis įvairiomis technologijomis, derinti sakinčius, vaizdinius ir rašytinius elementus. Mokomasi formuluoti teiginius ir išvadas, pateikti įrodymais (pvz., patirtimi, duomenimis, citatomis ir kt.) pagrįstus argumentus. Atsižvelgiant į kalbinę aplinką, plėtojami ir gilinami gebėjimai kalbėti taisyklingai, plečiamas žodynas. Mokomasi tinkamai naudotis citatomis, perfrazuoti kitų mintis. Plėtojami ir gilinami aktyvaus dalyvavimo diskusijose, debatuose gebėjimai (kalbėjimo ir klausymo). Mokomasi pradėti, plėtoti ir apibendrinti pokalbį, tinkamai reikšti argumentuotą pritarimą arba prieštaravimą. Planuojamos, rengiamos ir sakomos viešosios kalbos, daromi informaciniai pranešimai apie savo individualiai ar grupėje atliktus darbus, laidas, renginius, knygas ir kt. Mokomasi naudotis planavimo, pasirengimo ir kalbėjimo strategijomis. Kuriami įprasti ir skaitmeniniai sakiniai tekstai (pvz., rengiamas garso ar vaizdo įrašas, kuriamos ir transliuojamos tinklalaidės).

34.1.2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

34.1.2.1. Skaitymo tikslai. Įvairiais būdais (įprastu tempu, greitai arba lėtai, atidžiai, nuosekliai ir nenuosekliai), atsižvelgiant į teksto tikslą ir pobūdį, skaitomi ir analizuojami visų literatūros rūšių įvairių žanrų grožiniai bei negrožiniai ir įvairių medijų kūriniai (ištraukos). Ugdomas autentiškas asmeninis santykis su skaitomu kūriniu, jis analizuojamas ir vertinamas platesniame istoriniame ir kultūriniame kontekste, lyginamas su kitais skaitytais literatūros ar medijų kūriniiais. Ugdomas estetiškas skonis, kritinis mąstymas.

34.1.2.2. Skaitymo strategijos. Taikomos skaitymo strategijos, padedančios suprasti grožinius ir negrožinius, medijų kūrinius, juos analizuoti, interpretuoti, lyginti; planuoti skaitymo veiklą.

34.1.2.3. Tekstų atranka. Skaitomi meniškai ir kultūriškai vertingi Programoje nurodyti privalomi, rekomenduojami ir laisvai pasirenkami XVIII–XX a. visų literatūros rūšių ir įvairių žanrų lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai. Programoje nurodytų ir rekomenduojamų grožinių kūrinių sąrašas sudarytas laikantis trijų pamatinių principų – chronologinio, žanrinio ir estetinio – dermės. Nurodyti privalomi ir rekomenduojami kūriniai yra reprezentatyvūs kultūros epochos pavyzdžiai, o juos skaitant ir analizuojant siekiama mokinius supažindinti su kultūros, literatūros, žanrų raida, aptarti kūrinių atveriamus kontekstus (kultūrinį, istorinį, socialinį ir kt.). Programoje rekomenduojami pasirinkti kūriniai gali būti keičiami kitais to paties autoriaus ar to paties laikotarpio kūriniiais. Laisvai renkant kūrinius rekomenduojama laikytis ne tik chronologinio ir žanrinio, bet ir estetinio kriterijaus. Siekiant mokinius supažindinti ir su sava, ir su kitų šalių literatūros tradicija, Programoje nurodyti privalomi ir rekomenduojami lietuvių, Lietuvos kitakalbės ir pasaulio literatūros kūriniai. Remiamasi nuostata, kad pasaulio literatūros kūriniai gali būti analizuojami ir interpretuojami kaip atskiros kūrybinės visumos arba pasirinktu aspektu (epochos, krypties, srovės, istorinio konteksto, teminiu, raiškos ar kt.) siejami su lietuvių ar Lietuvos kitakalbės literatūros kūriniiais. Savarankiškai skaitomi didesnės apimties lietuvių ir pasaulio literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai savo malonumui, kultūriniam išprusimui; kūriniai analizuojami, interpretuojami, vertinami pasirinktais aspektais, įvairiais būdais dalijamasi savo skaitymo patirtimi su kitais, atskleidžiamos sąsajos su klaseje nagrinėjamais kūriniiais.

34.1.2.4. Skaitinių sąrašas. Apšvieta: K. Donelaitis, „Metai“ (ištraukos). Romantizmas: A. Baranauskas, „Anykščių šilelis“; Maironis, pasirinkti eilėraščiai. Realizmas: J. Biliūnas arba Žemaitė, pasirinkti apsakymai (apysaka) (vienas pasirinktas autorius iš nurodytųjų). Modernizmas. XX a. pirmoji pusė: Šatrijos Ragana, „Sename dvare“ arba J. Tumas-Vaižgantas, „Nebylys“ arba „Dėdės ir dėdienės“ (vienas pasirinktas kūrinys iš nurodytųjų); V. Krėvė, „Skirgaila“ arba B. Sruoga, „Milžino paunksmė“; V. Mykolaitis-Putinas, „Altorių šešėly“ ir pasirinkti eilėraščiai; J. Aistis arba B. Brazdžionis, pasirinkti eilėraščiai (vienas pasirinktas autorius iš nurodytųjų). Pasaulio literatūra (vienas pasirinktas autorius): O. de Balzakas (H. de Balzac) „Šagrenės oda“; E. Brontė (E. Brontë), „Vėtrų kalnas“; F. Dostojevskis, „Nusikaltimas ir bausmė“; H. Ibsenas (H. Ibsen), pasirinkta drama;

E. Hemingvėjus (E. Hemingway), „Atsisveikinimas su ginklais“; G. de Mopasanas (G. de Maupassant), pasirinktos novelės; V. Vulf (V. Woolf), „Ponia Delovėj“ ar kito pasirinkto autoriaus kūrinys (kūriniai).

34.1.2.5. Konteksto pažinimas. Susipažįstama su kultūros epochų, literatūros krypčių bei srovių istoriniu bei kultūriniu kontekstu, šiuolaikinės kultūros kontekstais. Mokomasi išryškinti savitus laikotarpio bruožus, temines ir stilistines dominantes nagrinėjamuose kūriniuose.

34.1.2.6. Grožinės literatūros skaitymas, supratimas, analizė ir interpretavimas. Programoje nurodyti privalomi, rekomenduojami ir laisvai pasirenkami XVIII–XXI a. lietuvių ir pasaulio literatūros kūriniai (ištraukos) skaitomi, analizuojami ir interpretuojami struktūros, turinio, raiškos, žanro, idėjų ir konteksto (biografinio, kultūros, istorinio, socialinio) aspektu. Pabrėžiama autonomiškos interpretacijos nuostata: analizuojant ir interpretuojant kūrinius mokiniai skatinami pasirinkti nagrinėjimo aspektus, savarankiškai kelti problemas, diskutuoti su kūriniu susijusiais klausimais; kūrinius vertinti, įvairiais aspektais lyginti juos tarpusavyje; pasitelkus skaitymo patirtis, ugdyti kūrybiškumą. Kūriniai gali būti analizuojami ir interpretuojami įvairiais pjūviais bei pasirinktais metodais (biografiniu, imanentiniu, sociokultūriniu, lyginamuoju ir kt.). Išryškinama teksto atidžiojo skaitymo nuostata, pagrįsta galimybe įsigilinti į skaitomus kūrinius (ištraukas). Ugdomas gebėjimas atidžiai skaityti nagrinėjamus tekstus, juos analizuoti ir interpretuoti argumentuotai, rišliai, adekvačiai taikant literatūros teorijos ir literatūros istorijos sąvokas; nagrinėjant ištraukas mokomasi remtis kūrinio visuma. Ugdomas supratimas apie kūrinio interpretacijų įvairovę. Skirtingų laikotarpių kūriniai lyginami išryškinant jų panašumus ir (ar) skirtumus. Įvairių epochų kūriniai lyginami su šiuolaikiniais literatūros ir kitų medijų kūriniais teminiu, probleminiu, stilistiniu ir kitais aspektais, įžvelgiant jų tarpusavio sąsajas ar skirtis. Mokomasi atpažinti ir įvardyti skaitomų kūrinių žanrines ypatybes, idėjinę ir meninę raišką, jų tarpusavio sąryšį, analizei tinkamai panaudoti kultūrinio konteksto žinias. Remiantis kūrinio visuma ir kontekstais (biografiniu, kultūros, istoriniu, socialiniu), nagrinėjama prozos ar dramos kūrinio struktūra, temos, problemos, idėjos, veikėjų charakteriai, poelgiai, vertybės, veiksmas, erdvė, laikas, raiška; prozos kūrinio pasakojimo perspektyva, pasakotojo tipai. Remiantis kontekstais (biografiniu, kultūros, istoriniu, socialiniu), nagrinėjama poezijos kūrinio struktūra, lyrinis subjektas, vyksmas, erdvė, laikas, temos, retorinės figūros, eilėraščio tipas, eilėdara. Grožinės literatūros kūriniai vertinami turinio, vertybiniu, raiškos ir kitais aspektais, argumentuotai ir etišškai polemizuojant, dalyvaujant diskusijoje. Mokomasi atpažinti ir interpretuoti perkeltines kūrinio reikšmes, intertekstines citatas bei nuorodas. Mokomasi atpažinti ir įvardyti patiriamą skaitomų kūrinių ar jų ištraukų etinį, estetinį, emocinį poveikį sau kaip skaitytojui, pagrįsti kūrinio aktualumą ir meninę vertę, remiantis kultūrine bei socialine patirtimi ir literatūros istorijos žiniomis. Aptariant kūrinius, ugdomas gebėjimas tinkamai vartoti literatūros teorijos ir literatūros istorijos sąvokas: Apšvieta, klasicizmas, romantizmas, realizmas, modernizmas, simbolizmas, avangardizmas, ekspresionizmas; apysaka, apsakymas, baladė, drama, eilėraštis, epas, esė, komedija, lyrika, mitas, novelė, odė, poema, poezija, proza, romanas, romansas, satyra, sonetas, tragedija, tragikomedija, žanras; atomazga, autorius, fabula, dialogas, eilėdara, hegzametras, intertekstas, intriga, įvaizdis (vaizdinys), konfliktas, kontekstas, kulminacija, lyrinis subjektas, monologas, motyvas, pasakojimas, pasakotojas, personažas (veikėjas), problema, rimas, ritmas, sąmonės srautas, siužetas, stilius, strofa, struktūra, tekstas, tema, užuomazga, veiksmas, verlibras, vidinis monologas, vyksmas; alegorija, aliteracija, aliuzija, antitezė, antonimas, asonansas, epitetas, ezopinė kalba, groteskas, hiperbolė, ironija, kartojimas, litotė, metafora, metonimija, palyginimas, paradoksas, paralelizmas, parodija, personifikacija, retorinis sušukimas, retorinis klausimas, sarkazmas, simbolis, sinonimas, stilizacija.

34.1.2.7. Negrožinės literatūros ir įvairių medijų kūrinių skaitymas, supratimas ir analizė. Skaitomi ir analizuojami įvairių žanrų negrožiniai literatūros (dokumentinės, istorinės), publicistikos, literatūros ir meno kritikos (skelbiamos kultūrinėje spaudoje ir kituose šaltiniuose) ir įvairių medijų kūriniai, egodokumentika, multimodalūs tekstai, aiškinantis jiems būdingus požymius (autoriaus intencija, tikslas, funkcija, adresatas, struktūra, turinys, raiška, stilius ir kt.), taip pat siejant su istoriniu, socialiniu, kultūriniu kontekstu. Skaitant grožinę literatūrą, aptariami, analizuojami ir lyginami ir kitų medijų tekstai: ekranizacijos, inscenizacijos, socialinė reklama ir kt. Negrožinės

literatūros ir įvairių medijų tekstai vertinami meniškumo, etikos, pagrįstumo ar kitais aspektais, mokantis kultūringai išsakyti savo požiūrį, polemizuoti, dalyvauti diskusijoje.

34.1.2.8. Informacijos atranka ir vertinimas. Informacijos ieškoma pasitelkiant esamus literatūros mokslo ir sklaidos šaltinius (žinytus, literatūros mokymui(si) ir sklaidai skirtas duomenų bazines, kultūros portalus). Mokomasi atsirinkti, lyginti ir kritiškai vertinti (šaltinių patikimumo ir informacinės vertės aspektu) reikiamą informaciją ir, ja remiantis, formuoti savą argumentuotą požiūrį.

34.1.3. Rašymas ir teksto kūrimas.

34.1.3.1. Rašymo tikslai, adresatai ir komunikavimo situacijos. Aptariamos rašymo kaip asmeniškai vertingos veiklos teikiamos galimybės, pabrėžiama atsakomybė už savo tekstų tikrumą, aiškumą, etiškumą. Mokiniai rašo, siekdami įvairių tikslų: informuoti, išsiaiškinti ir paaiškinti, įtikinti, įrodyti, paskatinti veikti, sužadinti emocijas, taip pat siekdami saviraiškos. Rašoma įvairaus amžiaus ir patirties adresatams, visuomenei, atsižvelgiant į tikslą ir komunikavimo situaciją.

34.1.3.2. Rašymo veiklos pobūdis. Mokiniai rašo apie įvairius aktualius dalykus: visuomenės gyvenimą, kultūrą, grožinę literatūrą, vertybes, kitų dalykų pamokose nagrinėjamus dalykus. Dalykinis rašymas grindžiamas įvairių šaltinių studijavimu ir kritišku jų vertinimu. Mokomasi reikšti savo nuomonę skirtinguose kontekstuose, atsižvelgiant į skirtingas nuomones, požiūrius ir kultūras, pasitikint savo rašymo gebėjimais. Rašoma reguliariai. Tobulinami teksto kūrimo, laikantis rašymo eigos, gebėjimai: pasirengimas, teksto rašymas, redagavimas (kalbos taisyklingumas, žodžių, kalbos vienetų derinimas semantiniu ir gramatiniu atžvilgiu). Mokomasi vertinti savo ir kitų sukurtus tekstus. Aptariamos rašytinio ir skaitmeninio teksto ypatybės. Mokomasi kurti ir pateikti tekstus, kūrybiškai ir atsakingai naudojantis skaitmeninėmis technologijomis. Mokomasi taikyti asmeniškai tinkamiausias planavimo, rašymo ir redagavimo strategijas. Mokiniai mokosi reflektuoti savo rašymą (pvz., išrinkti savo darbus, kurie aiškiausiai atspindi jų rašymo gebėjimų augimą, paaiškinti savo pasirinkimo motyvus) ir planuoti veiklas rašymo gebėjimams tobulinti. Aptariama, kaip geri kalbėjimo ir klausymo bei skaitymo gebėjimai padeda kurti tekstus, mokomasi tais gebėjimais pasiremti, atliekant įvairias veiklas.

34.1.3.3. Teksto pobūdis, žanrai ir struktūra. Kuriami įvairūs tekstai: pasakojimas, aprašymas, aiškinimas, argumentavimas. Atsižvelgiant į rašymo tikslą, adresatą ir situaciją, siekiama tikslingai komponuoti tekstą, derinant įvairių tekstų tipų elementus. Kuriami įvairių žanrų tekstai: kritinis straipsnis, esė, anotacija, recenzija, atlikto darbo (pvz., tyrimo) aprašymas, autobiografija, atsiminimai, gyvenimo aprašymas, motyvacinis laiškas. Mokomasi į savo tekstus įtraukti kontekstą (asmeninius, socialinius, kultūrinius pavyzdžius). Mokiniais suteikiama galimybių tobulinti kūrybinio rašymo gebėjimus. Kuriami pasirinktų žanrų tekstai, transformuojamas meninis tekstas (pvz., parodija, stilizacija). Mokiniai sudaro aplankus (pvz., savo rašto darbų, teminių arba probleminių savo ar (ir) kitų darbų rinkinį ir pan.). Mokiniai kuria vientisos struktūros tekstus, susiedami visas struktūrines dalis. Aptariama pavadinimo funkcijos ir raiška, aiškinimo ir argumentavimo pastraipų ypatumai. Siekiama teksto vientisumo temos, problemos ir pagrindinės minties atžvilgiu. Daug dėmesio skiriama teksto rišlumui, mokomasi tinkamai naudoti siejimo priemonės (gramatinės, leksinės). Mokomasi tinkamai nurodyti informacijos šaltinius, laikytis autorių teisių reikalavimų.

34.1.4. Kalbos pažinimas.

34.1.4.1. Kalbos normų kartojimas ir įtvirtinimas. Pagal poreikį pakartojamos ir įtvirtinamos taisyklingos rašytinės ir sakytinės kalbos normos, jos taikomos kalbant ir rašant; tikslinama, gryninama ir turtinama kalbinė raiška.

34.1.4.2. Teksto stilius ir logika. Aptariama stiliaus samprata. Mokomasi aptarti stilius pagal vartojimo sritį, teksto žanrą, perteikiamą turinį, kalbinę raišką. Laikomasi bendrųjų stiliaus reikalavimų: tinkamumo, tikslingumo, aiškumo, tikslumo, sklandumo, vientisumo. Mokomasi atpažinti, analizuoti ir taisyti teksto nuoseklumo trūkumus, stengiantis nuosekliai mąstyti, laikytis mąstymo neprieštaringumo, pagrįstumo reikalavimų. Nagrinėjami klausomų, skaitomų, rašomų publicistinių, dalykinių, meninių stilių tekstai, aptariama, kaip autoriaus pasirinktas stilius ir kalbinė raiška padeda atskleisti teksto tikslą, paskirtį, paveikia adresatą. Analizuojami skaitmeniniai, neverbaliniai tekstai turinio ir raiškos aspektais. Analizuojama, kaip tinkamai parinktos kalbinės,

vaizdinės, garsinės žiniasklaidos ir reklamos tekstų priemonės daro poveikį adresatui. Aptariama, kaip žiniasklaidoje pateikiamos visuomenės vertybės, kokia yra manipuliavimo, propagandos kalbinė, vaizdinė, garsinė raiška. Mokomasi atpažinti ir pagal poreikį vartoti minties raiškos ir teksto komponavimo figūras (įrėminimas, sinonimija, laipsniavimas, antitezė, išvardijimas, inversija, užuomina). Siekiant teksto rišlumo, prisimenamos leksinės ir gramatinės sakinių siejimo priemonės. Sakiniai siejami priežasties, sąlygos, nuolaidos, lyginimo (kontrasto, panašumo) ryšiais. Nagrinėjami abstrakčiųjų sąvokų, būdingų argumentuojamojo pobūdžio tekstui, modalumą reiškiančių žodžių raiškos pavyzdžiai, mokomasi taikyti juos kuriamuose tekstuose. Gilinami gebėjimai tikslingai vartoti citatas, perfrazavimą, nuorodas. Suprantami ir aptariami tiriamojo darbo aspektai (tikslas, šaltiniai, medžiagos atranka, analizė, rezultatų apibendrinimas ir pristatymas). Mokomasi rašant taikyti dalykinės kalbos reikalavimus. Naudojamasi elektroniniais žodynais, žinynais, tiriamiesiems kalbos darbams atlikti.

34.2. Išplėstinis kursas.

34.2.1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika.

34.2.1.1. Sakytinių tekstų klausymas, nagrinėjimas ir vertinimas. Klausoma įvairių grožinių, publicistinių, informacinių monologinių ir poliloginių tekstų, analizuojamas jų turinys, įtaigumas, argumentų kokybė, santykis su adresatu. Mokomasi vertinti informacijos patikimumą. Nagrinėjamos verbalinės ir neverbalinės raiškos ir konteksto sąsajos: aiškinamasi, kaip skirtingais tikslais kuriami tekstai skirtinguose kontekstuose, kaip pasirenkama raiška; mokomasi įvertinti aplinkos ir priemonių pasirinkimo poveikį adresatui. Tyrinėjama, kaip kiekvienas tekstas yra susijęs su konkrečiu kontekstu ar kontekstais, lyginami netiesiogiai perteikiamų prasmių sukūrimo ir klausymosi kontekstai. Aptariama, kokią įtaką sakytiniais tekstams (ir mokinių kuriamiems) turi asmeninis, socialinis ir kultūrinis kontekstas. Lyginami įvairūs tekstai: aiškinamasi santykis tarp tikslo ir konteksto, analizuojama stilius ir struktūra, vertinami skirtingų tekstų panašumai ir skirtumai (pvz., informacinių ir reklamos, pramoginių ir debatų), vertinamas kalbėjimo ir vaizdų poveikis skaitmeniniuose ir medijų tekstuose. Nagrinėjama ir vertinama verbalinių ir neverbalinių pasirinkimų įtaka, formuojant savo ir kitų požiūrį, perteikiant idėjas ir nuomones (pvz., kaip skirtingai apie įvykius pranešama žiniasklaidoje), pristatant dalykus, į kuriuos požiūriai keičiasi, bėgant laikui. Mokomasi apmąstyti savo ir kitų tekstus, siekiant įvertinti reiškiamas vertybes ir nuostatas, idėjų ir požiūrių pristatymo efektyvumą, aiškinantis, kaip ir kodėl tekstai suskirsto klausytojus į tam tikras grupes (pvz., į pritariančius, abejojančius ir nepritarančius).

34.2.1.2. Sakytinių tekstų kūrimas. Kuriami įvairūs sakiniai tekstai. Mokomasi tikslingai pasirinkti verbalinę ir neverbalinę raišką įvairiems tikslams, kontekstams ir adresatams, įsivaizduojamoms ar tikroms komunikavimo situacijoms. Laikomasi viešojo bendravimo etikos. Eksperimentuojama su tekstų struktūra, kalbine raiška, garso ir vaizdo, technologijų pasirinkimu. Mokomasi formuluoti teiginius, klausimus, problemas ir išvadas, pateikti įrodymais pagrįstus argumentus. Atsižvelgiant į kalbinę aplinką, plėtojami ir gilinami gebėjimai kalbėti taisyklingai, plečiamas žodynas. Mokomasi tinkamai naudotis citatomis ir nuorodomis. Plėtojami ir gilinami aktyvaus dalyvavimo diskusijose, debatuose gebėjimai (kalbėjimo ir klausymo). Mokomasi pradėti, plėtoti ir apibendrinti pokalbį, tinkamai reikšti argumentuotą pritarimą arba prieštaravimą. Planuojamos, rengiamos ir sakomos viešosios kalbos, daromi informaciniai pranešimai apie savo individualiai ar grupėje atliktus darbus, laidas, renginius, knygas ir pan. Mokomasi laikytis minčių dėstymo logikos, pasirinktų kalbos kompozicijos principų. Mokomasi naudotis planavimo, pasirengimo ir kalbėjimo strategijomis. Kuriami įprasti ir skaitmeniniai sakiniai tekstai (pvz., rengiamas garso ar vaizdo įrašas, kuriamos ir transliuojamos tinklalaidės).

34.2.2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

34.2.2.1. Skaitymo tikslai. Įvairiais būdais (įprastu tempu, greitai arba lėtai, atidžiai, nuosekliai ir nenuosekliai), atsižvelgiant į teksto tikslą ir pobūdį, skaitomi ir analizuojami visų literatūros rūšių įvairių žanrų grožiniai bei negrožiniai ir įvairių medijų kūriniai (ištraukos). Ugdomas autentiškas asmeninis santykis su skaitomu kūriniu, jis analizuojamas ir vertinamas platesniame istoriniame ir kultūriniame kontekste, lyginamas su kitais skaitytais literatūros ar medijų kūriniais. Ugdomas estetiškas skonis, kritinis mąstymas.

34.2.2.2. Skaitymo strategijos. Taikomos skaitymo strategijos, padedančios suprasti grožinius ir negrožinius, medijų kūrinius, juos analizuoti, interpretuoti, lyginti; planuoti skaitymo veiklą.

34.2.2.3. Tekstų atranka. Skaitomi meniškai ir kultūriškai vertingi Programoje nurodyti privalomi, rekomenduojami ir laisvai pasirenkami XVIII–XX a. visų literatūros rūšių ir įvairių žanrų lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai. Programoje nurodytų ir rekomenduojamų grožinių kūrinių sąrašas sudarytas laikantis trijų pamatinių principų – chronologinio, žanrinio ir estetinio – dermės. Nurodyti privalomi ir rekomenduojami kūriniai yra reprezentatyvūs kultūros epochos pavyzdžiai, o juos skaitant ir analizuojant siekiama mokinius supažindinti su kultūros, literatūros, žanrų raida, aptarti kūrinių atveriamus kultūrinį, istorinį, socialinį ir kitus kontekstus. Programoje rekomenduojami pasirinkti kūriniai gali būti keičiami kitais to paties autoriaus ar to paties laikotarpio kūriniais. Laisvai renkantis kūrinius rekomenduojama laikytis ne tik chronologinio ir žanrinio, bet ir estetinio kriterijaus. Siekiant mokinius supažindinti ir su sava, ir su kitų šalių literatūros tradicija, Programoje nurodyti privalomi ir rekomenduojami lietuvių, Lietuvos kitakalbės ir pasaulio literatūros kūriniai. Remiamasi nuostata, kad pasaulio literatūros kūriniai gali būti analizuojami ir interpretuojami kaip atskiros kūrybinės visumos arba pasirinktu aspektu (epochos, krypties, srovės, istorinio konteksto, teminiu, raiškos ar kt.) siejami su lietuvių ar Lietuvos kitakalbės literatūros kūriniais. Savarankiškai skaitomi didesnės apimties lietuvių ir pasaulio literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai savo malonumui, kultūriniam išprusimui; kūriniai analizuojami, interpretuojami, vertinami pasirinktais aspektais, įvairiais būdais dalijamasi savo skaitymo patirtimi su kitais, atskleidžiamos sąsajos su klasėje nagrinėjamais kūriniais.

34.2.2.4. Skaitinių sąrašas. Apšvieta: K. Donelaitis, „Metai“; J. V. Gėtė (J. W. Goethe), „Faustas“ (ištraukos). Romantizmas: A. Mickevičius (A. Mickiewicz), pasirinkti eilėraščiai ar pasirinktos poemos (dramos) ištraukos; A. Baranauskas, „Anykščių šilelis“; Maironis, pasirinkti eilėraščiai; Realizmas: J. Biliūnas arba Žemaitė, pasirinkti apsakymai (apysaka) (bent vienas pasirinktas autorius iš nurodytųjų). Realizmas XIX a. pasaulio ir Lietuvos kitakalbėje literatūroje (bent vienas pasirinktas autorius): O. de Balzakas (H. de Balzac) „Šagrenės oda“; E. Brontė (E. Brontë), „Vėtrų kalnas“; F. Dostojevskis, „Nusikaltimas ir bausmė“; G. Floberas (G. Flaubert), „Ponia Bovari“; H. Ibsenas (H. Ibsen), pasirinkta drama; G. de Mopasanas (G. de Maupassant), pasirinktos novelės; E. Ožeškova (E. Orzeszkowa), „Prie Nemuno“; Stendalis (Stendhal), „Raudona ir juoda“; L. Tolstojus, „Ana Karenina“ ar kitas pasirinktas šių ar kitų autorių kūrinys (kūriniai). Modernizmas. XX a. pirmoji pusė: Šatrijos Ragana, „Sename dvare“ arba J. Tumas-Vaižgantas, „Nebylys“ arba „Dėdės ir dėdienės“ (bent vienas pasirinktas kūrinys iš nurodytųjų); K. Binkis, „Generalinė repeticija“ arba V. Krėvė, „Skirgaila“ arba B. Sruoga, „Milžino paunksmė“ (bent vienas pasirinktas kūrinys iš nurodytųjų); V. Mykolaitis-Putinas, „Altorių šešėly“ ir pasirinkti eilėraščiai; J. Savickis, pasirinktos novelės; J. Aistis, B. Brazdžionis arba H. Radauskas, pasirinkti eilėraščiai (bent vienas pasirinktas autorius iš nurodytųjų). Modernizmas XX a. pirmosios pusės pasaulio ir Lietuvos kitakalbėje literatūroje (bent vienas pasirinktas autorius): M. Bulgakovas, „Meistras ir Margarita“; T. S. Eliotas (T. S. Eliot), pasirinkti eilėraščiai ar poema; F. S. Ficdžeraldas (F. S. Fitzgerald), „Didysis Getsbis“; V. Folkneris (W. Faulkner), „Triukšmas ir įniršis“; E. Hemingvėjus (E. Hemingway), „Atsisveikinimas su ginklais“; H. Hesė (H. Hesse), „Stepių vilkas“; F. Kafka, „Metamorfozė“; A. Kamiu (A. Camus), „Maras“ arba „Svetimas“; M. Kulbakas (M. Kulbak), „Vilnius“; T. Manas (Th. Mann), pasirinktos novelės; J. O’Nilas (E. O’Neill), „Elektrai skirta gedėti“; R. M. Rilkė (R. M. Rilke), pasirinkti eilėraščiai; V. Vulf (V. Woolf), „Ponia Delovėj“ ar kitas pasirinktas šių ar kitų autorių kūrinys (kūriniai).

34.2.2.5. Konteksto pažinimas. Susipažįstama su kultūros epochų, literatūros krypčių ir srovių istoriniu bei kultūriniu kontekstu, šiuolaikinės kultūros kontekstais. Mokomasi išryškinti savitus laikotarpio bruožus, temines ir stilistines dominantes nagrinėjamuose kūrinuose.

34.2.2.6. Grožinės literatūros skaitymas, supratimas, analizė ir interpretavimas. Programoje nurodyti privalomi, rekomenduojami ir laisvai pasirenkami XVIII–XXI a. lietuvių ir pasaulio literatūros kūriniai (ištraukos) skaitomi, analizuojami ir interpretuojami struktūros, turinio, raiškos, žanro, idėjų ir konteksto (biografinio, kultūros, istorinio, socialinio) aspektu. Pabrėžiama autonomiškos interpretacijos nuostata: analizuojant ir interpretuojant kūrinius mokiniai skatinami

pasirinkti nagrinėjimo aspektus, savarankiškai kelti problemas, diskutuoti su kūrinio susijusiais klausimais; kūrinius vertinti, įvairiais aspektais lyginti juos tarpusavyje; pasitelkus skaitymo patirtis, ugdyti kūrybiškumą. Kūriniai gali būti analizuojami ir interpretuojami įvairiais pjūviais bei pasirinktais metodais (biografiniu, imanentiniu, sociokultūriniu, lyginamuoju ir kt.). Kūriniai gali būti analizuojami ir interpretuojami įvairiais pjūviais bei pasirinktais metodais (biografiniu, imanentiniu, sociokultūriniu, lyginamuoju ir kt.). Išryškinama atidžiojo teksto skaitymo nuostata, pagrįsta galimybe įsigilinti į skaitomus kūrinius (ištraukas). Ugdomas gebėjimas atidžiai skaityti nagrinėjamus tekstus, juos analizuoti ir interpretuoti argumentuotai, rišliai, adekvačiai taikant literatūros teorijos ir literatūros istorijos sąvokas; nagrinėjant ištraukas mokomasi remtis kūrinio visuma. Ugdomas supratimas apie kūrinio interpretacijų įvairovę. Skirtingų laikotarpių kūriniai lyginami išryškinant jų panašumus ir (ar) skirtumus. Įvairių epochų kūriniai lyginami su šiuolaikiniais literatūros ir kitų medijų kūriniais teminiu, probleminiu, stilistiniu ir kitais aspektais, įžvelgiant jų tarpusavio sąsajas ar skirtis. Mokomasi atpažinti ir įvardyti skaitomų kūrinių žanrines ypatybes, idėjinę ir meninę raišką, jų tarpusavio sąryšį, analizei tinkamai panaudoti kultūrinio konteksto žinias. Remiantis kūrinio visuma ir kontekstais (biografiniu, kultūros, istoriniu, socialiniu), nagrinėjama prozos ar dramos kūrinio struktūra, temos, problemos, idėjos, veikėjų charakteriai, poelgiai, vertybės, veiksmai, erdvė, laikas, raiška; prozos kūrinio pasakojimo perspektyva, pasakotojo tipai. Remiantis kontekstais (biografiniu, kultūros, istoriniu, socialiniu), nagrinėjama poezijos kūrinio struktūra, lyrinis subjektas, vyksmas, erdvė, laikas, temos, retorinės figūros, eilėraščio tipas, eilėdara. Grožinės literatūros kūriniai vertinami turinio, vertybiniu, raiškos ir kitais aspektais, argumentuotai ir etiška polemizuoju, dalyvaujant diskusijoje. Mokomasi atpažinti ir interpretuoti perkeltines kūrinio reikšmes, intertekstines citatas bei nuorodas. Mokomasi atpažinti ir įvardyti patiriamą skaitomų kūrinių ar jų ištraukų etinį, estetinį, emocinį poveikį sau kaip skaitytojui, pagrįsti kūrinio aktualumą ir meninę vertę, remiantis kultūrine bei socialine patirtimi ir literatūros istorijos žiniomis. Aptariant kūrinius, ugdomas gebėjimas tinkamai vartoti literatūros teorijos ir literatūros istorijos sąvokas: Apšvieta, klasicizmas, romantizmas, realizmas, modernizmas, simbolizmas, avangardizmas, ekspresionizmas; apysaka, apsakymas, baladė, drama, eilėraštis, epas, esė, komedija, lyrika, mitas, novelė, odė, poema, poezija, proza, romanas, romansas, satyra, sonetas, tragedija, tragikomedija, žanras; atomazga, autorius, fabula, dialogas, eilėdara, hegzametras, intertekstas, intriga, įvaizdis (vaizdinys), konfliktas, kontekstas, kulminacija, lyrinis subjektas, monologas, motyvas, pasakojimas, pasakotojas, personažas (veikėjas), problema, rimas, ritmas, sąmonės srautas, siužetas, stilius, strofa, struktūra, tekstas, tema, užuomazga, veiksmai, verlibras, vidinis monologas, vyksmas; alegorija, aliteracija, aliuzija, antitezė, antonimas, asonansas, epitetas, ezopinė kalba, groteskas, hiperbolė, ironija, kartojimas, litotė, metafora, metonimija, palyginimas, paradoksas, paralelizmas, parodija, personifikacija, retorinis sušukimas, retorinis klausimas, sarkazmas, simbolis, sinonimas, stilizacija.

34.2.2.7. Negrožinės literatūros ir įvairių medijų kūrinių skaitymas, supratimas ir analizė. Skaitomi ir analizuojami įvairių žanrų negrožiniai literatūros (dokumentinės, istorinės), publicistikos, literatūros ir meno kritikos (skelbiamos kultūrinėje spaudoje ir kituose šaltiniuose) ir įvairių medijų kūriniai, egodokumentika, multimodalūs tekstai, aiškinantis jiems būdingus požymius (autorinė intencija, tikslas, funkcija, adresatas, struktūra, turinys, raiška, stilius ir kt.), taip pat siejant su istoriniu, socialiniu, kultūriniu kontekstu. Skaitant grožinę literatūrą, aptariami, analizuojami ir lyginami ir kitų medijų tekstai: ekranizacijos, inscenizacijos, socialinė reklama ir kt. Negrožinės literatūros ir įvairių medijų tekstai vertinami meniškumo, etikos, pagrįstumo ar kitais aspektais, mokantis kultūringai išsakyti savo požiūrį, polemizuoti, dalyvauti diskusijoje.

34.2.2.8. Informacijos atranka ir vertinimas. Informacijos ieškoma pasitelkiant esamus literatūros mokslo ir sklaidos šaltinius (žinytus, literatūros mokymui(si) ir sklaidai skirtas duomenų bazines, kultūros portalus). Mokomasi atsirinkti, lyginti ir kritiškai vertinti (šaltinių patikimumo ir informacinės vertės aspektu) reikiamą informaciją ir, ja remiantis, formuoti savą argumentuotą požiūrį.

34.2.3. Rašymas ir teksto kūrimas.

34.2.3.1. Rašymo tikslai, adresatai ir komunikavimo situacijos. Aptariamos rašymo kaip asmeniškai vertingos veiklos teikiamos galimybės, pabrėžiama atsakomybė už savo tekstų tikrumą,

aiškumą, etiškumą. Mokiniai rašo, siekdami įvairių tikslų: informuoti, išsiaiškinti ir paaiškinti, įtikinti, įrodyti, paskatinti veikti, sužadinti emocijas, taip pat siekdami saviraiškos. Rašoma įvairaus amžiaus ir patirties adresatams, visuomenei, atsižvelgiant į tikslą ir komunikavimo situaciją. Eksperimentuojama su teksta, juos transformuojant ir pritaikant įvairiems tikslams, kontekstams ir adresatams.

34.2.3.2. Rašymo veiklos pobūdis. Mokiniai rašo apie įvairius aktualius dalykus: visuomenės gyvenimą, kultūrą, grožinę literatūrą, įvairaus pobūdžio negrožinius tekstus, vertybes, kitų dalykų pamokose nagrinėjamus dalykus. Dalykinis rašymas grindžiamas įvairių šaltinių studijavimu ir kritišku jų vertinimu. Mokomasi reikšti savo nuomonę skirtinguose kontekstuose, atsižvelgiant į kitokias nuomones, požiūrius ir kultūras, pasitikint savo rašymo gebėjimais. Rašoma reguliariai. Tobulinami teksto kūrimo, laikantis rašymo eigos, gebėjimai: pasirengimas, teksto rašymas, redagavimas (kalbos taisyklingumas, žodžių ir gramatinių konstrukcijų sinonimika, kalbos vienetų derinimas (semantiniu ir gramatiniu atžvilgiu)). Mokomasi vertinti savo ir kitų sukurtus tekstus. Aptariamos rašytinio ir skaitmeninio teksto ypatybės. Mokomasi kurti ir pateikti tekstus, kūrybiškai ir atsakingai naudojantis skaitmeninėmis technologijomis. Mokomasi taikyti asmeniškai tinkamiausias planavimo, rašymo ir redagavimo strategijas. Mokiniai mokosi reflektuoti savo rašymą (pvz., išrinkti savo darbus, kurie aiškiausiai atspindi jų rašymo gebėjimų augimą, paaiškinti savo pasirinkimo motyvus) ir planuoti veiklas rašymo gebėjimams tobulinti. Aptariama, kaip geri kalbėjimo ir klausymo bei skaitymo gebėjimai padeda kurti tekstus, mokomasi tais gebėjimais pasiremti atliekant įvairias veiklas.

34.2.3.3. Teksto pobūdis, žanrai ir struktūra. Kuriami įvairūs tekstai: pasakojimas, aprašymas, aiškinimas, argumentavimas. Atsižvelgiant į rašymo tikslą, adresatą ir situaciją, siekiama tikslingai komponuoti tekstą, derinant įvairių tekstų tipų elementus. Kuriami įvairių žanrų tekstai: publicistiniai (kritinis, probleminis, polemiskis straipsnis, esė, recenzija, memuarai); moksliniai (pranešimas, mokslinis straipsnis); administraciniai (gyvenimo aprašymas, motyvacinis laiškas). Mokomasi į savo tekstus įtraukti kontekstą (asmeninius, socialinius, kultūrinius, mokslinius pavyzdžius). Kuriami tekstai, susiję su grožinės literatūros ir kultūros teksta (analizė, interpretavimas, lyginimas, vertinimas). Mokiniais suteikiama galimybių tobulinti kūrybinio rašymo gebėjimus. Kuriami pasirinktų žanrų tekstai, transformuojamas meninis tekstas (pvz., parodija, stilizacija). Pasirinktinai kuriami žiniasklaidos tekstai: vertinamieji (komentarai, skaitytojo laiškas), analitiniai (straipsnis, recenzija), vizuali, garsinė ar spausdinta reklama. Mokiniai sudaro aplankus (pvz., savo rašto darbų, teminių arba probleminių savo ar (ir) kitų darbų rinkinių ir pan.). Mokiniai kuria vientisos struktūros tekstus, susiedami visas struktūrines dalis. Aptariama pavadinimo funkcijos ir raiška, aiškinimo ir argumentavimo pastraipų ypatumai. Siekiama teksto vientisumo temos, problemos ir pagrindinės minties atžvilgiu. Daug dėmesio skiriama teksto stiliaus vientisumui, teksto rišlumui, mokomasi tinkamai naudoti siejimo priemonės (fonologinės, gramatinės, leksinės). Mokomasi tinkamai pateikti nuorodas (pvz., išnašas, nuorodų sąrašus), laikytis autorių teisių reikalavimų.

34.2.4. Kalbos pažinimas.

34.2.4.1. Kalbos normų kartojimas ir įtvirtinimas. Pagal poreikį pakartojamos ir įtvirtinamos taisyklingos rašytinės ir sakytinės kalbos normos, jos taikomos kalbant ir rašant; tikslinama, gryninama ir turtinama kalbinė raiška.

34.2.4.2. Teksto stilius ir logika. Aptariama stiliaus samprata. Mokomasi aptarti stilius pagal vartojimo sritį, teksto žanrą, perteikiamą turinį, kalbinę raišką. Mokomasi laikytis bendrųjų stiliaus reikalavimų: tinkamumo, tikslingumo, aiškumo, tikslumo, sklandumo, vientisumo, logiškumo. Mokomasi atpažinti, analizuoti ir taisyti teksto nuoseklumo trūkumus, stengiantis nuosekliai mąstyti, laikytis mąstymo neprieštaringumo, pagrįstumo reikalavimų. Nagrinėjami klausomų, skaitomų, rašomų publicistinių, dalykinių, meninių stilių tekstai, aptariama, kaip pasirinktas stilius ir kalbinė raiška padeda atskleisti teksto paskirtį, paveikia adresatą. Analizuojami skaitmeniniai, neverbaliniai tekstai turinio ir raiškos aspektais. Analizuojama, kaip tinkamai parinktos kalbinės, vaizdinės, garsinės žiniasklaidos ir reklamos tekstų priemonės daro poveikį adresatui. Aptariama, kaip žiniasklaidoje pateikiamos visuomenės vertybės, kokia yra manipuliavimo, propagandos kalbinė, vaizdinė, garsinė raiška. Mokomasi kalbinės raiškos, paneigiančios propagandą ir manipuliacijas.

Mokomasi atpažinti ir pagal poreikį vartoti minties raiškos ir teksto komponavimo figūras (anafora, įrėminimas, sinonimija, korekcija, laipsniavimas, elipsė, antitezė, išvardijimas, inversija, perifrazė, užuomina). Siekiant teksto rišlumo, mokomasi vartoti leksines ir gramatines sakinių siejimo priemonės. Sakiniai siejami priežasties, sąlygos, nuolaidos, lyginimo (kontrasto, panašumo) ryšiais. Nagrinėjami abstrakčiųjų sąvokų, būdingų argumentuojamojo pobūdžio tekstui, modalumą reiškiančių žodžių raiškos pavyzdžiai, mokomasi taikyti juos kuriamuose tekstuose. Gilinami gebėjimai tikslingai vartoti citatas, perfrazavimą, nuorodas. Mokomasi tinkamai ir tikslingai vartoti sentencijas, patarles, frazeologizmus. Gebama atlikti tiriamąjį darbą, atsižvelgiant į aspektus (tikslas, šaltiniai, medžiagos atranka, analizė, rezultatų apibendrinimas ir pristatymas). Mokomasi rašant taikyti akademinės kalbos reikalavimus. Naudojamosi elektroniniais žodynais, žinynais, duomenų bazėmis tiriamiesiems kalbos darbams atlikti.

35. Mokymosi turinys. IV klasė.

35.1. Bendrasis kursas.

35.1.1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika.

35.1.1.1. Sakytinių tekstų klausymas, nagrinėjimas ir vertinimas. Klausomi, analizuojami ir vertinami įvairių rūšių sakytiniai tekstai. Mokomasi palyginti panašių ar skirtingų žanrų sakytinius tekstus kalbos ir struktūros požiūriu, aiškinamasi, kaip tekstas atitinka tam tikro žanro (pvz., tyrimo pristatymo, sveikinimo kalbos, agitacinės kalbos, reklamos) konvencijas arba joms prieštarauja. Analizuojama ir vertinama, kaip panašios temos, idėjos traktuojamos skirtinguose tekstuose. Mokomasi įžvelgti kalbėtojų naudojamus būdus ir priemones, sakant skirtingų žanrų tekstus. Nagrinėjama, kaip, bėgant laikui ir kintant kultūros kontekstams, keičiamos ir pritaikomos žanrų ypatybės. Mokomasi apmąstyti savo ir kitų tekstus, siekiant įvertinti, kaip skirtingi tekstai skirtingai reprezentuoja panašias idėjas, kaip prasmė keičiasi, kai tekstai paverčiami kito žanro ar medijų tekstais. Mokomasi vertinti skirtingus požiūrius ir vertybes, analizuojant turinio, tikslo ir raiškos pasirinkimą, kitų požiūrių ir (ar) interpretacijų naudojimą savo argumentams pagrįsti (pvz., svarbiuose straipsniuose, pranešimuose apie aktualius įvykius).

35.1.1.2. Sakytinių tekstų kūrimas. Kuriami įvairių rūšių sakytiniai tekstai (informaciniai, apeliaciniai, emociniai). Plėtojami tekstų pritaikymo įvairiems tikslams, kontekstams ir adresatams gebėjimai. Mokomasi pasirinkti tinkamą žanrą (pvz., pranešimą, diskusiją, interviu ar kt.), atsižvelgiant į tikslą, adresatą, situaciją ir kontekstą. Laikomasi viešojo bendravimo etikos. Mokomasi pateikti įrodymais pagrįstus argumentus, interpretuoti įrodymus, nuomones, vaizdinę medžiagą, klausimus. Organizuojamos veiklos, skatinančios mokinių kūrybiškumą; pavyzdžiui, siekiant tam tikrų efektų, eksperimentuojama su konkrečių žanrų tekstų struktūra ir raiškos priemonėmis. Atsižvelgiant į kalbinę aplinką, plėtojami ir gilinami gebėjimai kalbėti taisyklingai, plečiamas žodynas. Mokomasi tinkamai naudotis citatomis ir nuorodomis. Plėtojami ir gilinami aktyvaus dalyvavimo diskusijose, debatuose gebėjimai (kalbėjimo ir klausymo). Mokomasi pradėti, plėtoti ir apibendrinti pokalbį, tinkamai reikšti argumentuotą pritarimą arba prieštaravimą ir kritiką. Toliau plėtojami ir gilinami viešojo kalbėjimo gebėjimai. Planuojamos, rengiamos ir sakomos viešosios kalbos, daromi informaciniai pranešimai apie savo individualiai ar grupėje atliktus tyrimus, laidas, renginius, knygas ir kt. Mokomasi laikytis minčių dėstymo logikos, pasirinktų kalbos kompozicijos principų. Mokomasi tinkamai naudotis planavimo, pasirengimo ir kalbėjimo strategijomis. Kuriami įprasti ir skaitmeniniai sakytiniai tekstai (pvz., rengiamas garso ar vaizdo įrašas, kuriamos ir transliuojamos tinklalaidės).

35.1.2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

35.1.2.1. Skaitymo tikslai. Įvairiais būdais (įprastu tempu, greitai arba lėtai, atidžiai, nuosekliai ir nenuosekliai), atsižvelgiant į teksto tikslą ir pobūdį, skaitomi ir analizuojami visų literatūros rūšių įvairių žanrų grožiniai bei negrožiniai ir įvairių medijų kūriniai (ištraukos). Ugdomas autentiškas asmeninis santykis su skaitomu kūriniu, jis analizuojamas ir vertinamas platesniame istoriniame ir kultūriniame kontekste, lyginamas su kitais skaitytais literatūros ar medijų kūriniiais. Ugdomas estetiškas skonis, kritinis mąstymas.

35.1.2.2. Skaitymo strategijos. Taikomos skaitymo strategijos, padedančios suprasti grožinius ir negrožinius, medijų kūrinius, juos analizuoti, interpretuoti, lyginti; planuoti skaitymo veiklą.

35.1.2.3. Tekstų atranka. Skaitomi meniškai ir kultūriškai vertingi Programoje nurodyti privalomi, rekomenduojami ir laisvai pasirenkami XVIII–XX a. visų literatūros rūšių ir įvairių žanrų lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai. Programoje nurodytų ir rekomenduojamų grožinių kūrinių sąrašas sudarytas laikantis trijų pamatinių principų – chronologinio, žanrinio ir estetinio – dermės. Nurodyti privalomi ir rekomenduojami kūriniai yra reprezentatyvūs kultūros epochos pavyzdžiai, o juos skaitant ir analizuojant siekiama mokinius supažindinti su kultūros, literatūros, žanrų raida, aptarti kūrinių atveriamus kultūrinį, istorinį, socialinį ir kitus kontekstus. Programoje rekomenduojami pasirinkti kūriniai gali būti keičiami kitais to paties autoriaus ar to paties laikotarpio kūriniais. Laisvai renkantis kūrinius rekomenduojama laikytis ne tik chronologinio ir žanrinio, bet ir estetinio kriterijaus. Siekiant mokinius supažindinti ir su sava, ir su kitų šalių literatūros tradicija, Programoje nurodyti privalomi ir rekomenduojami lietuvių, Lietuvos kitakalbės ir pasaulio literatūros kūriniai. Remiamasi nuostata, kad pasaulio literatūros kūriniai gali būti analizuojami ir interpretuojami kaip atskiros kūrybinės visumos arba pasirinktu aspektu (epochos, krypties, srovės, istorinio konteksto, teminiu, raiškos ar kt.) siejami su lietuvių ar Lietuvos kitakalbės literatūros kūriniais. Savarankiškai skaitomi didesnės apimties lietuvių ir pasaulio literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai savo malonumui, kultūriniam išprusimui; kūriniai analizuojami, interpretuojami, vertinami pasirinktais aspektais, įvairiais būdais dalijamasi savo skaitymo patirtimi su kitais, atskleidžiamos sąsajos su klasėje nagrinėjamais kūriniais.

35.1.2.4. Skaitinių sąrašas. XX a. vidurio katastrofų literatūra: B. Krivickas, pasirinkti eilėraščiai arba V. Mačernis, „Vizijos“, „Metai“ (pasirinkti eilėraščiai) arba S. Nėris, pasirinkti eilėraščiai iš rinkinio „Prie didelio kelio“ (vienas pasirinktas autorius iš nurodytųjų); B. Sruoga, „Dievų miškas“. Modernizmas. XX a. antroji pusė: XX a. antrosios pusės lietuvių stambioji proza (vienas pasirinktas autorius): A. Škėma, „Balta drobulė“; I. Meras, „Lygiosios trunks akimirką“; M. Katiliškis, „Miškais ateina ruduo“; ar kitas pasirinktas autorius. XX a. antrosios pusės lietuvių smulkioji proza (vienas pasirinktas autorius): R. Granausko, B. Radzevičiaus, S. Šaltenio, B. Vilimaitės ar kito autoriaus apsakymai. XX a. antrosios pusės lietuvių poezija (vienas pasirinktas autorius): K. Bradūno, J. Degutytės, Just. Marcinkevičiaus, N. Miliauskaitės ar kito poeto pasirinkti eilėraščiai. XX a. antrosios pusės lietuvių drama (vienas pasirinktas autorius): J. Grušas, „Herkus Mantas“; Just. Marcinkevičius, „Mažvydas“ ar kitas pasirinktas kūrinys. Pasaulio literatūra (vienas pasirinktas autorius): A. Achmatova, „Requiem“; M. Atvud (M. Atwood), „Oriksė ir Griežlys“; U. Ekas (U. Eco), „Rožės vardas“; B. Hrabalas (B. Hrabal), pasirinkti apsakymai arba apysaka; Č. Milošas (Cz. Miłosz), pasirinkti eilėraščiai ar esė; Dž. Orvelas (G. Orwell), „1984-ieji“; V. Šymborska (W. Szyborska), eilėraščiai; K. Vonegutas (K. Vonnegut), „Skerdykla Nr. 5“ ar kitas pasirinktas autorius. Šiuolaikinė lietuvių literatūra (nuo 1988 m.) (vienas pasirinktas autorius): D. Kalinauskaitė, „Niekada nežinau“ (pasirinkti apsakymai); R. Kmita, „Pietinia kronikas“; K. Sabaliauskaitė, „Silva rerum“; A. Šlepikas, „Mano vardas – Marytė“; ar kitas pasirinktas prozos autorius. D. Čepauskaitės, A. A. Jonyno, D. Kajoko, A. Marčėno, R. Stankevičiaus ar kito autoriaus pasirinkti eilėraščiai. M. Martinaičio, D. Staponkutės ar kito autoriaus pasirinkta esė.

35.1.2.5. Konteksto pažinimas. Susipažįstama su kultūros epochų, literatūros krypčių ir srovių istoriniu bei kultūriniu kontekstu, šiuolaikinės kultūros kontekstais. Mokomasi išryškinti savitus laikotarpio bruožus, temas ir stilistines dominantes nagrinėjamuose kūrinuose.

35.1.2.6. Grožinės literatūros skaitymas, supratimas, analizė ir interpretavimas. Programoje nurodyti privalomi, rekomenduojami ir laisvai pasirenkami XVIII–XXI a. lietuvių ir pasaulio literatūros kūriniai (ištraukos) skaitomi, analizuojami ir interpretuojami struktūros, turinio, raiškos, žanro, idėjų ir konteksto (biografinio, kultūros, istorinio, socialinio) aspektu. Pabrėžiama autonomiškos interpretacijos nuostata: analizuojant ir interpretuojant kūrinius mokiniai skatinami pasirinkti nagrinėjimo aspektus, savarankiškai kelti problemas, diskutuoti su kūrinio susijusiais klausimais; kūrinius vertinti, įvairiais aspektais lyginti juos tarpusavyje; pasitelkus skaitymo patirtis, ugdyti kūrybiškumą. Kūriniai gali būti analizuojami ir interpretuojami įvairiais pjūviais bei pasirinktais metodais (biografiniu, imanentiniu, sociokultūriniu, lyginamuoju ir kt.). Išryškinama atidaus teksto skaitymo nuostata, pagrįsta galimybe įsigilinti į skaitomus kūrinius (ištraukas). Ugdomas gebėjimas atidžiai skaityti nagrinėjamus tekstus, juos analizuoti ir interpretuoti

argumentuotai, rišliai, adekvačiai taikant literatūros teorijos ir literatūros istorijos sąvokas; nagrinėjant ištraukas, mokomasi remtis kūrinio visuma. Ugdomas supratimas apie kūrinio interpretacijų įvairovę. Skirtingų laikotarpių kūriniai lyginami išryškinant jų panašumus ir (ar) skirtumus. Įvairių epochų kūriniai lyginami su šiuolaikiniais literatūros ir kitų medijų kūriniais teminiu, probleminiu, stilistiniu ir kitais aspektais, įžvelgiant jų tarpusavio sąsajas ar skirtis. Mokomasi atpažinti ir įvardyti skaitomų kūrinių žanrines ypatybes, idėjinę ir meninę raišką, jų tarpusavio sąryšį, analizei tinkamai panaudoti kultūrinio konteksto žinias. Remiantis kūrinio visuma ir kontekstais (biografiniu, kultūros, istoriniu, socialiniu), nagrinėjama prozos ar dramos kūrinio struktūra, temos, problemos, idėjos, veikėjų charakteriai, poelgiai, vertybės, veiksmas, erdvė, laikas, raiška; prozos kūrinio pasakojimo perspektyva, pasakotojo tipai. Remiantis kontekstais (biografiniu, kultūros, istoriniu, socialiniu), nagrinėjama poezijos kūrinio struktūra, lyrinis subjektas, vyksmas, erdvė, laikas, temos, retorinės figūros, eilėraščių tipas, eilėdara. Grožinės literatūros kūriniai vertinami turinio, vertybiniu, raiškos ir kitais aspektais, argumentuotai ir etišškai polemizuojant, dalyvaujant diskusijoje. Mokomasi atpažinti ir interpretuoti perkeltines kūrinio reikšmes, intertekstines citatas bei nuorodas. Mokomasi atpažinti ir įvardyti patiriamą skaitomų kūrinių ar jų ištraukų etinį, estetinį, emocinį poveikį sau kaip skaitytojui, pagrįsti kūrinio aktualumą ir meninę vertę, remiantis kultūrine bei socialine patirtimi ir literatūros istorijos žiniomis. Aptariant kūrinius, ugdomas gebėjimas tinkamai vartoti literatūros teorijos ir literatūros istorijos sąvokas: modernizmas, egzistencializmas, katastrofizmas, postmodernizmas; apysaka, apsakymas, baladė, drama, eilėraščių, epas, esė, komedija, lyrika, mitas, novelė, odė, poema, poezija, proza, romanas, romansas, satyra, sonetas, tragedija, tragikomedija, žanras; atomazga, autorius, fabula, dialogas, eilėdara, hegzametras, intertekstas, intriga, įvaizdis (vaizdinys), konfliktas, kontekstas, kulminacija, lyrinis subjektas, monologas, motyvas, pasakojimas, pasakotojas, personažas (veikėjas), problema, rimas, ritmas, sąmonės srautas, siužetas, stilius, strofa, struktūra, tekstas, tema, užuomazga, veiksmas, verlibras, vidinis monologas, vyksmas; alegorija, aliteracija, aliuzija, antitezė, antonimas, asonansas, epitetas, ezopinė kalba, groteskas, hiperbolė, ironija, kartojimas, litotė, metafora, metonimija, palyginimas, paradoksas, paralelizmas, parodija, personifikacija, retorinis sušukimas, retorinis klausimas, sarkazmas, simbolis, sinonimas, stilizacija.

35.1.2.7. Negrožinės literatūros ir įvairių medijų kūrinių skaitymas, supratimas ir analizė. Skaitomi ir analizuojami įvairių žanrų negrožiniai literatūros (dokumentinės, istorinės), publicistikos, literatūros ir meno kritikos (skelbiamos kultūrinėje spaudoje ir kituose šaltiniuose) ir įvairių medijų kūriniai, egodokumentika, multimodalūs tekstai, aiškinantis jiems būdingus požymius (autorinė intencija, tikslas, funkcija, adresatas, struktūra, turinys, raiška, stilius ir kt.), taip pat siejant su istoriniu, socialiniu, kultūriniu kontekstu. Skaitant grožinę literatūrą, aptariami, analizuojami ir lyginami ir kitų medijų tekstai: ekranizacijos, inscenizacijos, socialinė reklama ir kt. Negrožinės literatūros ir įvairių medijų tekstai vertinami meniškumo, etikos, pagrįstumo ar kitais aspektais, mokantis kultūringai išsakyti savo požiūrį, polemizuoti, dalyvauti diskusijoje.

35.1.2.8. Informacijos atranka ir vertinimas. Informacijos ieškoma pasitelkiant esamus literatūros mokslo ir sklaidos šaltinius (žinytus, literatūros mokymui(si) ir sklaidai skirtas duomenų bazines, kultūros portalus). Mokomasi pasirinkti, lyginti ir kritiškai vertinti (šaltinių patikimumo ir informacinės vertės aspektu) reikiamą informaciją ir, ja remiantis, formuoti savą argumentuotą požiūrį.

35.1.3. Rašymas ir teksto kūrimas.

35.1.3.1. Rašymo tikslai, adresatai ir komunikavimo situacijos. Aptariama rašymo funkcijų kaita, susijusi su naujų technologijų teikiama galimybėmis ir kylančiomis problemomis, nagrinėjami atsakomybės už paskelbtą informaciją klausimai. Mokiniai rašo, siekdami įvairių tikslų: informuoti, išsiaiškinti ir paaiškinti, įtikinti, įrodyti, paskatinti veikti, sužadinti emocijas, taip pat siekdami saviraiškos. Rašoma įvairaus amžiaus ir patirties adresatams, visuomenei, atsižvelgiant į tikslą ir komunikavimo situaciją. Eksperimentuojama su tekstų žanrais, pritaikant juos įvairiems tikslams, situacijoms ir adresatams.

35.1.3.2. Rašymo veiklos pobūdis. Mokiniai rašo apie įvairius aktualius dalykus: visuomenės gyvenimą, kultūrą, grožinę literatūrą, įvairaus pobūdžio negrožinius tekstus, vertybes, kitų dalykų

pamokose nagrinėjamus dalykus. Dalykinis rašymas grindžiamas įvairių šaltinių studijavimu ir kritišku jų vertinimu. Rašymas siejamas su sakytinių ir rašytinių tekstų supratimo veiklomis. Eksperimentuojama su įvairių žanrų tekstų struktūra ir kalbos ypatybėmis, siekiant tam tikrų rezultatų (poveikio, efekto, įspūdžio ar kt.). Tobulinami teksto kūrimo, laikantis rašymo eigos, gebėjimai. Tobulinami gebėjimai vertinti savo ir kitų sukurtus tekstus. Aptariamos rašytinio ir skaitmeninio teksto ypatybės. Mokomasi kurti ir pateikti tekstus, kūrybiškai ir atsakingai naudojantis skaitmeninėmis technologijomis. Mokomasi taikyti asmeniškai tinkamiausias planavimo, rašymo ir redagavimo strategijas. Mokiniai mokosi reflektuoti savo rašymą, aptardami, kurios iš įvairių strategijų buvo naudingiausios įvairiuose rašymo etapuose. Kuriant tekstus, mokomasi pritaikyti gebėjimus, įgytus atliekant kitų kalbinės veiklos rūšių veiklas.

35.1.3.3. Teksto pobūdis, žanrai ir struktūra. Kuriami įvairūs tekstai: pasakojimas, aprašymas, aiškinimas, argumentavimas. Atsižvelgiant į rašymo tikslą, adresatą ir situaciją, siekiama tikslingai pasirinkti teksto žanrą. Mokomasi palyginti ir paaikškinti įvairių žanrų tekstų struktūros ir kalbos ypatumų poveikį skaitytojui. Kuriami įvairių žanrų tekstai: publicistiniai (kritinis, polemiskis straipsnis, esė, recenzija, memuarai); moksliniai (pranešimas); administraciniai (gyvenimo aprašymas, motyvacinis laiškas). Kuriami tekstai, susiję su grožinės literatūros ir kultūros tekstais (analizė, interpretavimas, lyginimas, vertinimas). Mokiniais suteikiama galimybių tobulinti kūrybinio rašymo gebėjimus. Kuriami pasirinktų žanrų tekstai, transformuojamas meninis tekstas (pvz., parodija, stilizacija). Mokiniai sudaro aplankus (pvz., savo rašto darbų, teminių arba probleminių savo ar (ir) kitų darbų rinkinių ir pan.). Mokiniai kuria vientisos struktūros tekstus, susiedami visas struktūrinės dalis. Aptariami pastraipų ypatumai, priklausantys nuo teksto žanro ir pastraipos vietos tekste. Siekiama teksto vientisumo temos, problemos ir pagrindinės minties atžvilgiu. Daug dėmesio skiriama teksto stiliaus vientisumui, teksto rišlumui, mokomasi tinkamai naudoti siejimo priemonės. Mokomasi tinkamai pateikti nuorodas (pvz., išnašas, nuorodų sąrašus).

35.1.4. Kalbos pažinimas.

35.1.4.1. Kalbos normų kartojimas ir įtvirtinimas. Pagal poreikį pakartojamos ir įtvirtinamos taisyklingos rašytinės ir sakytinės kalbos normos, jos taikomos kalbant ir rašant; tikslinama, gryninama ir turtinama kalbinė raiška.

35.1.4.2. Teksto stilius ir logika. Kartojama ir gilinamas supratimas apie bendruosius stiliaus reikalavimus, mokomasi jų laikytis sakomuose ir rašomuose pasirinkto žanro ir stiliaus tekstuose. Gilinamas supratimas apie prasminį teksto vientisumą. Tinkamai plėtojama tema: aprašomasis, aiškinamasis, argumentuojamasis temos plėtojimas tekste. Mokomasi suprasti ir atskleisti teksto sąsajas su temos pavadinimu, išlaikyti ir plėtoti teksto pagrindinę mintį. Gilinamas supratimas, kaip pasirinkti tinkamą kalbinę raišką sakomam ir rašomam pasirinkto žanro ir stiliaus tekstui. Remiantis grožiniais ir negrožiniais tekstais, analizuojama pasirinkto teksto kompozicija (linijinė, koncentrinė). Aptariami negrožinių ir grožinių tekstų komponavimo principai (analogija, kontrastas, paralelizmas). Atsižvelgiant į teksto žanrą ir stilių, mokomasi tikslingai ir tinkamai vartoti lyginimą, metaforą, metonimiją, hiperbolę, litotę. Mokomasi atpažinti paradoksą. Analizuojami lietuviški tekstai kalbinės raiškos aspektu: susipažįstama, kaip tinkamai parinkta kalbinė raiška atskleidžia turinį, svarstoma, ar teksto kalbinė raiška tinkamai atskleidžia turinį, atitinka žanro ir stiliaus reikalavimus. Analizuojamas mokslinis tekstas, jo leksika ir sintaksinės konstrukcijos. Mokomasi skirti citavimą ir perfrazavimą. Cituojama ir perfrazuojama, pagrindžiant teiginius, mokomasi sieti citatą su tekstu.

35.2. Išplėstinis kursas.

35.2.1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika.

35.2.1.1. Sakytinių tekstų klausymas, nagrinėjimas ir vertinimas. Klausomi, analizuojami ir vertinami įvairių rūšių sakytiniai tekstai ir jų kontekstai. Mokomasi palyginti panašių ar skirtingų žanrų sakytinius tekstus kalbos, struktūros ir stilistikos požiūriu, aiškinamasi, kaip tekstas atitinka tam tikro žanro (pvz., tyrimo pristatymo, sveikinimo kalbos, valstybinės šventės proginės kalbos, agitacinės kalbos, reklamos) įprastus bruožus arba jiems prieštarauja. Analizuojama ir vertinama, kaip panašios temos, idėjos, sąvokos traktuojamos skirtinguose tekstuose. Mokomasi įžvelgti kalbėtojų naudojamus būdus ir priemones, sakant skirtingų žanrų tekstus. Mokomasi užginčyti, parodijuoti tam tikrus žanrų bruožus. Nagrinėjama, kaip, bėgant laikui ir kintant kultūros

kontekstams, keičiamos yra pritaikomos žanrų ypatybės. Aptariama, kaip nuo žanro priklauso klausytojų lūkesčiai ir koks galimas poveikis, kai tie lūkesčiai yra patenkinami arba nepatenkinami. Analizuojami būdai, kuriais kuriami prasmės atspalviai. Mokomasi vertinti skirtingus požiūrius ir vertybes, analizuojant turinio, tikslo ir raiškos pasirinkimą, kitų požiūrių ir (ar) interpretacijų naudojimą savo argumentams pagrįsti (pvz., svarbiuose straipsniuose, pranešimuose apie aktualius įvykius). Nagrinėjamas empatiją ar priešišumą sukeliančių raiškos priemonių pasirinkimas (pvz., vaizdo ir teksto sugretinimas). Mokomasi apmąstyti savo ir kitų tekstus, siekiant įvertinti, kaip skirtingi tekstai skirtingai reprezentuoja panašias idėjas, kaip keičiasi prasmė, kai tekstai paverčiami kito žanro ar medijų tekstais, mokomasi kvestionuoti tekstų požiūrius ir vertybes.

35.2.1.2. Sakytinių tekstų kūrimas. Kuriami įvairių rūšių sakytiniai tekstai. Plėtojami tekstų pritaikymo įvairiems tikslams, kontekstams ir adresatams gebėjimai. Mokomasi pasirinkti tinkamą žanrą. Daugiau dėmesio skiriama individualumo raiškai (stilius, išsakomi požiūriai, niuansuota kalba). Mokomasi pasirinkti tokį bendravimo būdą, kuris geriausiai atspindėtų kalbėtojo individualias savybes, požiūrį, vertybes. Laikomasi viešojo bendravimo etikos. Mokomasi pateikti įrodymais pagrįstus argumentus, interpretuoti įrodymus, nuomones, vaizdinę medžiagą, klausimus, apibendrinti idėjas ir požiūrius. Mokomasi susieti tezė ir ją pagrindžiančias mintis. Organizuojamos veiklos, skatinančios mokinių kūrybiškumą; pavyzdžiui, siekiant tam tikrų efektų, eksperimentuojama su konkrečių žanrų tekstų struktūra ir raiškos priemonėmis, mokomasi remtis planavimo, pasirengimo ir kalbėjimo strategijomis. Atsižvelgiant į kalbinę aplinką, plėtojami ir gilinami gebėjimai kalbėti taisyklingai, plečiamas žodynas. Mokomasi tinkamai naudotis citatomis ir nuorodomis. Plėtojami ir gilinami aktyvaus dalyvavimo diskusijose, debatuose gebėjimai (kalbėjimo ir klausymo). Mokomasi pradėti, plėtoti ir apibendrinti pokalbį, tinkamai reikšti argumentuotą pritarimą arba prieštaravimą ir kritiką. Toliau plėtojami ir gilinami viešojo kalbėjimo gebėjimai. Planuojamos, rengiamos ir sakomos viešosios kalbos, daromi informaciniai pranešimai apie savo individualiai ar grupėje atliktus tyrimus, laidas, renginius, knygas ir kt. Mokomasi laikytis minčių dėstymo logikos, pasirinktų kalbos kompozicijos principų. Mokomasi tinkamai ir tikslingai pasirinkti ir naudotis planavimo, pasirengimo ir kalbėjimo strategijomis. Kuriami įprasti ir skaitmeniniai sakytiniai tekstai (pvz., rengiamas garso ar vaizdo įrašas, kuriamos ir transliuojamos tinklalaidės).

35.2.2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

35.2.2.1. Skaitymo tikslai. Įvairiais būdais (įprastu tempu, greitai arba lėtai, atidžiai, nuosekliai ir nenuosekliai), atsižvelgiant į teksto tikslą ir pobūdį, skaitomi ir analizuojami visų literatūros rūšių įvairių žanrų grožiniai bei negrožiniai ir įvairių medijų kūriniai (ištraukos). Ugdomas autentiškas asmeninis santykis su skaitomu kūriniu, jis analizuojamas ir vertinamas platesniame istoriniame ir kultūriniame kontekste, lyginamas su kitais skaitytais literatūros ar medijų kūrinių. Ugdomas estetiškas skonis, kritinis mąstymas.

35.2.2.2. Skaitymo strategijos. Taikomos skaitymo strategijos, padedančios suprasti grožinius ir negrožinius, medijų kūrinius, juos analizuoti, interpretuoti, lyginti; planuoti skaitymo veiklą.

35.2.2.3. Tekstų atranka. Skaitomi meniškai ir kultūriškai vertingi Programoje nurodyti privalomi, rekomenduojami ir laisvai pasirenkami XVIII–XX a. visų literatūros rūšių ir įvairių žanrų lietuvių, pasaulio ir Lietuvos kitakalbės literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai. Programoje nurodytų ir rekomenduojamų grožinių kūrinių sąrašas sudarytas laikantis trijų pamatinių principų – chronologinio, žanrinio ir estetinio – dermės. Nurodyti privalomi ir rekomenduojami kūriniai yra reprezentatyvūs kultūros epochos pavyzdžiai, o juos skaitant ir analizuojant siekiama mokinius supažindinti su kultūros, literatūros, žanrų raida, aptarti kūrinių atveriamus kultūrinį, istorinį, socialinį ir kitus kontekstus. Programoje rekomenduojami pasirinkti kūriniai gali būti keičiami kitais to paties autoriaus ar to paties laikotarpio kūrinių. Laisvai renkant kūrinius rekomenduojama laikytis ne tik chronologinio ir žanrinio, bet ir estetinio kriterijaus. Siekiant mokinius supažindinti ir su sava, ir su kitų šalių literatūros tradicija, Programoje nurodyti privalomi ir rekomenduojami lietuvių, Lietuvos kitakalbės ir pasaulio literatūros kūriniai. Remiamasi nuostata, kad pasaulio literatūros kūriniai gali būti analizuojami ir interpretuojami kaip atskiros kūrybinės visumos arba pasirinktu aspektu (epochos, krypties, srovės, istorinio konteksto, teminiu, raiškos ar kt.) siejami su lietuvių ar Lietuvos kitakalbės literatūros kūrinių. Savarankiškai skaitomi didesnės apimties lietuvių ir pasaulio

literatūros grožiniai ir negrožiniai kūriniai savo malonumui, kultūriniam išprusimui; kūriniai analizuojami, interpretuojami, vertinami pasirinktais aspektais, įvairiais būdais dalijamasi savo skaitymo patirtimi su kitais, atskleidžiamos sąsajos su klaseje nagrinėjamais kūriniais.

35.2.2.4. Skaitinių sąrašas. XX a. vidurio katastrofų literatūra: B. Krivickas, pasirinkti eilėraščiai arba V. Mačernis, „Vizijos“, „Metai“ (pasirinkti eilėraščiai) arba S. Nėris, pasirinkti eilėraščiai iš rinkinio „Prie didelio kelio“ (bent vienas pasirinktas autorius iš nurodytųjų); B. Sruoga, „Dievų miškas“. XX a. vidurio katastrofų refleksija pasaulio ir Lietuvos kitakalbėje literatūroje (bent vienas pasirinktas autorius): A. Achmatova, „Requiem“; S. Aleksijevič, „Karo veidas nemoteriškas“; P. Levis, „Jei tai žmogus“; Dž. Orvelas (G. Orwell), „1984-ieji“; A. Solženicynas, „Gulago archipelagas“ (ištraukos); A. Suckeveris (A. Suckever), „Žaliasis akvariumas“; K. Vonegutas (K. Vonnegut), „Skerdykla Nr. 5“; V. G. Zėbaldas (W. G. Sebald), „Austerlicas“; ar kitas pasirinktas kūrinys (kūriniai). Modernizmas. XX a. antroji pusė; A. Škėma, „Balta drobulė“. XX a. antrosios pusės lietuvių proza (bent vienas pasirinktas autorius): J. Aputis, pasirinkti apsakymai; R. Granauskas, „Jaučio aukojimas“ arba pasirinkti apsakymai; M. Katiliškis, „Miškais ateina ruduo“; T. S. Kondrotas, pasirinkti apsakymai; I. Meras, „Lygiosios trunka akimirka“; B. Pūkelevičiūtė, „Aštuoni lapai“; B. Radzevičius, pasirinkti apsakymai; S. Šaltenis, pasirinkti apsakymai; B. Vilimaitė, pasirinkti apsakymai; ar kitas pasirinktas kūrinys (kūriniai). XX a. antrosios pusės lietuvių poezija (bent vienas pasirinktas autorius): K. Bradūno, J. Degutytės, S. Gedos, A. Mackaus, Just. Marcinkevičiaus, M. Martinaičio, N. Miliauskaitės, A. Nykos-Niliūno, Liūnės Sutemos, J. Vaičiūnaitės, T. Venclovos ar kitų poetų pasirinkti eilėraščiai. XX a. antrosios pusės lietuvių drama (bent vienas pasirinktas autorius): Just. Marcinkevičius, „Mažvydas“; K. Ostrauskas, „Gyveno kartą senelis ir senelė“; A. Škėma, „Ataraxia“; ar kitas pasirinktas kūrinys. XX a. antrosios pusės modernizmas ir postmodernizmas pasaulio ir Lietuvos kitakalbėje literatūroje (bent vienas pasirinktas autorius): M. Atvud (M. Atwood), „Oriksė ir Griežlys“; S. Beketas (S. Beckett), „Belaukiant Godo“; Ch. L. Borchesas (J. L. Borges), „Smėlio knyga“; J. Brodskis, pasirinkti eilėraščiai; U. Ekas (U. Eco), „Rožės vardas“; Dž. Faulzas (J. Fowles), „Prancūzų leitenanto moteris“; G. Grasas (G. Grass), „Skardinis būgnelis“; B. Hrabalas (B. Hrabal), pasirinkti apsakymai arba apysaka; K. Išiguras (K. Ishiguro), „Neleisk man išeiti“; M. Kundera (M. Kundera), „Nepakeliama būties lengvybė“; G. Garsija Markesas (G. García Márquez), „Šimtas metų vienvėsis“; Č. Milošas (Cz. Miłosz), pasirinkti eilėraščiai ir esė; K. Skujeniekas (K. Skujenieks), pasirinkti eilėraščiai; V. Šymborska (W. Szymborska), pasirinkti eilėraščiai; O. Tokarčuk (Tokarczuk), „Varyk savo arklą per mirusiųjų kaulus“; S. Žadanas (S. Żadan), eilėraščiai arba „Internatas“ ar kitas šių ar kitų autorių pasirinktas kūrinys (kūriniai). Šiuolaikinė lietuvių literatūra (nuo 1988 m.): šiuolaikinė lietuvių proza (bent vienas pasirinktas autorius): R. Gavelis, „Jauno žmogaus memuarai“; L. Gutauskas, „Vilko dantų karoliai“; J. Ivanauskaitė, „Kaip užsiauginti baimę“ (pasirinkti apsakymai); D. Kalinauskaitė, „Niekada nežinau“ (pasirinkti apsakymai); R. Kmita, „Pietinia kronikas“; J. Kunčinas, „Tūla“; V. Papievis, „Eiti“; K. Sabaliauskaitė, „Silva rerum“; A. Šlepikas, „Mano vardas – Marytė“ ar kitas šių ar kitų autorių kūrinys (kūriniai). Šiuolaikinė lietuvių poezija (bent vienas pasirinktas autorius): D. Čepauskaitė, G. Grajausko, A. A. Jonyno, D. Kajoko, G. Kazlauskaitės, A. Marčėno, G. Norvilo, R. Stankevičiaus, S. Parulskio ar kitų autorių pasirinkti eilėraščiai. Šiuolaikinė lietuvių drama (bent vienas pasirinktas autorius): L. S. Černiauskaitė, „Liučė čiuožia“; G. Grajauskas, „Mergaitė, kurios bijojo Dievas“; M. Ivaškevičius, „Madagaskaras“ arba „Išvaymas“ ar kitas šių ar kitų autorių kūrinys. Šiuolaikinė lietuvių esė (bent vienas pasirinktas autorius): L. Donskio, K. Navako, M. Martinaičio, S. Parulskio, P. Pukytės, G. Radvilavičiūtės, J. Sasnausko, D. Staponkutės, T. Venclovos ar kitų autorių pasirinktos esė.

35.2.2.5. Konteksto pažinimas. Susipažįstama su kultūros epochų, literatūros krypčių ir srovių istoriniu bei kultūriniu kontekstu, šiuolaikinės kultūros kontekstais. Mokomasi išryškinti savitus laikotarpio bruožus, temines ir stilistines dominantes nagrinėjamuose kūrinuose.

35.2.2.6. Grožinės literatūros skaitymas, supratimas, analizė ir interpretavimas. Programoje nurodyti privalomi, rekomenduojami ir laisvai pasirenkami XVIII–XXI a. lietuvių ir pasaulio literatūros kūriniai (ištraukos) skaitomi, analizuojami ir interpretuojami struktūros, turinio, raiškos, žanro, idėjų ir konteksto (biografinio, kultūros, istorinio, socialinio) aspektu. Pabrėžiama

autonomiškos interpretacijos nuostata: analizuojant ir interpretuojant kūrinius mokiniai skatinami pasirinkti nagrinėjimo aspektus, savarankiškai kelti problemas, diskutuoti su kūriniu susijusiais klausimais; kūrinius vertinti, įvairiais aspektais lyginti juos tarpusavyje; pasitelkus skaitymo patirtis, ugdyti kūrybiškumą. Kūriniai gali būti analizuojami ir interpretuojami įvairiais pjūviais bei pasirinktais metodais (biografiniu, imanentiniu, sociokultūriniu, lyginamuoju ir kt.). Išryškinama teksto atidžiojo skaitymo nuostata, pagrįsta galimybe įsigilinti į skaitomus kūrinius (ištraukas). Ugdomas gebėjimas atidžiai skaityti nagrinėjamus tekstus, juos analizuoti ir interpretuoti argumentuotai, rišliai, adekvačiai taikant literatūros teorijos ir literatūros istorijos sąvokas; nagrinėjant ištraukas mokomasi remtis kūrinio visuma. Ugdomas supratimas apie kūrinio interpretacijų įvairovę. Skirtingų laikotarpių kūriniai lyginami išryškinant jų panašumus ir (ar) skirtumus. Įvairių epochų kūriniai lyginami su šiuolaikiniais literatūros ir kitų medijų kūriniais teminiu, probleminiu, stilistiniu ir kitais aspektais, įžvelgiant jų tarpusavio sąsajas ar skirtis. Mokomasi atpažinti ir įvardyti skaitomų kūrinių žanrines ypatybes, idėjinę ir meninę raišką, jų tarpusavio sąryšį, analizei tinkamai panaudoti kultūrinio konteksto žinias. Remiantis kūrinio visuma ir kontekstais (biografiniu, kultūros, istoriniu, socialiniu), nagrinėjama prozos ar dramos kūrinio struktūra, temos, problemos, idėjos, veikėjų charakteriai, poelgiai, vertybės, veiksmas, erdvė, laikas, raiška; prozos kūrinio pasakojimo perspektyva, pasakotojo tipai. Remiantis kontekstais (biografiniu, kultūros, istoriniu, socialiniu), nagrinėjama poezijos kūrinio struktūra, lyrinis subjektas, vyksmas, erdvė, laikas, temos, retorinės figūros, eilėraščio tipas, eilėdara. Grožinės literatūros kūriniai vertinami turinio, vertybiniu, raiškos ir kitais aspektais, argumentuotai ir etiškai polemizuojant, dalyvaujant diskusijoje. Mokomasi atpažinti ir interpretuoti perkeltines kūrinio reikšmes, intertekstines citatas bei nuorodas. Mokomasi atpažinti ir įvardyti patiriamą skaitomų kūrinių ar jų ištraukų etinį, estetinį, emocinį poveikį sau kaip skaitytojui, pagrįsti kūrinio aktualumą ir meninę vertę, remiantis kultūrine bei socialine patirtimi ir literatūros istorijos žiniomis. Aptariant kūrinius, ugdomas gebėjimas tinkamai vartoti literatūros teorijos ir literatūros istorijos sąvokas: modernizmas, egzistencializmas, katastrofizmas, postmodernizmas; apysaka, apsakymas, baladė, drama, eilėraštis, epas, esė, komedija, lyrika, mitas, novelė, odė, poema, poezija, proza, romanas, romansas, satyra, sonetas, tragedija, tragikomedija, žanras; atomazga, autorius, fabula, dialogas, eilėdara, hegzametas, intertekstas, intriga, įvaizdis (vaizdinys), konfliktas, kontekstas, kulminacija, lyrinis subjektas, monologas, motyvas, pasakojimas, pasakotojas, personažas (veikėjas), problema, rimas, ritmas, sąmonės srautas, siužetas, stilius, strofa, struktūra, tekstas, tema, užuomazga, veiksmas, verlibras, vidinis monologas, vyksmas; alegorija, aliteracija, aliuzija, antitezė, antonimas, asonansas, epitetas, ezopinė kalba, groteskas, hiperbolė, ironija, kartojimas, litotė, metafora, metonimija, palyginimas, paradoksas, paralelizmas, parodija, personifikacija, retorinis sušukimas, retorinis klausimas, sarkazmas, simbolis, sinonimas, stilizacija.

35.2.2.7. Negrožinės literatūros ir įvairių medijų kūrinių skaitymas, supratimas ir analizė. Skaitomi ir analizuojami įvairių žanrų negrožiniai literatūros (dokumentinės, istorinės), publicistikos, literatūros, meno kritikos (skelbiamos kultūrinėje spaudoje ir kituose šaltiniuose) ir įvairių medijų kūriniai, egodokumentika, multimodalūs tekstai, aiškinantis jiems būdingus požymius (autorinė intencija, tikslas, funkcija, adresatas, struktūra, turinys, raiška, stilius ir kt.), taip pat siejant su istoriniu, socialiniu, kultūriniu kontekstu. Skaitant grožinę literatūrą, aptariami, analizuojami ir lyginami ir kitų medijų tekstai: ekranizacijos, inscenizacijos, socialinė reklama ir kt. Negrožinės literatūros ir įvairių medijų tekstai vertinami meniškumo, etikos, pagrįstumo ar kitais aspektais, mokantis kultūringai išsakyti savo požiūrį, polemizuoti, dalyvauti diskusijoje.

35.2.2.8. Informacijos atranka ir vertinimas. Informacijos ieškoma pasitelkiant esamus literatūros mokslo ir sklaidos šaltinius (žinytus, literatūros mokymui(si) ir sklaidai skirtas duomenų bazines, kultūros portalus). Mokomasi atsirinkti, lyginti ir kritiškai vertinti (šaltinių patikimumo ir informacinės vertės aspektu) reikiamą informaciją ir, ja remiantis, formuoti savą argumentuotą požiūrį.

35.2.3. Rašymas ir teksto kūrimas.

35.2.3.1. Rašymo tikslai, adresatai ir komunikavimo situacijos. Aptariama rašymo funkcijų kaita, susijusi su naujų technologijų teikiama galimybėmis ir kylančiomis problemomis,

nagrinėjami atsakomybės už paskelbtą informaciją klausimai. Mokiniai rašo, siekdami įvairių tikslų: informuoti, išsiaiškinti ir paaiškinti, įtikinti, įrodyti, paskatinti veikti, sužadinti emocijas, taip pat siekdami saviraiškos. Rašoma įvairaus amžiaus ir patirties adresatams, visuomenei, atsižvelgiant į tikslą ir komunikavimo situaciją. Eksperimentuojama su tekstų žanrais, pritaikant juos įvairiems tikslams, situacijoms ir adresatams.

35.2.3.2. Rašymo veiklos pobūdis. Mokiniai rašo apie įvairius aktualius dalykus: visuomenės gyvenimą, kultūrą, grožinę literatūrą, įvairaus pobūdžio negrožinius tekstus, vertybes, kitų dalykų pamokose nagrinėjamus dalykus. Dalykinis rašymas grindžiamas įvairių šaltinių studijavimu ir kritišku jų vertinimu. Rašymas siejamas su sakytinių ir rašytinių tekstų supratimo veiklomis. Eksperimentuojama su įvairių žanrų tekstų struktūra ir kalbos ypatybėmis, siekiant tam tikrų rezultatų (poveikio, efekto, įspūdžio ar kt.). Tobulinami teksto kūrimo, laikantis rašymo eigos, gebėjimai. Tobulinami gebėjimai vertinti savo ir kitų sukurtus tekstus. Aptariamos rašytinio ir skaitmeninio teksto ypatybės. Mokomasi kurti ir pateikti tekstus, kūrybiškai ir atsakingai naudojantis skaitmeninėmis technologijomis. Mokomasi taikyti asmeniškai tinkamiausias planavimo, rašymo ir redagavimo strategijas. Mokiniai mokosi reflektuoti savo rašymą, aptardami, kurios iš įvairių strategijų buvo naudingiausios įvairiuose rašymo etapuose. Kuriant tekstus, mokomasi kūrybiškai pritaikyti gebėjimus, įgytus atliekant kitų kalbinės veiklos rūšių veiklas.

35.2.3.3. Teksto pobūdis, žanrai ir struktūra. Kuriami įvairūs tekstai: pasakojimas, aprašymas, aiškinimas, argumentavimas. Atsižvelgiant į rašymo tikslą, adresatą ir situaciją, siekiama tikslingai pasirinkti teksto žanrą. Mokomasi palyginti ir įvertinti įvairių žanrų tekstų struktūros ir kalbos ypatumų poveikį skaitytojui. Kuriami įvairių žanrų tekstai: publicistiniai (kritinis, polemisis straipsnis, esė, recenzija, memuarai); moksliniai (pranešimas, mokslinis straipsnis); praktiniai (gyvenimo aprašymas, motyvacinis laiškas). Kuriami tekstai, susiję su grožinės literatūros ir kultūros tekstais (analizė, interpretavimas, lyginimas, vertinimas). Mokiniais suteikiama galimybių tobulinti kūrybinio rašymo gebėjimus. Kuriami pasirinktų žanrų tekstai, laidos, tinklaraščiai, elektroninės knygos, filmai, transformuojamas meninis tekstas (pvz., parodija, stilizacija). Pasirinktinai kuriami žiniasklaidos tekstai: vertinamieji (komentarai, skaitytojo laiškas), analitiniai (straipsnis, recenzija), vizuali, garsinė ar spausdinta reklama. Mokiniai sudaro aplankus (pvz., savo rašto darbų, teminių arba probleminių savo ar (ir) kitų darbų rinkinių ir pan.). Mokiniai kuria vientisos struktūros tekstus, susiedami visas struktūrines dalis. Aptariami pastraipų ypatumai, priklausantys nuo teksto žanro ir pastraipos vietos tekste. Siekiama teksto vientisumo temos, problemos ir pagrindinės minties atžvilgiu. Daug dėmesio skiriama teksto stiliaus vientisumui, teksto rišlumui, mokomasi tinkamai naudoti siejimo priemones. Mokomasi tinkamai pateikti nuorodas (pvz., išnašas, nuorodų sąrašus).

35.2.4. Kalbos pažinimas.

35.2.4.1. Kalbos normų kartojimas ir įtvirtinimas. Pagal poreikį pakartojamos ir įtvirtinamos taisyklingos rašytinės ir sakytinės kalbos normos, jos taikomos kalbant ir rašant; tikslinama, gryninama ir turtinama kalbinė raiška.

35.2.4.2. Teksto stilius ir logika. Kartojama ir gilinamas supratimas apie bendrųjų stiliaus reikalavimus, mokomasi jų laikytis sakomuose ir rašomuose pasirinkto žanro ir stiliaus tekstuose. Gilinamas supratimas apie prasminį teksto vientisumą. Tinkamai plėtojama tema: aprašomasis, aiškinamasis, argumentuojamasis temos plėtojimas tekste. Mokomasi suprasti ir atskleisti teksto sąsajas su temos pavadinimu, išlaikyti ir plėtoti teksto pagrindinę mintį. Gilinamas supratimas, kaip pasirinkti tinkamą kalbinę raišką sakomam ir rašomam pasirinkto žanro ir stiliaus tekstui. Remiantis grožiniais ir negrožiniais tekstais, analizuojama pasirinkto teksto kompozicija (linijinė, daugiaplanė, koncentrinė, rėminė, grandininė). Aptariami negrožinių ir grožinių tekstų komponavimo principai (analogija, kontrastas, paralelizmas). Mokomasi derinti formaliąją teksto struktūrą su logine teksto struktūra. Atsižvelgiant į teksto žanrą ir stilių, mokomasi tikslingai ir tinkamai vartoti lyginimą, metaforą, metonimiją, hiperbolę, litotę. Mokomasi atpažinti ir kurti paradoksą. Analizuojami originalūs lietuviški ir verstiniai tekstai kalbinės raiškos aspektu: susipažįstama, kaip tinkamai parinkta kalbinė raiška atskleidžia turinį, svarstoma, ar verstinio teksto kalbinė raiška tinkamai atskleidžia turinį, atitinka žanro ir stiliaus reikalavimus. Analizuojamas mokslinis tekstas, jo leksika ir sintaksinės konstrukcijos. Mokomasi skirti citavimą ir perfrazavimą. Cituojama ir perfrazuojama,

pagrindžiant teiginius, mokomasi sieti citatą su tekstu.

VI SKYRIUS

MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS

36. Vertinimas ugdymo procese. Mokinių lietuvių kalbos ir literatūros mokymosi pasiekimų vertinimas suprantamas kaip pagalba mokiniui sėkmingai mokytis, tobulėti ir bręsti. Vertinimas yra priemonė kaupti ir panaudoti informaciją apie mokinio mokymosi patirtį – pasiekimus, daromą pažangą. Remiantis vertinimo rezultatais, numatoma mokymosi perspektyva, individualizuojamas ugdymo procesas. Vertinant reikia apmąstyti ne vien ugdymo tikslus ir principus, turinį ir metodus, bet ir poveikį mokinio motyvacijai bei savigarbai. Mokinys neturi bijoti klausti, klysti, turėti kitokią nuomonę negu dauguma.

36.1. Formuojamasis vertinimas. Mokiniui naudingiausias visą mokymosi laikotarpį vyraujantis formuojamasis (ugdomasis) vertinimas. Šio vertinimo paskirtis – padėti mokiniui mokytis, tapti sąmoningu ir savarankišku besimokančiuoju, suteikiant konstruktyvią grįžtamąją informaciją. Formuojamasis vertinimas yra nuolatinis informacijos apie mokinio žinias, supratimą, gebėjimus, nuostatas rinkimas ir analizavimas, tos informacijos panaudojimas, planuojant, koreguojant numatytas mokymosi veiklas, grįžtamosios informacijos mokiniui mokymosi proceso metu teikimas, mokinio įsivertinimo ir mokinių vienas kito vertinimo gebėjimų ugdymas. Formuojamasis vertinimas sukuria prielaidas mokiniui pasitikėti mokytoju, geranoriškai bendradarbiauti, įveikiant mokymosi sunkumus. Mokytojas aiškina, pataria, pozityviai komentuoja mokinio veiklą.

36.2. Apibendrinamasis vertinimas. Apibendrinamasis vertinimas taikomas tada, kai norima įvertinti mokinių gebėjimus ir įsitikinti, kurie susiformavę, kurie nepakankamai susiformavę, kurie visiškai nesusiformavę. Dažniausiai jis atliekamas tam tikro mokymosi laikotarpio (temos, trimestro, pusmečio, metų) pabaigoje ir padeda mokytojui nustatyti mokymosi stipriąsias puses ir mokymosi spragas, kad būtų galima suteikti mokiniui reikiamą pagalbą ir numatyti tolesnius mokymosi žingsnius. Pasiekimų vertinimas turi būti nukreiptas į mokymosi rezultatų gerinimą ir asmeninės pažangos siekimą, o ne į mokinio klaidų akcentavimą.

36.3. Vertinimo planavimas. Svarbu, kad diagnostinis ir apibendrinamasis vertinimas būtų planuojamas kartu su ugdymo procesu; planuojant vertinimą, būtų remiamasi ugdymo programų reikalavimais, išsikeltais tikslais, Mokytojas pirmiausia turi atsižvelgti į vertinimo tikslą, parinkti tinkamus, vertinimo tikslus atitinkančius vertinimo būdus, numatyti užduoties apimtį, laiką, vertinimo kriterijus, vertinimo informacijos pateikimo mokiniams formą.

36.4. Mokinių vaidmuo. Į pasiekimų vertinimo procesą nuo pat mokymosi pradžios turi būti įtraukti ir mokiniai: mokytojas iš anksto supažindina mokinius su pamokos ir ilgalaikiais ugdymosi tikslais, aptaria numatomus pasiekti per tam tikrą laikotarpį (pamoką ar pusmetį) mokymosi rezultatus ir susitaria dėl vertinimo kriterijų. Labai svarbu, kad prieš pradėdami darbą mokiniai kartu su mokytoju aptartų vertinimo kriterijus, mokytųsi juos taikyti, įsivertindami savo darbą ir vertindami kito darbą. Taip mokiniai mokosi adekvačiai ir kritiškai vertinti savo žinias, pasiekimus bei kūrybinę veiklą; jautriai ir taktiškai, geranoriškai ir etiškai vertinti savo bendraklasių.

36.5. Mokinio kalbiniam ir literatūriniam ugdymui vienodai svarbūs tiek objektyviai įvertinami gebėjimai (išreiškiami tam tikrais statistiniais parametrais), tiek subjektyvi mokinio, bendraklasių ir mokytojo nuomonė. Tai skatina mokytis diskutuojant, vertinti bendradarbiaujant, padeda pastebėti, kaip mokinys reiškia įspūdžius, emocijas, atskleidžia individualų savo santykį su kūrinio ar žodžio arba raštu kuriamu tekstu.

36.6. Vertinama ir skatinama įsivertinti visų lietuvių kalbos ir literatūros sričių gebėjimus: kaip mokinys išmoko klausytis kitų, kaip pats geba kalbėti ir kalbėtis, kaip skaito ir supranta skaitomus tekstus, kaip geba pats rašyti ir kurti tekstus, kiek suvokia kalbą kaip socialinį reiškinį, pažįsta lietuvių kalbos sandarą. Siūloma fiksuoti dienyne, kad ne mažiau kaip 25 proc. galutinio įvertinimo sudaro vertinimas už mokinio atliktas kalbėjimo ir klausymo užduotis, ne mažiau kaip 25 proc. – už skaitymo ir teksto suvokimo užduotis, ne mažiau kaip 25 proc. – už rašymo ir teksto

kūrimo užduotis ir ne mažiau kaip 25 proc. – už kalbos pažinimo užduotis, kurios atliekamos pagal bendrosiose programose apibrėžtus pasiekimų reikalavimus ir rekomendacijas. Užduotys gali būti integruotos (pvz., rašybą ir skyrybą vertiname rašinyje, kalbėjimą pranešime apie rašytoją ar kūrinį ir pan.).

37. Programoje pateikiami keturių lygių pasiekimų aprašai: slenkstinis (1), patenkinamas (2), pagrindinis (3), aukštesnysis (4). Jie turėtų padėti mokytojų stebėti, apibendrinti, fiksuoti individualius mokinių pasiekimus ir diferencijuoti užduotis, skatinti mokinius siekti aukštesnių pasiekimų, padėti ji(si)vertinti mokymosi pasiekimus ir daromą pažangą. Pasiekimų lygių aprašai skirti ne vien mokytojų vertinti, bet ir patiems mokiniams įsivertinti. Pasiekimų lygiai taikomi vertinant tam tikro laikotarpio mokinių pasiekimus, o ne pavienius, fragmentinius mokinių darbus.

37.1. Pradiniame ugdyme mokinių pasiekimai nevertinami pažymiais (balais) ar jų pakaitalais (raidėmis, ženklais, simboliais, procentais ir pan.) ir viešai tarpusavyje nelyginami. Mokinių pasiekimai įvertinami pasiekimų lygiais mokymosi laikotarpio (trimestro, pusmečio ar pan.) pabaigoje, apžvelgus visą laikotarpį ir įvertinus nueitą etapą. Per visą mokymosi laikotarpį vyrauja ugdomasis (formuojamasis) vertinimas, kurio esmė – padėti mokiniui įsivertinti savo pasiekimus, tobulėti, siekti aukštesnių pasiekimų, tapti savarankišku ir atsakingu už mokymosi rezultatus, pasirinkti tinkamiausius veiklos būdus, spręsti kilusias problemas, reflektuoti mokymosi rezultatus. Apibendrinamasis vertinimas atliekamas mokymosi laikotarpio pabaigoje. Remiantis jo rezultatais, per visą laikotarpį mokinių pasiekimai įvertinami lygiais. Pasiekimų vertinimas nukreiptas į mokymosi rezultatų gerinimą ir asmeninės pažangos siekimą, o ne mokinio klaidų ar nesėkmių akcentavimą. Vertinamas ne tik galutinis mokymosi rezultatas, bet ir mokymosi procesas. Tokia vertinimo nuostata skatina mokinio saviugdą ir mokymosi motyvą, padeda augti jo savimonei ir savivertei, leidžia patirti mokymosi sėkmę.

37.2. Pagrindiniame ir viduriniame ugdyme, kai mokinių pasiekimai vertinami pažymiais, jie siejami su pasiekimų lygiais: slenkstinis (I) lygis – 4, patenkinamas (II) lygis – 5–6, pagrindinis (III) lygis – 7–8, aukštesnysis (IV) lygis – 9–10.

38. Aprašant pasiekimų lygių požymius, naudojamos šios mokinių pasiekimų lygius rodančios skalės:

38.1. kognityvinių gebėjimų kokybės:

38.1.1. įvardija (atpažįsta, randa) – mokinys atlieka informacijos atkūrimo, identifikavimo, radimo užduotis;

38.1.2. aptaria (apibūdina) – mokinys nusako objekto ar reiškinių esminius bruožus, savybes, požymius, sąsajas su kitais objektais ar reiškiniais;

38.1.3. apibendrina – mokinys padaro išvadą, remdamasis tektais, kontekstais, pagrįstais duomenimis, faktais;

38.1.4. analizuoja – mokinys randa reikiamus požymius, savybes, charakteristikas ar parametrus, skaido į dalis, apmąsto, svarsto, kaip kuriama prasmė;

38.1.5. interpretuoja – mokinys komentuoja dalyko (teksto, sąvokos, teorijos, meno kūrinio) prasmę, atskleidžia savitą literatūros kūrinio (meninio teksto), spektaklio, filmo, paveikslo ir pan. prasmę;

38.1.6. vertina – mokinys išsako savo nuomonę apie tam tikrą dalyką (kūrinį, faktą, reiškinį ir kt.), aptaria ir kitų nuomones, polemizuoja;

38.1.7. kuria – mokinys kelia idėjas, siūlo problemų sprendimus, kuria sakytinius, rašytinius, multimodaliuosius tekstus, lanksčiai naudodamas kūrybos būdus ir priemones, tobulina, pristato ir dalijasi kūrybos rezultatais;

38.2. metakognityvinių gebėjimų kokybės:

38.2.1. stebi savo kalbinę veiklą – mokinys nurodo, ką ir kaip atliko (klausė, kalbėjo, skaitė, rašė), kas buvo aišku ar neaišku, palygina su ankstesne patirtimi;

38.2.2. apmąsto savo kalbinę veiklą – mokinys argumentuotai aptaria, kas ir kaip jam sekėsi, kokių problemų kilo, ką reikėtų tobulinti;

38.2.3. kelia tikslus – mokinys numato, kaip tobulins savo kalbinius gebėjimus;

38.2.4. planuoja – mokinys susidaro nuoseklų konkrečios kalbinės veiklos (pvz., skaitymo) arba gebėjimo (pvz., aiškinamojo teksto kūrimo) tobulinimo planą;

38.3. savarankiškumo:

38.3.1. padedamas (kai yra suteikiama pagalba) – mokinys atlieka užduotį, dalyvaujant ar procesą moderuojant mokytoji; naudodamasis netiesiogine pagalba (papildomai pateikta medžiaga, pateiktais kriterijais; atsakydamas į nukreipiamuosius klausimus ir pan.);

38.3.2. konsultuodamasis – mokinys atlieka užduotį, tikslingai klausdamas ar prašydamas patarimų, pasitardamas su kitais;

38.3.3. savarankiškai – užduotį atlieka be pagalbos, susidūręs su kliūtimis, randa būdų jas įveikti;

38.4. sistemiškumo:

38.4.1. fragmentiškai (kartais, kai kuriuos) – mokinys žinias ir gebėjimus demonstruoja atsitiktiniais pavieniais atvejais;

38.4.2. iš dalies (dalį) – mokinys žinias ir gebėjimus demonstruoja retai (mažiau negu pusę vertinamų atvejų);

38.4.3. daugeliu atvejų – mokinys žinias ir gebėjimus demonstruoja dažnai (daugiau negu pusę vertinamų atvejų);

38.4.4. sistemiškai (nuosekliai) – mokinys žinias ir gebėjimus demonstruoja pastoviai, nuolat;

38.5. konteksto:

38.5.1. artima (pažįstama aplinka), įprastas (žinomas) kontekstas – mokinys taiko žinias ir gebėjimus, atlikdamas jam gerai žinomos tematikos užduotis, kurios yra analogiškos anksčiau atliktoms užduotims;

38.5.2. naujas kontekstas – mokinys taiko žinias ir gebėjimus, atlikdamas jam mažiau žinomos tematikos užduotis, kurios skiriasi nuo anksčiau atliktų užduočių (kitoks formatas, nežinomas tekstas, kiti kontekstai ir pan.).

39. Išorinis apibendrinamasis vertinimas. Organizuojami šie mokymosi pasiekimų patikrinimai: nacionalinis mokinių pasiekimų patikrinimas (toliau – NMPP), pagrindinio ugdymo mokinių pasiekimų patikrinimas (toliau – PUPP), brandos darbas, tarpiniai patikrinimai, brandos egzaminas.

39.1. NMPP, vykdomo pradinio ugdymo programos baigiamojoje klasėje (4 klasėje), užduoties struktūra:

39.1.1. lietuvių kalbos ir literatūros mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais NMPP užduotyje:

Pasiekimų ir mokymo(si) turinio sritys	Užduoties taškai procentais
Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas	55
Rašymas ir teksto kūrimas	20
Kalbos pažinimas	25
Iš viso taškų procentais	100

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

39.1.2. Užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje užduoties atlikimo sistemoje. Užduotis rengiama remiantis Programos mokymo(si) turiniu 1–4 klasėms ir pasiekimų lygių požymiais, atsižvelgiant į numatytą NMPP vykdymo datą (įtraukiamas tik ugdymo procese nagrinėtas mokymo(si) turinys).

39.2. NMPP, vykdomo pagrindinio ugdymo programos I dalies baigiamojoje klasėje (8 klasėje), užduoties struktūra:

39.2.1. lietuvių kalbos ir literatūros mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais NMPP užduotyje:

Pasiekimų ir mokymo(si) turinio sritys	Užduoties taškai procentais
Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas	50
Rašymas ir teksto kūrimas	25

Pasiekimų ir mokymo(si) turinio sritys	Užduoties taškai procentais
Kalbos pažinimas	25
Iš viso taškų procentais	100

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

39.2.2. užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje užduoties atlikimo sistemoje. Užduotis rengiama remiantis Programos mokymo(si) turiniu 7 ir 8 klasėms ir 7–8 klasių pasiekimų lygių požymiais, atsižvelgiant į numatytą NMPP datą (ugdymo procese nenagrinėtas mokymo(si) turinys neįtraukiamas). Užduotį sudaro pasirenkamojo atsakymo klausimai.

39.3. PUPP, vykdomo pagrindinio ugdymo programos baigiamojoje klasėje (10 klasėje ir II gimnazijos klasėje), užduoties struktūra:

39.3.1. lietuvių kalbos ir literatūros mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais PUPP užduotyje:

Pasiekimų ir mokymo(si) turinio sritys	Užduoties taškai procentais
Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas	25
Kalbos pažinimas ir vartojimas	25
Rašymas ir teksto kūrimas	50
Iš viso taškų procentais	100

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

39.3.2. užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje užduoties atlikimo sistemoje. Užduotis rengiama remiantis Programos 9–10 klasių ir I–II gimnazijos klasių mokymo(si) turiniu ir pasiekimų lygių požymiais, atsižvelgiant į numatytą PUPP datą (ugdymo procese nenagrinėtas mokymo(si) turinys neįtraukiamas). Užduotį sudaro pasirenkamojo atsakymo klausimai ir teksto kūrimas.

39.4. Mokymosi pagal vidurinio ugdymo programą pasiekimai tikrinami brandos darbu, rengiamu III ar (ir) IV gimnazijos klasėse, tarpiniais patikrinimais, brandos egzaminu.

39.5. Pirmojo tarpinio patikrinimo (bendrojo kurso), rengiamo pirmaisiais vidurinio ugdymo programos metais, užduoties struktūra:

39.5.1. lietuvių kalbos ir literatūros mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais pirmojo tarpinio patikrinimo (bendrojo kurso) užduotyje:

Pasiekimų ir mokymo(si) turinio sritys	Užduoties taškai procentais
Kalbėjimas, klausymas ir sąveika	80
Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas	20
Iš viso taškų procentais	100

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

39.5.2. užduotis rengiama centralizuotai, vertina vertinimo komisija. Pateikiamas publicistinis tekstas su keliais nukreipiamaisiais klausimais, užduotimis (pavyzdžiui, pristatyti perskaitytą tekstą, įvertinti teksto autoriaus požiūrį į tekste svarstomą problemą, su juo polemizuoti ir pan.). Diskusija teksto tema ar problema vyksta ne mažiau kaip pusę mokinio kalbėjimui skirtą laiką.

39.6. Antrojo tarpinio patikrinimo (bendrojo kurso), rengiamo antraisiais vidurinio ugdymo programos metais, užduoties struktūra:

39.6.1. lietuvių kalbos ir literatūros mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais antrojo tarpinio patikrinimo (bendrojo kurso) užduotyje:

Pasiekimų ir mokymo(si) turinio sritys	Užduoties taškai procentais
Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas	100
Iš viso taškų procentais	100

39.6.2. užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje užduoties atlikimo sistemoje. Parenkami į Programą neįtraukti tekstai ar jų ištraukos. Užduotį sudaro pasirenkamojo atsakymo ir atvirojo atsakymo klausimai.

39.7. Brandos egzamino (bendrojo kurso), vykdomo baigiamojoje vidurinio ugdymo programos klasėje, užduoties struktūra:

39.7.1. lietuvių kalbos ir literatūros mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais brandos egzamino (bendrojo kurso) užduotyje:

Pasiekimų ir mokymo(si) turinio sritys	Užduoties taškai procentais
Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas	50
Rašymas ir teksto kūrimas	50
Iš viso taškų procentais	100

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

39.7.2. brandos egzamino (bendrojo kurso) užduotis rengiama ir vertinama centralizuotai. Pateikiamos dviejų tipų užduotys: grožinio teksto interpretavimas ir probleminio klausimo, pateikto pagal grožinį tekstą, svarstymas, remiantis kultūrine patirtimi. Kiekvienoje užduotyje pateikiami nukreipiamieji klausimai. Mažiausia sukurto teksto apimtis – 350 žodžių.

39.8. Pirmojo tarpinio patikrinimo (išplėstinio kurso), rengiamo pirmaisiais vidurinio ugdymo programos metais, užduoties struktūra:

39.8.1. lietuvių kalbos ir literatūros mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais pirmojo tarpinio patikrinimo (išplėstinio kurso) užduotyje:

Pasiekimų ir mokymo(si) turinio sritys	Užduoties taškai procentais
Kalbėjimas, klausymas ir sąveika	80
Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas	20
Iš viso taškų procentais	100

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

39.8.2. užduotis rengiama centralizuotai, vertina vertinimo komisija. Pateikiamas publicistinis tekstas su keliais nukreipiamaisiais klausimais, užduotimis (pristatyti perskaitytą tekstą, įvertinti teksto autoriaus požiūrį į tekste svarstomą problemą, su juo polemizuoti ir pan.). Diskusija teksto tema ar problema vyksta ne mažiau kaip pusę mokinio kalbėjimui skirtą laiką.

39.9. antrojo tarpinio patikrinimo (išplėstinio kurso), rengiamo antraisiais vidurinio ugdymo programos metais, užduoties struktūra:

39.9.1. lietuvių kalbos ir literatūros mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais antrojo tarpinio patikrinimo (išplėstinio kurso) užduotyje:

Pasiekimų ir mokymosi turinio sritys	Užduoties taškai procentais
Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas	100
Iš viso taškų procentais	100

39.9.2. užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje užduoties atlikimo sistemoje. Pateikiami į Programą neįtraukti tekstai ar jų ištraukos. Užduotį sudaro pasirenkamojo atsakymo klausimai ir tekstų komentarų (santraukų, analizės apibendrinimo (anotacijos)) rašymas.

39.10. Brandos egzamino (išplėstinio kurso), vykdomo baigiamojoje vidurinio ugdymo programos klasėje, užduoties struktūra:

39.10.1. lietuvių kalbos ir literatūros mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais brandos egzamino (išplėstinio kurso) užduotyje:

Pasiekimų ir mokymosi turinio sritys	Užduoties taškai procentais
Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas	50
Rašymas ir teksto kūrimas	50
Iš viso taškų procentais	100

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

39.10.2. brandos egzamino (išplėstinio kurso) užduotis rengiama ir vertinama centralizuotai. Pateikiamos dviejų tipų užduotys: grožinio teksto interpretavimas ir probleminio klausimo, pateikto pagal grožinį tekstą, svarstymas, remiantis kultūrine patirtimi. Mažiausia sukurto teksto apimtis – 400 žodžių.

VII SKYRIUS

MOKINIŲ PASIEKIMŲ LYGIŲ POŽYMAI PAGAL PASIEKIMŲ SRITIS

40. Lentelėse kiekvienam klasių koncentrai pateikiami keturių lygių pasiekimų aprašai: slenkstinis, patenkinamas, pagrindinis, aukštesnysis. Pasiekimų lygių požymių lentelėse raidės ir skaičių junginiu (pavyzdžiui, A1.1.3) žymima: raidė nurodo pasiekimų sritį, pirmas skaičius – pasiekimų grupę, antras skaičius – pasiekimą, o trečias skaičius – pasiekimų lygį.

40.1. Pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika (A)			
Atidžiai klausosi (reaguoja mimika ar gestais), sutelkia dėmesį trumpam klausymuisi (apie 10 min.), išskiria dalį lengvai atpažįstamos informacijos; reaguoja į klausimus, prašymus (A1.1.1).	Atidžiai klausosi atrenka jam reikšmingą informaciją ar jos dalį; reaguoja į klausimus, prašymus, pastebėjimus, pajuokavimus (A1.1.2).	Atidžiai klausosi, aptaria, atrenka ar išskiria esminę informaciją; reaguoja į klausimus, prašymus, pastebėjimus, pajuokavimus (A1.1.3).	Klausosi dėmesingai ir reflektiviai aktyviai parodydamas santykį su pranešimu, atrenka informaciją nurodytam tikslui, tinkamai reaguoja į klausimus, prašymus, pastebėjimus, pajuokavimus (A1.1.4).
Išgirstą informaciją sieja su sava patirtimi, atsako į su. vertinimu susijusius klausimus (A1.2.1).	Išgirstą informaciją sieja su sava patirtimi, vertina pagal vieną nurodytą kriterijų (A1.2.2).	Išgirstą informaciją sieja su sava patirtimi, vertina pagal nurodytus kriterijus (A1.2.3).	Išgirstą informaciją sieja su sava patirtimi, vertina pagal susitartus kriterijus (A1.2.4).
Naudodamasis pagalba, pasako kelių susijusių sakinių tekstą žinoma tema; dalyvaudamas dialoge, trumpai atsako į klausimus, pats paklausia (A2.1.1).	Naudodamasis pagalba ir iš anksto pasirengęs, kalba monologu (pvz., trumpa kalba, sveikinimas); dalyvauja dialoge, kartais naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (mimika, judesiais) (A2.1.2).	Iš anksto pasirengęs, kalba monologu (pvz., trumpa kalba, sveikinimas); dalyvauja pokalbiuose, naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (mimika, judesiais) (A2.1.3).	Iš anksto pasirengęs tikslingai kalba monologu; konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, tinkamai naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (A2.1.4).
Klausydamas ar kalbėdamas iš dalies atsižvelgia į adresatą (vaiką arba pažįstamą suaugusįjį), kai yra suteikiama pagalba; stengiasi laikytis tam tikrų mandagaus bendravimo susitarimų (A2.2.1).	Klausydamas ar kalbėdamas dažnai atsižvelgia į adresatą (vaiką arba pažįstamą suaugusįjį) ir situaciją, kai yra suteikiama pagalba; stengiasi laikytis svarbiausių mandagaus bendravimo susitarimų (A2.2.2).	Klausydamas ar kalbėdamas atsižvelgia į adresatą ir komunikavimo situaciją, kai yra suteikiama pagalba; leidžia pašnekovui išsakyti savo mintis, laikosi mandagaus bendravimo susitarimų (A2.2.3).	Klausydamas ar kalbėdamas atsižvelgia į adresatą ir komunikavimo situaciją; leidžia pašnekovui išsakyti savo mintis, dažniausiai laikosi mandagaus bendravimo susitarimų (A2.2.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Trumpai papasakoja ar atpasakoja dalį lengvai suprantamo teksto (A2.3.1).	Pasakoja ar atpasakoja lengvai suprantamą tekstą; kalbėdamas stengiasi nenukrypti nuo temos. Bando sudominti klausytoją (A2.3.2).	Siekdamas sudominti nuosekliai, aiškiai pasakoja ar atpasakoja; kalbėdamas nenukrypsta nuo temos (A2.3.3).	Siekdamas sudominti nuosekliai, emociškai, aiškiai pasakoja ar atpasakoja, tinkamai plėtoja temą (A2.3.4).
Suprantamai informuoja; atsakydamas į klausimus paaiškina, apibūdina (A2.4.1).	Daugeliu atvejų aiškiai informuoja, trumpai paaiškina, bendrais bruožais apibūdina (A2.4.2).	Aiškiai informuoja, trumpai paaiškina, bendrais bruožais apibūdina (A2.4.3).	Tiksliai, aiškiai informuoja, paaiškina, išsamiai apibūdina (A2.4.4).
Naudodamasis pagalba, pasako savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus (A2.5.1).	Keliais sakiniais išsako savo nuomonę ar persako kitų nuomones apie gerai pažįstamus dalykus (A2.5.2).	Išsako savo nuomonę ar persako kitų nuomones apie gerai pažįstamus dalykus (A2.5.3).	Išsako savo nuomonę ar persako kitų nuomones apie gerai pažįstamus dalykus; pagrindžia remdamasis patirtimi (A2.5.4).
Naudodamasis pagalba, taisyklingai taria, kirčiuoja dažniausiai vartojamus žodžius (A3.1.1).	Konsultuodamasis taisyklingai taria, kirčiuoja dažniausiai vartojamus žodžius (A3.1.2).	Taisyklingai taria, kirčiuoja dažniausiai vartojamus žodžius. Tinkamai intonuoja sakinius, kai yra suteikiama pagalba (A3.1.3).	Taisyklingai taria, kirčiuoja daugumą žodžių. Tinkamai intonuoja sakinius (A3.1.4).
Į savo kalbą įterpia naujų žodžių, kuriuos jam pasiūlo mokytojas (A3.2.1).	Į savo kalbą įterpia naujų dažnai vartojamų vaizdingų žodžių ir vieną kitą dažnai vartojamą posakį iš mokytojo pateiktųjų (A3.2.2).	Turtina savo kalbą naujais žodžiais ir posakiais. Tinkamai juos vartoja įprastose, žinomose situacijose, pažįstamame kontekste. Kalbėdamas tinkamai pavartoja tarmybes (jeigu jas žino) (A3.2.3).	Tikslingai turtina savo kalbą naujais žodžiais ir posakiais. Tinkamai juos vartoja įvairesnėse situacijose. Kalbėdamas tinkamai pavartoja tarmybes (jeigu jas žino) (A3.2.4).
Mokytojo klausiamas pasako, ko nesuprato klausydamas (A4.1.1).	Mokytojo padedamas svarsto apie savo kalbėjimą ir klausymą, pavyzdžiui, įvardija, ko nesuprato, kas pasisėkė (A4.1.2).	Mokytojo padedamas apmąsto savo klausymą ir kalbėjimą: įvardija, kas pasisėkė, kas – ne, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip; paprašo pakartoti, patikslinti, jeigu ko nors nesuprato (A4.1.3).	Apmąsto savo klausymą ir kalbėjimą: įvardija, kas pasisėkė, kas – ne, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip. Taiko jam žinomas strategijas informacijai patikslinti (A4.1.4).
Naudodamasis pagalba stengiasi parodyti kalbėtoju, kad jo klausosi;	Dažniausiai parodo kalbėtoju, kad jo klausosi; pasako mintį kitais žodžiais,	Parodo kalbėtoju, kad jo klausosi. Naudojasi paprasčiausiomis	Įvairiais būdais parodo kalbėtoju, kad jo klausosi. Naudojasi jam

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
pasako mintį kitais žodžiais (A4.2.1).	kalbą papildo gestais (A4.2.2).	kompensavimo strategijomis: pasako mintį kitais žodžiais, kalbą papildo gestais (A4.2.3).	žinomomis kompensavimo strategijomis (A4.2.4).
Kalbėdamas su vienu pašnekovu ir grupėje, naudodamasis papildoma pagalba taiko mokytojo pasiūlytas komunikavimo strategijas (A4.3.1).	Kalbėdamas su vienu pašnekovu ir grupėje, taiko mokytojo pasiūlytas komunikavimo strategijas (A4.3.2).	Kalbėdamas su vienu pašnekovu ir grupėje, taiko skirtingas komunikavimo strategijas (A4.3.3).	Kalbėdamas su vienu pašnekovu ir grupėje, tikslingai taiko skirtingas komunikavimo strategijas (A4.3.4).
2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas (B)			
Skaito balsu žodžiais, jaučia atskirų žodžių ribas; sunkesnius žodžius skaito skiemenuodamas. Taisyklingai taria aiškiai girdimus garsus: mokytojo padedamas tinkamai intonuoja tiesioginius, klausiamuosius sakinius (B1.1.1).	Skaito balsu ir tyliai žodžiais, kartais sklandžiai perskaito trumpą sakinį, jį supranta. Taisyklingai taria daugumą garsų, tinkamai intonuoja aiškiai grafiškai išskirtus tiesioginius ir klausiamuosius sakinius (B1.1.2).	Skaito balsu ir tyliai sakiniiais, suprasdamas mintį. Taisyklingai taria garsus ir tinkamai intonuoja tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius, daro pauzes (B1.1.3).	Sklandžiai skaito balsu ir tyliai suprasdamas mintį, balsu pabrėžia svarbiausią prasminę sakinio vietą, tinkamai intonuoja sakinius (pagal skyrybos ženklus) bei tiesioginę kalbą (B1.1.4).
Skaito savo poreikius ir galimybes atitinkančius tekstus, atsako į klausimus apie teksto turinį (B1.2.1).	Skaito savo poreikius ir galimybes atitinkančius tekstus, atsako į klausimus apie teksto turinį ir tekste vyraujančius elementus (pvz., esminę informaciją, įvykį, aprašymą ar pan.) (B1.2.2).	Skaito savo poreikius ir galimybes atitinkančius tekstus, nusako turinio esmę, išskiria tekste vyraujančius elementus (pvz., esminę informaciją, įvykį, aprašymą ar pan.) (B1.2.3).	Skaito savo poreikius ir galimybes atitinkančius tekstus, nusako turinio esmę ir detales, išskiria tekste vyraujančius elementus (pvz., esminę informaciją, įvykį, aprašymą ar pan.), apibendrina tekstą ar jo dalį (B1.2.4).
Atsižvelgdamas į savo pomėgius, suaugusiųjų padedamas pasirenka knygą ar skaitmeninį jos formatą bibliotekoje (B1.3.1).	Atsižvelgdamas į savo skaitymo interesus ir kitų rekomendacijas, suaugusiųjų padedamas naudoja bibliotekomis, interneto svetainėmis ir kitomis informacinių technologijų teikiamomis galimybėmis skaityti (B1.3.2).	Atsižvelgdamas į skaitymo tikslus ir poreikius, suaugusiųjų padedamas naudoja bibliotekomis, interneto svetainėmis ir kitomis informacinių technologijų teikiamomis galimybėmis skaityti (B1.3.3).	Atsižvelgdamas į skaitymo tikslus ir poreikius bei savo skaitymo gebėjimus, suaugusiųjų padedamas naudoja bibliotekomis, interneto svetainėmis ir kitomis informacinių technologijų teikiamomis galimybėmis skaityti (B1.3.4).
Randa tekste dalį aiškiai pateiktos	Randa tekste aiškiai tiesiogiai pateiktą	Randa tekste aiškiai tiesiogiai pateiktą	Randa tekste tiesiogiai ir netiesiogiai

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
informacijos, naudojasi nurodytu informacijos šaltiniu (vaikams skirtomis enciklopedijomis, žodynais, žinynais, saugesniu (draugišku) internetu), kai yra suteikiama pagalba (B1.4.1).	informaciją. Naudojasi vaikams skirtomis enciklopedijomis, žodynais, žinynais, saugesniu (draugišku) internetu kai yra suteikiama pagalba (B1.4.2).	informaciją. Naudojasi vaikams skirtomis enciklopedijomis, žodynais, žinynais, saugesniu (draugišku) internetu (B1.4.3).	pateiktą informaciją. Tikslingai naudojasi vaikams skirtomis enciklopedijomis, žodynais, žinynais, saugesniu (draugišku) internetu (B1.4.4).
Naudodamasis pagalba, skiria prozos ir poezijos kūrinius nevartodamas sąvokų. Samprotauja, ar įvykiai išties galėjo atsitikti, ar yra išgalvoti (B2.1.1).	Naudodamasis pagalba, skiria grožinį ir negrožinį tekstus, prozos ir poezijos kūrinius (B2.1.2).	Skiria grožinį ir negrožinį tekstus, pagal išorinius požymius skiria prozos ir poezijos kūrinius (B2.1.3).	Nusako esminius grožinio ir negrožinio teksto, prozos, poezijos požymius (B2.1.4).
Įvardija pagrindinius kūrinio veikėjus ir ryškiausius jų bruožus (B2.2.1).	Įvardija kūrinio veikėjus ir trumpai aptaria pagrindinių veikėjų bruožus (B2.2.2).	Įvardija ir trumpai apibūdina kūrinio veikėjus (B2.2.3).	Apibūdina veikėjus, vertina jų veiksmus, samprotauja apie jų santykius (B2.2.4).
Įvardija bent vieną aiškiai tekste pateiktą įvykį, tiesiogiai nusakytą veiksmo vietą ar laiką (B2.3.1).	Išvardija pasakojimo įvykius, nurodo aiškiai tekste įvardytą veiksmo vietą ir laiką, kai jie nurodyti vienas šalia kito (B2.3.2).	Nusako įvykių seką, nurodo aiškiai tekste įvardytą veiksmo vietą ir laiką (B2.3.3).	Nusako įvykių seką, atrinkdamas detales, būdingas įvykiui, reiškiniui; nurodo lengvai numanomą veiksmo vietą ir laiką (B2.3.4).
Naudodamasi pagalba, randa keletą tekste vartojamų vaizdingų žodžių ir frazių (B2.4.1).	Naudodamasi pagalba, randa tekste vartojamus vaizdingus žodžius ir frazes, įvardija jų reikšmę (B2.4.2).	Randa tekste dažnai vartojamus vaizdingus žodžius ir frazes, paaiškina jų reikšmę (B2.4.3).	Randa tekste vaizdingus žodžius ir frazes, paaiškina jų reikšmę ir paskirtį tekste (B2.4.4).
Naudodamasis pagalba, randa aiškiai tekste išsakytas mintis (pvz., pamokymus) (B2.5.1).	Naudodamasis pagalba, randa aiškiai tekste išsakytas mintis (pvz., pamokymus) ir samprotauja, kodėl mintis (pvz., pamokymas) yra pateikta tam tikroje kūrinio vietoje (B2.5.2).	Randa skirtingose teksto vietose išsakytas mintis (pvz., pamokymus), samprotauja, kodėl mintis yra pateikta tam tikroje kūrinio vietoje (B2.5.3).	Samprotauja apie tiesiogiai ir netiesiogiai išsakytas mintis (pvz., pamokymus) (B2.5.4).
Pasako, apie ką tekste kalbama, kai tema labai aiškiai atskleista (B2.6.1).	Suformuluoja teksto (grožinio ir negrožinio) aiškiai atskleistą temą;	Suformuluoja teksto (grožinio ir negrožinio) temą. Aptaria aiškiai	Suformuluoja teksto (grožinio ir negrožinio) temą, randa sakiniu

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
	naudodamasis pagalba, Aptaria aiškiai tekste atskleistas vertybes, susijusias su artimiausiu jam pažįstamu kontekstu. Įvardija aiškiai juntamą kūrinio nuotaiką (B2.6.2).	tekste atskleistas vertybes, susijusias su artimiausiu jam pažįstamu kontekstu. Įvardija grožinio teksto nuotaiką (B2.6.3).	išreikštą pagrindinę mintį. Aptaria tekste lengvai atpažįstamas žmogiškas vertybes. Nusako, kaip ir kodėl kūrinio nuotaika keitėsi (B2.6.4).
Randa teksto ar jo dalies iliustraciją (B2.7.1).	Pastebi iliustracijas, palygina tekstą ir iliustracijomis perteiktą teksto turinį (B2.7.2).	Pastebi iliustracijas, aptaria, kaip jos siejasi su tekstu (B2.7.3).	Samprotaudamas, kaip iliustracija padėjo suprasti kūrinį, remiasi tekstu (B2.7.4).
Naudodamasis pagalba, atpažįsta mokymosi turinyje numatytas sąvokas (B2.8.1).	Atpažįsta mokymosi turinyje numatytas sąvokas (B2.8.2).	Naudodamasis pagalba vartoja mokymosi turinyje numatytas sąvokas (B2.8.3).	Vartoja mokymosi turinyje numatytas sąvokas kalbėdamas apie perskaitytą grožinį kūrinį (B2.8.4).
Nurodo, kuri teksto dalis labiausiai patiko ir ją perskaito (B3.1.1).	Dalijasi įspūdžiais apie skaitytą kūrinį su kitais. Perskaito labiausiai patikusią teksto vietą ir pagal nurodytą kriterijų (įdomiausią, juokingiausią ar pan.); naudodamasis pagalba paaiškina, kodėl ji patiko. Remiasi asmenine patirtimi (B3.1.2).	Dalijasi nuomone ir įspūdžiais, patirtais skaitant kūrinį. Nurodo labiausiai patikusią (vaizdingiausią, įdomiausią, juokingiausią ar pan.) teksto vietą ir argumentuoja savo pasirinkimą. Remiasi asmenine patirtimi (B3.1.3).	Dalijasi nuomone ir įspūdžiais, patirtais skaitant kūrinį, juos pagrindžia. Nurodo labiausiai patikusią teksto vietą ir samprotauja, kas ir kodėl jam patiko. Remiasi asmenine patirtimi ir skaitytu tekstu (B3.1.4).
Paaiškina, kaip suprato vieną kitą nurodytą tekste vartojamą vaizdingą žodį ar frazę, kodėl patiko ar nepatiko (B3.2.1).	Paaiškina, kaip suprato nurodytus tekste vartojamus vaizdingus žodžius ir frazes, kodėl patiko ar nepatiko. Kai yra suteikiama pagalba, nurodo, kada juos tiktų vartoti (B3.2.2).	Paaiškina, kaip suprato tekste vartojamus vaizdingus žodžius ir frazes, kodėl patiko ar nepatiko, kada juos tiktų vartoti (B3.2.3).	Vertina tekste vartojamų vaizdingų žodžių ir frazių reikšmę teksto įtaigumui (B3.2.4).
Naudodamasis pagalba, prieš skaitymą peržvelgia į akis krintančią teksto informaciją (antraštes, schemas, paveikslėlius ir pan.) (B4.1.1).	Siekdamas suprasti tekstą, peržvelgia į akis krintančią informaciją (antraštes, schemas, paveikslėlius ir pan.) (B4.1.2).	Siekdamas suprasti tekstą, peržvelgia į akis krintančią informaciją (antraštes, schemas, paveikslėlius ir pan.). Randa reikšminį žodį, sakinį, iliustraciją, kurie rodo, apie ką gali būti tekstas (B4.1.3).	Siekdamas suprasti tekstą, tikslingai sieja žodinę ir nežodinę informaciją (B4.1.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Randa, kas jam tekste yra žinoma (B4.2.1).	Pagal pateiktus kriterijus sieja tekstą su jau žinoma informacija, kai yra suteikiama pagalba Svarsto apie informacijos patikimumą (pvz., reklamos) (B4.2.2).	Sieja tekstą su jau žinoma informacija, kai yra suteikiama pagalba. Svarsto apie informacijos (pvz., reklamos) patikimumą (B4.2.3).	Sieja tekstą su jau žinoma informacija. Remdamasis asmenine patirtimi ir tekstu samprotauja apie informacijos (pvz., reklamos) patikimumą (B4.2.4).
Nurodo, kas tekste buvo neaišku (B4.3.1).	Naudodamasis pagalba, išskiria aiškas ir mažiau suprantamas teksto vietas. Pasitikrina savo supratimą klausdamas mokytojo (B4.3.2).	Išskiria aiškas ir mažiau suprantamas teksto vietas. Pasitikrina savo supratimą klausdamas mokytojo, kitų suaugusiųjų, draugų (B4.3.3).	Samprotauja apie mažiau suprantamas teksto vietas. Pasitikrina savo supratimą naudodamasis keletu skirtingų šaltinių (B4.3.4).
Klausydamas skaitomo teksto įsivaizduoja ryškiausias detales ir jas nupiešia (B4.4.1).	Klausydamas skaitomo teksto mintyse kuria vaizdus ir jais dalijasi su kitais (apibūdina, nupiešia) (B4.4.2).	Klausydamas skaitomo teksto mintyse kuria vaizdus ir jais dalijasi su kitais (apibūdina, nupiešia). Randa tekste žodžius, kurie padėjo susikurti vaizdą (B4.4.3).	Klausydamas skaitomo teksto mintyse kuria vaizdus ir jais dalijasi su kitais (apibūdina, nupiešia). Randa tekste žodžius, kurie padėjo susikurti vaizdą. Susieja susikurtą vaizdą su savo patirtimi (B4.4.4).
Laikosi jam pateikto skaitymo plano trumpam laikotarpiui (pvz., savaitei) (B4.5.1).	Planuoja skaitymo veiklą trumpam laikotarpiui (pvz., savaitei), kai yra suteikiama pagalba (B4.5.2).	Planuoja skaitymo veiklą trumpam laikotarpiui (pvz., savaitei), kai yra suteikiama pagalba, išsiaiškina, kurie išoriniai dirgikliai jo skaitymui daro neigiamą poveikį (B4.5.3).	Planuoja skaitymo veiklos laiką ir vietą, atsižvelgdamas į savo skaitymo gebėjimus ir išorinių dirgiklių poveikį (pvz., triukšmas, kitų žmonių buvimas ir pan.) (B4.5.4).
Įvardija keletą skaitytų, girdėtų vaikų literatūros kūrinių (B5.1.1).	Atpažįsta svarbiausius šio amžiaus vaikams aktualius kultūros reiškinius (pvz., Užgavėnės, Kaziuko mugė), įvardija keletą mėgstamų vaikų literatūros kūrinių, autorių, lengviausiai suprantamų Lietuvos žodinio kultūros paveldo reiškinių (pvz., skaičiuotės) (B5.1.2).	Atpažįsta šio amžiaus vaikams aktualius kultūros reiškinius (pvz., Užgavėnės, Kaziuko mugė), įvardija keletą mėgstamų vaikų literatūros kūrinių, autorių, lengviausiai suprantamų Lietuvos žodinio kultūros paveldo reiškinių (pvz., patarlės, mįslės, skaičiuotės) (B5.1.3).	Atpažįsta visuomenei aktualius kultūros reiškinius, įvardija keletą mėgstamų vaikų literatūros kūrinių, autorių, reikšmingiausių Lietuvos žodinio kultūros paveldo reiškinių (pvz., pasakas, patarles) (B5.1.4).
Lankydamasis teatre, kine, muziejuje, dalyvaudamas mokyklos kultūros	Lankydamasis teatre, kine, muziejuje, dalyvaudamas kultūros renginiuose,	Lankydamasis teatre, kine, muziejuje, dalyvaudamas klasės, mokyklos	Lankydamasis teatre, kine, muziejuje, dalyvaudamas kultūros renginiuose,

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
renginiuose, išsako savo įspūdžius (B6.1.1).	išsako savo įspūdžius ir nuomonę (B6.1.2).	renginiuose, išbando atlikėjo, stebėtojo vaidmenis, dalijasi patirtimi su bendraamžiais ir suaugusiaisiais (B6.1.3).	išbando kūrėjo, atlikėjo, stebėtojo vaidmenis, dalijasi patirtimi su bendraamžiais ir suaugusiaisiais (B6.1.4).
3. Rašymas ir teksto kūrimas (C)			
Naudodamasis pavyzdžiu, rašo sau ir kitiems kasdienėse mokymosi situacijose, pateikdamas kelias esmines detales. Rašo taip, kad skaitytojas gali suprasti vieną kitą mintį (C1.1.1).	Naudodamasis pagalbine medžiaga rašo sau ir kitiems kelias susijusias mintis kasdienėse mokymosi ir laisvalaikio situacijose. Rašo taip, kad skaitytojas gali suprasti pagrindinę mintį (C1.1.2).	Rašo sau ir kitiems kasdienėse mokymosi ir laisvalaikio situacijose (pvz., raštelis, sąrašas, žinutė, kvietimas). Rašo taip, kad skaitytojas suprastų (C1.1.3).	Išsamiai rašo sau ir kitiems kasdienėse mokymosi ir laisvalaikio situacijose. Rašo taip, kad skaitytojas aiškiai supranta parašytas mintis (C1.1.4).
Pagal pavyzdį kuria kelių sakinių pasakojimą (C1.2.1).	Naudodamasis pagalbine medžiaga (paveikslėlių serija, pasakojimo pradžia) kuria rišlų kelių sakinių pasakojimą (C1.2.2).	Kuria rišlų kelių sakinių pasakojimą (C1.2.3).	Kuria rišlų pasakojimą siekdamas sudominti (C1.2.4).
Aprašo gerai žinomą objektą (pvz., daiktą, gyvūną), pateikia kelias aiškiai pastebimas detales (C1.3.1).	Aprašo gerai žinomą objektą (pvz., daiktą, gyvūną), glaustai pateikia bendrą vaizdą ir kelias detales (C1.3.2).	Aprašo gerai žinomą objektą (pvz., daiktą, gyvūną), pateikia bendrą vaizdą ir detales (C1.3.3).	Aprašo gerai žinomą objektą (pvz., daiktą, gyvūną), išsamiai pateikia bendrą vaizdą ir detales (C1.3.4).
Naudodamasis pagalba, pateikia savo nuomonę (pvz., parašo, kas patinka ar nepatinka ir kodėl) C1.4.1).	Pateikia savo nuomonę (pvz., vienu – dviem sakiniais parašo, kas patinka ar nepatinka ir kodėl) C1.4.2).	Pateikia savo nuomonę (pvz., keliais sakiniais parašo, kas patinka ar nepatinka ir kodėl) C1.4.3).	Pateikia nuomonę (pvz., rašo laišką, komentarą), ją pagrindžia vienu kitu argumentu C1.4.4).
Parašo kelis sakinius, kuriuose galima įžvelgti pasakojimo pradžios arba pagrindinės pasakojimo dalies – įvykio raidos užuomazgas (C2.1.1).	Sukuria kelių sakinių pagrindinę pasakojimo dalį – įvykio (-ių) raidą. Pradžia ir pabaiga gali būti sunkiai įžvelgiamos (C2.1.2).	Rašo pasakojimą, kuriame ryškėja pagrindinės struktūrinės dalys (pradžia – įvykių raida – pabaiga) (C2.1.3).	Rašo pasakojimą, kuriame aiškiai išryškintos pagrindinės struktūrinės dalys (pradžia – įvykių raida – pabaiga) (C2.1.4).
Rašo tekstą suprantamais sakiniais; naudodamasis pagalba, pritaiko keletą išmoktų rašybos ir skyrybos taisyklių	Rašo tekstą suprantamais sakiniais, siedamas su tema; naudodamasis pagalba, pritaiko išmoktas rašybos ir	Rašo tekstą, siedamas sakinius su tema, daugeliu atvejų tinkamai taiko išmoktas rašybos ir skyrybos taisykles	Rašo tekstą, siedamas sakinius su tema, be reikalo nekartoja tų pačių žodžių, tinkamai taiko išmoktas

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
(C2.2.1).	skyrybos taisyklės (C2.2.2).	(C2.2.3).	rašybos ir skyrybos taisyklės (C2.2.4).
Išskaitomai rašo ranka; naudodamasis pagalba, parašo keletą eilučių mobiliųjų įrenginių klaviatūra (C2.3.1).	Išskaitomai rašo ranka; mobiliųjų įrenginių klaviatūra parašo keletą eilučių, naudodamas didžiąsias ir mažąsias raides (C2.3.2).	Aiškiai ir tvarkingai rašo ranka; mobiliųjų įrenginių klaviatūra rašo, naudodamas didžiąsias ir mažąsias raides, skyrybos ženklus (C2.3.3).	Aiškiai ir tvarkingai rašo ranka; mobiliųjų įrenginių klaviatūra rašo, naudodamas didžiąsias ir mažąsias raides, skyrybos ir kitus ženklus, spalvas, vaizdinius (C2.3.4).
Naudodamasis pagalba, rašo tekstą, pritaikydamas rašymo pagal paveikslėlių seriją etapus (C3.1.1).	Naudodamasis pagalba, rašo tekstą, pritaikydamas rašymo pagal duotą pradžią etapus (C3.1.2).	Rašo tekstą pagal pateiktą planą, veiksmažodžių grandinę, kai yra suteikiama pagalba; naudojami reikšminiais žodžiais, duota pradžia ir (ar) pabaiga (C3.1.3).	Rašo tekstą pagal pateiktą planą, naudojami užrašyti veiksmažodžių grandinė, reikšminiais žodžiais, duota pradžia, pabaiga ir pan. (C3.1.4).
Naudodamasis pagalba, tobulina kuriamo teksto dalį: dar kartą ją skaito, taiso pagal vieną aspektą (turinio arba rašybos) (C3.2.1).	Naudodamasis pagalba, tobulina kuriamą tekstą: dar kartą jį skaito, taiso pagal vieną aspektą (turinio arba rašybos) (C3.2.2).	Tobulina kuriamą tekstą: dar kartą jį skaito, taiso pagal pateiktus kriterijus, apimančius vieną aspektą (turinio, struktūros, rašybos) (C3.2.3).	Tobulina kuriamą tekstą: dar kartą jį skaito, taiso pagal iš anksto susitartus kriterijus, apimančius kelis aspektus (turinio, struktūros, rašybos) (C3.2.4).
Aptaria savo rašymo patirtį (ką ir kam rašo) atsakydamas į pateiktus klausimus (C3.3.1).	Aptaria savo patirtį (ką ir kam rašo) trumpai papasakodamas (C3.3.2).	Aptaria savo rašymo patirtį (ką, kam ir kodėl rašo) ir paaiškina, kaip, jo manymu, sekasi rašyti (C3.3.3).	Mokytojui padedant aptaria savo rašymo patirtį: kas pasisekė, kas ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip (C3.3.4).
4. Kalbos pažinimas (D)			
Skiria lietuvių kalbos garsus kalbos sraute, kai tariama keletą kartų lėtai ir aiškiai, daugumą jų užrašo atitinkamomis raidėmis; praktinėje veikloje nurodo, kur garsas, o kur raidė (D1.1.1).	Skiria lietuvių kalbos garsus kalbos sraute, kai tariama lėtai ir aiškiai, užrašo juos atitinkamomis raidėmis; skiria raidę nuo garso (D1.1.2).	Skiria lietuvių kalbos garsus kalbos sraute, užrašo juos atitinkamomis raidėmis; paaiškina, kuo raidė skiriasi nuo garso (D1.1.3).	Skiria lietuvių kalbos garsus ir raides kalbos sraute, kai žodis pasakomas neįprastai ar netipiškai (pavyzdžiui, greičiau, su akcentu, eiliuotoje kalboje, deklamuoju, dainuoju) (D1.1.4).
Naudodamasis pagalbine medžiaga, skiria balsius, priebalsius	Skiria balsius, daugumą priebalsių, (nevertodamas terminų), taisyklingai	Skiria balsius, priebalsius, dvibalsius (nevertodamas terminų), taisyklingai	Grupuoja balsius (ilguosius, trumpuosius) priebalsius, dvibalsius;

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
(nevirtodamas terminų), taisyklingai juos taria (D1.2.1).	juos taria (D1.2.2).	juos taria (D1.2.3).	teisingai žodžiuose atskiria dvibalsius (nevirtodamas terminų), taisyklingai juos taria (D1.2.4).
Naudodamasis pagalba, taisyklingai kirčiuoja dažniausiai vartojamus žodžius, kai kirčiuotas skiemuo yra pažymėtas (D1.3.1).	Taisyklingai kirčiuoja dažniausiai vartojamus žodžius, kai kirčiuotas skiemuo yra pažymėtas (D1.3.2).	Taisyklingai kirčiuoja dažniausiai vartojamus žodžius (D1.3.3).	Taisyklingai kirčiuoja rečiau vartojamus arba sunkiau perskaitomus žodžius (D1.3.4).
Naudodamasis pagalba (pvz., panaudojant daiktus, keliant klausimą), skiria žodžius, reiškiančius daiktų pavadinimus (D2.1.1).	Skiria žodžius, reiškiančius daiktų pavadinimus; pagal pavyzdį susieja žodžius, reiškiančius veiksmą su veiksmo laiku, kai yra duotas klausimas (kas vyko vakar? kas vyksta šiandien? kas vyks rytoj?) (D2.1.2).	Skiria žodžius, reiškiančius veiksmą, daiktų, požymių pavadinimus (D2.1.3).	Skiria ir grupuoja žodžius, reiškiančius veiksmą, daiktų, požymių pavadinimus (D2.1.4).
Atrenka asmenvardžius (žmonių vardus, pavardes), pagal pavyzdį atrenka gyvūnų vardus, vietovardžius (jam žinomos vietovės pavadinimą) (D2.2.1).	Atpažįsta asmenvardžius (žmonių vardus, pavardes), atrenka jo aplinkoje vartojamus gyvūnų vardus, vietovardžius (miesto ar jam žinomos vietovės pavadinimus) (D2.2.2).	Atpažįsta ir tinkamai vartoja asmenvardžius (žmonių vardus, pavardes), gyvūnų vardus, vietovardžius (miesto, kaimo, ežero, upės ar jam žinomos vietovės pavadinimus) (D2.2.3).	Skiria ir taisyklingai vartoja tikrinius daiktavardžius (nevirtodamas termino) įvairiuose kontekstuose (D2.2.4).
Pagal pavyzdį iš vieno žodžio padaro kitą su dažniausiai vartojamais priešdėliais (pvz., gražus – negražus; dirba – nedirba) (D2.3.1).	Atpažįsta žodžius su dažnai vartojamais priešdėliais ir priesagomis (pvz., priesaga -el-, priešdėliu ne-) ir pagal analogiją taiko sudarydamas naujus žodžius (D2.3.2).	Paaiškina ir pagal pavyzdį taiko žodžių kaitymo ir darybos būdus (D2.3.3).	Paaiškina ir taiko žodžių kaitymo ir darybos būdus; iš vieno žodžio padaro kitą su priešdėliais, priesagomis (mokymosi turinyje numatytus atvejus) (D2.3.4).
Naudodamasis pagalbine medžiaga, skiria sakinį nuo pavienių žodžių (D3.1.1).	Skiria sakinį nuo pavienių žodžių (D3.1.2).	Skiria sakinį nuo pavienių žodžių, kelia sakinio žodžiams klausimus (D3.1.3).	Paaiškina, kaip sakinio žodžiai yra tarpusavyje susiję, keldamas sakinio žodžiams klausimus (D3.1.4).
Pagal prasmę įterpia žodį sakinyje	Iš duotų žodžių sudaro ir užrašo	Sudaro ir vartoja tiesioginius,	Sudaro ir tinkamai vartoja

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
derindamas galūnę. Sudaro tiesioginius sakinius, kai yra suteikiama pagalba (D3.2.1).	tiesioginį sakinį, derindamas galūnes. Sudaro klausiamuosius sakinius, kai yra suteikiama pagalba (D3.2.2).	klausiamuosius, skatinamuosius sakinius (D3.2.3).	tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius sakinius, taisyklingai juos intonuoja (D3.2.4).
Pagal pavyzdį sakinyje randa žodžius, atsakančius į klausimus kas?, ką veikia? (D3.3.1).	Sakinyje randa žodžius, atsakančius į klausimus kas?, ką veikia? (D3.3.2).	Atpažįsta sakinio žodžius, nusakančius veikėją ir jo atliekamą veiksmą (D3.3.3).	Susieja sakinio žodžius, nusakančius veikėją ir jo atliekamą veiksmą; kelia klausimus kitiems sakinio žodžiams (D3.3.4).
Skiria tekstą nuo pavienių sakinių (D4.1.1).	Skiria tekstą nuo pavienių sakinių, pagal pavyzdį nurodo elementariausius teksto požymius (pvz., pavadinimą, autorių, veikėjų pokalbius ir pan.) (D4.1.2).	Skiria tekstą nuo pavienių sakinių, nurodo elementariausius teksto požymius (pvz., pavadinimą, autorių, veikėjus, įvykius ir pan.) (D4.1.3).	Atpažįsta įvairius tekstus (netradicinius, tekstus įvairiose aplinkose ar medijose) (D4.1.4).
Pagal pavyzdį atlieka nesudėtingus kalbos tyrinėjimus (pvz., pasižymi jam nežinomus žodžius) (D5.1.1).	Pagal pavyzdį atlieka nesudėtingus kalbos tyrinėjimus (pvz., pasižymi jam nežinomus žodžius ir išsiaiškina jų reikšmę) (D5.1.2).	Pagal pavyzdį atlieka nesudėtingus kalbos tyrinėjimus (pvz., grupuoja skirtingus žodžius pagal reikšmę) (D5.1.3).	Atlieka nesudėtingus kalbos tyrinėjimus (pvz., pastebi dėsningumus, padaro išvadas) (D5.1.4).
Pagal pavyzdį atlieka nesudėtingus kalbos vartojimo tyrinėjimus (pvz., stebi kalbos vartojimo situacijas artimoje aplinkoje, pažymi pateiktame užduoties lape) (D5.2.1).	Pagal pavyzdį atlieka nesudėtingus kalbos vartojimo tyrinėjimus (pvz., stebi kalbos vartojimo situacijas artimoje aplinkoje, užsirašo) (D5.2.2).	Pagal pavyzdį atlieka nesudėtingus kalbos vartojimo tyrinėjimus (pvz., stebi kalbos vartojimo situacijas artimoje aplinkoje, daro išvadas pagal aiškiai pastebimus požymius) (D5.2.3).	Atlieka nesudėtingus kalbos vartojimo tyrinėjimus (pvz., stebi kalbos vartojimo situacijas artimoje aplinkoje, elementariai apibendrina, daro išvadas) (D5.2.4).
Įvardija keletą kalbos vaidmens visuomenėje aspektų (bendrauti, sužinoti, atpažinti, reikšti emocijas, kurti) (D6.1.1).	Trumpai nusako kalbos vaidmenį visuomenėje (bendrauti, sužinoti, atpažinti, reikšti emocijas, kurti) (D6.1.2).	Aptaria kalbos vaidmenį visuomenėje (bendrauti, sužinoti, atpažinti, reikšti emocijas, kurti) (D6.1.3).	Aptaria ir kalbos vaidmenį visuomenėje (bendrauti, sužinoti, atpažinti, reikšti emocijas, kurti), pateikia pavyzdžių (D6.1.4).

40.2. Pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika (A)			
Klausosi dėmesingai, aptaria, atrenka ar išskiria esminę informaciją (A1.1.1).	Klausosi dėmesingai ir reflektiviai, aktyviai parodydamas (mimika, gestais) santykį su pranešimu atrenka didžiąją dalį informacijos nurodytam tikslui (A1.1.2).	Klausosi dėmesingai ir reflektiviai, žodinėmis ir (ar) nežodinėmis priemonėmis parodydamas santykį su pranešimu; tikslingai atrenka informaciją (A1.1.3).	Klausosi dėmesingai ir aktyviai, tikslingai atrenka informaciją, argumentuoja savo pasirinkimus (A1.1.4).
Išgirstą informaciją sieja su sava patirtimi, vertina pagal nurodytus kriterijus (A1.2.1).	Išgirstą informaciją sieja su sava patirtimi, vertina pagal susitartus kriterijus (A1.2.2).	Išgirstą informaciją sieja su sava patirtimi ir kontekstu, vertina pagal susitartus kriterijus (A1.2.3).	Išgirstą informaciją sieja su sava patirtimi ir kontekstu, ją komentuoja ir kritiškai vertina pagal susitartus kriterijus (A1.2.4).
Iš anksto pasirengęs (kai suteikiama pagalba) kalba monologu, dalyvauja pokalbiuose, intuityviai naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (mimika, judesiais) (A2.1.1).	Iš anksto pasirengęs kalba monologu (kai suteikiama pagalba), dalyvauja pokalbiuose, daugeliu atvejų tinkamai naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (mimika, judesiais) (A2.1.2).	Iš anksto pasirengęs tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, tinkamai naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (A2.1.3).	Tikslingai ir savarankiškai pasirengęs kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (A2.1.4).
Klausydamas ar kalbėdamas atsižvelgia į adresatą ir komunikavimo situaciją, kai yra suteikiama pagalba; leidžia pašnekovui išsakyti savo mintis, laikosi mandagaus bendravimo susitarimų (A2.2.1).	Klausydamas ir kalbėdamas daugeliu atvejų atsižvelgia į adresatą ir komunikavimo situaciją, tinkamai reaguoja; rodo susidomėjimą, gerbia kito nuomonę, laikosi jam žinomų kalbos etiketo taisyklių (A2.2.2).	Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą ir komunikavimo situaciją, tinkamai reaguoja; rodo susidomėjimą, gerbia kito nuomonę, laikosi jam žinomų kalbos etiketo taisyklių (A2.2.3).	Klausydamas ir kalbėdamas tikslingai atsižvelgia į adresatą ir komunikavimo situaciją, rodo susidomėjimą, gerbia kito nuomonę, laikosi kalbos etiketo, daugeliu atvejų pasirenka tinkamą kalbinę raišką (A2.2.4).
Dažniausiai nuosekliai pasakoja ar atpasakoja, kalbėdamas nenukrypsta nuo temos (A2.3.1).	Nuosekliai pasakoja ar atpasakoja. Siekdamas, kad klausytojas jį suprastų, pasakoja, emocingai, raiškiai (A2.3.2).	Siekdamas sudominti, pasakoja emocingai, raiškiai, paaiškindamas priežastis ir pasekmes. Kalbėdamas nuosekliai plėtoja temą (A2.3.3).	Siekdamas saviraiškos ir sudominti, pasakoja emocingai, raiškiai. Kalba nuosekliai, plėtoja temą, paaiškindamas priežastis ir pasekmes (A2.3.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Aiškiai informuoja, trumpai paaiškina, bendrais bruožais apibūdina (A2.4.1).	Tiksliai, aiškiai informuoja, trumpai paaiškina, apibūdina nurodydamas bendrą vaizdą ir esmines detales (A2.4.2).	Tiksliai, aiškiai informuoja, paaiškina, išsamiai apibūdina (A2.4.3).	Tiksliai, aiškiai informuoja, išsamiai apibūdina, paaiškina, kaip kas įvyko, kaip kas daroma (A2.4.4).
Išsako savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus (A2.5.1).	Išsako savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus, ją pagrindžia remdamasis patirtimi, kai yra suteikiama pagalba (A2.5.2).	Išsako savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus, ją pagrindžia remdamasis patirtimi (A2.5.3).	Išsako savo nuomonę, ją tinkamai pagrindžia remdamasis patirtimi ir gerai žinomu kontekstu (A2.5.4).
Taisyklingai taria, kirčiuoja dažniausiai vartojamus žodžius. Tinkamai intonuoja daugumą sakinių (A3.1.1).	Taisyklingai taria, kirčiuoja daugumą dažnai vartojamų žodžių. Tinkamai intonuoja sakinius, daro pauzes, pabrėžia svarbiausius žodžius (A3.1.2).	Taisyklingai taria, kirčiuoja dažnai vartojamus žodžius. Tinkamai intonuoja sakinius, daro pauzes, balsu pabrėžia svarbiausią prasminę sakinio vietą (loginis kirtis) (A3.1.3).	Daugeliu atvejų taisyklingai taria, kirčiuoja. Atsižvelgdamas į kontekstą, tinkamai intonuoja sakinius, daro pauzes, balsu pabrėžia svarbiausią prasminę sakinio vietą (loginis kirtis) (A3.1.4).
Turtina savo kalbą naujais vaizdingais žodžiais ir posakiais. Tinkamai juos vartoja įprastose, žinomose situacijose, pažįstamame kontekste. Kalbėdamas tinkamai pavartoja tarmybes (jeigu jas žino) (A3.2.1).	Turtina savo kalbą naujais žodžiais ir posakiais (ir perkeltinės prasmės, tarptautiniais). Tinkamai juos vartoja įprastose situacijose. Pasakodamas vartoja vaizdingus tarmiškus žodžius ar posakius (jeigu juos žino) (A3.2.2).	Turtina savo kalbą naujais žodžiais ir posakiais (ir perkeltinės prasmės, tarptautiniais). Tiksliai juos vartoja įprastose ir naujose situacijose. Tinkamoje situacijoje tiksliai vartoja vaizdingus tarmiškus žodžius ar posakius (jeigu juos žino) (A3.2.3).	Tiksliai ir savarankiškai turtina savo kalbą naujais žodžiais ir posakiais. Tinkamai juos vartoja įvairiose situacijose. Pasakodamas tiksliai vartoja tarmiškus žodžius ar posakius (jeigu juos žino) (A3.2.4).
Mokytojo padedamas apmąsto savo klausimą ir kalbėjimą: įvardija, kas pasisekė, kas – ne, ką kitą kart reikėtų daryti kitaip; paprašo pakartoti, patikslinti, jeigu ko nors nesuprato (A4.1.1).	Mokytojo padedamas apmąsto savo klausimą ir kalbėjimą: paaiškina, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką kitą kart reikėtų daryti kitaip; įvardija, ko ir kodėl nesuprato, ir naudojasi pasiūlytais būdais tai išsiaiškinti (A4.1.2).	Mokytojo padedamas apmąsto savo klausimą ir kalbėjimą: paaiškina, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką kitą kart reikėtų daryti kitaip; įvardija, ko ir kodėl nesuprato, ir naudojasi jam žinomais būdais tai išsiaiškinti (A4.1.3).	Mokytojo padedamas apmąsto savo klausimą ir kalbėjimą: paaiškina, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką kitą kart reikėtų daryti kitaip; įvardija, ko ir kodėl nesuprato, ir tiksliai ieško būdų tai išsiaiškinti (A4.1.4).
Parodo kalbėtoju, kad jo klausosi. Naudojasi paprasčiausiomis	Įvairiais būdais parodo kalbėtoju, kad jo klausosi. Naudojasi	Klausosi aktyviai: nusiteikia suprasti ir domėtis, išsiaiškina tikslą, pasižymi	Klausosi aktyviai įvairiose mokymosi situacijose. Tiksliai naudojasi

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
kompensavimo strategijomis: pasako mintį kitais žodžiais, kalbą papildo gestais (A4.2.1).	kompensavimo strategijomis: patikslina žodžio reikšmę, pasižymi informaciją (reikšminius žodžius) (A4.2.2).	informaciją. Naudojasi kompensavimo strategijomis: remiasi situacijos kontekstu (nežinomą žodį supranta iš kitų žinomų žodžių), pasinaudoja bendra pranešimo logika (A4.2.3).	keliomis skirtingomis kompensavimo strategijomis (A4.2.4).
Naudodamasis pagalba, taiko mokytojo pasiūlytas strategijas, rengdamasis kalbėti ir kalbėdamas (A4.3.1).	Taiko mokytojo pasiūlytas strategijas, rengdamasis kalbėti ir kalbėdamas (A4.3.2).	Tinkamai taiko mokytojo pasiūlytas strategijas, rengdamasis kalbėti ir kalbėdamas (A4.3.3).	Eksperimentuoja taikydamas įvairias pasiūlytas pasirengimo kalbai ir kalbėjimo strategijas (A4.3.4).
2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas (B)			
Skaito sakinius. Taisyklingai taria garsus ir tinkamai intonuoja tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius, daro pauzes (B1.1.1).	Sklandžiai skaito žinomą tekstą. Tinkamai intonuoja sakinius pagal skyrybos ženklus (B1.1.2).	Skaito sklandžiai, įvairiais būdais (balsu ir tyliai, tik perbėgdamas akimis ir lėtai, įsigilindamas); skaito suprasdamas mintį, balsu pabrėžia svarbiausią prasminę sakinio vietą, tinkamai intonuoja tiesioginę kalbą (B1.1.3).	Skaito sklandžiai, apmąstydamas skaitomą tekstą, pasirenka sau tinkamą skaitymo būdą; tinkamai intonuoja tiesioginę kalbą (B1.1.4).
Skaito savo poreikius ir galimybes atitinkančius tekstus, nusako turinio esmę, išskiria tekste vyraujančius elementus (pvz., esminę informaciją, įvykį, aprašymą ar pan.) (B1.2.1).	Skaito savo poreikius ir galimybes atitinkančius tekstus, nusako jų turinį; kai yra suteikiama pagalba, apibendrina tekstą ar jo dalį (B1.2.2).	Skaito savo poreikius ir galimybes atitinkančius tekstus, nusako jų turinį, apibendrina tekstą ar jo dalį (B1.2.3).	Skaito savo poreikius ir galimybes atitinkančius tekstus, nusako jų turinį, apibendrina tekstą ar jo dalį, paaiškina, kuo perskaitytas tekstas išsiskiria iš anksčiau skaitytų panašaus pobūdžio kūrinių (pvz., įdomiais veikėjais, netikėtais įvykiais, vaizdinga kalba ir kt.) (B1.2.4).
Atsižvelgdamas į savo skaitymo interesus ir kitų rekomendacijas, suaugusiųjų padedamas naudojami bibliotekomis, interneto svetainėmis	Atsižvelgdamas į skaitymo tikslus naudojami bibliotekomis, nurodytomis interneto svetainėmis ir kitomis informacinių technologijų	Atsižvelgdamas į skaitymo tikslus ir poreikius, naudojami bibliotekomis, interneto svetainėmis ir kitomis informacinių technologijų	Sistemiškai ir tikslingai naudojami bibliotekomis, interneto svetainėmis ir kitomis informacinių technologijų teikiamomis galimybėmis skaityti

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
ir kitomis informacinių technologijų teikiamomis galimybėmis skaityti (B1.3.1).	teikiamomis galimybėmis skaityti (B1.3.2).	teikiamomis galimybėmis skaityti (B1.3.3).	(B1.3.4).
Randa tekste aiškiai pateiktą tiesioginę informaciją ir aiškiai numanomą netiesioginę informaciją. Naudojasi vaikams skirtomis enciklopedijomis, žodynais, žinytais, saugesniu (draugišku) internetu (B1.4.1).	Randa tekste pateiktą tiesioginę ir netiesioginę informaciją. Naudojasi nurodytais informacijos šaltiniais, atsirinkdamas informaciją konkrečiam tikslui (pvz., sužinoti, pritaikyti, kurti) (B1.4.2).	Randa tekste tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą informaciją. Naudojasi įvairiais informacijos šaltiniais, atsirinkdamas informaciją konkrečiam tikslui (pvz., sužinoti, pritaikyti, kurti) (B1.4.3).	Randa tekste tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą informaciją. Vertina informaciją, kuri yra svarbi konkrečiam skaitymo tikslui (pvz., sužinoti, pritaikyti, kurti) ir ją tikslingai naudojasi (B1.4.4).
Atpažįsta grožinį ir negrožinį tekstą, prozos ir poezijos kūrinius (B2.1.1).	Skiria grožinį ir negrožinį tekstą, prozos ir poezijos kūrinius ir nurodo po vieną kitą šių tekstų požymį (B2.1.2).	Nusako esminius grožinio ir negrožinio teksto požymius, skiria prozos, poezijos, dramos kūrinius. Atpažįsta amžiaus tarpsniui aktualius kūrinių žanrus, pavyzdžiui, pasaka, eilėraštis, apsakymas, drama (B2.1.3).	Samprotauja apie grožinio ir negrožinio teksto požymius, argumentuodamas skiria prozos, poezijos, dramos kūrinius. Atpažįsta amžiaus tarpsniui aktualius kūrinių žanrus (B2.1.4).
Įvardija kūrinio veikėjus, randa veikėjų išorės, būdo aprašymus, dialogus (B2.2.1).	Apibūdina veikėjus, aptaria jų veiksmus (B2.2.2).	Apibūdina grožinio teksto veikėjus, aptaria ir vertina jų veiksmus, samprotauja apie jų santykius (B2.2.3).	Apibūdina veikėjus, aptaria ir vertina jų veiksmus, samprotauja apie jų santykius, argumentuoja savo teiginius (B2.2.4).
Nusako įvykių seką, nurodo aiškiai tekste įvardytą veiksmo vietą ir laiką (B2.3.1).	Nusako įvykių seką, atrinkdamas detales, būdingas įvykiui, reiškiniui; nurodo lengvai numanomą veiksmo vietą ir laiką (B2.3.2).	Aptaria įvykių seką ir svarbą, veiksmo laiką, vietą, jų kaitą (B2.3.3).	Aptaria įvykių seką ir svarbą, veiksmo laiką, vietą, jų kaitą. Samprotauja apie įvykių priežastis ir pasekmes (B2.3.4).
Randa tekste anksčiau girdėtus ar skaitytus vaizdingus žodžius ir frazes, paaiškina jų reikšmę (B2.4.1).	Randa tekste vaizdingus žodžius ir frazes, paaiškina jų reikšmę (B2.4.2).	Randa tekste vaizdingus žodžius ir frazes, paaiškina jų reikšmę ir paskirtį (B2.4.3).	Argumentuodamas paaiškina tekste pavartotų vaizdingų žodžių ir frazių reikšmę ir paskirtį (B2.4.4).
Atpažįsta aiškiai suprantamas (pvz., pamokymas) netiesiogiai tekste	Atpažįsta skirtingose teksto vietose netiesiogiai pasakytas mintis,	Atpažįsta ir paaiškina netiesiogiai pasakytas mintis, argumentuoja,	Atpažįsta ir paaiškina netiesiogiai pasakytas mintis, svarsto, kur kitur jas

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
pasakytas mintis (B2.5.1).	samprotauja, kodėl mintis (pvz., pamokymas) yra pateikta tam tikroje kūrinio vietoje (B2.5.2).	kodėl pasirinktos tokios raiškos priemonės (B2.5.3).	galima pritaikyti. Siūlo tekstui alternatyvias raiškos priemones (B2.5.4).
Įvardija teksto (grožinio ir negrožinio) temą ir aiškiai išreikštą pagrindinę mintį (pvz., pavadinimu, teksto sakiniu). Aptaria aiškiai tekste atskleistas vertybes, susijusias su artimiausiu jam pažįstamu kontekstu, įvardija kūrinio nuotaiką (B2.6.1).	Suformuluoja teksto (grožinio ir negrožinio) temą ir aiškiai numanomą pagrindinę mintį. Aptaria tekste lengvai atpažįstamas žmogiškas vertybes, nusako kūrinio nuotaiką, įvardija, ar ji keičiasi ir kaip (B2.6.2).	Suformuluoja teksto (grožinio ir negrožinio) temą ir pagrindinę mintį. Aptaria tekste lengvai atpažįstamas žmogiškas vertybes. Apibūdina grožinio teksto nuotaiką (B2.6.3).	Suformuluoja teksto (grožinio ir negrožinio) temą ir pagrindinę mintį. Aptaria tekste atskleistas žmogiškas vertybes. Apibūdina grožinio teksto nuotaiką (B2.6.4).
Skaitydamas tekstą, pastebi iliustracijas (piešinius, nuotraukas, schemas ir kt.), jeigu jų yra, aptaria, kaip jos siejasi su tekstu (B2.7.1).	Skaitydamas tekstą, jeigu reikia, susieja jį su iliustracijomis (piešiniais, nuotraukomis, schemomis ir kt.), paaiškina iliustracijomis perteiktą informaciją (B2.7.2).	Skaitydamas tekstą, jeigu reikia, naudojami iliustracijomis (piešiniais, nuotraukomis, schemomis ir kt.) (B2.7.3).	Skaitydamas tekstą, jeigu reikia, naudojami iliustracijomis (piešiniais, nuotraukomis, schemomis ir kt.). Pateikia kelis argumentus, kaip iliustracijos padeda suprasti tekstą (B2.7.4).
Kalbėdamas apie grožinius tekstus vartoja mokymosi turinyje numatytas sąvokas, kai yra suteikiama pagalba (B2.8.1).	Kalbėdamas apie grožinius tekstus iš dalies tinkamai vartoja mokymosi turinyje numatytas sąvokas (B2.8.2).	Kalbėdamas apie grožinius tekstus tinkamai vartoja mokymosi turinyje numatytas sąvokas (B2.8.3).	Kalbėdamas apie grožinius tekstus tinkamai ir tikslingai vartoja mokymosi turinyje numatytas sąvokas (B2.8.4).
Išsako įspūdžius, patirtus skaitant kūrinį. Nurodo labiausiai patikusią (vaizdingiausią, įdomiausią, juokingiausią ar pan.) teksto vietą ir paaiškina, kas jam patiko. Remiasi asmenine patirtimi (B3.1.1).	Išsako įspūdžius ir nuomonę apie kūrinį. Nurodo labiausiai patikusią teksto vietą ir samprotauja, kas ir kodėl jam patiko. Remiasi asmenine patirtimi ir skaitytu tekstu (B3.1.2).	Išsako įspūdžius ir nuomonę apie kūrinį. Argumentuotai paaiškina, kas ir kodėl tekste jam padarė įspūdį, sudomino, nustebino, suglumino ir pan. Remiasi asmenine patirtimi, perskaitytu tekstu, anksčiau skaitytais kūriniais (B3.1.3).	Dalijasi įspūdžiais ir argumentuota nuomone apie kūrinį. Aiškindamas, kas ir kodėl tekste jam padarė įspūdį, sudomino, nustebino, suglumino ir pan., pateikia keletą platesnio konteksto argumentų (pvz., remiasi perskaitytu tekstu, kitų nuomone, autoritetais, asmenine patirtimi) (B3.1.4).
Paaiškina, kaip suprato tekste	Vertina, kaip tekste siekiama	Vertina, kaip tekste siekiama	Vertina, kaip tekste siekiama

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
vartojamus vaizdingus žodžius ir frazes, papildomus paaiškinimus, piešinius, kodėl patiko ar nepatiko, kada juos tiktų vartoti (B3.2.1).	įtaigumo (pvz., vaizdingi žodžiai), tikslumo (pvz., išvardijimas), aiškumo (pvz., schema), kai yra suteikiama pagalba (B3.2.2).	įtaigumo (pvz., vaizdingi žodžiai), tikslumo (pvz., išvardijimas), aiškumo (pvz., schema) (B3.2.3).	įtaigumo (pvz., vaizdingi žodžiai), tikslumo (pvz., išvardijimas), aiškumo (pvz., schema), pateikia argumentų (B3.2.4).
Prieš skaitydamas peržvelgia nurodytą informaciją (pvz., antraštes, schemas, paveikslėlius ir pan.). Randa reikšminį žodį, sakinį, iliustraciją, kurie rodo, apie ką gali būti tekstas (B4.1.1).	Siekdamas suprasti teksto visumą, peržvelgia į akis krintančią informaciją (pvz., antraštes, turinį, iliustracijas, tekste naudojamus paryškinimus) (B4.1.2).	Siekdamas suprasti teksto visumą, tikslingai peržvelgia iliustracijas, teksto struktūros ypatumus ir kitą informaciją (B4.1.3).	Siekdamas suprasti teksto visumą, pasirenka kelis skirtingus informacijos suvokimo būdus, numato, apie ką tekste bus kalbama, stebi, ar numatymai pasitvirtina (B4.1.4).
Sieja tekstą su jau žinoma informacija pagal pateiktus kriterijus (B4.2.1).	Palygina teksto informaciją su jau turimomis žiniomis ir padaro išvadą apie jų naujumą (supranta, ką naujo sužinojo) (B4.2.2).	Skaitydamas sieja tekstą su jau žinoma informacija (B4.2.3).	Skaitydamas sieja tekstą su jau žinoma informacija, apibendrina turėtą ir naujai gautą informaciją konkrečia tema ir vertina savo žinojimą toje srityje (B4.2.4).
Išskiria aiškias ir mažiau suprantamas teksto vietas ir paaiškina, ką ir kodėl buvo lengva ar sunku suprasti. Pasitikrina savo supratimą klausdamas mokytojo, kitų suaugusiųjų, draugų (B4.3.1).	Išskiria ir aptaria mažiau suprantamas teksto vietas. Pasitikrina savo supratimą klausdamas, rasdamas informacijos nurodytame šaltinyje (B4.3.2).	Aptaria, kas padeda geriau suprasti konkretų tekstą. Pasitikrina savo supratimą klausdamas, skaitydamas dar kartą, rasdamas informacijos žinyuose, žodynuose (B4.3.3).	Įvertina pateiktos informacijos aiškumą. Tikslingai pasirenka keletą skirtingų šaltinių, siekdamas patikrinti savo supratimą (B4.3.4).
Naudojasi nurodytais skaitymo ir informacijos kaupimo būdais: žymėtis tekste, užsirašyti, užpildyti lentelę, schemą (B4.4.1).	Naudojasi pasirinktais skaitymo ir informacijos kaupimo būdais: žymėtis tekste, užsirašyti, užpildyti lentelę, schemą sudaryti planą (B4.4.2).	Naudojasi pasirinktais skaitymo ir informacijos kaupimo būdais: žymėtis tekste, užsirašyti, užpildyti lentelę, schemą sudaryti planą. Siekdamas išsiaiškinti tam tikrus teksto elementų ryšius braižo minčių žemėlapi pagal iš anksto aptartus kriterijus (B4.4.3).	Naudojasi tinkamiausiais skaitymo ir informacijos kaupimo būdais: žymėtis tekste, užsirašyti, užpildyti lentelę, schemą sudaryti planą. Siekdamas išsiaiškinti tam tikrus teksto elementų ryšius braižo minčių žemėlapi pagal iš anksto aptartus kriterijus (B4.4.4).
Planuoja skaitymo veiklą trumpam laikotarpiui (pvz., savaitei), kai yra	Planuoja skaitymo veiklą trumpam laikotarpiui (pvz., savaitei),	Planuoja ir stebi skaitymo veiklos laiką ir vietą, atsižvelgdamas į savo	Planuoja ir stebi skaitymo veiklos laiką ir vietą, atsižvelgdamas į savo

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
suteikiama pagalba (B4.5.1).	išsiaiškina, kurie išoriniai dirgikliai jo skaitymui daro neigiamą poveikį (B4.5.2).	skaitymo gebėjimus ir išorinių dirgiklių poveikį (pvz., triukšmas, kitų žmonių buvimas ir kt.) (B4.5.3).	skaitymo gebėjimus ir išorinių dirgiklių poveikį (pvz., triukšmas, kitų žmonių buvimas ir kt.), numato galimus rezultatus ir juos įsivertina (B4.5.4).
Atpažįsta šio amžiaus vaikams aktualius kultūros reiškinius (pvz., Užgavėnės, Kaziuko mugę), įvardija keletą mėgstamų vaikų literatūros kūrinių (B5.1.1).	Atpažįsta šio amžiaus vaikams aktualius kultūros reiškinius, įvardija keletą mėgstamų vaikų literatūros kūrinių, autorių, Lietuvos žodinio kultūros paveldo reiškinių (pvz., skaičiuotes, mįsles) (B5.1.2).	Atpažįsta visuomenei aktualius kultūros reiškinius (pvz., valstybines šventes), įvardija keletą mėgstamų vaikų literatūros kūrinių, autorių, reikšmingiausių Lietuvos žodinio kultūros paveldo reiškinių (pvz., tarmes, sakmes) (B5.1.3).	Atpažįsta visuomenei aktualius kultūros reiškinius ir juos paaiškina, įvardija keletą mėgstamų vaikų literatūros kūrinių, autorių, reikšmingiausių Lietuvos žodinio kultūros paveldo reiškinių (pvz., padavimus, legendas) (B5.1.4).
Lankydamasis teatre, kine, muziejuje, dalyvaudamas klasės, mokyklos renginiuose, projektuose išbando bent du skirtingus vaidmenis (kūrėjo, atlikėjo, stebėtojo) (B6.1.1).	Lankydamasis teatre, kine, muziejuje, dalyvaudamas klasės, mokyklos renginiuose, projektuose plėtoja savo kalbinės raiškos gebėjimus, išbando kūrėjo, atlikėjo, stebėtojo vaidmenis (B6.1.2).	Lankydamasis teatre, kine, muziejuje, dalyvaudamas klasės, mokyklos renginiuose, projektuose plėtoja savo kalbinės raiškos gebėjimus, išbando kūrėjo, atlikėjo, stebėtojo, organizatoriaus vaidmenis (B6.1.3).	Lankydamasis teatre, kine, muziejuje, dalyvaudamas įvairiuose renginiuose, projektuose plėtoja savo kalbinės raiškos gebėjimus, išbando kūrėjo, atlikėjo, stebėtojo, organizatoriaus vaidmenis, aptaria, kaip sekėsi (B6.1.4).
3. Rašymas ir teksto kūrimas (C)			
Naudodamasis pagalbine medžiaga, rašo sau ir kitiems kelias rišlias mintis kasdienėse mokymosi ir laisvalaikio situacijose. Laikosi vieno kito susitarimo arba užduoties reikalavimo (C1.1.1).	Rašo sau ir kitiems kasdienėse mokymosi ir laisvalaikio situacijose. Rašo taip, kad skaitytojas jį suprastų, laikosi daugumos susitarimų ar užduoties reikalavimų (C1.1.2).	Tikslingai rašo sau ir kitiems įvairiose mokymosi ir laisvalaikio situacijose. Rašo taip, kad skaitytojas suprastų, laikosi susitarimų ar užduoties reikalavimų (C1.1.3).	Savarankiškai, tikslingai ir aiškiai rašo sau ir kitiems įvairiose mokymosi ir laisvalaikio situacijose. Laikosi susitarimų ar užduoties reikalavimų (C1.1.4).
Siekdamas sudominti kuria kelių sakinių rišlų pasakojimą (C1.2.1).	Siekdamas sudominti kuria rišlų pasakojimą (C1.2.2).	Siekdamas sudominti kuria nuoseklų, rišlų pasakojimą (C1.2.3).	Siekdamas sudominti kuria vientisą nesudėtingos kompozicijos pasakojimą, tinkamai įterpia aprašymo elementų (C1.2.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Aprašo gerai žinomą objektą (asmenį, daiktą, gyvūną), pateikia bendrą vaizdą ir ryškiausias detales, atsako į klausimus apie procesą (pvz., žaidimą) (C1.3.1).	Aprašo gerai žinomą objektą (asmenį, daiktą, gyvūną), išsamiai pateikia bendrą vaizdą ir detales; naudodamasis pagalba paaiškina procesą (pvz., žaidimą) (C1.3.2).	Aprašo gerai žinomą objektą (asmenį, daiktą, gyvūną), laikydamasis aprašymo struktūros (bendras vaizdas – detalės – apibendrinimas), paaiškina procesą (pvz., žaidimą) (C1.3.3).	Tiksliai, aiškiai aprašo gerai žinomą objektą (asmenį, daiktą, gyvūną), nuosekliai paaiškina procesą (pvz., žaidimą, patiekalo ar daikto gaminimo eigą) (C1.3.4).
Pateikia savo nuomonę (pvz., vienu – dviem sakiniais parašo, kas patinka ar nepatinka ir kodėl) (C1.4.1).	Pateikia savo nuomonę (pvz., keliais sakiniais parašo, kas patinka ar nepatinka ir kodėl) (C1.4.2).	Pateikia nuomonę (pvz., rašo laišką, komentarą), ją pagrindžia vienu kitu tinkamu argumentu (C1.4.3).	Pateikia argumentuotą nuomonę (pvz., rašo apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), argumentuoja remdamasis patirtimi (C1.4.4).
Pagal pavyzdį kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su gerai pažįstamomis situacijomis (pvz., kvietimą, laišką) (C1.5.1).	Naudodamasis pagalba kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su gerai pažįstamomis situacijomis (pvz., laišką, reklamą) (C1.5.2).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su gerai pažįstamomis situacijomis (pvz., pasiūlymą, laišką, reklamą) (C1.5.3).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su įvairiomis gyvenimo situacijomis (C1.5.4).
Sukuria kelių sakinių pagrindinę pasakojimo dalį – įvykio (-ių) raidą. Pradžia ir pabaiga gali būti sunkiai įžvelgiamos (C2.1.1).	Rašo pasakojimą, kuriame yra pagrindinės struktūrinės dalys (pradžia – įvykių raida – pabaiga). Jos gali būti grafiškai neišskirtos (C2.1.2).	Kurdamas pasakojimą, aprašymą, aiškinimą laikosi pagrindinių atitinkamos struktūros principų. Struktūrinės dalys jos gali būti grafiškai neatskirtos (C2.1.3).	Kuria aiškos struktūros rašytinius tekstus (įžanga, minties plėtojimas, pabaiga). Pagal prasmę sieja sakinius ir išskiria pastraipas (C2.1.4).
Mintis formuluoja suprantamai, bet ne visada aiškiai; naudodamasis pagalba pritaiko keletą išmoktų rašybos ir skyrybos taisyklių (C2.2.1).	Mintis formuluoja aiškiai; naudodamasis pagalba pritaiko išmoktas rašybos ir skyrybos taisykles (C2.2.2).	Mintis formuluoja aiškiai; tinkamai taiko išmoktas rašybos ir skyrybos taisykles, gali pasitaikyti viena kita klaida (C2.2.3).	Mintis formuluoja tiksliai ir aiškiai; tinkamai taiko išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles (C2.2.4).
Išskaitomai rašo ranka; mobiliųjų įrenginių klaviatūra rašo naudodamas didžiąsias ir mažąsias raides, skyrybos ženklus (C2.3.1).	Aiškiai ir tvarkingai rašo ranka; mobiliųjų įrenginių klaviatūra, naudodamasis pagalba rengia nesudėtingas pateiktis (C2.3.2).	Aiškiai ir tvarkingai rašo ranka; mobiliųjų įrenginių klaviatūra, rengia nesudėtingas pateiktis (C2.3.3).	Aiškiai ir tvarkingai rašo ranka; mobiliųjų įrenginių klaviatūra, rengia nesudėtingas pateiktis, tinkamai išdėsto tekstą ir iliustracinę medžiagą skaidrėje (C2.3.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Rašo tekstą pagal paveikslėlių seriją, duotą pradžią (C3.1.1).	Rašo tekstą pagal pateiktą planą, duotą pradžią, užrašytą veiksmazodžių grandinę (C3.1.2).	Rašo tekstą pagal savarankiškai susidarytą planą, pateiktus reikšminius žodžius, duotą pabaigą (C3.1.3).	Rašo tekstą pagal savarankiškai sudarytą planą, veiksmazodžių grandinę, pasirinktus reikšminius žodžius (C3.1.4).
Tobulina kuriamą tekstą: dar kartą jį skaito, taiso pagal iš anksto susitartus kriterijus, apimančius vieną aspektą (turinio, struktūros, rašybos) (C3.2.1).	Tobulina kuriamą tekstą: dar kartą jį skaito, taiso pagal iš anksto susitartus kriterijus, apimančius kelis aspektus (turinio, struktūros, rašybos) (C3.2.2).	Tobulina kuriamą tekstą, taiso pagal iš anksto susitartus kriterijus, apimančius tikslingai pasirinktus aspektus (C3.2.3).	Tobulina kuriamą tekstą, taiso pagal iš anksto susitartus kriterijus, apimančius tikslingai pasirinktus aspektus, siekia tikslumo, aiškumo (C3.2.4).
Mokytojo padedamas, įvardija, kas pasisekė, kas ne (C3.3.1).	Mokytojo padedamas, įvardija, kas pasisekė, kas ne, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip (C3.3.2).	Mokytojo padedamas, aptaria savo rašymo veiklą: kas pasisekė, kas ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip (C3.3.3).	Remdamasis kitų suteikta grįžtąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: numato tobulintinas rašymo gebėjimų sritis, išsikelia rašymo gebėjimų tobulinimo tikslus ir, mokytojo padedamas, jų siekia (C3.3.4).
4. Kalbos pažinimas (D)			
Skiria lietuvių kalbos garsus kalbos sraute, kai tariama aiškiai, užrašo juos atitinkamomis raidėmis; skiria raidę nuo garso (D1.1.1).	Skiria lietuvių kalbos garsus kalbos sraute, užrašo juos atitinkamomis raidėmis; paaiškina, kuo raidė skiriasi nuo garso (D1.1.2).	Lietuvių kalbos garsus ir raides atpažįsta įvairiuose kontekstuose (eiliuotoje kalboje, deklamuoiant, dainuojant, įvairiose aplinkose ar medijose) (D1.1.3).	Lietuvių kalbos garsų ir raidžių vartojimą palygina įvairiuose kontekstuose (eiliuotoje kalboje, deklamuoiant, dainuojant, įvairiose aplinkose ar medijose) (D1.1.4).
Skiria balsius, daugumą priebalsių, (nevertodamas terminų), taisyklingai juos taria (D1.2.1).	Skiria balsius (ilguosius, trumpuosius) priebalsius, dvibalsius (nevertodamas terminų), taisyklingai juos taria (D1.2.2).	Skiria lietuvių kalbos garsų rūšis: balsius, priebalsius, dvigarsius (dvibalsius, mišriuosius dvigarsius), taisyklingai juos taria, vartoja terminus (D1.2.3).	Skiria lietuvių kalbos garsų rūšis: balsius, priebalsius, skirsto dvigarsius į dvi grupes (dvibalsius ir mišriuosius dvigarsius), taisyklingai juos taria, vartoja terminus (D1.2.4).
Taisyklingai kirčiuoja dažnai vartojamus žodžius, kai kirčiuotas	Taisyklingai kirčiuoja savo įprastoje aplinkoje dažnai vartojamus žodžius	Taisyklingai kirčiuoja savo įprastoje aplinkoje vartojamus žodžius;	D2.4.4. Taisyklingai kirčiuoja rečiau vartojamus arba sunkiau

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
skiemuo yra išskirtas (pvz., pabrauktas, parašytas kita spalva (D1.3.1)).	(D1.3.2).	išsiaiškina, kaip kirčiuojamas nežinomas žodis (D1.3.3).	perskaitomus žodžius; išsiaiškina, kaip kirčiuojamas nežinomas žodis (D1.3.4).
Atpažįsta ir skiria kalbos dalis (veiksmažodį, daiktavardį), kai pateikti šių kalbos dalių klausimai, pagal pavyzdį juos kaito. Atpažįsta ir vartoja tikrinius daiktavardžius (D2.1.1).	Atpažįsta ir skiria kalbos dalis (veiksmažodį, daiktavardį, būdvardį); naudodamasis pagalbine medžiaga juos kaito. Atpažįsta ir vartoja tikrinius daiktavardžius (D2.1.2).	Atpažįsta ir skiria mokymosi turinyje numatytas kalbos dalis, jas kaito. Skiria ir tinkamai vartoja tikrinius daiktavardžius įvairiuose kontekstuose (D2.1.3).	Atpažįsta ir skiria mokymosi turinyje numatytas kalbos dalis, jas kaito. Skiria ir taisyklingai vartoja tikrinius daiktavardžius įvairiuose kontekstuose (D2.1.4).
Atpažįsta kalbinės raiškos priemones (sinonimus); kalbėdamas ar rašydamas kartais jas pavartoja (nevirtodamas termino) (D2.2.1).	Atpažįsta ir vartoja kalbinės raiškos priemones (sinonimus, antonimus), nevirtodamas terminų (D2.2.2).	Atpažįsta ir vartoja kalbinės raiškos priemones (sinonimus, antonimus, perkeltinės reikšmės žodžius), vartoja jų terminus (D2.2.3).	Atpažįsta ir tikslingai vartoja kalbinės raiškos priemones (sinonimus, antonimus, perkeltinės reikšmės žodžius), vartoja terminus (D2.2.4).
Naudodamasis pagalbine medžiaga, vartoja pagrindines reikšminių žodžių dalių sąvokas (giminiški žodžiai, šaknis, galūnė); sutartiniais ženklais pažymi jas žodžiuose, kuriuose šios dalys aiškiai surandamos (D2.3.1).	Naudodamasis pagalbine medžiaga, vartoja reikšminių žodžių dalių sąvokas (giminiški žodžiai, šaknis, galūnė, priesaga, priešdėlis); sutartiniais ženklais pažymi jas žodžiuose, kuriuose šios dalys aiškiai surandamos (D2.3.2).	Vartoja reikšminių žodžių dalių sąvokas (giminiški žodžiai, šaknis, galūnė, priesaga, priešdėlis); skirsto paprastos darybos žodžius reikšminėmis žodžio dalimis, žymėdamas jas sutartiniais ženklais (D2.3.3).	Vartoja reikšminių žodžių dalių sąvokas (giminiški žodžiai, kamienas, šaknis, galūnė, priesaga, priešdėlis); skirsto sudėtingesnės darybos žodžius reikšminėmis žodžio dalimis, žymėdamas jas sutartiniais ženklais (D2.3.4).
Naudodamasis pagalbine medžiaga, kelia sakinio žodžiams klausimus (D3.1.1).	Kelia sakinio žodžiams klausimus (D3.1.2).	Paaiškina, kaip sakinio žodžiai yra tarpusavyje susiję; nagrinėja sakinį (D3.1.3).	Nagrinėja sakinį, sakinio žodžius siedamas su kalbos dalimis (D3.1.4).
Sudaro tiesioginius sakinius; sudaro klausiamuosius sakinius, kai yra suteikiama pagalba. Sudaro ir užrašo sakinį, derindamas žodžių galūnes (D3.2.1).	Sudaro tiesioginius, klausiamuosius sakinius, taisyklingai juos intonuoja; sudaro skatinamuosius sakinius, kai yra suteikiama pagalba (D3.2.3).	Sudaro tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius sakinius, taisyklingai juos intonuoja. Vartoja neišplėstinius ir išplėstinius sakinius (D3.2.3).	Sudaro ir tikslingai vartoja tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius sakinius, taisyklingai juos intonuoja; vartoja neišplėstinius ir išplėstinius sakinius (D3.2.4).
Sakinyje randa žodžius, nusakančius	Sakinyje randa žodžius, nusakančius	Sakinyje randa veiksnį (išreikštą	Sudėtingesniame sakinyje (pvz., kai

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
veikėją ir jo atliekamą veiksmą, kai pateikti klausimai (D3.3.1).	veikėją ir jo atliekamą veiksmą; juos tinkamai pažymi sutartiniais ženklais (D3.3.2).	daiktavardžio ar asmeninio įvardžio vardininku), tarinį (išreikštą asmenuojamąja veiksmažodžio forma) ir juos tinkamai pažymi sutartiniais ženklais (D3.3.3).	yra numanomas veiksnys arba kai yra vienas veiksnys, du tariniai, išreikšti veiksmažodžio asmenuojama forma) randa veiksnį, tarinį ir juos tinkamai pažymi sutartiniais ženklais (D3.3.4).
Naudodamasis pagalbine medžiaga nurodo elementariausius teksto požymius (pvz., pavadinimą, autorių, veikėjų pokalbius ir pan.) (D4.1.1).	Nurodo elementariausius teksto požymius (pvz., pavadinimą, autorių, veikėjus, įvykius ir pan.) (D4.1.2).	Atpažįsta įvairius tekstus (tradicinius ir netradicinius, taip pat tekstus įvairiose aplinkose ir medijose) (D4.1.3).	Atpažįsta ir aptaria įvairius tekstus (tradicinius ir netradicinius, taip pat tekstus įvairiose aplinkose ar medijose) (D4.1.4).
Atlieka nesudėtingus kalbos tyrinėjimus (pvz., pasižymi jam nežinomus žodžius ir išsiaiškina jų reikšmę) (D5.1.1).	Atlieka nesudėtingus kalbos tyrinėjimus (pvz., grupuoja skirtingus žodžius pagal reikšmę) (D5.1.2).	Atlieka nesudėtingus kalbos tyrinėjimus (pvz., pastebi dėsningumus, padaro išvadas; sudaro atmintines, išveda taisykles) (D5.1.3).	Atlieka ir paaiškina nesudėtingus kalbos tyrinėjimus (pvz., pastebi dėsningumus, padaro išvadas; sudaro atmintines, išveda taisykles) (D5.1.4).
Naudodamasis pagalbine medžiaga, atlieka nesudėtingus kalbos vartojimo tyrinėjimus (pvz., stebi kalbos vartojimo situacijas artimoje aplinkoje) (D5.2.1).	Atlieka nesudėtingus kalbos vartojimo tyrinėjimus (pvz., stebi kalbos vartojimo situacijas artimoje aplinkoje, daro išvadas pagal aiškiai pastebimus požymius) (D5.2.2).	Atlieka nesudėtingus kalbos vartojimo tyrinėjimus (pvz., stebi kalbos vartojimo situacijas aktualioje aplinkoje, apibendrina, daro išvadas, formuluoja rekomendacijas) (D5.2.3).	Atlieka ir paaiškina nesudėtingus kalbos vartojimo tyrinėjimus (pvz., stebi kalbos vartojimo situacijas aktualioje aplinkoje, apibendrina, daro išvadas, formuluoja rekomendacijas) (D5.2.4).
Kitų padedamas naudojami vaikams skirtais žodynais ir skaitmeninėmis mokymosi priemonėmis (D5.3.1).	Vadovaudamasis pateiktais patarimais (instrukcijomis) naudojami vaikams skirtais žodynais ir skaitmeninėmis mokymosi priemonėmis (D5.3.2).	Naudojami vaikams skirtais žodynais ir skaitmeninėmis mokymosi priemonėmis (D5.3.3).	Tikslingai naudojami vaikams skirtais žodynais ir skaitmeninėmis mokymosi priemonėmis (D5.3.4).
Naudodamasis pagalba pateikia pavyzdžių, rodančių, kad kalba kinta (pvz., anksčiau ir dabar) (D6.1.1).	Pateikia pavyzdžių, rodančių, kaip kalba kinta (pvz., kaip rašoma knygoje ir virtualioje aplinkoje) (D6.1.2).	Palygina kalbą nuodytu aspektu ir pateikia pavyzdžių (pvz., kokią įtaką kalbai daro informacinės technologijos, kaip kalba skirtingų vietovių, profesijų žmonės) (D6.1.3).	Palygina kalbą nuodytu aspektu, vertina kalbos pokyčius pateikdamas pavyzdžių (pvz., aptaria informacinių technologijų įtakos kalbai naudą ir žalą) (D6.1.4).

40.3. Pasiekimų lygių požymiai. 5–6 klasės:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika (A)			
Klausosi dėmesingai, įvardija teksto temą, atpasakoja turinį; naudodamasis pagalba, daro tiesiogines išvadas (A1.1.1).	Nusako teksto temą, aptaria turinį, atsako į klausimus apie teksto dalių sąsajas; daro tiesiogines išvadas (A1.1.2).	Aptaria teksto tematiką, turinį, susieja teksto dalis; daro apibendrinančias išvadas (A1.1.3).	Aptaria teksto tematiką, turinį, susieja teksto dalis, išsiaiškina nesuprastas mintis, idėjas, sąvokas; daro apibendrinančias išvadas (A1.1.4).
Išsako savo nuomonę apie išgirstą informaciją, remdamasis savo patirtimi ir susitartais kriterijais (A1.2.1).	Išgirstą informaciją vertina pagal susitartus kriterijus, remiasi sava patirtimi ir kontekstu (A1.2.2).	Kritiškai vertina išgirstą informaciją pagal susitartus kriterijus, komentuoja jos pagrįstumą ar nepagrįstumą, įvykių galimumą ar negalimumą ir pan. (A1.2.3).	Kritiškai vertina išgirstą informaciją pagal susitartus kriterijus, komentuoja jos pagrįstumą ar nepagrįstumą, įvykių galimumą ar negalimumą ir pan. pateikia argumentų (A1.2.4).
Naudodamasis pagalba, pasirengia ir kalba monologu, dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, naudojasi neverbalinės kalbos priemonėmis (A2.1.1).	Kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, klausia, atsako, tinkamai naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (A2.1.2).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, klausia, atsako, reiškia savo nuomonę, tinkamai naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (A2.1.3).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, klausia, atsako, reiškia savo nuomonę, ją paaiškina ir pagrindžia, tinkamai naudojami neverbalinės kalbos priemonėmis (A2.1.4).
Klausydamas ir kalbėdamas iš dalies atsižvelgia į adresatą ir komunikavimo situaciją, tinkamai reaguoją; rodo susidomėjimą, gerbia kito nuomonę, laikosi jam žinomų kalbos etiketo taisyklių (A2.2.1).	Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą (bendraamžiai, artimieji, mokytojai, kiti suaugusieji) ir komunikavimo situaciją. Kai yra suteikiama pagalba, pasirenka tinkamą kalbinę raišką, laikosi kalbos etiketo reikalavimų (A2.2.2).	Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą (bendraamžiai, artimieji, mokytojai, kiti suaugusieji) ir komunikavimo situaciją, daugeliu atvejų pasirenka tinkamą kalbinę raišką, laikosi kalbos etiketo reikalavimų (A2.2.3).	Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą (jaunesni, bendraamžiai, suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (oficiali ir neoficiali). Pasirenka tinkamą kalbinę raišką, laikosi kalbos etiketo reikalavimų (A2.2.4).
Siekdamas sudominti pasakoja nuotykius, įvykius, pagrįstus patirtimi bei išmone, laikosi nuoseklumo (A2.3.1).	Siekdamas sudominti pasakoja nuotykius, įvykius, pagrįstus patirtimi bei išmone, paaiškina įvykių priežastis ir pasekmes (A2.3.2).	Siekdamas saviraiškos ir sudominti pasakoja nuotykius, įvykius, pagrįstus patirtimi bei išmone. Į pasakojimą pagrįstai įterpia objektų apibūdinimą (A2.3.3).	Siekdamas saviraiškos ir sudominti pasakoja nuotykius, įvykius, pagrįstus patirtimi bei išmone. Į pasakojimą tikslingai įterpia objektų apibūdinimą (A2.3.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Tiksliai, aiškiai informuoja, trumpai paaiškina, apibūdina nurodydamas bendrą vaizdą ir esmines detales (A2.4.1).	Tiksliai, aiškiai informuoja, išsamiai apibūdina, glaustai papasakoja įvykį (kaip tai atsitiko?), paaiškina nesudėtingą procesą (kaip tai daroma?) (A2.4.2).	Tiksliai, aiškiai informuoja, išsamiai apibūdina, nuosekliai papasakoja įvykį (kaip tai atsitiko?), detaliai paaiškina nesudėtingą procesą (kaip tai daroma?) (A2.4.3).	Tiksliai, aiškiai informuoja, nuosekliai, dalykiškai apibūdina įvairius objektus, palygina du objektus, detaliai paaiškina procesą (A2.4.4).
Išsako savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus, ją pagrindžia bent vienu argumentu remdamasis patirtimi (A2.5.1).	Išsako savo nuomonę, argumentuoja remdamasis patirtimi (A2.5.2).	Išsako savo nuomonę, vertina, argumentuoja remdamasis patirtimi ir gerai žinomu kontekstu (A2.5.3).	Išsako savo nuomonę, vertina, argumentuoja remdamasis patirtimi ir kitais šaltiniais (A2.5.4).
Taisyklingai taria, kirčiuoja dažnai vartojamus žodžius. Tinkamai intonuoja sakinius, daro pauzes, balsu pabrėžia svarbiausią prasminę sakinio vietą (loginis kirtis) (A3.1.1).	Daugeliu atvejų laikosi mokymosi turinyje numatytų kalbos normų. Atsižvelgdamas į kalbėjimo turinį, tinkamai intonuoja sakinius, daro pauzes, balsu pabrėžia svarbiausią prasminę sakinio vietą (loginis kirtis) (A3.1.2).	Laikosi mokymosi turinyje numatytų kalbos normų. Atsižvelgdamas į kalbėjimo turinį ir kontekstą, tinkamai intonuoja sakinius, daro pauzes, deda loginius kirčius sakiniuose ir frazėse (A3.1.3).	Laikosi mokymosi turinyje numatytų kalbos normų. Taiko kalbos žinias, suprasdamas, kad kalbos taisyklingumas, pasirinktų žodžių tikslumas padeda klausytojui geriau suvokti prasmę. Tinkamai intonuoja sakinius, daro pauzes, deda loginius kirčius sakiniuose ir frazėse (A3.1.4).
Turtina savo kalbą naujais žodžiais ir posakiais (vaizdingais veiksmažodžiais, frazeologizmais, palyginimais, tarmybėmis ir kt.). Tinkamai juos vartoja įprastose situacijose (A3.2.1).	Turtina savo kalbą naujais žodžiais ir posakiais (vaizdingais veiksmažodžiais, frazeologizmais, palyginimais, tarmybėmis ir kt.). Tinkamai juos vartoja įprastose ir naujose situacijose (A3.2.2).	Turtina savo kalbą naujais žodžiais, frazėmis ir posakiais (vaizdingais veiksmažodžiais, frazeologizmais, palyginimais, tarmybėmis ir kt.) ir tiksliai juos vartoja (A3.2.3).	Tikslingai ir savarankiškai turtina savo kalbą naujais žodžiais, frazėmis ir posakiais (vaizdingais veiksmažodžiais, frazeologizmais, palyginimais, tarmybėmis ir kt.) ir tinkamai juos vartoja (A3.2.4).
Mokytojo padedamas apmąsto savo klausymą ir kalbėjimą: paaiškina, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip; įvardija, ko ir kodėl nesuprato, ir naudojami jam žinomais būdais tai išsiaiškinti (A4.1.1).	Apmąsto savo klausymą ir kalbėjimą: remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtąja informacija išsiaiškina, kas pasisekė, kas – ne, kodėl; mokytojo padedamas aptaria, ką ir kaip reikėtų patobulinti (A4.1.2).	Apmąsto savo klausymą ir kalbėjimą: remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtąja informacija išsiaiškina, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką ir kaip reikėtų patobulinti (A4.1.3).	Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtąja informacija išsiaiškina, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką ir kaip reikėtų patobulinti, numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis (A4.1.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Klausosi aktyviai: nusiteikia suprasti ir domėtis, išsiaiškina tikslą, pasižymi informaciją. Naudojasi kompensavimo strategijomis: remiasi situacijos kontekstu (nežinomą žodį supranta iš kitų žinomų žodžių), pasinaudoja bendra pranešimo logika (A4.2.1).	Klausosi aktyviai: išsiaiškina tikslą, pasižymi informaciją, vartoja pritarimo teiginius, klausia (A4.2.2).	Klausosi aktyviai: vartoja pritarimo teiginius, klausosi klausdamas (savais žodžiais atkartoja, ką kalbėtojas sako, rodydamas savo supratimą, pvz., „Jei gerai suprantu, tai...“), išsiaiškina tikslą, pasižymi informaciją (A4.2.3).	Klausosi aktyviai: išsiaiškina tikslą, pasižymi reikšmingą informaciją. Išklausęs kalbą pateikia kalbėtoju klausimų, reikalaujančių tikslinimo, aiškinimo, plėtoja pokalbį (A4.2.4).
Taiko konkrečias pasiūlytas strategijas rengdamasis kalbėti ir kalbėdamas (A4.3.1).	Taiko įvairias pasiūlytas pasirengimo kalbai ir kalbėjimo strategijas (A4.3.2).	Eksperimentuoja taikydamas įvairias pasiūlytas pasirengimo kalbai ir kalbėjimo strategijas (A4.3.3).	Pasirenka tinkamiausias pasirengimo kalbėti ir kalbėjimo strategijas iš pasiūlytųjų (A4.3.4).
2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas (B)			
Skaito sklandžiai žinomus tekstus, padedamas pasirenka atidžiojo ar pažintinio skaitymo būdą, atsižvelgdamas į užduotį. Perteikia balsu tiesiogiai tekste išreikštą skaitomo teksto nuotaiką, paisydamas skyrybos ženklų, darydamas pauzes (B1.1.1).	Skaito sklandžiai žinomus tekstus, konsultuodamasis pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį. Perteikia balsu skaitomo teksto nuotaiką, paisydamas ritmo, skyrybos ženklų, darydamas pauzes (B1.1.2).	Skaito tikslingai, sklandžiai žinomus ir nežinomus tekstus, daugeliu atvejų pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį. Raiškiai skaito grožinius tekstus, tinkamai perteikdamas pasirinktomis intonavimo priemonėmis jų nuotaiką (B1.1.3).	Skaito tikslingai, sklandžiai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį ir teksto pobūdį. Raiškiai skaito grožinius tekstus, įtaigiai perteikdamas pasirinktomis intonavimo priemonėmis jų nuotaiką, veikėjų emocijas (B1.1.4).
Skaito įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, padedamas įvardija skaitymo motyvus (B1.2.1).	Skaito įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, įvardija skaitymo motyvus (B1.2.2).	Skaito įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, paaiškina skaitymo reikšmę ir motyvus (B1.2.3)	Skaito įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, išsamiai paaiškina skaitymo reikšmę ir motyvus (B1.2.4).
Tikslingai naudojami bibliotekomis, kai kuriais rekomenduojamais informacijos šaltiniais (žodynais, enciklopedijomis, informaciniais	Tikslingai ir atsakingai naudojami bibliotekomis, rekomenduojamais informacijos šaltiniais (žodynais, enciklopedijomis, informaciniais	Tikslingai ir atsakingai naudojami bibliotekomis, susirastais informacijos šaltiniais (žodynais, enciklopedijomis, informaciniais	Tikslingai, atsakingai ir sistemingai naudojami bibliotekomis, įvairiais susirastais informacijos šaltiniais (žodynais, enciklopedijomis,

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
portalais) (B1.3.1).	portalais) (B1.3.2).	portalais) (B1.3.3).	informaciniais portalais); teikia mokymosi pagalbą kitiems (B1.3.4).
Padedamas pasirenka tinkamus informacijos šaltinius. Naudodamasis netiesiogine pagalba skiria tiesiogiai pateiktą, esminę ir neesminę informaciją, padedamas skiria faktą ir nuomonę (B1.4.1).	Konsultuodamasis pasirenka tinkamus informacijos šaltinius, skiria tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą, esminę ir neesminę informaciją, faktą ir nuomonę (B1.4.2).	Pasirenka tinkamus informacijos šaltinius, savo pasirinkimus paaiškina. Skiria tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą, esminę ir neesminę informaciją, faktą ir nuomonę (B1.4.3).	Pasirenka tinkamus informacijos šaltinius, savo pasirinkimus svariai pagrindžia. Argumentuotai skiria tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą, esminę ir neesminę informaciją, faktą ir nuomonę (B1.4.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba, įvardija esminius grožinio ir negrožinio teksto požymius, skiria prozos, poezijos, dramos, tautosakos kūrinius, atpažįsta dalį mokymosi turinyje nurodytų žanrų, padedamas įvardija esmines eiliuotos kalbos ypatybes (B2.1.1).	Įvardija esminius grožinio ir negrožinio teksto požymius, skiria prozos, poezijos, dramos, tautosakos kūrinius, atpažįsta dalį mokymosi turinyje nurodytų žanrų, nurodo esmines eiliuotos kalbos ypatybes, konsultuodamasis nurodo fakto svarbą pažintiniame tekste (B2.1.2).	Įvardija grožinio ir negrožinio teksto požymius, skiria prozos, poezijos, dramos, tautosakos kūrinius, atpažįsta mokymosi turinyje nurodytus žanrus. Nurodo ir aptaria esmines eiliuotos kalbos ypatybes, fakto svarbą pažintiniame tekste (B2.1.3).	Įvardija grožinio ir negrožinio teksto požymius, argumentuodamas skiria prozos, poezijos, dramos, tautosakos kūrinius, atpažįsta ir apibūdina mokymosi turinyje nurodytus žanrus. Nurodo ir aptaria eiliuotos kalbos ypatybes, paaiškina fakto svarbą pažintiniame tekste (B2.1.4).
Įvardija ryškiausius veikėjų charakterio bruožus, tiesiogiai išreikštas vertybes, skiria autorių ir pasakotoją. Atsakydamas į klausimus, nurodo tiesiogiai išreikštus eilėraščio kalbančiojo išgyvenimus. Padedamas palygina žinomų kūrinių veikėjus vienu siūlomu aspektu, kai kuriuos teiginius pagrindžia (B2.2.1).	Aptaria ryškiausius veikėjų charakterio bruožus, tiesiogiai išreikštas vertybes, vertina veikėjų poelgius, atpažįsta pasakotoją. Atpažįsta ir įvardija tiesiogiai ir kai kuriuos netiesiogiai išreikštus eilėraščio kalbančiojo išgyvenimus. Naudodamasis netiesiogine pagalba, palygina žinomų kūrinių veikėjus bent dviem siūlomais aspektais, dalį teiginių pagrindžia (B2.2.2).	Aptaria veikėjų charakterius, socialinius santykius, tiesiogiai ir netiesiogiai įvardytas vertybes, vertina veikėjų poelgius, atpažįsta pasakotoją. Apibūdina tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštus eilėraščio kalbančiojo išgyvenimus. Palygina nežinomų kūrinių veikėjus keliais siūlomais aspektais, teiginius pagrindžia (B2.2.3).	Išsamiai aptaria veikėjų charakterius, socialinius santykius, tiesiogiai ir netiesiogiai įvardytas vertybes, argumentuotai vertina veikėjų poelgius ir motyvus, atpažįsta pasakotoją ir paaiškina jo požiūrį. Remdamasis teksto turiniu ir raiška, apibūdina tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštus eilėraščio kalbančiojo išgyvenimus. Palygina nežinomų kūrinių veikėjus keliais siūlomais aspektais, teiginius detalai pagrindžia (B2.2.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Naudodamasis netiesiogine pagalba atpažįsta ir fragmentiškai aptaria pagrindines kūrinio siužeto dalis, įvykių seką, laiką, vietą, jų kaitą, vaizduojamas socialines realijas; padedamas susieja kūrinį su savo socialine aplinka (B2.3.1).	Konsultuodamasis atpažįsta ir aptaria pagrindines kūrinio siužeto dalis, įvykių seką, laiką, vietą, jų kaitą, kai kurias sąsajas su veikėjų išgyvenimais, vaizduojamas socialines realijas; naudodamasis netiesiogine pagalba, susieja kūrinį su savo socialine aplinka (B2.3.2).	Atpažįsta ir aptaria pagrindines kūrinio siužeto dalis, įvykių seką, laiką, vietą, jų kaitą bei sąsajas su veikėjų išgyvenimais, vaizduojamas socialines realijas, jas susiedamas su savo socialine aplinka (B2.3.3).	Atpažįsta ir išsamiai aptaria pagrindines kūrinio siužeto dalis, įvykių seką, laiką, vietą, jų kaitą bei sąsajas su veikėjų išgyvenimais, vaizduojamas socialines realijas, jas prasmingai susiedamas su savo socialine aplinka (B2.3.4) .
Padedamas nurodo esmines grožinių ir negrožinių tekstų raiškos ypatybes: žinomuose tekstuose atpažįsta turinio apimtyje numatytas kalbinės raiškos priemones ir paaiškina dalies jų reikšmes (B2.4.1).	Naudodamasis netiesiogine pagalba aptaria grožinių ir negrožinių tekstų raiškos ypatybes: žinomuose tekstuose atpažįsta turinio apimtyje numatytas kalbinės raiškos priemones ir paaiškina jų reikšmes (B2.4.2).	Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų raiškos ypatybes: atpažįsta turinio apimtyje numatytas kalbinės raiškos priemones ir paaiškina jų reikšmes (B2.4.3).	Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų raiškos ypatybes: atpažįsta turinio apimtyje numatytas kalbinės raiškos priemones ir išsamiai paaiškina jų reikšmes (B2.4.4).
Padedamas atpažįsta ir paaiškina potekstę: randa tiesiogiai ir netiesiogiai pasakytas mintis, įvardija, ar vaizdavimas tikroviškas ar sąlygiškas (alegorinis, fantastinis) (B2.5.1).	Naudodamasis netiesiogine pagalba atpažįsta ir paaiškina potekstę, rasdamas tiesiogiai ir netiesiogiai pasakytas mintis, įvardydamas tikrovišką ir sąlygišką (alegorinį, fantastinį) vaizdavimą (B2.5.2).	Atpažįsta ir paaiškina potekstę, aptardamas tiesiogiai ir netiesiogiai pasakytas mintis, apibūdindamas tikrovišką ir sąlygišką (alegorinį, fantastinį) vaizdavimą (B2.5.3).	Atpažįsta ir paaiškina potekstę, aptardamas tiesiogiai ir netiesiogiai pasakytas mintis, išsamiai apibūdindamas tikrovišką ir sąlygišką (alegorinį, fantastinį) vaizdavimą (B2.5.4).
Įvardija lengvai atpažįstamą grožinio teksto nuotaiką, tiesiogiai teigiamas vertybes. Suformuluoja žinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą ir kai kuriais atvejais aiškiai numanomą pagrindinę mintį, įvardytą problemą, padedamas nurodo priežastis ir pasekmes. Naudodamasis netiesiogine pagalba palygina grožinius tekstus vienu siūlomu	Aptaria grožinio teksto nuotaiką, jos kaitą, tiesiogiai ir kai kuriais atvejais netiesiogiai teigiamas vertybes. Suformuluoja žinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą ir aiškiai numanomą pagrindinę mintį ir problemą, kai kuriais atvejais susieja priežastis ir pasekmes. Konsultuodamasis palygina grožinius tekstus vienu siūlomu aspektu,	Aptaria grožinio teksto nuotaiką, jos kaitą, tiesiogiai ir netiesiogiai teigiamas vertybes. Suformuluoja nežinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą, daugeliu atveju – pagrindinę mintį, problemą, susieja priežastis ir pasekmes. Palygina grožinius tekstus bent dviem siūlomais aspektais, teiginius pagrįsdamas (B2.6.3).	Aptaria, remdamasis teksto turiniu ir raiška, grožinio teksto nuotaiką, jos kaitą, tiesiogiai ir netiesiogiai teigiamas vertybes. Tiksliai suformuluoja nežinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą, problemą, pagrindinę mintį, susieja ir paaiškina priežastis ir pasekmes. Palygina grožinius tekstus keliais siūlomais aspektais, teiginius detalai

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
aspektu įvardydamas panašumą ar skirtumą (B2.6.1).	teiginius iš dalies pagrindžia (B2.6.2).		pagrįsdamas (B2.6.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba aptaria pasirinktus knygos kaip meninės visumos elementus, paaiškina žodinio teksto ir iliustracijos santykį. Padedamas nurodo žodinės, vaizdinės, garsinės informacijos paskirtį žinomuose multimodaliuose tekstuose (komiksuose, filmuose, reklamoje) (B2.7.1).	Konsultuodamasis aptaria knygos kaip meninės visumos elementus, nurodo žodinio teksto ir iliustracijos santykį. Naudodamasis netiesiogine pagalba, nurodo žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį multimodaliuose tekstuose (komiksuose, filmuose, reklamoje) (B2.7.2).	Aptaria knygą kaip meninę visumą, paaiškina žodinio teksto ir iliustracijos santykį. Nurodo ir aptaria žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį multimodaliuose tekstuose (komiksuose, filmuose, reklamoje) (B2.7.3).	Išsamiai aptaria knygą kaip meninę visumą, paaiškina žodinio teksto ir iliustracijos santykį. Nurodo ir argumentuotai aptaria žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį ir santykį multimodaliuose tekstuose (komiksuose, filmuose, reklamoje) (B2.7.4).
Aptardamas grožinius ir negrožinius tekstus tinkamai vartoja kai kurias mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos sąvokas (B2.8.1).	Aptardamas grožinius ir negrožinius tekstus tinkamai vartoja dalį mokymosi turinyje nurodytų literatūros teorijos sąvokų (B2.8.2).	Aptardamas grožinius ir negrožinius tekstus tinkamai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos sąvokas (B2.8.3).	Aptardamas grožinius ir negrožinius tekstus tinkamai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos sąvokas, jas paaiškina (B2.8.4).
Išsako įspūdžius, nuomonę apie klasėje ir savarankiškai skaitomą kūrinį. Naudodamasis netiesiogine pagalba, aptaria kūrinio aktualumą, emocinį poveikį, remdamasis savo gyvenimo patirtimi (B3.1.1).	Išsako įspūdžius, nuomonę apie klasėje ir savarankiškai skaitomą kūrinį, nusako savo santykį su juo. Aptaria kūrinio aktualumą, emocinį poveikį, remdamasis savo gyvenimo ir skaitymo patirtimi (B3.1.2).	Išsako įspūdžius, argumentuotą nuomonę apie klasėje ir savarankiškai skaitomą kūrinį, paaiškina savo santykį su juo. Aptaria kūrinio aktualumą, emocinį poveikį, remdamasis savo gyvenimo, skaitymo ir kultūrine patirtimi (B3.1.3).	Išsako įspūdžius, svariai argumentuotą nuomonę apie klasėje ir savarankiškai skaitomą kūrinį, paaiškina savo santykį su juo. Išsamiai aptaria kūrinio aktualumą, emocinį poveikį, remdamasis savo gyvenimo, skaitymo ir kultūrine patirtimi (B3.1.4).
Padedamas kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių medijų tekstus vienu pasiūlytu aspektu (pvz., tikslo, poveikio, informatyvumo, įtaigumo) (B3.2.1).	Naudodamasis netiesiogine pagalba, kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių medijų tekstus bent dviem pasiūlytais aspektais (pvz., tikslo, poveikio, informatyvumo, įtaigumo) (B3.2.2).	Kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių medijų tekstus keliais pasiūlytais aspektais (pvz., tikslo, poveikio, informatyvumo, įtaigumo), savo vertinimus pagrindžia (B3.2.3).	Kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių medijų tekstus įvairiais siūlomais aspektais (pvz., tikslo, poveikio, informatyvumo, įtaigumo), savo vertinimus išsamiai pagrindžia (B3.2.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Prieš skaitydamas kelia hipotezes apie teksto temą, remdamasis užuominomis. Siekdamas suprasti tekstą, fragmentiškai naudojami jo struktūrinėmis ir grafinėmis savybėmis (žodžių paryškinimas, esminiai žodžiai, svarbiausios frazės, saitai, elektroniniai meniu, piktogramos) (B4.1.1).	Prieš skaitydamas kelia hipotezes apie teksto temą konsultuodamasis. Siekdamas suprasti tekstą, iš dalies tinkamai naudojami jo struktūrinėmis ir grafinėmis savybėmis (žodžių paryškinimas, esminiai žodžiai, svarbiausios frazės, saitai, elektroniniai meniu, piktogramos) (B4.1.2).	Prieš skaitydamas kelia pagrįstas hipotezes apie teksto temą. Siekdamas suprasti tekstą tinkamai naudojami jo struktūrinėmis ir grafinėmis savybėmis (žodžių paryškinimas, esminiai žodžiai, svarbiausios frazės, saitai, elektroniniai meniu, piktogramos) (B4.1.3).	Prieš skaitydamas sąmoningai ir tikslingai kelia pagrįstas hipotezes apie teksto temą. Siekdamas suprasti tekstą, tinkamai ir sistemingai naudojami jo struktūrinėmis ir grafinėmis savybėmis (žodžių paryškinimas, esminiai žodžiai, svarbiausios frazės, saitai, elektroniniai meniu, piktogramos) (B4.1.4).
Skaitydamas tekstą įprastame kontekste, kelia elementarius klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę informaciją; į juos atsakydamas, fragmentiškai remiasi tekstu (B4.2.1).	Skaitydamas tekstą įprastame kontekste, kelia klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę ir netiesioginę informaciją; į juos atsakydamas, remiasi tekstu (cituoja, perfrazuoja) (B4.2.2).	Skaitydamas tekstą naujame kontekste, kelia klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę ir netiesioginę informaciją; į juos atsakydamas, tinkamai remiasi tekstu (cituoja, perfrazuoja) ir literatūros žiniomis (B4.2.3).	Skaitydamas tekstą naujame kontekste, kelia klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę ir netiesioginę informaciją, apibendrinti; į juos atsakydamas, detalai remiasi tekstu (cituoja, perfrazuoja) ir literatūros žiniomis (B4.2.4).
Aiškinasi nesuprantamus teksto žodžius, naudodamasis rekomenduojamais informacijos šaltiniais; padedamas sutartais simboliais žymisi reikiamą informaciją (B4.3.1).	Aiškinasi nesuprantamus teksto žodžius, naudodamasis pasirinktais informacijos šaltiniais; konsultuodamasis sutartais simboliais žymisi reikiamą informaciją (B4.3.2).	Aiškinasi nesuprantamus teksto žodžius, naudodamasis susirastais informacijos šaltiniais; sutartais simboliais žymisi reikiamą informaciją (B4.3.3).	Aiškinasi nesuprantamus teksto žodžius, naudodamasis susirastais informacijos šaltiniais; sutartais ar savo sukurtais simboliais žymisi reikiamą informaciją, paaiškina savo žymėjimus, padeda kitiems (B4.3.4).
Padedamas įprastame kontekste taiko strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra: braižo veiksmo schemas, veikėjų ryšių tinklą, sudaro veikėjų lyginimo lenteles (B4.4.1).	Konsultuodamasis taiko įprastame kontekste strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra: braižo veiksmo schemas, veikėjų ryšių tinklą, sudaro veikėjų lyginimo lenteles (B4.4.2).	Naujame kontekste taiko strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra: braižo veiksmo schemas, veikėjų ryšių tinklą, sudaro veikėjų lyginimo lenteles (B4.4.3).	Naujame kontekste tinkamai taiko strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra: braižo veiksmo schemas, veikėjų ryšių tinklą, sudaro veikėjų lyginimo lenteles, paaiškina, kodėl taiko pasirinktas strategijas; padeda kitiems

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
			(B4.4.4).
Remdamasis netiesiogine pagalba planuoja trumpalaikę skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: pasirenka temą, numato tikslus, etapus, laiką, strategijas, pristato rezultatus, atsako į nesudėtingus klausimus; kalbasi apie skaitymo metu patirtus jausmus, įsivertina (B4.5.1).	Konsultuodamasis planuoja trumpalaikę skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: pasirenka temą, numato tikslus, etapus, laiką, strategijas, pristato rezultatus, atsako į nesudėtingus klausimus; kalbasi apie skaitymo metu patirtus jausmus, įsivertina (B4.5.2).	Planuoja trumpalaikę skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: pasirenka temą, numato tikslus, etapus, laiką, strategijas, pristato rezultatus, argumentuotai atsako į įvairaus sudėtingumo klausimus; kalbasi apie skaitymo metu patirtus jausmus, išvelgtą kūrinio išmintį, įsivertina (B4.5.3).	Planuoja trumpalaikę skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: pasirenka temą, numato tikslus, etapus, laiką, strategijas, pristato rezultatus, argumentuotai ir išsamiai atsako į įvairaus sudėtingumo klausimus; kalbasi apie skaitymo metu patirtus jausmus, išvelgtą kūrinio išmintį, įsivertina; padeda kitiems (B4.5.4).
Įvardija kai kuriuos mokymosi turinyje numatytus Lietuvos kultūros reiškinius. Atpažįsta įprastame kontekste reikšmingiausius praeities ir dabarties kultūros įvykius; padedamas kai kuriuos paaiškina (B5.1.1).	Įvardija mokymosi turinyje numatytus Lietuvos kultūros reiškinius, dalį jų aptaria. Atpažįsta įprastame kontekste reikšmingiausius praeities ir dabarties kultūros įvykius; kai kuriuos paaiškina (B5.1.2).	Aptaria ir susieja mokymosi turinyje numatytus Lietuvos kultūros reiškinius. Atpažįsta ir aptaria reikšmingiausius praeities ir dabarties kultūros įvykius, jų reikšmę (B5.1.3).	Aptaria ir prasmingai susieja savarankiškai atrandamus Lietuvos kultūros reiškinius. Atpažįsta ir išsamiai aptaria reikšmingiausius praeities ir dabarties kultūros įvykius, jų reikšmę (B5.1.4).
Lankydamasis rekomenduojamuose kultūros ir meno renginiuose, dalyvaudamas klasės, mokyklos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, pažįsta kai kurias pasirinktas meninės raiškos formas, išreiškdamas savo santykį su menu, literatūra, kultūra kaip stebėtojas, vartotojas (B6.1.1).	Lankydamasis kultūros ir meno renginiuose, dalyvaudamas klasės, mokyklos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, pažįsta ir pagal savo gebėjimus bei polinkius išbando pasirinktas meninės raiškos formas, išreiškdamas savo santykį su menu, literatūra, kultūra kaip stebėtojas, vartotojas, atlikėjas (B6.1.2).	Lankydamasis kultūros ir meno renginiuose, dalyvaudamas klasės, mokyklos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, pažįsta ir pagal savo gebėjimus bei polinkius išbando įvairias pasirinktas meninės raiškos formas, išreiškdamas savo santykį su menu, literatūra, kultūra kaip stebėtojas, vartotojas, atlikėjas ar kūrėjas (B6.1.3).	Sistemiškai lankydamasis kultūros ir meno renginiuose, dalyvaudamas klasės, mokyklos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, pažįsta ir pagal savo gebėjimus bei polinkius išbando įvairias meninės raiškos formas, išreiškdamas savo santykį su menu, literatūra, kultūra kaip stebėtojas, vartotojas, atlikėjas ar kūrėjas (B6.1.4).
3. Rašymas ir teksto kūrimas (C)			
Rašo, atsižvelgdamas į adresatą	Rašo, atsižvelgdamas į adresatą	Rašo, atsižvelgdamas į adresatą	Rašo, atsižvelgdamas į adresatą

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
(pažįstami bendraamžiai ir suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (asmeninio gyvenimo, mokymosi) (C1.1.1).	(pažįstami ir nepažįstami bendraamžiai, pažįstami suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (asmeninio gyvenimo, mokymosi) (C1.1.2).	(bendraamžiai, vyresni, pažįstami ir nepažįstami žmonės) ir komunikavimo situaciją (asmeninio gyvenimo, mokymosi, viešosios veiklos) (C1.1.3).	(jaunesni, bendraamžiai, vyresni, pažįstami ir nepažįstami žmonės) ir į tai, kaip adresatas išmano dalyką, apie kurį kalbama, taip pat atsižvelgdamas į komunikavimo situaciją (asmeninio gyvenimo, mokymosi, viešosios veiklos) (C1.1.4).
Siekdamas sudominti kuria nuoseklų, rišlų pasakojimą (C1.2.1).	Siekdamas sudominti kuria nesudėtingos kompozicijos pasakojimus, be reikalo nekartoja tų pačių žodžių (C1.2.2).	Siekdamas sudominti kuria nesudėtingos kompozicijos pasakojimus. Siekia gyvumo, vaizdumo naudodamasis leksikos ir sintaksės teikiamomis galimybėmis (C1.2.3).	Siekdamas sudominti kuria vientisus išplėto to siužeto pasakojimus. Siekia įtaigumo kurdamas intrigą, naudodamasis leksikos ir sintaksės teikiamomis galimybėmis (C1.2.4).
Aprašo gerai žinomą objektą (asmenį, daiktą, gyvūną), laikydamasis aprašymo struktūros (bendras vaizdas – detalės – apibendrinimas), paaiškina procesą (pvz., žaidimą) (C1.3.1).	Aiškiai, pasiūlyta seka aprašo objektą (asmenį, daiktą, gyvūną), vietą, suprantamai paaiškina įvykį, procesą (pvz., žaidimą, patiekalo ar daikto gaminimo eigą) (C1.3.2).	Tiksliai, aiškiai, pasirinkta seka aprašo objektą (asmenį, asmenų grupę, daiktą, gyvūną), vietą, tinkamai paaiškina įvykį, procesą (pvz., žaidimą, patiekalo ar daikto gaminimo eigą) (C1.3.3).	Tiksliai, aiškiai, pasirinkta seka aprašo objektą (asmenį, asmenų grupę, daiktą, gyvūną), vietą, nuosekliai paaiškina įvykio, proceso (pvz., atliekamo bandymo) eigą (C1.3.4).
Naudodamasis pagalba išsako savo nuomonę (pvz., rašo apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), ją pagrindžia vienu kitu tinkamu argumentu (C1.4.3).	Išsako savo nuomonę (pvz., rašo apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), argumentuoja remdamasis patirtimi (C1.4.2).	Išsako savo nuomonę (pvz., rašo apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), argumentuoja remdamasis patirtimi (C1.4.3).	Išsako savo nuomonę (pvz., rašo apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), argumentuoja remdamasis patirtimi ir kitų nuomonėmis (C1.4.4).
Pagal pavyzdį kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su gerai pažįstamomis situacijomis (pvz., laišką, reklamą) (C1.5.1).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su gerai pažįstamomis situacijomis (pvz., pasiūlymą, laišką, reklamą) (C1.5.2).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su kasdienio gyvenimo situacijomis. Tinkamai pasirenka leksines ir gramatines priemones (C1.5.3).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su įvairiomis situacijomis. Tinkamai pasirenka leksines ir gramatines priemones (C1.5.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Kurdamas pasakojimą, aprašymą, laikosi pagrindinių atitinkamos struktūros principų. Struktūrinės dalys gali būti grafiškai neatskirtos (C2.1.1).	Kurdamas pasakojimą, aprašymą, aiškinimą laikosi pagrindinių atitinkamos struktūros principų (C2.1.2).	Kuria aiškos struktūros rašytinius tekstus (įžanga, minties plėtojimas, pabaiga). Pagal prasmę sieja sakinius ir išskiria pastraipas (C2.1.3).	Kuria aiškos struktūros rašytinius tekstus (įžanga, minties plėtojimas, pabaiga), kurių dalys logiškai susijusios. Pagal prasmę sieja sakinius ir išskiria pastraipas (C2.1.4).
Mintis formuluoja aiškiai; naudodamasis pagalba pritaiko išmoktas rašybos ir skyrybos taisykles (C2.2.1).	Mintis formuluoja aiškiai; naudodamasis pagalba tinkamai taiko išmoktas rašybos ir skyrybos taisykles (C2.2.2).	Mintis formuluoja tiksliai ir aiškiai; daugeliu atvejų tinkamai taiko išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles (C2.2.3).	Mintis formuluoja aiškiai, tiksliai, glaustai, logiškai; tinkamai taiko išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles (C2.2.4).
Rašo mobiliųjų įrenginių klaviatūra, rengia nesudėtingas pateiktis (C2.3.1).	Naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria informacinius tekstus (pvz., informacinę žinutę, pateiktis savo pranešimams) (C2.3.2).	Naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria informacinius tekstus (pvz., informacinę žinutę, pateiktis savo pranešimams). Tinkamai išdėsto tekstą ir iliustracinę medžiagą puslapyje ir skaidrėje (C2.3.3).	Tinkamai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Tinkamai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą (C2.3.4).
Rašo tekstą pagal duotą planą, pateiktus reikšminius žodžius, duotą pabaigą (C3.1.1).	Planuoja naudodamasis pasiūlytomis strategijomis, kai yra suteikiama pagalba (C3.1.2).	Planuoja ir rašo, naudodamasis pasiūlytomis strategijomis (C3.1.3).	Kaupia medžiagą rašymui ir planuoja taikydamas pasirinktas strategijas (C3.1.4).
Atsižvelgdamas į tikslą ir adresatą, tobulina nurodytą rašinio dalį turinio, ir taisyklingumo aspektais, siekia aiškumo (C3.2.1).	Atsižvelgdamas į tikslą ir adresatą, tobulina nurodytą rašinio dalį turinio, kalbinės raiškos ir taisyklingumo aspektais, siekia aiškumo (C3.2.2).	Atsižvelgdamas į tikslą ir adresatą, tobulina rašinio dalį turinio, kalbinės raiškos ir taisyklingumo aspektais, siekia tikslumo, aiškumo (C3.2.3).	Atsižvelgdamas į tikslą ir adresatą, tobulina tekstą ar jo dalį turinio, kalbinės raiškos ir taisyklingumo aspektais, siekia tikslumo, aiškumo, glaustumo, vaizdingumo (C3.2.4).
Mokytojo padedamas, aptaria savo rašymo veiklą: kas pasisekė, kas ne, kodėl (C3.3.1).	Mokytojo padedamas, aptaria savo rašymo veiklą: kas pasisekė, kas ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip (C3.3.2).	Remdamasis savo rašymo veiklos patirtimi apmąsto savo rašymo veiklą: paaiškina, kas pasisekė, kas ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip (C3.3.3).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: numato tobulintinas rašymo gebėjimų sritis, išsikelia rašymo

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
			gebėjimų tobulinimo tikslus ir, mokytojo padedamas, jų siekia (C3.3.4).
4. Kalbos pažinimas (D)			
Įvardija lietuvių kalbos garsų rūšis ir jų ypatybes, padedamas taisyklingai taria ir rašo nesudėtingus atvejus (D1.2.1).	Konsultuodamasis aptaria lietuvių kalbos garsų rūšis ir jų ypatybes, taisyklingai taria ir rašo (D1.2.2).	Aptaria lietuvių kalbos garsų rūšis ir jų ypatybes, taisyklingai taria ir rašo (D1.2.3).	Aptaria ir palygina lietuvių kalbos garsų rūšis ir jų ypatybes, taisyklingai taria ir rašo (D1.2.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba taisyklingai taria ir kirčiuoja žinomų žodžių ilgusius ir trumpuosius skiemenis (D1.3.1).	Konsultuodamasis taisyklingai taria ir kirčiuoja žinomų žodžių ilgusius ir trumpuosius skiemenis (D1.3.2).	Taisyklingai taria ir kirčiuoja ilgusius ir trumpuosius skiemenis (D1.3.3).	Skiria ilgusius ir trumpuosius skiemenis, taisyklingai taria ir kirčiuoja juos rečiau vartojamuose žodžiuose (D1.3.4).
Konsultuodamasis atpažįsta mokymosi turinyje numatytų kalbos dalių morfologines ypatybes, fragmentiškai šias kalbos dalis taisyklingai vartoja ir rašo (D2.1.1).	Apibūdina mokymosi turinyje numatytų kalbos dalių morfologines ypatybes, daugeliu atvejų kalbos dalis taisyklingai vartoja ir rašo (D2.1.2).	Aptaria mokymosi turinyje numatytų kalbos dalių morfologines ypatybes, taisyklingai šias kalbos dalis vartoja ir rašo (D2.1.3).	Analizuoja ir lygina mokymosi turinyje numatytų kalbos dalių morfologines ypatybes, sistemiškai šias kalbos dalis taisyklingai vartoja bei rašo nepažįstamose situacijose (D2.1.4).
Konsultuodamasis atpažįsta daugiareikšmius žodžius, sinonimus, antonimus, frazeologizmus (D2.2.1).	Apibūdina žodžių daugiareikšmiškumą, atpažįsta ir pažįstamose situacijose vartoja sinonimus, antonimus, homonimus, frazeologizmus (D2.2.2).	Aptaria žodžių daugiareikšmiškumą, atpažįsta ir vartoja sinonimus, antonimus, homonimus, frazeologizmus (D2.2.3).	Analizuoja žodžių daugiareikšmiškumą, atpažįsta ir kūrybiškai ir tikslingai vartoja sinonimus, antonimus, homonimus, frazeologizmus nepažįstamose situacijose (D2.2.4).
Padedamas įvardija mokymosi turinyje numatytus žodžių sandaros ir darybos ypatumus, analizuoja žinomus žodžius morfemiškai; plečia savo žodyną mokytojo nurodytomis	Konsultuodamasis apibūdina mokymosi turinyje numatytus žodžių sandaros ir darybos ypatumus, pagal pavyzdį analizuoja naujus žodžius darybiškai ir morfemiškai; tikslina,	Aptaria mokymosi turinyje numatytus žodžių sandaros ir darybos ypatumus, analizuoja žodžius darybiškai ir morfemiškai; tikslina, grynina savo žodyną, plečia jį giminiškų žodžių	Analizuoja mokymosi turinyje numatytus žodžių sandaros ir darybos ypatumus, nagrinėja žodžius darybiškai ir morfemiškai; sąmoningai ir sistemiškai tikslina,

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
giminiškų žodžių grupėmis (D2.3.1).	grynina savo žodyną, plečia jį mokytojo nurodytomis giminiškų žodžių grupėmis (D2.3.2).	grupėmis (D2.3.3).	grynina savo žodyną, plečia jį pasirinktų giminiškų žodžių grupėmis (D2.3.4).
Naudodamasis pagalba nagrinėja žodžių junginius, vientisinius ir nesudėtingus sudėtinius sakinius (D3.1.1).	Konsultuodamasis nagrinėja žodžių junginius, vientisinius ir nesudėtingus sudėtinius sakinius (D3.1.2).	Nagrinėja žodžių junginius, vientisinius ir nesudėtingus sudėtinius sakinius (D3.1.3).	Analizuoja ir lygina žodžių junginius, vientisinius ir nesudėtingus sudėtinius sakinius (D3.1.4).
Įvardija tiesioginius, klausiamuosius, šaukiamuosius, skatinamuosius sakinius. Konsultuodamasis taisyklingai juos vartoja, intonuoja ir rašo tinkamus skyrybos ženklus sakinio pabaigoje (D3.2.1).	Atpažįsta ir vartoja tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius, šaukiamuosius sakinius. Taisyklingai juos intonuoja ir rašo tinkamus skyrybos ženklus sakinio pabaigoje (D3.2.2).	Tinkamai vartoja tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius, šaukiamuosius sakinius. Taisyklingai juos intonuoja ir rašo tinkamus skyrybos ženklus sakinio pabaigoje (D3.2.3).	Analizuoja, lygina ir tinkamai vartoja tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius, šaukiamuosius sakinius. Taisyklingai juos intonuoja ir rašo tinkamus skyrybos ženklus sakinio pabaigoje (D3.2.4).
Konsultuodamasis apibūdina mokymosi turinyje numatytas sakinio dalis, atpažįsta pagrindinę jų raišką, aptaria elementarius sakinio dalių skyrybos atvejus (D3.3.1).	Apibūdina mokymosi turinyje numatytas sakinio dalis ir jų raišką, analizuoja sakinio dalių skyrybą (D3.3.2).	Aptaria mokymosi turinyje numatytas sakinio dalis ir jų raišką, analizuoja sakinio dalių skyrybą (D3.3.3).	Analizuoja mokymosi turinyje numatytas sakinio dalis, nagrinėja ir lygina sakinio dalių raišką, nagrinėja sakinio dalių skyrybą (D 3.3.4).
Konsultuodamasis kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (aiškumo, vaizdingumo). Susipažįsta su pagrindiniais grožinio ir negrožinio teksto skirtumais (D4.1.1).	Kalbėdamas ir rašydamasi laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (aiškumo, vaizdingumo). Apibūdina pagrindinius grožinio ir negrožinio teksto skirtumus (D4.1.2).	Kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (aiškumo, vaizdingumo). Aptaria pagrindinius grožinio ir negrožinio teksto skirtumus (D4.1.3).	Kalbėdamas ir rašydamas sąmoningai laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (aiškumo, vaizdingumo). Paaiškina pagrindinius grožinio ir negrožinio teksto skirtumus (D4.1.4).
Konsultuodamasis tyrinėja kalbą mokytojo pasiūlytu aspektu (planuoja, renka medžiagą iš pasiūlytų šaltinių, pastebi dėsniumus, iš dalies padaro išvadas) (D5.1.1).	Tyrinėja kalbą pasiūlytu aktualiu aspektu (planuoja, renka medžiagą iš pasiūlytų šaltinių, nustato dėsniumus, iš dalies padaro išvadas; sudaro atmintines) (D5.1.2).	Tyrinėja kalbą pasirinktu aktualiu aspektu (planuoja, renka medžiagą iš pasiūlytų šaltinių, nustato dėsniumus, padaro išvadas; sudaro atmintines, išveda taisykles) (D5.1.3).	Tyrinėja kalbą pasirinktu asmeniškai aktualiu ir įdomiu aspektu (planuoja, renka medžiagą iš savarankiškai rastų šaltinių, nustato dėsniumus, padaro apibendrinančias išvadas; sudaro atmintines, išveda taisykles) (D5.1.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Naudodamasis pagalba atlieka nesudėtingus kalbos vartojimo tyrimus. Stebi kalbos reiškinius, atpažįsta kalbų kontaktų, slengo poveikį bendravimui (D5.2.1).	Konsultuodamasis atlieka nesudėtingus kalbos vartojimo tyrimus. Stebi kalbos reiškinius, atpažįsta ir komentuoja kalbų kontaktų, slengo poveikį bendravimui (D5.2.2).	Atlieka nesudėtingus kalbos vartojimo tyrimus. Stebi kalbos reiškinius, atpažįsta ir paaiškina kalbų kontaktų, slengo poveikį bendravimui (D5.2.3).	Atlieka kalbos vartojimo tyrimus. Analizuoja kalbos reiškinius, analizuoja, paaiškina ir vertina kalbų kontaktų, slengo poveikį bendravimui (D5.2.4).
Konsultuodamasis naudojami mokymuisi skirtais žodynais, elektroniniais žodynais ir skaitmeninėmis mokymosi priemonėmis (D5.3.1).	Skatinamas naudojami mokymuisi skirtais žodynais, elektroniniais žodynais ir skaitmeninėmis mokymosi priemonėmis (D5.3.2).	Naudojami mokymuisi skirtais žodynais, elektroniniais žodynais ir skaitmeninėmis mokymosi priemonėmis (D5.3.3).	Sąmoningai ir tikslingai naudojami mokymuisi skirtais žodynais, elektroniniais žodynais ir skaitmeninėmis mokymosi priemonėmis (D5.3.4).
Konsultuodamasis susipažįsta su keliais socialinio konteksto nulemtais kalbos skirtumais (pvz., tarmės, socialinių grupių kalba) (D6.1.1).	Skatinamas aptaria keletą socialinio konteksto nulemtų kalbos skirtumų (pvz., tarmės, socialinių, kultūrinių grupių kalba) (D6.1.2).	Aptaria keletą socialinio konteksto nulemtų kalbos skirtumų (pvz., tarmės, socialinių, kultūrinių, profesinių grupių kalba) (D6.1.3).	Analizuoja ir vertina keletą socialinio konteksto nulemtų kalbos skirtumų (pvz., tarmės, socialinių, kultūrinių, profesinių grupių kalba) (D6.1.4) .

40.4. Pasiekimų lygių požymiai. 7–8 klasės:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika (A)			
Išskiria klausymosi tikslo atžvilgiu svarbią informaciją, išsiaiškina nesuprastas mintis, idėjas, sąvokas (A1.1.1).	Išskiria klausymosi tikslo atžvilgiu svarbią informaciją, ją grupuoja, pasiūlytu būdu išsiaiškina nesuprastas mintis, idėjas, sąvokas (A1.1.2).	Išskiria klausymosi tikslo atžvilgiu svarbią informaciją, ją grupuoja, tinkamais būdais išsiaiškina nesuprastas mintis, idėjas, sąvokas (A1.1.3).	Išskiria klausymosi tikslo atžvilgiu svarbią informaciją, ją grupuoja, pasirenka tinkamiausius būdus nesuprastoms mintims, idėjoms, sąvokoms išsiaiškinti (A1.1.4).
Išsako klausomo teksto turinį ir raišką bei kalbėjimo kultūrą: išsako savo nuomonę, bando ją pagrįsti, bet ne visada tai pavyksta (A1.2.1).	Vertina klausomo teksto turinį ir raišką bei kalbėjimo kultūrą: išsako savo požiūrį, iš dalies jį argumentuoja (A1.2.2).	Vertina klausomo teksto turinį ir raišką bei kalbėjimo kultūrą: išsako savo požiūrį, jį argumentuoja (A1.2.3).	Vertina klausomo teksto turinį ir raišką bei kalbėjimo kultūrą, išsako savo požiūrį, jį tinkamai argumentuoja, atpažįsta kalbėtojo intencijas (A1.2.4).
Tikslingai kalba monologu,	Tikslingai kalba monologu,	Tikslingai kalba monologu,	Tikslingai kalba monologu,

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, klausia, atsako, reiškia savo nuomonę, tinkamai naudojasi neverbalinės kalbos priemonėmis (A2.1.1).	konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, klausia, atsako, reiškia savo nuomonę, ją paaiškina ir pagrindžia, tinkamai naudojasi neverbalinės kalbos priemonėmis. Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.2).	konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, debatuose, klausia, atsako, prieštarauja, argumentuoja, tikslingai naudojasi neverbalinės kalbos priemonėmis. Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.3).	konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, debatuose, klausia, atsako, prieštarauja, argumentuoja, kelia problemas, svarsto, tikslingai naudojasi neverbalinės kalbos priemonėmis. Tinkamai bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.4).
Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą (bendraamžiai, artimieji, mokytojai, kiti suaugusieji) ir komunikavimo situaciją. Daugeliu atvejų pasirenka tinkamą kalbinę raišką, kalbėdamas įprastoje aplinkoje pažįstamiems adresatams; laikosi kalbos etiketo reikalavimų (A2.2.1).	Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą (jaunesni, bendraamžiai, suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (oficiali ar neoficiali). Pasirenka tinkamą kalbinę raišką, kalbėdamas viešai pažįstamiems adresatams; laikosi kalbos etiketo reikalavimų (A2.2.2).	Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą (jaunesni, bendraamžiai, suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (oficiali ar neoficiali). Pasirenka tinkamą kalbinę raišką; laikosi kalbos etiketo reikalavimų (A2.2.3).	Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą (jaunesni, bendraamžiai, suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (oficiali ar neoficiali). Tikslingai pasirenka tinkamą kalbinę raišką; laikosi kalbos etiketo reikalavimų (A2.2.4).
– (A2.3.1)	– (A2.3.2)	– (A2.3.3)	– (A2.3.4)
Tiksliai, aiškiai informuoja, išsamiai apibūdina įvairius objektus, paaiškina nesudėtingą procesą (A2.4.1).	Tiksliai, aiškiai informuoja, nuosekliai, išsamiai apibūdina įvairius objektus, palygina du objektus, paaiškina procesą (A2.4.2).	Tiksliai, aiškiai informuoja, nuosekliai, dalykiškai apibūdina įvairius objektus, palygina keletą objektų, paaiškina procesą (A2.4.3).	Tiksliai, aiškiai informuoja, nuosekliai, dalykiškai apibūdina įvairius objektus, palygina keletą objektų laikydamasis pasirinktų aspektų, paaiškina procesus, procesus, reiškinius (A2.4.4).
Išsako savo nuomonę, vertina, argumentuoja remdamasis patirtimi ir vienu nurodytu šaltiniu (A2.5.1).	Išsako savo nuomonę, vertina, argumentuoja remdamasis patirtimi ir kitais pasiūlytais šaltiniais (A2.5.2).	Išsako savo nuomonę, vertina, argumentuoja remdamasis patirtimi ir kitais šaltiniais (A2.5.3).	Išsako savo nuomonę, vertina, argumentuoja remdamasis patirtimi ir kitais pasirinktais šaltiniais (A2.5.4).
Iš dalies laikosi mokymosi turinyje numatytų kalbos normų, taiko kalbos žinias, suprasdamas, kad kalbos taisyklingumas, pasirinktų žodžių tikslumas padeda klausytojui geriau	Daugeliu atvejų laikosi mokymosi turinyje numatytų kalbos normų, taiko kalbos žinias, suprasdamas, kad kalbos taisyklingumas, pasirinktų žodžių tikslumas padeda klausytojui	Laikosi mokymosi turinyje numatytų kalbos normų, taiko kalbos žinias, suprasdamas, kad kalbos taisyklingumas, pasirinktų žodžių tikslumas padeda klausytojui	Laikosi mokymosi turinyje numatytų kalbos normų, taiko kalbos žinias, suprasdamas, kad kalbos taisyklingumas, pasirinktų žodžių tikslumas padeda klausytojui geriau

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
suvokti prasmę. Tinkamai intonuoja atsižvelgdamas į kalbėjimo turinį (A3.1.1).	geriau suvokti prasmę. Tinkamai intonuoja atsižvelgdamas į kalbėjimo turinį (A3.1.2).	geriau suvokti prasmę. Tinkamai intonuoja atsižvelgdamas į kalbėjimo turinį (A3.1.3).	suvokti prasmę. Rengdamasis kalbėti nežinomus atvejus pasitikrina žodynuose, žinyuose. Tinkamai intonuoja atsižvelgdamas į kalbėjimo turinį ir tikslą (A3.1.4).
Turtina savo kalbą naujomis kalbinės raiškos priemonėmis (palyginimais, citatomis, metaforomis, metonimijomis ir kt.) ir jas vartoja (A3.2.1).	Turtina savo kalbą naujomis kalbinės raiškos priemonėmis (palyginimais, citatomis, metaforomis, metonimijomis ir kt.) ir daugeliu atvejų tinkamai jas vartoja (A3.2.2).	Turtina savo kalbą naujomis kalbinės raiškos priemonėmis (palyginimais, citatomis, metaforomis, metonimijomis ir kt.) ir tinkamai jas vartoja (A3.2.3).	Tikslingai ir savarankiškai turtina savo kalbą naujomis kalbinės raiškos priemonėmis (palyginimais, citatomis, metaforomis, metonimijomis ir kt.) ir tinkamai jas vartoja (A3.2.4).
Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija išsiaiškina, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką ir kaip reikėtų patobulinti; mokytojo padedamas numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis (A4.1.1).	Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija aiškinasi, kurios iš taikytų rengimosi kalbėti ir kalbėjimo strategijų tinka vienai ar kitai problemai spręsti; konsultuodamasis su mokytoju numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis (A4.1.2).	Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija aiškinasi, kurios iš taikytų rengimosi kalbėti ir kalbėjimo strategijų tinka vienai ar kitai problemai spręsti, numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis (A4.1.3).	Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija aiškinasi, kurios iš taikytų rengimosi kalbėti ir kalbėjimo strategijų tinka vienai ar kitai problemai spręsti, numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis ir išsikelia mokymosi tikslus (A4.1.4).
Klausosi aktyviai: pasižymi informaciją, išskiria reikšminius žodžius, klausia (A4.2.1).	Klausosi aktyviai: pasižymi reikšmingą informaciją. Išklausęs kalbą, pateikia kalbėtojų klausimų, prašydamas patikslinti, paaiškinti (A4.2.2).	Klausosi aktyviai: pasižymi reikšmingą informaciją. Išklausęs kalbą, pateikia kalbėtojų klausimų, prašydamas patikslinti, paaiškinti; plėtoja pokalbį (A4.2.3).	Klausosi aktyviai: nustato pagrindinę kalbos mintį, pasižymi reikšmingą informaciją, užsirašo svarbiausius teiginius. Išklausęs kalbą, pateikia kalbėtojų klausimų, prašydamas patikslinti, paaiškinti; plėtoja pokalbį (A4.2.4).
Pasirenka tinkamas pasirengimo kalbėti ir kalbėjimo strategijas iš pasiūlytųjų (A4.3.1).	Pasirenka tinkamiausias pasirengimo kalbėti ir kalbėjimo strategijas iš pasiūlytųjų (A4.3.2).	Pasirenka ir derina tinkamas pasirengimo kalbai ir kalbėjimo strategijas (A4.3.3).	Tikslingai pasirenka ir derina tinkamas pasirengimo kalbai ir kalbėjimo strategijas (A4.3.4).
2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas (B)			

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Skaito tikslingai, tinkamu tempu žinomus tekstus, konsultuodamasis pasirenka atidžiojo, pažintinio, atrenkamojo skaitymo būdą, atsižvelgdamas į užduotį. Raiškiai skaito grožinius tekstus, intonacija perteikdamas nuotaiką, paisydamas skyrybos ženklų, darydamas pauzes (B1.1.1).	Skaito tikslingai, tinkamu tempu žinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį ir teksto pobūdį. Raiškiai skaito grožinius tekstus, paisydamas jų rūšies ypatybių, intonacija perteikdamas nuotaiką, paisydamas ritmo, skyrybos ženklų, darydamas pauzes (B1.1.2).	Skaito tikslingai, tinkamu tempu ir įvairiais būdais žinomus ir nežinomus tekstus, atsižvelgdamas į užduotį ir teksto pobūdį. Raiškiai skaito grožinius tekstus, paisydamas jų rūšies ypatybių, tinkamai perteikdamas pasirinktomis intonavimo priemonėmis nuotaiką, reiškiamus jausmus, prasmę (B1.1.3).	Skaito tikslingai, tinkamu tempu ir įvairiais tinkamai pasirinktais būdais žinomus ir nežinomus tekstus, atsižvelgdamas į užduotį ir teksto pobūdį. Raiškiai skaito grožinius tekstus, paisydamas jų rūšies ypatybių, įtaigiai perteikdamas pasirinktomis intonavimo ir nežodinėmis priemonėmis nuotaiką, reiškiamus jausmus, prasmę (B1.1.4).
Skaito įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, įvardija skaitymo motyvus (B1.2.1).	Skaito įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, įvardija skaitymo motyvus ir savo pasirinkimus (B1.2.2).	Skaito įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, paaiškina skaitymo motyvus ir savo pasirinkimus, apmąsto skaitymo reikšmę (B1.2.3).	Skaito įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, išsamiai paaiškina skaitymo motyvus ir savo pasirinkimus, apmąsto skaitymo reikšmę (B1.2.4).
Tikslingai naudojami bibliotekomis, kai kuriais informacijos šaltiniais (žodynais, enciklopedijomis, informaciniais portalais) (B1.3.1).	Tikslingai ir atsakingai naudojami bibliotekomis, įvairiais informacijos šaltiniais (žodynais, enciklopedijomis, informaciniais portalais) (B1.3.2).	Tikslingai ir atsakingai naudojami bibliotekomis, įvairiais informacijos šaltiniais (žodynais, enciklopedijomis, informaciniais portalais, mediatekomis) (B1.3.3).	Tikslingai, atsakingai ir sistemingai naudojami bibliotekomis, įvairiais informacijos šaltiniais (žodynais, enciklopedijomis, informaciniais portalais, mediatekomis), teikia mokymosi pagalbą kitiems (B1.3.4).
Pasirenka tinkamus informacijos šaltinius; padedamas vertina informacijos šaltinių patikimumą. Ieškodamas informacijos, konsultuodamasis skiria esminę ir neesminę informaciją, argumentuotą ir neargumentuotą požiūrį (B1.4.1).	Pasirenka tinkamus informacijos šaltinius; konsultuodamasis vertina informacijos šaltinių patikimumą. Ieško informacijos, skiria esminę ir neesminę informaciją, argumentuotą ir neargumentuotą požiūrį (B1.4.2).	Pasirenka, remdamasis kriterijais, tinkamus ir patikimus informacijos šaltinius, savo pasirinkimus paaiškina. Tikslingai ieško informacijos, ją sistemina, skirdamas esminę ir neesminę informaciją, argumentuotą ir neargumentuotą požiūrį, atpažįsta	Pasirenka, remdamasis kriterijais, tinkamus ir patikimus informacijos šaltinius, savo pasirinkimus svariai pagrindžia. Tikslingai ieško informacijos, ją sistemina, skirdamas esminę ir neesminę informaciją, argumentuotą ir neargumentuotą požiūrį, atpažįsta ir aptaria siekimą

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
		siekimą daryti poveikį (B1.4.3).	daryti poveikį (B1.4.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba skiria Programoje nurodytus prozos, poezijos, dramos žanrus, dalį tautosakos, egodokumentikos ir kai kurių negrožinių tekstų žanrų; padedamas įvardija esmines jų struktūros ypatybes; aptaria ritmo, rimo reikšmę poezijos tekstuose (B2.1.1).	Skiria Programoje nurodytus prozos, poezijos, dramos, tautosakos, egodokumentikos ir kitų negrožinių tekstų žanrus; naudodamasis netiesiogine pagalba įvardija esmines jų struktūros ypatybes; paaiškina ritmo, rimo reikšmę poezijos tekstuose (B2.1.2).	Argumentuodamas skiria Programoje nurodytus prozos, poezijos, dramos, tautosakos, egodokumentikos ir kitų negrožinių tekstų žanrus; aptaria esmines jų struktūros ypatybes; paaiškina ritmo, rimo reikšmę poezijos tekstuose (B2.1.3).	Argumentuodamas skiria Programoje nurodytus prozos, poezijos, dramos, tautosakos, egodokumentikos ir kitų negrožinių tekstų žanrus; aptaria jų struktūros ypatybes. Siedamas su turiniu paaiškina ritmo, rimo reikšmę poezijos tekstuose (B2.1.4).
Įvardija ryškiausius kūrinio veikėjų charakterio bruožus, tiesiogiai išreiškta vertybes, vertina poelgius, atpažįsta pasakotoją. Aptaria poezijos tekstuose tiesiogiai išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus. Remdamasis netiesiogine pagalba, atpažįsta vaizduojamus socialinius reiškinius, istorinius įvykius. Padedamas palygina žinomų kūrinių veikėjus bent dviem siūlomais aspektais, kai kuriuos teiginius pagrindžia (B2.2.1).	Aptaria ryškiausius kūrinio veikėjų charakterio bruožus, tiesiogiai ir kai kurias netiesiogiai teigiamas vertybes, vertina veikėjų poelgius, atpažįsta pasakotoją ir aptaria aiškiai išreikštą jo požiūrį. Įvardija poezijos tekstuose tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus. Atpažįsta ir konsultuodamasis paaiškina tekstuose vaizduojamus socialinius reiškinius, istorinius įvykius. Remdamasis netiesiogine pagalba, palygina žinomų kūrinių veikėjus keliais siūlomais aspektais, dalį teiginių pagrindžia (B2.2.2).	Aptaria kūrinio veikėjų charakterius, jų kaitą, vertybes, vertina poelgius ir jų pasekmes, paaiškina pasakotojo požiūrį ir vaidmenį. Poezijos tekstuose atpažįsta tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus, juos paaiškina. Aptaria tekstuose vaizduojamus socialinius reiškinius, istorinius įvykius. Palygina nežinomų kūrinių veikėjus keliais pasirinktais aspektais, teiginius pagrindžia (B2.2.3).	Išsamiai aptaria kūrinio veikėjų charakterius, komentuoja jų kaitą, vertybes, vertina poelgius ir jų pasekmes, paaiškina pasakotojo požiūrį ir vaidmenį. Remdamasis teksto turiniu ir raiška, poezijos tekstuose atpažįsta įvairiai išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus ir detalai juos paaiškina. Aptaria vaizduojamus socialinius reiškinius, sieja su istoriniais įvykiais. Palygina nežinomų kūrinių veikėjus keliais pasirinktais aspektais, teiginius detalai pagrindžia (B2.2.4).
Atpažįsta kūrinio siužeto dalis, padedamas skiria prozos, dramos veiksmą ir lyrikos vyksmą, juos sieja su veikėjo charakteriu, lyrinio subjekto išgyvenimais. Įvardija ir	Atpažįsta ir aptaria kūrinio siužetą, palygina prozos, dramos veiksmą ir lyrikos vyksmą, fragmentiškai juos susieja su veikėjo charakteriu, lyrinio subjekto išgyvenimais. Įvardija ir	Paaiškina kūrinio siužetą, palygina prozos, dramos veiksmą ir lyrikos vyksmą, juos susieja su veikėjo charakteriu, lyrinio subjekto išgyvenimais. Įvardija kūrinio	Išsamiai aptaria kūrinio siužetą, palygina prozos, dramos veiksmą ir lyrikos vyksmą, argumentuodamas juos susieja su veikėjo charakteriu, lyrinio subjekto išgyvenimais. Nuosekliai

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
fragmentiškai aptaria kūrinio veiksmo vietą ir laiką, vaizduojamas socialines realijas, kai kurias iš jų susieja su savo socialine aplinka (B2.3.1).	aptaria kūrinio veiksmo vietą ir laiką, vaizduojamas socialines, istorines realijas, kai kurias iš jų susieja su savo socialine aplinka (B2.3.2).	veiksmo vietą ir laiką, pastebi jų kaitą, atpažįsta ir paaiškina vaizduojamas socialines, istorines realijas, jas susieja su šių laikų istorija, dabarties socialiniais reiškiniais (B2.3.3).	aptaria kūrinio veiksmo vietos ir laiko kaitą, vaizduojamas socialines, istorines realijas, jas prasmingai susieja su šių laikų istorija, dabarties socialiniais reiškiniais (B2.3.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba aptaria grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta dalį turinio apimtyje numatytų kalbinės raiškos priemonių ir paaiškina kai kurių iš jų reikšmes, nurodo esminį grožinio ir negrožinio tekstų raiškos skirtumą (B2.4.1).	Konsultuodamasis aptaria grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta turinio apimtyje numatytas kalbinės raiškos priemones ir paaiškina dalies jų reikšmes, nurodo esminius grožinio ir negrožinio tekstų raiškos skirtumus (B2.4.2).	Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta turinio apimtyje numatytas kalbinės raiškos priemones ir paaiškina jų reikšmes, nurodo esminius grožinio ir negrožinio tekstų raiškos skirtumus, juos paaiškina (B2.4.3).	Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta turinio apimtyje numatytas kalbinės raiškos priemones ir išsamiai paaiškina jų reikšmes, išsamiai argumentuodamas nurodo grožinio ir negrožinio tekstų raiškos skirtumus (B2.4.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba žinomame kontekste atpažįsta ir paaiškina perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, įvardija kai kuriuos meninio vaizdavimo būdus (realistinį, alegorinį, metaforišką, fantastinį, humoristinį, ironišką ir kt.) (B2.5.1).	Konsultuodamasis atpažįsta ir paaiškina perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, įvardija įvairius meninio vaizdavimo būdus (realistinį, alegorinį, metaforišką, fantastinį, humoristinį, ironišką ir kt.) (B2.5.2).	Paaiškina perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, aptardamas įvairius meninio vaizdavimo būdus (realistinį, alegorinį, metaforišką, fantastinį, humoristinį, ironišką ir kt.) (B2.5.3).	Argumentuodamas paaiškina perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, išsamiai aptardamas įvairius meninio vaizdavimo būdus (realistinį, alegorinį, metaforišką, fantastinį, humoristinį, ironišką ir kt.) (B2.5.4).
Nurodo tiesiogiai išreikštas žinomo grožinio ir negrožinio teksto intencijas, tikslus, požiūrius. Suformuluoja žinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą, kai kuriais atvejais – problemą ir pagrindinę mintį, nurodo priežastis ir pasekmes, aptaria tiesiogiai teigiamas	Nurodo tiesiogiai ir kai kuriais atvejais netiesiogiai išreikštas žinomo grožinio ir negrožinio teksto intencijas, tikslus, požiūrius. Suformuluoja žinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą, problemą, pagrindinę mintį, aptaria vertybes, įvardija priežastis ir pasekmes.	Nurodo tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštas nežinomo grožinio ir negrožinio teksto intencijas, tikslus, požiūrius. Suformuluoja nežinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą, daugeliu atvejų – problemą, pagrindinę mintį, aptaria vertybes, susieja priežastis ir pasekmes.	Nurodo ir argumentuotai aptaria tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštas nežinomo grožinio ir negrožinio teksto intencijas, tikslus, požiūrius. Suformuluoja nežinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą, problemą, pagrindinę mintį, išsamiai aptaria vertybes, įvardija priežastis ir

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
vertybes. Naudodamasis netiesiogine pagalba, palygina grožinius ar (ir) negrožinius tekstus bent dviem pasiūlytais aspektais, įvardydamas panašumus ar skirtumus (B2.6.1).	Konsultuodamasis palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus bent dviem pasiūlytais aspektais teiginius iš dalies pagrįsdamas (B2.6.2).	Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais pasiūlytais aspektais, teiginius pagrįsdamas (B2.6.3).	pasekmes. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus įvairiais aspektais teiginius detalai pagrįsdamas (B2.6.4).
Padedamas aptaria grožinės literatūros sąsajas su siūlomais menais, šiuolaikinės literatūros multimodalumą, įvardija bent keletą informacijos pateikimo ar pasakojimo ypatybių žodiniuose ir multimodaliuose (hipertekstuose, reklamoje, filmuose ir kt.) tekstuose (B2.7.1).	Konsultuodamasis aptaria grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, šiuolaikinės literatūros multimodalumą, informacijos pateikimo ar pasakojimo ypatybes žodiniuose ir multimodaliuose (hipertekstuose, reklamoje, filmuose ir kt.) tekstuose (B2.7.2).	Aptaria grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, šiuolaikinės literatūros multimodalumą, informacijos pateikimo ar pasakojimo ypatybes žodiniuose ir multimodaliuose (hipertekstuose, reklamoje, filmuose ir kt.) tekstuose (B2.7.3).	Išsamiai aptaria grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, šiuolaikinės literatūros multimodalumą, informacijos pateikimo ar pasakojimo ypatybių įvairovę žodiniuose ir multimodaliuose (hipertekstuose, reklamoje, filmuose ir kt.) tekstuose (B2.7.4).
Aptardamas grožinius ir negrožinius tekstus, fragmentiškai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos (literatūros rūšies, teksto žanro, struktūros) sąvokas (B2.8.1).	Aptardamas grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai vartoja dalį mokymosi turinyje nurodytų literatūros teorijos (literatūros rūšies, teksto žanro, struktūros) sąvokų (B2.8.2).	Aptardamas grožinius ir negrožinius tekstus tinkamai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos sąvokas, jas paaiškina (B2.8.3).	Aptardamas grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos sąvokas, jas tiksliai paaiškina (B2.8.4).
Išsako įspūdžius, nuomonę apie klasėje ir savarankiškai skaitomą kūrinį. Naudodamasis netiesiogine pagalba, aptaria kūrinio aktualumą, emocinį poveikį, įtaigumą, pažintinę reikšmę sau kaip skaitytojui, susieja su savo gyvenimo patirtimi (B3.1.1).	Išsako savo įspūdžius, nuomonę apie klasėje ir savarankiškai skaitomą kūrinį, dalį teiginių pagrindžia. Aptaria kūrinio aktualumą, emocinį poveikį, įtaigumą, pažintinę reikšmę sau kaip skaitytojui, remdamasis savo gyvenimo ir skaitymo patirtimi (B3.1.2).	Išsako savo įspūdžius, argumentuotą nuomonę apie klasėje ir savarankiškai skaitomą kūrinį. Aptaria kūrinio aktualumą, emocinį poveikį, įtaigumą, pažintinę reikšmę sau kaip skaitytojui, susiedamas su savo gyvenimo, skaitymo ir kultūrine patirtimi (B3.1.3).	Išsako įspūdžius, svariai argumentuotą nuomonę apie klasėje ir savarankiškai skaitomą kūrinį. Išsamiai aptaria kūrinio aktualumą, emocinį poveikį, įtaigumą, pažintinę reikšmę sau kaip skaitytojui, susiedamas su savo gyvenimo, skaitymo ir kultūrine patirtimi (B3.1.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba kritiškai vertina negrožinius ir	Konsultuodamasis kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių medijų	Kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių medijų tekstus keliais	Kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių medijų tekstus įvairiais

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
šiuolaikinių medijų tekstus bent dviem pasiūlytais aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, poveikio, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo ir kt.) (B3.2.1).	tekstus keliais pasiūlytais aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, poveikio, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo ir kt.) (B3.2.2).	pasirinktais aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, poveikio, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo ir kt.), savo vertinimus pagrindžia (B3.2.3).	aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, poveikio, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo ir kt.), savo vertinimus išsamiai pagrindžia (B3.2.4).
Prieš skaitydamas kelia hipotezes apie teksto temą, rūšį, žanrą, naudodamasis netiesiogine pagalba. Siekdamas suprasti tekstą, pavieniais atvejais aiškinasi jo sandarą (kaip siejasi tekstas ir lentelė, tekstas ir vaizdas arba jį lydintis garsas) (B4.1.1).	Prieš skaitydamas kelia hipotezes apie teksto temą, rūšį, žanrą konsultuodamasis. Siekdamas suprasti tekstą iš dalies aiškinasi jo sandarą (kaip siejasi tekstas ir lentelė, tekstas ir vaizdas arba jį lydintis garsas) (B4.1.2).	Prieš skaitydamas kelia pagrįstas hipotezes apie teksto temą, rūšį, žanrą. Siekdamas suprasti tekstą, aiškinasi jo sandarą (kaip siejasi tekstas ir lentelė, tekstas ir vaizdas arba jį lydintis garsas) (B4.1.3).	Prieš skaitydamas sąmoningai ir tikslingai kelia pagrįstas hipotezes apie teksto temą, rūšį, žanrą. Siekdamas suprasti tekstą, kryptingai aiškinasi jo sandarą (kaip siejasi tekstas ir lentelė, tekstas ir vaizdas arba jį lydintis garsas) (B4.1.4).
Skaitydamas tekstą, kelia klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę informaciją; atsakydamas formuluoja nesudėtingus teiginius, kai kuriuos pagrindžia cituodamas (B4.2.1).	Skaitydamas tekstą, kelia klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę informaciją; atsakydamas formuluoja teiginius, dalį jų pagrindžia cituodamas ir perfrazuodamas (B4.2.2).	Skaitydamas tekstą, kelia klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę ir netiesioginę informaciją, apibendrinti; atsakydamas tinkamai formuluoja teiginius, juos pagrindžia cituodamas, perfrazuodamas (B4.2.3).	Skaitydamas tekstą, tikslingai kelia klausimus, kurie reikalauja rasti tiesioginę ir netiesioginę informaciją, apibendrinti; atsakydamas tiksliai ir aiškiai formuluoja teiginius, išsamiai juos pagrindžia cituodamas, perfrazuodamas (B4.2.4).
Kai kuriais atvejais aiškinasi, remdamasis teksto kontekstu, nesuprantamus žodžius, pasakymus; sutartais simboliais žymisi esminę ir neesminę informaciją (B4.3.1).	Iš dalies aiškinasi, remdamasis teksto kontekstu, nesuprantamus žodžius, pasakymus; sutartais simboliais žymisi esminę ir neesminę informaciją (B4.3.2).	Aiškinasi, remdamasis teksto kontekstu, nesuprantamus žodžius, pasakymus; sutartais simboliais žymisi esminę ir neesminę informaciją (B4.3.3).	Tikslingai aiškinasi, remdamasis teksto kontekstu, nesuprantamus žodžius, pasakymus; sistemingai sutartais simboliais žymisi esminę ir neesminę informaciją; padeda kitiems (B4.3.4).
Įprastame kontekste fragmentiškai taiko strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra:	Įprastame kontekste iš dalies taiko strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra: braižo	Naujame kontekste taiko strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra: braižo veiksmo	Naujame kontekste sistemingai taiko strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra: braižo

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
braižo veiksmo schemas, veikėjų ryšių ir santykių tinklą; sudaro veikėjų lyginimo lenteles ar kitokias schemas, veikėjo veiksmų planą, jo kelionių žemėlapi ir pan. (B4.4.1).	veiksmo schemas, veikėjų ryšių ir santykių tinklą; sudaro veikėjų lyginimo lenteles ar kitokias schemas, veikėjo veiksmų planą, jo kelionių žemėlapi ir pan. (B4.4.2).	schemas, veikėjų ryšių ir santykių tinklą; sudaro veikėjų lyginimo lenteles ar kitokias schemas, veikėjo veiksmų planą, jo kelionių žemėlapi ir pan. (B4.4.3).	veiksmo schemas, veikėjų ryšių ir santykių tinklą; sudaro veikėjų lyginimo lenteles ar kitokias schemas, veikėjo veiksmų planą, jo kelionių žemėlapi ir pan. (B4.4.4).
Remdamasis netiesiogine pagalba planuoja trumpalaikę ir ilgalaikę skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: pasirenka temą, numato tikslus, etapus, laiką, strategijas, pristato rezultatus, atsako į nesudėtingus klausimus, įsivertina (B4.5.1).	Konsultuodamasis planuoja trumpalaikę ir ilgalaikę skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: pasirenka temą, numato tikslus, etapus, laiką, strategijas, pristato rezultatus, argumentuotai atsako į nesudėtingus klausimus, kai kuriais iš jų diskutuoja, įsivertina (B4.5.2).	Planuoja trumpalaikę ir ilgalaikę skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: pasirenka temą, numato tikslus, etapus, laiką, strategijas, pristato rezultatus, argumentuotai atsako į įvairaus sudėtingumo klausimus, diskutuoja, įsivertina ir reflektuoja, numatydamas tobulėjimo galimybes (B4.5.3).	Planuoja trumpalaikę ir ilgalaikę skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: susiformuluoja temą, išsikelia tikslus, numato etapus, laiką, pasirenka strategijas, pristato rezultatus, argumentuotai atsako į įvairaus sudėtingumo klausimus, įtikinamai diskutuoja, įsivertina ir išsamiai reflektuoja, numatydamas tobulėjimo galimybes. Kelia klausimus, padeda kitiems (B4.5.4).
Įvardija kai kuriuos mokymosi turinyje numatytus Lietuvos ir pasaulio kultūros reiškinius. Pažįsta Lietuvos ir savo krašto tradicinę bei šiuolaikinę kultūrą, fragmentiškai apmąsto ją kaip svarbią savo gyvenimo dalį (B5.1.1).	Įvardija mokymosi turinyje numatytus Lietuvos ir pasaulio kultūros reiškinius, dalį jų aptaria. Pažįsta Lietuvos ir savo krašto tradicinę bei šiuolaikinę kultūrą, iš dalies apmąsto ją kaip svarbią savo gyvenimo dalį (B5.1.2).	Aptaria ir vertina Lietuvos ir pasaulio kultūros reiškinius. Pažįsta Lietuvos ir savo krašto tradicinę bei šiuolaikinę kultūrą, apmąsto ją kaip svarbią savo gyvenimo dalį. Susieja Lietuvos ir savo krašto kultūros reiškinius (B5.1.3).	Išsamiai aptaria ir vertina Lietuvos ir pasaulio kultūros reiškinius. Pažįsta Lietuvos ir savo krašto tradicinę bei šiuolaikinę kultūrą, sistemiškai apmąsto ją kaip svarbią savo gyvenimo dalį. Susieja Lietuvos ir savo krašto kultūros reiškinius (B5.1.4).
Lankydamasis rekomenduotuose kultūros ir meno renginiuose, fragmentiškai dalyvaudamas klasės, mokyklos, bendruomenės ir regiono kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, pažįsta pagal savo gebėjimus ir polinkius kai kurias	Lankydamasis rekomenduotuose kultūros ir meno renginiuose, dalyvaudamas klasės, mokyklos, bendruomenės ir regiono kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, pažįsta ir išbando pagal savo gebėjimus ir polinkius pasirinktas meninės raiškos	Lankydamasis kultūros ir meno renginiuose, dalyvaudamas klasės, mokyklos, bendruomenės ir regiono kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, pažįsta ir išbando pagal savo gebėjimus ir polinkius įvairias pasirinktas meninės raiškos formas,	Sistemiškai lankydamasis kultūros ir meno renginiuose, dalyvaudamas klasės, mokyklos, bendruomenės ir regiono kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, pažįsta ir išbando pagal savo gebėjimus ir polinkius įvairias meninės raiškos formas, išreikšdamas savo

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
meninės raiškos formas, išreikšdamas savo santykį su menu, literatūra, kultūra kaip stebėtojas, vartotojas (B6.1.1).	formas, išreikšdamas savo santykį su menu, literatūra, kultūra kaip stebėtojas, vartotojas, atlikėjas (B6.1.2).	išreikšdamas savo santykį su menu, literatūra, kultūra kaip stebėtojas, vartotojas, atlikėjas, kūrėjas ar kritikas (B6.1.3).	santykį su menu, literatūra, kultūra kaip stebėtojas, vartotojas, atlikėjas, kūrėjas ar kritikas (B6.1.4).
3. Rašymas ir teksto kūrimas (C)			
Rašo atsižvelgdamas į adresatą (pažįstamiems ir nepažįstamiems bendraamžiams, pažįstamiems suaugusiems) ir komunikavimo situaciją (asmeninio gyvenimo, mokymosi) (C1.1.1).	Rašo atsižvelgdamas į adresatą (bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems asmenims) ir komunikavimo situaciją (asmeninio gyvenimo, mokymosi, viešosios veiklos) (C1.1.2).	Rašo atsižvelgdamas į adresatą (jaunesniems, bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems, gerai išmanantiems dalyką, menkai informuotiems asmenims) ir komunikavimo situaciją (neoficiali ir įprasta oficiali) (C1.1.3).	Rašo tikslingai atsižvelgdamas į adresatą (įvairaus amžiaus ir patirties adresatams, visuomenei) ir komunikavimo situaciją (neoficiali ir oficiali) (C1.1.4).
Siekdamas sudominti kuria nesudėtingos kompozicijos pasakojimus, įterpia aprašymus (C1.2.1).	Siekdamas sudominti kuria vientisus išplėtoto siužeto pasakojimus, kuria intriga, tinkamai įterpia aprašymo elementus (C1.2.2).	Siekdamas sudominti kuria vientisus išplėtoto siužeto pasakojimus. Siekia įtaigumo kurdamas intriga, motyvuotai siedamas pasakojimo, aprašymo elementus (C1.2.3).	Siekdamas sudominti kuria vientisus išplėtoto siužeto pasakojimus. Siekia įtaigumo kurdamas intriga, motyvuotai siedamas pasakojimo, aprašymo, aiškinimo elementus (C1.2.4).
Bendrais bruožais aprašo proceso (pvz., atliekamo bandymo) eigą, paaiškina įvykius, reiškinius (C1.3.1).	Nuosekliai, aiškiai aprašo proceso (pvz., atliekamo bandymo) eigą, paaiškina įvykius, reiškinius (C1.3.2).	Nuosekliai, aiškiai aprašo proceso (pvz., atliekamo bandymo) eigą, paaiškina sąvokas, reiškinius (C1.3.3).	Nuosekliai, aiškiai aprašo proceso (pvz., atliekamo bandymo) eigą, paaiškina sąvokas, reiškinius, nurodydamas logines sąsajas, vartodamas dalykinę kalbą (C1.3.4).
Išsako savo nuomonę (pvz., rašo apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), argumentuoja remdamasis patirtimi (C1.4.1).	Išsako savo požiūrį. Laikosi trinarės teksto struktūros reikalavimų, kai yra suteikiama pagalba. Tinkamai argumentuoja remdamasis patirtimi (C1.4.2).	Išsako savo požiūrį, laikydamasis trinarės teksto struktūros reikalavimų. Tinkamai argumentuoja remdamasis patirtimi ir kitais šaltiniais (C1.4.3).	Išsako savo požiūrį, nuosekliai plėtodamas pagrindinę mintį. Laikydamasis trinarės teksto struktūros reikalavimų. Tinkamai argumentuoja remdamasis įvairaus pobūdžio šaltiniais (C1.4.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su kasdienio gyvenimo situacijomis. Tinkamai pasirenka leksines ir gramatines priemones, kai yra suteikiama pagalba (C1.5.3).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pasirinkdamas tinkamas leksines, gramatines, sintaksines priemones, kai yra suteikiama pagalba (C1.5.3).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pasirinkdamas tinkamas leksines, gramatines, sintaksines priemones (C1.5.3).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį. Tinkamai pasirenka kalbinėsraiškos priemones (C1.5.3).
Kuria aiškios struktūros rašytinius tekstus (įžanga, minties plėtojimas, pabaiga), naudodamasis papildoma medžiaga. Pagal prasmę sieja sakinius ir išskiria pastraipas (C2.1.1).	Kuria aiškios struktūros rašytinius tekstus (įžanga, minties plėtojimas, pabaiga). Pagal prasmę sieja sakinius ir išskiria pastraipas (C2.1.2).	Kuria tekstą, kurio įžanga susijusi su dėstymu, dėstymas – su pabaiga, pabaiga apibendrina visą tekstą ir susijusi su įžanga. Pagrįstai išskiria pastraipas (C2.1.3).	Kuria tekstą, kurio įžanga susijusi su dėstymu, dėstymas – su pabaiga, pabaiga apibendrina visą tekstą ir susijusi su įžanga; pasirenka tinkamą medžiagos išdėstymo principą. Pagrįstai išskiria pastraipas, pastraipoje laikosi minčių dėstymo logikos (C2.1.4).
Mintis formuluoja aiškiai; naudodamasis pagalba tinkamai taiko išmoktas rašybos ir skyrybos taisykles (C2.2.1).	Mintis formuluoja tiksliai ir aiškiai; daugeliu atvejų tinkamai taiko išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles (C2.2.2).	Mintis formuluoja aiškiai, tiksliai, glaustai, logiškai; daugeliu atvejų tinkamai taiko išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles (C2.2.3).	Mintis formuluoja aiškiai, tiksliai, glaustai, logiškai; tinkamai taiko išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles, patikrina žinyuose, žodynuose (C2.2.4).
Naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria informacinius tekstus (pvz., informacinę žinutę, pateiktis savo pranešimams) (C2.3.1).	Naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria informacinius tekstus (pvz., informacinę žinutę, pateiktis savo pranešimams). Tinkamai išdėsto tekstą ir iliustracinę medžiagą puslapyje ir skaidrėje (C2.3.2).	Tinkamai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Tinkamai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą (C2.3.3).	Kūrybiškai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Tikslingai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą (C2.3.4).
Pasirenka medžiagą rašymui iš nurodytų šaltinių ir planuoja naudodamasis pasiūlytomis strategijomis (C3.1.1).	Kaupia medžiagą rašymui ir planuoja naudodamasis pasiūlytomis strategijomis (C3.1.2).	Kaupia medžiagą rašymui, planuoja ir rašo taikydamas pasirinktas strategijas. Planuoja rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką (C3.1.3).	Kaupia medžiagą rašymui ir planuoja taikydamas asmeniškai tinkamas strategijas. Planuoja rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką (C3.1.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Atsižvelgdamas į tikslą ir adresatą, tobulina tekstą ar jo dalį turinio ir taisyklingumo aspektais, siekia aiškumo (C3.2.1).	Atsižvelgdamas į tikslą ir adresatą, tobulina tekstą ar jo dalį turinio, kalbinės raiškos ir taisyklingumo aspektais, siekia tikslumo, aiškumo (C3.2.2).	Atsižvelgdamas į tikslą ir adresatą, tobulina tekstą ar jo dalį turinio, kalbinės raiškos ir taisyklingumo aspektais, siekia tikslumo, aiškumo, glaustumo, vaizdingumo (C3.2.3).	Atsižvelgdamas į tikslą ir adresatą, tobulina tekstą ar jo dalį turinio, struktūros, kalbinės raiškos ir taisyklingumo aspektais, siekia tikslumo, aiškumo, glaustumo, vaizdingumo (C3.2.4).
Remdamasis savo rašymo veiklos patirtimi ir kitų suteikta informacija apmąsto savo rašymo veiklą: paaiškina, kas pasisekė, kas ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip (C3.3.1).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: mokytojo padedamas, numato tobulintinas rašymo gebėjimų sritis ir išsikelia rašymo gebėjimų tobulinimo tikslus (C3.3.2).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: numato tobulintinas rašymo gebėjimų sritis, išsikelia rašymo gebėjimų tobulinimo tikslus ir mokytojui padedant jų siekia (C3.3.3).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: numato tobulintinas rašymo gebėjimų sritis, išsikelia rašymo gebėjimų tobulinimo tikslus ir numato, kaip jų sieks (C3.3.4).
4. Kalbos pažinimas (D)			
Konsultuodamasis taisyklingai taria ir kirčiuoja dažniau vartojamus žodžius (D1.3.1).	Taisyklingai taria ir kirčiuoja dažniau vartojamus žodžius pagal kirčiavimo taisyklės taikymo pavyzdį (D1.3.2).	Taisyklingai taria ir kirčiuoja pasiremdamas pagrindinėmis kirčiavimo taisyklėmis (D1.3.3).	Sąmoningai taiko kirčiavimo taisyklės, taisyklingai taria ir kirčiuoja daugumą žodžių naujuose kontekstuose (D 1.3.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba analizuoja mokymosi turinyje numatytų kalbos dalių morfologines ypatybes, taisyklingai vartoja ir rašo dažniau vartojamus žodžius (D2.1.1).	Konsultuodamasis analizuoja ir palygina mokymosi turinyje numatytų kalbos dalių morfologines ypatybes, taisyklingai vartoja ir rašo daugumą kalbos dalių (D2.1.2).	Palygina kalbos dalių morfologines ypatybes, daro išvadą, taisyklingai vartoja ir rašo visas kalbos dalis (D2.1.3).	Analizuoja ir palygina kalbos dalių morfologines ypatybes, grupuoja kalbos dalis pagal morfologines ypatybes, sistemiškai taisyklingai vartoja ir rašo visas kalbos dalis (D2.1.4).
Konsultuodamasis atpažįsta norminę ir nenorminę leksiką. Atpažįsta dažnai vartojamas neteiktinas svetimybės, vengia jas vartoti šnekamojoje ir rašomojoje kalboje (D2.2.1).	Apibūdina norminę ir nenorminę leksiką. Atpažįsta dažnai vartojamas neteiktinas svetimybės, jas taiso, nevartoja savo šnekamojoje ir rašomojoje kalboje (D2.2.2).	Aptaria norminę ir nenorminę leksiką. Atpažįsta ir taiso neteiktinas svetimybės, jų nevartoja savo šnekamojoje ir rašomojoje kalboje (D2.2.3).	Sąmoningai skiria norminę ir nenorminę leksiką. Sistemiškai taiso neteiktinas svetimybės, jų nevartoja savo šnekamojoje ir rašomojoje kalboje (D2.2.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Naudodamasis pagalba aptaria mokymosi turinyje numatytų kalbos dalių darybą; įvardija žodžių darybos priemones ir būdus (D2.3.1).	Konsultuodamasis aptaria mokymosi turinyje numatytų kalbos dalių darybą; sudarydamas žodžius pagal pavyzdį, vartoja tinkamas darybos priemones ir būdus (D2.3.2).	Aptaria mokymosi turinyje numatytų kalbos dalių darybą; sudarydamas žodžius, vartoja tinkamas darybos priemones ir būdus (D2.3.3).	Pasirenka tinkamas žodžių darybos priemones ir būdus, sudarydamas naujus žodžius; tinkamai sudaro visas kalbos dalis (D2.3.4).
Atpažįsta vientisinį sakinių rūšis (išplėstiniai, neišplėstiniai, asmeniniai, juos tinkamai vartoja (D3.1.1).	Aptaria vientisinį sakinių rūšis (išplėstiniai, neišplėstiniai, asmeniniai, beasmeniniai, nepilnieji), juos tinkamai vartoja (D3.1.2).	Nagrinėja vientisinį sakinių rūšis (išplėstiniai, neišplėstiniai, asmeniniai, beasmeniniai, nepilnieji), juos tinkamai vartoja (D3.1.3).	Nagrinėja vientisinį sakinių rūšis (išplėstiniai, neišplėstiniai, asmeniniai, beasmeniniai, nepilnieji), nurodo jų pagrindinius skirtumus, tinkamai ir tikslingai juos vartoja (D3.1.4).
Konsultuodamasis atpažįsta įvairias sintaksines konstrukcijas (pvz., žodžiai ir posakiai, klausimais nesusiję su sakiniu) (D3.2.1).	Analizuoja įvairias sintaksines konstrukcijas (pvz., žodžiai ir posakiai, klausimais nesusiję su sakiniu) (D3.2.2).	Tinkamai vartoja įvairias sintaksines konstrukcijas (pvz., žodžiai ir posakiai, klausimais nesusiję su sakiniu) (D3.2.3).	Sąmoningai pasirenka, tinkamai ir tikslingai vartoja įvairias sintaksines konstrukcijas (pvz., žodžiai ir posakiai, klausimais nesusiję su sakiniu) (D3.2.4).
Naudodamasis pagalba analizuoja mokymosi turinyje numatytas sakinio dalis, nagrinėja sakinio dalių raišką. Fragmentiškai taiko sakinio dalių skyrybos taisykles (D3.3.1).	Analizuoja sakinio dalis ir jų raišką, konsultuodamasis nurodo sakinio dalių variantiškumą. Daugeliu atvejų taiko sakinio dalių skyrybos taisykles (D3.3.2).	Apibendrina sakinio dalis ir jų raišką, aptaria sakinio dalių variantiškumą, žodžius ir posakius, nesusijusius su sakiniu. Taiko sakinio dalių skyrybos taisykles (D3.3.3).	Grupuoja ir apibendrina sakinio dalis, analizuoja jų raišką, analizuoja sakinio dalių variantiškumą, sąmoningai ir sistemiškai taiko sakinio dalių skyrybos taisykles (D3.3.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba, kalbėdamas ir rašydamas minimaliai laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (turingumo, tikslumo, glaustumo). Įvardija funkcinis stilius (buitinį, publicistinį, meninį ir dalykinį) (D4.1.1).	Konsultuodamasis kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (turingumo, tikslumo, glaustumo). Apibrėžia funkcinis stilius (buitinį, publicistinį, meninį ir dalykinį) (D4.1.2).	Kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (turingumo, tikslumo, glaustumo). Apibrėžia funkcinis stilius (buitinį, publicistinį, meninį ir dalykinį), skiria meninį stilių nuo dalykinio stiliaus (D4.1.3).	Kalbėdamas ir rašydamas sąmoningai laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (turingumo, tikslumo, glaustumo). Aptaria funkcinis stilius (buitinį, publicistinį, meninį ir dalykinį), skiria meninį stilių nuo dalykinio stiliaus (D4.1.4).
Konsultuodamasis tyrinėja kalbą (pvz., medijų tekstų, pagal pavyzdį	Tyrinėja kalbą (pvz., medijų tekstų, pagal pavyzdį suformuluoja	Tyrinėja kalbą (pvz., medijų tekstų, pagal pavyzdį suformuluoja	Tikslingai tyrinėja kalbą (pvz., medijų tekstų, savarankiškai suformuluoja

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
suformuluoja tyrinėjimo tikslą, remiasi pateiktais kriterijais, kelia problemą, atrenka medžiagą iš pasiūlytų šaltinių, ją analizuoja ir iš dalies apibendrina; fragmentiškai pateikia gautus duomenis; iš dalies padaro išvadas) (D5.1.1).	tyrinėjimo tikslą ir kriterijus, kelia problemą, atrenka medžiagą iš sutartų šaltinių, ją analizuoja ir iš dalies apibendrina; glaustai pateikia gautus duomenis; iš dalies dalines išvadas) (D5.1.2).	tyrinėjimo tikslą ir kriterijus, kelia problemą, atrenka medžiagą iš sutartų šaltinių, ją analizuoja ir apibendrina; vaizdžiai pateikia gautus duomenis; padaro išvadas) (D5.1.3).	tyrinėjimo tikslą ir kriterijus, kelia problemą, atrenka medžiagą iš savarankiškai rastų šaltinių, ją analizuoja ir apibendrina; vaizdžiai pateikia gautus duomenis; padaro išvadas) (D5.1.4).
Naudodamasis pagalba atlieka kalbos vartojimo tyrimus. Stebi kalbos reiškinius, atpažįsta kalbų kontaktų, tarmės, socialinių tinklų poveikį lietuvių kalbos leksikai ir gramatikai (D5.2.1).	Konsultuodamasis atlieka kalbos vartojimo tyrimus. Stebi kalbos reiškinius, atpažįsta ir fragmentiškai paaiškina kalbų kontaktų, tarmės, socialinių tinklų poveikį lietuvių kalbos leksikai ir gramatikai (D5.2.2).	Atlieka kalbos vartojimo tyrimus. Stebi kalbos reiškinius, atpažįsta ir paaiškina kalbų kontaktų, tarmės, socialinių tinklų poveikį lietuvių kalbos leksikai ir gramatikai (D5.2.3).	Sąmoningai ir tikslingai atlieka kalbos vartojimo tyrimus. Analizuoja kalbos reiškinius, atpažįsta ir paaiškina kalbų kontaktų, tarmės, socialinių tinklų poveikį lietuvių kalbos leksikai ir gramatikai (D5.2.4).
Konsultuodamasis naudojami įvairiais elektroniniais žodynais ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais, kirčiavimo žodynais ir praktinėmis elektroninėmis kirčiuoklėmis (D5.3.1).	Skatinamas naudojami įvairiais elektroniniais žodynais ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais, kirčiavimo žodynais ir praktinėmis elektroninėmis kirčiuoklėmis (D5.3.2).	Naudojami įvairiais elektroniniais žodynais ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais, kirčiavimo žodynais ir praktinėmis elektroninėmis kirčiuoklėmis (D5.3.3).	Sąmoningai ir tikslingai naudojami įvairiais elektroniniais žodynais ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais, kirčiavimo žodynais ir praktinėmis elektroninėmis kirčiuoklėmis (D5.3.4).
Naudodamasis pagalba atpažįsta keletą socialinio konteksto nulemtų kalbos skirtumų (pvz., tarmės, sociolektas) (D6.1.1).	Konsultuodamasis apibūdina keletą socialinio konteksto nulemtų kalbos skirtumų (pvz., tarmės, sociolektas) (D6.1.2).	Aptaria keletą socialinio konteksto nulemtų kalbos skirtumų (pvz., tarmės, sociolektas) (D6.1.3).	Aptaria ir analizuoja keletą socialinio konteksto nulemtų kalbos skirtumų (pvz., tarmės, sociolektas) (D6.1.4).

40.5. Pasiekimų lygių požymiai. 9–10 ir I–II gimnazijos klasės.

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika (A)			
Atsako į klausimus apie įvairaus pobūdžio sakytinių tekstų tiesiogiai	Aptaria įvairaus pobūdžio sakytinių tekstų turinį (esmę ir detales,	Aptaria įvairaus pobūdžio sakytinių tekstų turinį (esmę ir detales,	Analizuoja ir interpretuoja įvairaus pobūdžio sakytinių tekstų turinį

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
pasakytus turinio dalykus (esmę ir detales, pagrindinę mintį, keliamas problemos, reiškiamus požiūrius, pateikiamus argumentus) (A1.1.1).	pagrindinę mintį, keliamas problemos, reiškiamus požiūrius, pateikiamus argumentus), naudodamasis pagalba paaiškina tiesioginę ir perkeltinę prasmę (A1.1.2).	pagrindinę mintį, keliamas problemos, reiškiamus požiūrius, pateikiamus argumentus), paaiškina tiesioginę ir perkeltinę prasmę (A1.1.3).	(esmę ir detales, pagrindinę mintį, keliamas problemos, reiškiamus požiūrius, pateikiamus argumentus), paaiškina tiesioginę ir perkeltinę prasmę (A1.1.4).
Vertina klausomo teksto turinį ir raišką bei kalbėjimo kultūrą: išsako savo požiūrį, jį argumentuoja (A1.2.1).	Argumentuotai vertina klausomo teksto turinį ir raišką, kalbėjimo kultūrą atpažįsta kalbėtojo intencijas (A1.2.2).	Argumentuotai vertina klausomo teksto turinį ir raišką, kalbėjimo kultūrą, kalbėtojo intencijas, adresatui daromą poveikį (A1.2.3).	Argumentuotai vertina klausomo teksto turinį ir raišką, kalbėjimo kultūrą, kalbėtojo intencijas, naudojamas priemonės, adresatui daromą poveikį (A1.2.4).
Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, klausia, atsako, reiškia savo nuomonę, ją paaiškina ir pagrindžia, tinkamai naudojasi neverbalinės kalbos priemonėmis. Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.1).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja pokalbiuose, diskusijose, debatuose, klausia, atsako, prieštarauja, argumentuoja, tikslingai naudojami neverbalinės kalbos priemonės. Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.2).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja įvairiuose (ir viešuose) pokalbiuose, diskusijose, debatuose, klausia, atsako, kelia problemas, svarsto, argumentuoja, prieštarauja. Tikslingai naudojami neverbalinės kalbos ir kitomis priemonėmis. Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.3).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja įvairiuose (ir viešuose) pokalbiuose, diskusijose, debatuose, klausia, atsako, kelia problemas, svarsto, tinkamai reiškia argumentuotą pritarimą ar prieštaravimą ir kritiką. Tikslingai naudojami neverbalinės kalbos ir kitomis priemonėmis. Tinkamai bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.4).
Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą (pažįstami ir nepažįstami žmonės), ir komunikavimo situaciją (oficiali ir neoficiali). Daugeliu atvejų pasirenka tinkamą kalbinę raišką, laikosi kalbos etiketo reikalavimų (A2.2.1).	Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą (pažįstami ir nepažįstami žmonės), dalyvauja įvairiose komunikavimo situacijose (tiesioginėse ir virtualiose), tinkamai pasirenka raiškos priemones, laikosi kalbos etiketo reikalavimų (A2.2.2).	Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą (pažįstami ir nepažįstami žmonės), dalyvauja įvairiose komunikavimo situacijose (tiesioginėse ir virtualiose), tikslingai pasirenka raiškos priemones, laikosi kalbos etiketo reikalavimų (A2.2.3).	Klausydamas ir kalbėdamas atsižvelgia į adresatą (pažįstami ir nepažįstami žmonės), dalyvauja įvairiose komunikavimo situacijose (tiesioginėse ir virtualiose), tikslingai pasirenka adresatui tinkantį teksto turinį ir raiškos priemones, laikosi kalbos etiketo reikalavimų (A2.2.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
– (A2.3.1)	– (A2.3.2)	– (A2.3.3)	– (A2.3.4)
Tiksliai, aiškiai informuoja, analizuoja procesus, reiškinius. Iš dalies laikydamasis numatytų kriterijų pristato objektą ar veiklą (pvz., knygą, projektą) (A2.4.1).	Tiksliai, aiškiai informuoja, paaiškina sąvokas, analizuoja procesus, reiškinius. Daugeliu atvejų laikydamasis numatytų kriterijų pristato objektą ar veiklą (pvz., knygą, projektą) (A2.4.2).	Tiksliai, aiškiai informuoja, paaiškina sąvokas, analizuoja procesus, reiškinius. Laikydamasis numatytų kriterijų pristato objektą ar veiklą (pvz., knygą, projektą) (A2.4.3).	Tiksliai, aiškiai informuoja, paaiškina sąvokas, analizuoja procesus, reiškinius. Laikydamasis numatytų kriterijų pristato objektą ar veiklą (pvz., knygą, projektą), pasako kalbą (A2.4.4).
Išsako savo požiūrį apie gana abstrakčius, bet gerai pažįstamus dalykus, vertina, argumentuoja remdamasis pasiūlytais šaltiniais (A2.5.1).	Išsako savo požiūrį apie gana abstrakčius žinomus dalykus, vertina, argumentuoja remdamasis įvairiais šaltiniais (A2.5.2).	Išsako savo požiūrį apie gana abstrakčius dalykus, vertina, argumentuoja remdamasis įvairiais šaltiniais (A2.5.3).	Išsako savo požiūrį apie gana abstrakčius dalykus, vertina, argumentuoja, polemizuoja remdamasis įvairiais šaltiniais (A2.5.4).
Daugeliu atvejų laikosi mokymosi turinyje numatytų kalbos normų, taiko kalbos žinias, suprasdamas, kad kalbos taisyklumas, pasirinktų žodžių tikslumas padeda klausytojui geriau suvokti prasmę. Tinkamai intonuoja atsižvelgdamas į kalbėjimo turinį (A3.1.1).	Daugeliu atvejų laikosi mokymosi turinyje numatytų kalbos normų, nežinomus atvejus patikrina žodynuose, žinynuose. Kalba tinkama intonacija (pvz., iškilmingai, neutraliai, ironiškai) atsižvelgdamas į kalbėjimo tikslą ir situaciją (A3.1.2).	Laikosi bendrinės lietuvių kalbos normų, nežinomus atvejus patikrina žodynuose, žinynuose. Kalba tinkama intonacija (pvz., iškilmingai, neutraliai, ironiškai) atsižvelgdamas į kalbėjimo tikslą ir situaciją (A3.1.3).	Laikosi bendrinės lietuvių kalbos normų, nežinomus atvejus patikrina žodynuose, žinynuose. Tikslingai derina kalbėjimo intonaciją (pvz., iškilmingai, neutraliai, ironiškai) atsižvelgdamas į kalbėjimo tikslą ir situaciją (A3.1.4).
Remdamasis skaitoma literatūra ir sektiniais viešojo diskurso pavyzdžiais turtina savo kalbą leksinėmis, sintaksinėmis ir fonetinėmis stiliaus figūromis ir fragmentiškai jas vartoja (A3.2.1).	Remdamasis skaitoma literatūra ir sektiniais viešojo diskurso pavyzdžiais turtina savo kalbą leksinėmis, sintaksinėmis ir fonetinėmis stiliaus figūromis ir iš dalies tinkamai jas vartoja (A3.2.2).	Remdamasis skaitoma literatūra ir sektiniais viešojo diskurso pavyzdžiais turtina savo kalbą leksinėmis, sintaksinėmis ir fonetinėmis stiliaus figūromis ir tinkamai jas vartoja (A3.2.3).	Remdamasis skaitoma literatūra ir sektiniais viešojo diskurso pavyzdžiais turtina savo kalbą leksinėmis, sintaksinėmis ir fonetinėmis stiliaus figūromis ir tikslingai jas vartoja (A3.2.4).
Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtąja informacija aiškinasi, kurios iš taikytų rengimosi kalbėti ir kalbėjimo	Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtąja informacija aiškinasi, kurios iš taikytų rengimosi kalbėti ir kalbėjimo	Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtąja informacija aiškinasi, kurios iš taikytų rengimosi kalbėti ir kalbėjimo	Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtąja informacija aiškinasi, kokios rengimosi kalbėti (kalbos turinio ir

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
strategijų tinka vienai ar kitai problemai spręsti, numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis (A4.1.1).	strategijų tinka vienai ar kitai problemai spręsti, numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis ir, mokytojo padedamas, išsikelia mokymosi tikslus (A4.1.2).	strategijų tinka vienai ar kitai problemai spręsti, numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis ir išsikelia mokymosi tikslus (A4.1.3).	paties kalbėjimo planavimo), kalbėjimo strategijos asmeniškai tinkamos, numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis ir išsikelia mokymosi tikslus (A4.1.4).
Klausosi aktyviai: pasižymi reikšmingą informaciją. Išklauses kalbą pateikia kalbėtojai klausimų, prašydamas patikslinti, paaiškinti; plėtoja pokalbį (A4.2.1).	Klausosi aktyviai: nustato pagrindinę kalbos mintį ir tai, kaip ji plėtojama bei patvirtinama dėstymo dalyje; užsirašo svarbiausius teiginius; plėtoja pokalbį (A4.2.2).	Klausosi aktyviai: nustato pagrindinę kalbos mintį ir tai, kaip ji plėtojama ir patvirtinama dėstymo dalyje; užsirašo svarbiausius teiginius; išklauses kalbą atkuria svarbiausias jos dalis; plėtoja pokalbį (A4.2.3).	Klausosi aktyviai: nustato pagrindinę kalbos mintį ir tai, kaip ji plėtojama ir patvirtinama dėstymo dalyje; užsirašo svarbiausius teiginius ir pasižymi jų ryšį; išklauses kalbą atkuria svarbiausias jos dalis; plėtoja pokalbį (A4.2.4).
2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas (B)			
Skaito tikslingai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamą skaitymo būdą, atsižvelgdamas į užduotį. Perteikia balsu tiesiogiai išreikštas grožinių tekstų idėjas, paisydamas skyrybos ženklų, darydamas pauzes (B1.1.1).	Skaito tikslingai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį. Perteikia balsu tiesiogiai išreikštas grožinių tekstų idėjas, paisydamas teksto rūšies ypatybių, ritmo, skyrybos ženklų, darydamas pauzes (B1.1.2).	Skaito tikslingai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį ir teksto pobūdį. Raiškiai skaito grožinius tekstus, paisydamas jų rūšies ir žanro ypatybių, tinkamai perteikdamas pasirinktomis intonavimo priemonėmis idėjas ir prasmę (B1.1.3).	Skaito tikslingai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį, teksto pobūdį ir žanrą. Raiškiai skaito grožinius tekstus paisydamas jų rūšies ir žanro ypatybių, įtaigiai perteikdamas pasirinktomis intonavimo ir nežodinėmis priemonėmis idėjas ir prasmę (B1.1.4).
Skaito įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, paaiškina kai kuriuos savo pasirinkimus, nurodo pramoginę skaitymo reikšmę (B1.2.1).	Skaito įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, daugeliu atvejų paaiškina savo pasirinkimus, nurodo etinę ir emocinę skaitymo reikšmę (B1.2.2).	Skaito įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, argumentuoja savo pasirinkimus, reflektuoja skaitymo reikšmę asmens	Skaito įvairių rūšių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus; siekdamas įvairių tikslų, svariai argumentuoja savo pasirinkimus, išsamiai reflektuoja skaitymo reikšmę asmens savimonei, emociniam

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
		savimonei, emociniam augimui, kultūriniam išprusimui (B1.2.3).	augimui, kultūriniam išprusimui (B1.2.4).
Tikslingai naudojasi bibliotekomis, kai kuriais rekomenduojamais informacijos šaltiniais (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų medžiaga, mediatekomis, kultūros svetainėmis, portalais) (B1.3.1).	Tikslingai ir atsakingai naudojasi bibliotekomis, daugeliu rekomenduojamų informacijos šaltinių (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų medžiaga, mediatekomis, kultūros svetainėmis, portalais) (B1.3.2).	Tikslingai ir atsakingai naudojasi bibliotekomis, įvairiais informacijos šaltiniais (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų medžiaga, mediatekomis, kultūros svetainėmis, portalais) (B1.3.3).	Tikslingai, atsakingai ir sistemingai naudojasi bibliotekomis, įvairiais informacijos šaltiniais (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų medžiaga, mediatekomis, kultūros svetainėmis, portalais), teikia mokymosi pagalbą kitiems (B1.3.4).
Vertina, remdamasis pateiktais kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą ir patikimumą. Sistemina tiesiogiai pateiktą informaciją iš vieno šaltinio, skiria informavimą ir įtikinimą, atpažįsta žinomame kontekste kai kuriuos tiesioginio ir netiesioginio poveikio (manipuliacijos, propagandos) atvejus (B1.4.1).	Vertina, remdamasis kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą ir patikimumą, dalį vertinimų paaiškina. Sistemina tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą informaciją iš vieno šaltinio, skiria informavimą ir įtikinimą, atpažįsta žinomame kontekste tiesioginio ir netiesioginio poveikio (manipuliacijos, propagandos) atvejus, dalį jų paaiškina (B1.4.2).	Vertina, remdamasis kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą, patikimumą, savo vertinimus pagrindžia. Sistemina tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą informaciją iš kelių šaltinių, skiria informavimą ir įtikinimą, atpažįsta naujame kontekste tiesioginio ir netiesioginio poveikio (manipuliacijos, propagandos) atvejus, juos paaiškina (B1.4.3).	Vertina, remdamasis kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą, patikimumą, savo vertinimus svariai pagrindžia. Sistemina tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą informaciją iš kelių šaltinių, skiria informavimą ir įtikinimą, atpažįsta naujame kontekste tiesioginio ir netiesioginio poveikio (manipuliacijos, propagandos) atvejus, juos išsamiai paaiškina (B1.4.4).
Skiria literatūros rūšis (epiką, lyriką, dramą), dalį mokymosi turinyje nurodytų grožinių ir negrožinių tekstų žanrų, nurodo kai kurias eiliuotos kalbos ypatybes (B2.1.1).	Skiria literatūros rūšis (epiką, lyriką, dramą), mokymosi turinyje nurodytus grožinių ir negrožinių tekstų žanrus, aptaria kai kurias jų struktūros ypatybes. Nurodo esmines eiliuotos kalbos ypatybes, pavieniais atvejais jas susieja su teksto reikšmėmis (B2.1.2).	Argumentuodamas skiria literatūros rūšis (epiką, lyriką, dramą), mokymosi turinyje nurodytus grožinių ir negrožinių tekstų žanrus, paaiškina jų struktūrą, remdamasis literatūros žiniomis. Aptaria eiliuotos kalbos ypatybes, jas susieja su teksto reikšmėmis (B2.1.3).	Argumentuodamas skiria literatūros rūšis (epiką, lyriką, dramą), mokymosi turinyje nurodytus grožinių ir negrožinių tekstų žanrus, išsamiai paaiškina jų struktūrą, remdamasis literatūros žiniomis. Detaliai aptaria eiliuotos kalbos ypatybes, jas susieja su teksto reikšmėmis (B2.1.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Aptaria ryškiausius epikos, dramos tekstų veikėjų charakterio bruožus, lyrikos kūrinuose tiesiogiai išreiškiamus išgyvenimus, įvardytas vertybes, skiria autorių ir pasakotoją, autorių ir lyrinį subjektą, išsako nuomonę apie veikėjus. Remdamasis netiesiogine pagalba, palygina žinomų kūrinių veikėjus keliais pasirinktais aspektais, kai kuriuos teiginius pagrindžia (B2.2.1).	Aptaria epikos, dramos tekstų veikėjų charakterius, lyrikos kūrinuose išreiškiamus lyrinio subjekto išgyvenimus, vertybes, paminėdamas kultūros ar istorinį kontekstą; skiria subjektyvų ir objektyvų pasakotoją, kai kurias lyrinio subjekto raiškos formas, vertina veikėjus, iš dalies pagrįsdamas. Konsultuodamasis palygina žinomų kūrinių veikėjus keliais pasirinktais aspektais, dalį teiginių pagrindžia (B2.2.2).	Analizuoja ir interpretuoja epikos, dramos tekstų veikėjų charakterius, lyrikos kūrinuose išreiškiamus lyrinio subjekto išgyvenimus, jų kaitą, vertybes, atskleisdamas sąsajas su kultūros ar istoriniu kontekstu, atpažįsta ir aptaria pasakojimo perspektyvas, veikėjų kūrimo būdus, lyrinio subjekto raiškos formas, daugeliu atvejų argumentuotai vertina veikėjus. Palygina nežinomų kūrinių veikėjus keliais susiformuluotais aspektais, teiginius pagrindžia (B2.2.3).	Išsamiai analizuoja ir interpretuoja epikos, dramos tekstų veikėjų charakterius, lyrikos kūrinuose išreiškiamus išgyvenimus, jų kaitą, vertybes, atskleisdamas sąsajas su kultūros epocha, istoriniais įvykiais, aptaria pasakojimo perspektyvas, veikėjų kūrimo būdus, lyrinio subjekto raiškos formas, argumentuotai vertina veikėjus. Palygina kūrinių veikėjus keliais susiformuluotais aspektais, teiginius išsamiai pagrindžia (B2.2.4).
Įvardija ryškesnius epikos, dramos ir lyrikos kūrinuose vaizduojamo veiksmo ar vyksmo epizodus, atpažįsta laiko ir erdvės nuorodas, fragmentiškai jas sieja su veikėjo charakteriu ar lyrinio subjekto išgyvenimais. Atpažįsta vaizduojamas socialines, kai kurias istorines realijas, kultūros epochų ypatybes, nurodo vieną kitą sąsają su dabarties socialiniais reiškiniais (B2.3.1).	Aptaria epikos, dramos ir lyrikos kūrinuose vaizduojamą veiksmą ar vyksmą, iš dalies remdamasis laiko ir erdvės nuorodomis, siedamas su veikėjo charakteriu ar lyrinio subjekto išgyvenimais. Atpažįsta vaizduojamas socialines, istorines realijas, kultūros epochų ypatybes, dalį jų paaiškina ir susieja su dabarties socialiniais reiškiniais, šių laikų istorija (B2.3.2).	Analizuoja ir interpretuoja epikos, dramos ir lyrikos kūrinuose vaizduojamą veiksmą ar vyksmą, remdamasis laiko ir erdvės nuorodomis, siedamas su veikėjo charakteriu ar lyrinio subjekto išgyvenimais. Atpažįsta ir paaiškina vaizduojamas socialines, istorines realijas, kultūros epochų ypatybes, jas susieja su dabarties socialiniais, kultūros reiškiniais, šių laikų istorija (B2.3.3).	Išsamiai analizuoja ir interpretuoja epikos, dramos ir lyrikos kūrinuose vaizduojamą veiksmą ar vyksmą, remdamasis laiko ir erdvės nuorodomis, siedamas su veikėjo charakteriu ar lyrinio subjekto išgyvenimais. Atpažįsta ir detalai paaiškina vaizduojamas socialines, istorines realijas, kultūros epochų ypatybes, jas prasmingai susieja su dabarties socialiniais, kultūros reiškiniais, šių laikų istorija (B2.3.4).
Nurodo grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta kai kurias mokymosi turinyje numatytas kalbinės raiškos priemones ir	Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta dalį mokymosi turinyje numatytų kalbinės	Analizuoja grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta mokymosi turinyje numatytas kalbinės raiškos priemones, paaiškina	Analizuoja grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta mokymosi turinyje numatytas kalbinės raiškos priemones, detalai

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
konsultuodamasis paaiškina jų reikšmes (B2.4.1).	raiškos priemonių ir paaiškina jų reikšmes (B2.4.2).	jų reikšmes, siedamas su teksto paskirtimi, adresatu (B2.4.3).	paaiškina jų reikšmes, siedamas su teksto paskirtimi, adresatu, epochos kontekstu; nurodo individualias autoriaus stiliaus ypatybes (B2.4.4).
Žinomame kontekste atpažįsta perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, analizuodamas tikroviškus ir sąlygiškus meninio vaizdavimo būdus (simbolinį, satyrinį, groteskišką ir kt.), kai kurias jų paaiškina (B2.5.1).	Žinomame kontekste atpažįsta perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, analizuodamas tikroviškus ir sąlygiškus meninio vaizdavimo būdus (simbolinį, satyrinį, groteskišką ir kt.), dalį jų paaiškina, nurodydamas kultūros epochai būdingą vaizdavimą (B2.5.2).	Nežinomame kontekste atpažįsta ir paaiškina perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, analizuodamas tikroviškus ir sąlygiškus meninio vaizdavimo būdus (simbolinį, satyrinį, groteskišką ir kt.), tinkamai juos siedamas su kultūros epochoms būdingu vaizdavimu (B2.5.3).	Nežinomame kontekste atpažįsta ir paaiškina perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, išsamiai analizuodamas tikroviškus ir sąlygiškus meninio vaizdavimo būdus (simbolinį, satyrinį, groteskišką ir kt.), tinkamai ir pagrįstai juos siedamas su kultūros epochoms būdingu vaizdavimu (B2.5.4).
Nurodo tiesiogiai ir kai kuriais atvejais netiesiogiai išreikštas žinomo grožinio ir negrožinio teksto intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius, priežastis ir pasekmes. Suformuluoja žinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą, problemą, kai kuriais atvejais – pagrindinę mintį, aptaria lengvai atpažįstamas vertybes, susieja priežastis ir pasekmes, fragmentiškai remdamasis žiniomis apie kontekstus. Konsultuodamasis palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus bent dviem pasirinktais aspektais iš siūlomų, kai kuriuos teiginius pagrindžia (B2.6.1).	Nurodo tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštas žinomo grožinio ir negrožinio teksto intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius. Suformuluoja žinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą, problemą, iš dalies – pagrindinę mintį, aptaria lengvai atpažįstamas vertybes, susieja priežastis ir pasekmes, fragmentiškai remdamasis žiniomis apie kontekstus. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais aspektais iš siūlomų, dalį teiginių pagrindžia (B2.6.2).	Nurodo ir aptaria tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštas nežinomo grožinio ir negrožinio teksto intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius. Suformuluoja nežinomo teksto (grožinio ir negrožinio) temą, daugeliu atvejų – problemą, pagrindinę mintį, aptaria vertybes, susieja priežastis ir pasekmes, tinkamai remdamasis žiniomis apie kontekstus. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais pasirinktais aspektais, teiginius pagrindžia (B2.6.3).	Nurodo ir argumentuotai aptaria tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštas nežinomo teksto (grožinio ir negrožinio) intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius. Suformuluoja nežinomo teksto temą, problemą, pagrindinę mintį, aptaria vertybes, susieja priežastis ir pasekmes, pagrįstai remdamasis žiniomis apie kontekstus. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais susiformuotais aspektais, teiginius išsamiai pagrindžia (B2.6.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba aptaria kai kurias grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, įvardija	Konsultuodamasis aptaria ryškiausias grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, įvardija ir iš dalies paaiškina	Analizuoja grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, įvardija ir paaiškina žodinės, vaizdinės ir	Išsamiai analizuoja grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, detalai aptaria žodinės, vaizdinės ir

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, pavieniais atvejais – poveikį, padedamas įvardija lengvai atpažįstamus raškos būdus multimodaliuose tekstuose (reklamose, filmuose ir kt.) (B2.7.1).	žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, poveikį; naudodamasis netiesiogine pagalba, atpažįsta raškos būdus multimodaliuose tekstuose (reklamose, filmuose ir kt.) (B2.7.2).	garsinės informacijos paskirtį, poveikį ir dažniausiai naudojamus raškos būdus multimodaliuose tekstuose (reklamose, filmuose ir kt.) (B2.7.3).	garsinės informacijos paskirtį, poveikį ir raškos būdus multimodaliuose tekstuose (reklamose, filmuose ir kt.) (B2.7.4).
Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, fragmentiškai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos (teksto ir konteksto) sąvokas (B2.8.1).	Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai vartoja dalį mokymosi turinyje nurodytų literatūros teorijos (teksto ir konteksto) sąvokų (B2.8.2).	Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai ir pagrįstai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos (teksto ir konteksto) sąvokas, jas paaiškina (B2.8.3).	Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai ir pagrįstai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos (teksto ir konteksto) sąvokas, jas tiksliai paaiškina (B2.8.4).
Padedamas atpažįsta kultūros epochų idėjas, vaizdinius, siužetus skaitomuose tekstuose. Naudodamasis netiesiogine pagalba įvardija žinomas Antikos tekstų, Biblijos interpretacijas pasirinktuose menuose (literatūroje, dailėje, teatre), jas aptaria vienu aspektu (B2.9.1).	Konsultuodamasis atpažįsta ir paaiškina kultūros epochų idėjas, vaizdinius, siužetus skaitomuose tekstuose. Naudodamasis netiesiogine pagalba aptaria Antikos tekstų, Biblijos interpretacijas pasirinktuose menuose (literatūroje, dailėje, teatre) (B2.9.2).	Atpažįsta ir paaiškina kultūros epochų idėjas, vaizdinius, siužetus skaitomuose tekstuose. Aptaria Antikos tekstų, Biblijos interpretacijas įvairiuose menuose (literatūroje, dailėje, teatre) (B2.9.3).	Atpažįsta ir išsamiai paaiškina kultūros epochų idėjas, vaizdinius, siužetus skaitomuose tekstuose. Detaliai aptaria Antikos tekstų, Biblijos interpretacijas įvairiuose menuose (literatūroje, dailėje, teatre) (B2.9.4).
Vertina remdamasis savo gyvenimo ir skaitymo patirtimi klasėje ir savarankiškai skaitomų grožinių kūrinių aktualumą, etinę, estetinę, pažintinę reikšmę, kai kuriuos teiginius pagrindžia. Padedamas nurodo klasikos kūrinio reikšmingumą literatūros istorijai (B3.1.1).	Vertina remdamasis savo gyvenimo ir skaitymo patirtimi klasėje ir savarankiškai skaitomų grožinių kūrinių aktualumą, etinę, estetinę, pažintinę reikšmę, dalį teiginių pagrindžia. Remdamasis netiesiogine pagalba, nurodo klasikos kūrinio reikšmę literatūros istorijai (B3.1.2).	Vertina remdamasis savo gyvenimo, skaitymo ir kultūrine patirtimi klasėje ir savarankiškai skaitomų grožinių kūrinių aktualumą, etinę, estetinę, pažintinę reikšmę, teiginius pagrindžia. Aptaria, remdamasis literatūros istorijos žiniomis, klasikos kūrinio reikšmę literatūros istorijai (B3.1.3).	Vertina remdamasis savo gyvenimo, skaitymo ir kultūrine patirtimi klasėje ir savarankiškai skaitomų grožinių kūrinių aktualumą, etinę, estetinę, pažintinę reikšmę, teiginius svariai pagrindžia. Išsamiai aptaria, remdamasis literatūros istorijos žiniomis, klasikos kūrinio reikšmę literatūros istorijai (B3.1.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Konsultuodamasis kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių medijų tekstus bent dviem aspektais (pvz., tikslo, poveikio ir jo būdų, informatyvumo, objektyvumo, tikrumo, pagrįstumo, patikimumo, įtaigumo), padedamas kai kuriuos savo vertinimus pagrindžia (B3.2.1).	Kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių medijų tekstus keliais aspektais (pvz., tikslo, poveikio ir jo būdų, informatyvumo, objektyvumo, tikrumo, pagrįstumo, patikimumo, įtaigumo), dalį savo vertinimų pagrindžia (B3.2.2).	Kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių medijų tekstus įvairiais aspektais (pvz., tikslo, poveikio ir jo būdų, informatyvumo, objektyvumo, tikrumo, pagrįstumo, patikimumo, įtaigumo), savo vertinimus pagrindžia (B3.2.3).	Kritiškai vertina negrožinius ir šiuolaikinių medijų tekstus įvairiais aspektais (pvz., tikslo, poveikio ir jo būdų, informatyvumo, objektyvumo, tikrumo, pagrįstumo, patikimumo, įtaigumo), savo vertinimus svariai pagrindžia (B3.2.4).
Prieš skaitydamas kelia hipotezes apie teksto temą, autorių, rūšį, žanrą, epochą, naudodamasis netiesiogine pagalba. Siekdamas suprasti tekstą, jo ypatybes, padedamas aiškinasi tekstų išorinės struktūros skirtumus, žodinės, vaizdinės, garsinės informacijos paskirtį ir santykį (B4.1.3).	Prieš skaitydamas kelia hipotezes apie teksto temą, autorių, rūšį, žanrą, epochą. Siekdamas suprasti tekstą, jo ypatybes, konsultuodamasis aiškinasi tekstų išorinės struktūros skirtumus, žodinės, vaizdinės, garsinės informacijos paskirtį ir santykį (B4.1.3).	Prieš skaitydamas kelia pagrįstas hipotezes apie teksto temą, autorių, rūšį, žanrą, epochą. Siekdamas suprasti tekstą, jo ypatybes, aiškinasi tekstų išorinės struktūros skirtumus, žodinės, vaizdinės, garsinės informacijos paskirtį ir santykį (B4.1.3).	Prieš skaitydamas tikslingai ir sąmoningai kelia pagrįstas hipotezes apie teksto temą, autorių, rūšį, žanrą, epochą. Siekdamas suprasti tekstą, jo ypatybes, aiškinasi tekstų išorinės struktūros skirtumus, žodinės, vaizdinės, garsinės informacijos paskirtį ir santykį; konsultuoja kitus (B4.1.3).
Skaitydamas nežinomą tekstą, skatinamas kelia hipotezes ir jas tikrina, remdamasis netiesiogine pagalba; komentuoja tekstą, formuluodamas teksto turinio supratimo klausimus, teiginius, išvadas (B4.2.1).	Skaitydamas nežinomą tekstą, kelia hipotezes ir jas tikrina, iš dalies remdamasis tekstu, literatūros žiniomis ir kontekstu; komentuoja tekstą, formuluodamas teksto supratimo ir literatūros žinių taikymo klausimus, teiginius, išvadas (B4.2.2).	Skaitydamas nežinomą tekstą, kelia pagrįstas hipotezes ir jas tikrina, remdamasis tekstu, literatūros žiniomis, kontekstu; nuosekliai komentuoja tekstą, formuluodamas teksto analizės ir apibendrinimo klausimus, teiginius, išvadas (B4.2.3).	Skaitydamas nežinomą tekstą, kelia svariai pagrįstas hipotezes ir jas tikrina, remdamasis tekstu, literatūros žiniomis, kontekstu; nuosekliai ir detalai komentuoja tekstą, formuluodamas teksto analizės ir interpretacijos, apibendrinimo, klausimus, teiginius, išvadas (B4.2.4).
Nurodo, ko tekste nesuprato; nesuprantamus žodžius, frazes aiškinasi remdamasis teksto kontekstu; naudodamasis netiesiogine pagalba, pasirenka strategijas,	Nurodo, remdamasis teksto kontekstu, ko tekste nesuprato; nesuprantamus žodžius, frazes aiškinasi remdamasis teksto kontekstu, susirastais informacijos	Analizuoja, remdamasis teksto kontekstu, ko tekste nesuprato; nesuprantamus žodžius, frazes aiškinasi remdamasis teksto kontekstu, susirastais informacijos	Detaliai analizuoja, remdamasis teksto kontekstu, ko tekste nesuprato; nesuprantamus žodžius, frazes aiškinasi remdamasis teksto kontekstu, susirastais informacijos

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
padedančias suprasti teksto temą, problemą, pagrindinę mintį (B4.3.3).	šaltiniais; konsultuodamasis pasirenka strategijas, padedančias suprasti teksto temą, problemą, pagrindinę mintį (B4.3.3).	šaltiniais; teksto temą, problemą, pagrindinę mintį analizuoja pasibraukdamas pasikartojančius reikšminius žodžius, svarbiausius teiginius, reikšmingas detales, įvardija veiksmingiausias strategijas (B4.3.3).	šaltiniais; temą, problemą, pagrindinę mintį aiškinasi pasibraukdamas pasikartojančius reikšminius žodžius, svarbiausius teiginius, reikšmingas detales, aptaria taikytų strategijų veiksmingumą; konsultuoja kitus (B4.3.3).
Remdamasis netiesiogine pagalba, naujame kontekste taiko strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra, palyginti kūrinius: braižo sąvokų žemėlapius, veiksmo ir erdvės schemas, kūrinio veikėjų ryšių ir santykių tinklą, genealoginį medį; sudaro lenteles ar schemas (B4.4.1).	Konsultuodamasis naujame kontekste taiko strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra, palyginti kūrinius: braižo sąvokų žemėlapius, veiksmo ir erdvės schemas, kūrinio veikėjų ryšių ir santykių tinklą, genealoginį medį; sudaro lenteles ar schemas (B4.4.2).	Naujame kontekste taiko strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra, palyginti kūrinius: braižo sąvokų žemėlapius, veiksmo ir erdvės schemas, kūrinio veikėjų ryšių ir santykių tinklą, genealoginį medį; sudaro lenteles ar schemas (B4.4.3).	Naujame kontekste sistemingai taiko strategijas, padedančias žodinį tekstą paversti grafine struktūra, palyginti kūrinius: braižo sąvokų žemėlapius, veiksmo ir erdvės schemas, kūrinio veikėjų ryšių ir santykių tinklą, genealoginį medį; sudaro lenteles ar schemas (B4.4.4).
Konsultuodamasis planuoja trumpalaikę ir ilgalaikę skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: pasirenka temą, numato skaitymo tikslus, etapus, laiką, analizės kryptį, strategijas, pristato savo darbą, įsivertina (B4.5.1).	Konsultuodamasis planuoja skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: numato skaitymo tikslus, etapus, analizės kryptį, pasirenka tinkamas strategijas; aptaria skirtingas teksto interpretacijas, įsivertina pasiektus rezultatus (B4.5.2).	Planuoja skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: numato skaitymo tikslus, etapus, analizės kryptį, pasirenka tinkamas strategijas; aptaria skirtingas teksto interpretacijas, dėl jų diskutuoja, įsivertina pasiektus rezultatus (B4.5.3).	Planuoja skaitymo veiklą, dirbdamas individualiai ir su kitais: numato skaitymo tikslus, etapus, analizės kryptį, pasirenka tinkamas strategijas; aptaria skirtingas teksto interpretacijas, dėl jų diskutuoja, polemizuoja įsivertina pasiektus rezultatus (B4.5.4).
Skaitydamas rekomenduojamą kultūrinę spaudą, žiūrėdamas TV kultūros laidas, įvardija kai kuriuos Lietuvos, Europos ir pasaulio praeities ir dabarties kultūros reiškinius. Padedamas nurodo kai kurias šiuolaikinės kultūros	Skaitydamas rekomenduojamą kultūrinę spaudą, žiūrėdamas TV kultūros laidas, įvardija ir iš dalies paaikškina svarbiausius Lietuvos, Europos ir pasaulio praeities ir dabarties kultūros reiškinius. Konsultuodamasis aptaria ryškiausias	Skaitydamas kultūrinę spaudą, žiūrėdamas TV kultūros laidas, aptaria svarbiausius Lietuvos, Europos ir pasaulio praeities ir dabarties kultūros reiškinius. Analizuoja ir vertina šiuolaikinės kultūros tendencijas, apmąsto jų	Skaitydamas pasirinktą kultūrinę spaudą, žiūrėdamas TV kultūros laidas, išsamiai aptaria svarbiausius Lietuvos, Europos ir pasaulio praeities ir dabarties kultūros reiškinius. Analizuoja ir kritiškai vertina šiuolaikinės kultūros

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
tendencijas (B5.1.1).	šiuolaikinės kultūros tendencijas, paaiškina kai kurių jų reikšmę ir įtaką visuomenei (B5.1.2).	reikšmę ir įtaką visuomenei (B5.1.3).	tendencijas, apmąsto jų reikšmę ir įtaką visuomenei, remdamasis literatūros (kultūros) žiniomis (B5.1.4).
Dalyvaudamas mokyklos, bendruomenės, regiono, Lietuvos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, pažįsta ir išbando, atsižvelgdamas į savo mokymosi galimybes ir polinkius, kai kurias pasirinktas meninės raiškos formas, išreikšdamas savo santykį su menu, literatūra, kultūra kaip stebėtojas ir vartotojas (B6.1.1).	Dalyvaudamas mokyklos, bendruomenės, regiono, Lietuvos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, pažįsta ir išbando, atsižvelgdamas į savo mokymosi galimybes ir polinkius, pasirinktas meninės raiškos formas, išreikšdamas savo santykį menu, literatūra, kultūra kaip stebėtojas, vartotojas, atlikėjas (B6.1.2).	Dalyvaudamas mokyklos, bendruomenės, regiono, Lietuvos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, pažįsta ir išbando, atsižvelgdamas į savo gebėjimus ir kūrybinius polinkius, įvairias meninės raiškos formas, išreikšdamas savo interpretacinį santykį su menu, kultūra, literatūra kaip stebėtojas, vartotojas, atlikėjas, kūrėjas ar kritikas (B6.1.3).	Dalyvaudamas mokyklos, bendruomenės, regiono, Lietuvos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime, pažįsta ir išbando, atsižvelgdamas į savo gebėjimus ir kūrybinius polinkius, įvairias meninės raiškos formas, savitai išreikšdamas savo interpretacinį santykį su menu kaip stebėtojas, vartotojas, atlikėjas, kūrėjas ar kritikas (B6.1.4).
3. Rašymas ir teksto kūrimas (C)			
Rašo atsižvelgdamas į adresatą (įvairaus amžiaus ir patirties adresatams, visuomenei) ir komunikavimo situaciją (neoficiali ir oficiali), naudodamasis pagalba (pvz., tinkamų kreipinių sąvadu) (C1.1.1).	Rašo atsižvelgdamas į adresatą (įvairaus amžiaus ir patirties adresatams, visuomenei) ir komunikavimo situaciją (neoficiali ir oficiali) (C1.1.2).	Rašo tikslingai atsižvelgdamas į adresatą (įvairaus amžiaus ir patirties adresatams, visuomenei) ir komunikavimo situaciją (neoficiali ir oficiali) (C1.1.3).	Rašo tikslingai ir lanksčiai atsižvelgdamas į adresatą ir komunikavimo situaciją (neoficiali ir oficiali) (C1.1.4).
Siekdamas sudominti į kuriamus aiškinamuosius ir argumentuojamuosius tekstus įterpia pasakojimo, aprašymo elementų nurodytose vietose (C1.2.1).	Siekdamas sudominti į kuriamus aiškinamuosius ir argumentuojamuosius tekstus įterpia pasakojimo, aprašymo elementų (C1.2.2).	Siekdamas sudominti į kuriamus aiškinamuosius ir argumentuojamuosius tekstus tinkamai įterpia pasakojimo, aprašymo elementų (C1.2.3).	Siekdamas sudominti į kuriamus aiškinamuosius ir argumentuojamuosius tekstus tinkamai ir tikslingai įterpia pasakojimą, aprašymą kaip tam tikrą kontekstą (C1.2.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Nuosekliai, aiškiai aprašo proceso eigą, paaiškina sąvokas, reiškinius (C1.3.1).	Nuosekliai, aiškiai aprašo proceso eigą, paaiškina sąvokas, reiškinius, nurodydamas logines sąsajas, vartodamas dalykinę kalbą (C1.3.2).	Paaikina sudėtingesnius procesus, reiškinius, požiūrius, aiškiai nurodydamas logines sąsajas, vartodamas dalykinę kalbą, tinkamas sąvokas ir terminus. Palygina du objektus, aiškiai nurodydamas lyginimo aspektus (C1.3.3).	Paaikina sudėtingesnius procesus, reiškinius, požiūrius, aiškiai nurodydamas logines sąsajas, vartodamas dalykinę kalbą, tinkamas sąvokas ir terminus; tikslingai taiko pasiūlytus aiškinimo būdus. Palygina du objektus, aiškiai nurodydamas lyginimo aspektus (C1.3.4).
Išsako savo požiūrį, išryškindamas pagrindinę mintį. Argumentuoja remdamasis nurodytais šaltiniais (C1.4.1).	Išsako savo požiūrį, plėtodamas pagrindinę mintį. Argumentuoja remdamasis įvairaus pobūdžio šaltiniais (C1.4.2).	Išsako savo požiūrį, nuosekliai plėtodamas pagrindinę mintį. Tinkamai argumentuoja remdamasis įvairaus pobūdžio šaltiniais (C1.4.3).	Išsako savo požiūrį, nuosekliai ir išsamiai plėtodamas pagrindinę mintį. Tinkamai argumentuoja tikslingai remdamasis įvairaus pobūdžio šaltiniais (C1.4.4).
Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį. Tinkamai pasirenka kalbinės raiškos priemones, kai yra suteikiama pagalba (C1.5.1).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį. Tinkamai pasirenka kalbinės raiškos priemones (C1.5.2).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį, pateikia ir aptaria kitų požiūrius. Tinkamai pasirenka kalbinės raiškos priemones (C1.5.3).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį, polemizuoja su kitų požiūriais. Tikslingai pasirenka kalbinės raiškos ir kitas priemones (C1.5.4).
Kuria aiškos struktūros rašytinius tekstus (įžanga, minties plėtojimas, pabaiga). Pagal prasmę sieja sakinius ir išskiria pastraipas (C2.1.1).	Kuria tekstą, kurio įžanga susijusi su dėstymu, dėstymas – su pabaiga, pabaiga apibendrina visą tekstą ir susijusi su įžanga. Pagrįstai išskiria pastraipas (C2.1.2).	Komponuoja tekstą kaip visumą, kurios struktūra pagrįsta loginiais atskirų dalių ryšiais: pasirenka tinkamą medžiagos išdėstymo principą, numato teiginių išdėstymo tvarką, apmąsto įžangą ir pabaigą, pastraipoje laikosi minčių dėstymo logikos (C2.1.3).	Kuria įvairius tekstus laikydamasis atitinkamo žanro teksto struktūros ir vidinės pastraipos struktūros reikalavimų (C2.1.4).
Mintis formuluoja tiksliai ir aiškiai; daugeliu atvejų tinkamai taiko išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles (C2.2.1).	Mintis formuluoja aiškiai, tiksliai, glaustai, logiškai; daugeliu atvejų tinkamai taiko išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles	Mintis formuluoja aiškiai, tiksliai, glaustai, logiškai; laikosi kalbos normų reikalavimų (C2.2.3).	Siekdamas komunikavimo tikslų pasirenka tinkamą kalbinę raišką, paiso bendrųjų stiliaus reikalavimų ir išlaiko stiliaus vientisumą; laikosi

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
	(C2.2.2).		kalbos normų reikalavimų (C2.2.4).
Naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria informacinius tekstus. Tinkamai išdėsto tekstą ir iliustracinę medžiagą puslapyje ir skaidrėje (C2.3.1).	Tinkamai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Tinkamai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą (C2.3.2).	Kūrybiškai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Tikslingai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą (C2.3.3).	Kūrybiškai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Rašydamas kompiuteriu formatuoja ir maketuoja tekstą. Tikslingai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą (C2.3.4).
Kaupia medžiagą rašymui ir planuoja naudodamasis pasiūlytomis strategijomis (C3.1.1).	Kaupia medžiagą rašymui ir planuoja taikydamas pasirinktas strategijas. Planuoja rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką (C3.1.2).	Kaupia medžiagą rašymui, planuoja ir rašo taikydamas asmeniškai tinkamas strategijas. Planuoja rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką (C3.1.3).	Kaupia medžiagą rašymui, renka idėjas ir planuoja atsižvelgdamas į savo rašymo patirtį; įvertina rašymo situaciją bei užduočiai atlikti skirtą laiką ir taiko asmeniškai tinkamas strategijas (C3.1.4).
Atsižvelgdamas į tikslą ir adresatą, tobulina tekstą ar jo dalį turinio, kalbinės raiškos ir taisyklingumo aspektais (C3.2.1).	Atsižvelgdamas į tikslą ir adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus tobulina tekstą turinio, kalbinės raiškos ir taisyklingumo aspektais (C3.2.2).	Atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus tobulina tekstą turinio, kalbinės raiškos, struktūros ir taisyklingumo aspektais (C3.2.3).	Atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus redaguoja tekstą tikslo, adresato, turinio, struktūros, stiliaus ir kalbos taisyklingumo aspektais (C3.2.4).
Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: mokytoji padedant numato tobulintinas rašymo gebėjimų sritis ir išsikelia rašymo gebėjimų tobulinimo tikslus (C3.3.1).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: numato tobulintinas rašymo gebėjimų sritis, išsikelia rašymo gebėjimų tobulinimo tikslus ir, mokytojo padedamas, jų siekia (C3.3.2).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: numato tobulintinas rašymo gebėjimų sritis, išsikelia rašymo gebėjimų tobulinimo tikslus ir numato, kaip jų sieks (C3.3.3).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: įsivertina savo teksto kūrimo gebėjimus, juos tobulina pasirinkdamas tinkamus būdus (C3.3.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
4. Kalbos pažinimas (D)			
Naudodamasis pagalba taiko praktines kirčiavimo taisykles, taisyklingai taria ir kirčiuoja dažniau vartojamus mokymo turinyje apibrėžtus atvejus (D1.3.1).	Konsultuodamasis taiko praktines kirčiavimo taisykles, taisyklingai taria ir kirčiuoja daugumą vartojamų mokymo turinyje apibrėžtų atvejų (D1.3.2).	Susipažįsta su kirčiuotėmis, taisyklingai taria ir kirčiuoja mokymo turinyje apibrėžtus atvejus (D1.3.3).	Susipažįsta su kirčiuotėmis, taisyklingai taria ir kirčiuoja mokymo turinyje apibrėžtus ir naujus atvejus (D1.3.4).
Konsultuodamasis analizuoja visas kalbos dalis, atpažįsta sudėtingesnius atvejus; kalbos dalis taisyklingai vartoja fragmentiškai. Iš dalies taiko mokymo turinyje numatytas rašybos taisykles (D2.1.1).	Analizuoja ir lygina visas kalbos dalis, paaiškina sudėtingesnius atvejus; daugeliu atvejų kalbos dalis taisyklingai vartoja. Taiko daugelį mokymo turinyje numatytų rašybos taisyklių (D2.1.2).	Apibendrina visas kalbos dalis, analizuoja sudėtingesnius atvejus; kalbos dalis taisyklingai vartoja. Taiko mokymo turinyje numatytas rašybos taisykles (D2.1.3).	Klasifikuoja visas kalbos dalis, komentuoja sudėtingesnius atvejus; kalbos dalis taisyklingai vartoja. Sistemiškai taiko mokymo turinyje numatytas rašybos taisykles (D2.1.4).
Konsultuodamasis atpažįsta norminius ir nenorminius skolinius, normines ir nenormines daugiareikšmių žodžių reikšmes (D2.2.1).	Apibūdina norminius ir nenorminius skolinius, normines ir nenormines daugiareikšmių žodžių reikšmes; juos atpažįsta, daugeliu atvejų tinkamai vartoja (D2.2.2).	Aptaria norminius ir nenorminius skolinius, normines ir nenormines daugiareikšmių žodžių reikšmes; juos atpažįsta ir taiso, tinkamai vartoja (D2.2.3).	Analizuoja norminius ir nenorminius skolinius, normines ir nenormines daugiareikšmių žodžių reikšmes; juos atpažįsta ir taiso, tikslingai ir tinkamai vartoja (D2.2.4).
Konsultuodamasis sudaro žinomus priešdėlinius ir priesaginius, sudurtinius žodžius (D2.3.1).	Tinkamai sudaro ir vartoja naujus nežinomus priesaginės ir priešdėlinės darybos, sudurtinius žodžius (D2.3.2).	Tinkamai sudaro ir vartoja priesaginės ir priešdėlinės darybos, sudurtinius žodžius (D2.3.3).	Tinkamai sudaro, taisyklingai ir tikslingai vartoja priesaginės ir priešdėlinės darybos, sudurtinius žodžius (D2.3.4).
Konsultuodamasis atpažįsta vientisinius ir sudėtinius sakinius, tiesioginę ir netiesioginę kalbą (D3.1.1).	Atpažįsta ir apibūdina vientisinius ir sudėtinius sakinius, tiesioginę ir netiesioginę kalbą (D3.1.2).	Nagrinėja visų rūšių vientisinius ir sudėtinius sakinius, tiesioginę ir netiesioginę kalbą (D3.1.3).	Analizuoja ir lygina visų rūšių vientisinius ir sudėtinius sakinius, tiesioginę ir netiesioginę kalbą (D3.1.4).
Naudodamasis pagalba turtina savo kalbą sintaksinėmis teksto komponavimo figūromis (D3.2.1).	Konsultuodamasis turtina savo kalbą ir pagal pavyzdį vartoja sintaksines teksto komponavimo figūras (pvz., sintaksinius sinonimus) kurdamas	Turtina savo kalbą ir tinkamai vartoja sintaksines teksto komponavimo figūras (pvz., sintaksinius sinonimus) kurdamas savo tekstus (D3.2.3).	Sąmoningai turtina savo kalbą, tikslingai ir tinkamai vartoja sintaksines teksto komponavimo figūras (pvz., sintaksinius sinonimus)

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
	savo tekstus (D3.2.2).		kurdamas savo tekstus (D3.2.4).
Konsultuodamasis aptaria sakinio dalių ir sakinių jungimo būdus. Įvardija sakinio dalių ir sakinių jungimo skyrybos taisykles, taiko jas fragmentiškai (D3.3.1).	Analizuoja sakinio dalių ir sakinių jungimo būdus. Daugeliu atvejų taiko sakinio dalių ir sakinių jungimo skyrybos taisykles (D3.3.2).	Lygina sakinio dalių ir sakinių jungimo būdus. Taiko sakinio dalių ir sakinių jungimo skyrybos taisykles (D3.3.3).	Apibendrina sakinio dalių ir sakinių jungimo būdus. Sistemiškai taiko sakinio dalių ir sakinių jungimo skyrybos taisykles (D3.3.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba, kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, turtingumo). Įvardija mokslinius ir administracinius tekstus (D4.1.1).	Kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, turtingumo). Konsultuodamasis atpažįsta mokslinius ir administracinius tekstus (D4.1.2).	Kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, turtingumo). Apibūdina mokslinius ir administracinius tekstus, įvardija jų ypatybes (D4.1.3).	Kalbėdamas ir rašydamas sąmoningai laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, turtingumo). Analizuoja mokslinius ir administracinius tekstus, įvardija jų ypatybes (D4.1.4).
Konsultuodamasis tyrinėja kalbą (pvz., literatūros kūrinių, nustato tyrimo tikslą, padedamas suformuluoja uždavinius, vadovaujasi pateiktais kriterijais, pasirenka medžiagos šaltinius iš nurodytųjų; renka duomenis, juos analizuoja, iš dalies padaro išvadas). Pateikia neišplėtotą tyrinėjimo aprašą pagal sutartą formą (D5.1.1).	Tyrinėja kalbą (pvz., literatūros kūrinių, nustato tyrimo tikslą, uždavinius, padedamas suformuluoja kriterijus, pasirenka medžiagos šaltinius iš nurodytųjų; renka duomenis, juos analizuoja ir apibendrina, padaro išvadas; įtraukia literatūros sąrašą ir priedus). Pateikia tyrinėjimo aprašą pagal sutartą formą (D5.1.2).	Tyrinėja kalbą (pvz., literatūros kūrinių, nustato tyrimo tikslą, uždavinius ir kriterijus, pasirenka medžiagos šaltinius; renka duomenis, juos analizuoja ir apibendrina, padaro išvadas; įtraukia literatūros sąrašą ir priedus). Pateikia tyrinėjimo aprašą pagal sutartą formą (D5.1.3).	Tyrinėja kalbą (pvz., literatūros kūrinių, nustato tyrimo tikslą, uždavinius ir kriterijus, pasirenka medžiagos šaltinius; renka duomenis, juos analizuoja, lygina, apibendrina ir vertina, padaro apibendrinančias išvadas; įtraukia literatūros sąrašą ir priedus). Pateikia tyrinėjimo aprašą pagal sutartą formą. Pristato tyrimą (D5.1.4).
Konsultuodamasis atlieka kalbos vartojimo tyrimus. Stebi kalbos reiškinius, atpažįsta skirtingų kalbų elementus, įvardija kalbų kontaktų poveikį lietuvių kalbai. Supranta globalizacijos procesų poveikį kalbos vartosenai (D5.2.1).	Atlieka kalbos vartojimo tyrimus. Stebi nurodytus kalbos reiškinius, gretina pasiūlytus aptarti skirtingų kalbų elementus, atpažįsta kalbų kontaktų poveikį lietuvių kalbai. Apibūdina lietuvių kalbos unikalumą, globalizacijos procesų poveikį kalbos vartosenai (D5.2.2).	Atlieka kalbos vartojimo tyrimus. Sąmoningai stebi kalbos reiškinius, gretina skirtingų kalbų elementus, atpažįsta ir vertina kalbų kontaktų poveikį lietuvių kalbai. Apibūdina lietuvių kalbos unikalumą, globalizacijos procesų poveikį kalbos vartosenai (D5.2.3).	Atlieka asmeniškai įdomius kalbos vartojimo tyrimus. Sąmoningai ir tikslingai stebi pasirinktus kalbos reiškinius, gretina įvairius skirtingų kalbų elementus, atpažįsta ir vertina kalbų kontaktų poveikį lietuvių kalbai. Aptaria lietuvių kalbos unikalumą, apibendrina globalizacijos

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
			procesų poveikį kalbos vartosenai (D5.2.4).
Konsultuodamasis naudojami įvairiais elektroniniais žodynais ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais, duomenų bazėmis, kirčiavimo žodynais ir praktinėmis elektroninėmis kirčiuoklėmis, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banku (D5.3.1).	Skatinamas naudojami įvairiais elektroniniais žodynais ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais, duomenų bazėmis, kirčiavimo žodynais ir praktinėmis elektroninėmis kirčiuoklėmis, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banku (D5.3.2).	Naudojami įvairiais elektroniniais žodynais ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais, duomenų bazėmis, kirčiavimo žodynais ir praktinėmis elektroninėmis kirčiuoklėmis, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banku (D5.3.3).	Atsakingai ir tiksliai naudojami įvairiais elektroniniais žodynais ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais, duomenų bazėmis, kirčiavimo žodynais ir praktinėmis elektroninėmis kirčiuoklėmis, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banku (D5.3.4).
Konsultuodamasis atpažįsta keletą socialinio konteksto nulemtų kalbos skirtumų (pvz., medialektas) (D6.1.1).	Atpažįsta keletą socialinio konteksto nulemtų kalbos skirtumų (pvz., medialektas,) (D6.1.2).	Aptaria keletą socialinio konteksto nulemtų kalbos skirtumų (pvz., medialektas)(D6.1.3).	Analizuoja ir vertina keletą socialinio konteksto nulemtų kalbos skirtumų (pvz., medialektas) (D6.1.4).

40.6. Pasiekimų lygių požymiai. III–IV gimnazijos klasės. Bendrasis kursas:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika (A)			
Analizuoja ir interpretuoja sakytinio teksto (monologo, dialogo ir polilogo), turinį remdamasis asmenine patirtimi, visuomeniniu, istoriniu kultūriniu kontekstu, paaiškina tiesioginę ir perkeltinę prasmę (A1.1.1).	Analizuoja ir interpretuoja sakytinį tekstą (monologą, dialogą ir polilogą), paaiškina, kokią įtaką teksto prasmei daro teksto tikslų, turinio ir konteksto ryšys (A1.1.2).	Analizuoja ir interpretuoja sakytinį tekstą (monologą, dialogą ir polilogą), atskleidamas, kokią įtaką teksto prasmei daro kalbos, teksto tikslų, konteksto ir adresato ryšys (A1.1.3).	Analizuoja ir interpretuoja sakytinį tekstą (monologą, dialogą ir polilogą), atskleidamas, kokią įtaką teksto prasmei turi kalbos, teksto tikslų, konteksto ir adresato ryšys. Palygina skirtingų žanrų tekstus turinio požiūriu (A1.1.4).
Vertina klausomo teksto turinį, kalbėjimo kultūrą, kalbėtojo intencijas, adresatui daromą poveikį; vertinimo išvadas pagrindžia tekstu (A1.2.1).	Argumentuotai vertina klausomo teksto turinį, kalbėjimo kultūrą, kalbėtojo intencijas, naudojamas priemones, adresatui daromą poveikį (A1.2.2).	Argumentuotai vertina idėjas ir požiūrius, įvairių tekstų struktūros, kalbos ir stilistikos panašumus ir skirtumus, kalbėjimo ir vaizdų poveikį adresatui (A1.2.3).	Argumentuotai vertina idėjas ir požiūrius, įvairių tekstų struktūros, kalbos ir stilistikos panašumus ir skirtumus, kalbėjimo ir vaizdų poveikį adresatui, adresanto santykį

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
			su adresatu (A1.2.4).
Kalba monologu, aktyviai dalyvauja įvairiuose pokalbiuose, diskusijose, debatuose, klausia, atsako, kelia problemas, svarsto, argumentuoja, Naudojasi neverbalinės kalbos ir kitomis priemonėmis. Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.1).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja įvairiuose pokalbiuose, diskusijose, debatuose, klausia, atsako, kelia problemas, tinkamai reiškia savo požiūrį. Tinkamai naudojami neverbalinės kalbos ir kitomis priemonėmis. Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.2).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja įvairiuose pokalbiuose, diskusijose, debatuose, pradeda, plėtoja ir apibendrina pokalbį, tinkamai reiškia argumentuotą pritarimą arba prieštaravimą ir kritiką. Tikslingai naudojami neverbalinės kalbos ir kitomis priemonėmis. Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.3).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja įvairiuose pokalbiuose, diskusijose, debatuose, pradeda, plėtoja ir apibendrina pokalbį, tinkamai reiškia argumentuotą pritarimą arba prieštaravimą ir kritiką. Naudoja būdus ir priemones, tinkamus skirtingų žanrų tekstams. Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.4).
Atsižvelgia į adresatą, dalyvauja įvairiose komunikavimo situacijose (tiesioginėse ir virtualiose), pasirenka adresatui tinkančias raškos priemones (A2.2.1).	Atsižvelgia į adresatą, dalyvauja įvairiose komunikavimo situacijose (tiesioginėse ir virtualiose), pasirenka adresatui tinkantį teksto turinį ir raškos priemones (A2.2.2).	Tikslingai pasirenka konkrečioje komunikavimo situacijoje adresatui tinkantį teksto turinį, medžiagos išdėstymo principą ir priemones, prisitaiko prie auditorijos poreikių (A2.2.3).	Tikslingai pasirenka konkrečioje komunikavimo situacijoje adresatui tinkantį teksto turinį, medžiagos išdėstymo principą, teiginių išdėstymo tvarką ir priemones, prisitaiko prie auditorijos poreikių ir reakcijų (A2.2.4).
– (A2.3.1)	– (A2.3.2)	– (A2.3.3)	– (A2.3.4)
Laikydamasis numatytų kriterijų rengia pristatymus, sako informacines kalbas visuomenės gyvenimo temomis, pateikia tinkamų pavyzdžių (A2.4.1).	Laikydamasis numatytų kriterijų rengia aiškius pristatymus, sako informacines kalbas visuomenės gyvenimo temomis, teiginius paremia tinkamais pavyzdžiais (A2.4.2).	Laikydamasis numatytų kriterijų rengia aiškius ir tikslingus pristatymus, sako tinkamos struktūros informacines kalbas visuomenės gyvenimo ar kultūros temomis, teiginius paremia tinkamais pavyzdžiais (A2.4.3).	Laikydamasis numatytų kriterijų. minčių dėstymo logikos, pasirinktų kalbos kompozicijos principų ir žanro reikalavimų rengia pristatymus, sako kalbas (A2.4.4).
Išsako savo požiūrį apie gana abstrakčius dalykus, vertina, argumentuoja, remdamasis įvairiais šaltiniais (A2.5.1).	Sako aiškias įtikinimo kalbas visuomenės gyvenimo temomis, teiginius pagrindžia argumentais ir pavyzdžiais, remiasi įvairiais	Sako aiškias, tinkamos struktūros įtikinimo kalbas visuomenės gyvenimo ar kultūros temomis, teiginius pagrindžia tinkamais	Sako aiškias, tinkamos struktūros įtikinimo kalbas visuomenės gyvenimo ar kultūros temomis, teiginius pagrindžia tinkamais

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
	šaltiniais (A2.5.2).	argumentais ir pavyzdžiais, polemizuoja, remiasi įvairiais šaltiniais (A2.5.3).	argumentais ir pavyzdžiais, polemizuoja, tikslingai remiasi įvairiais šaltiniais (A2.5.4).
Daugeliu atvejų laikosi bendrinės lietuvių kalbos normų, nežinomus atvejus patikrina žodynuose, žinynuose. Kalba tinkama intonacija atsižvelgdamas į kalbėjimo tikslą ir situaciją (A3.1.1).	Laikosi bendrinės lietuvių kalbos normų, nežinomus atvejus patikrina žodynuose, žinynuose. Kalba tinkama intonacija atsižvelgdamas į kalbėjimo tikslą ir situaciją (A3.1.2).	Laikosi bendrinės lietuvių kalbos normų, nežinomus atvejus patikrina žodynuose, žinynuose. Pasirenka tinkamą kalbinę raišką siekdamas komunikavimo tikslų, paiso bendrųjų stiliaus reikalavimų (A3.1.3).	Laikosi bendrinės lietuvių kalbos normų, nežinomus atvejus patikrina žodynuose, žinynuose. Pasirenka tinkamą kalbinę raišką siekdamas komunikavimo tikslų, paiso bendrųjų stiliaus reikalavimų ir išlaiko stiliaus vientisumą (A3.1.4).
Remdamasis skaitoma literatūra ir sektiniais viešojo diskurso pavyzdžiais turtina savo kalbą leksinėmis, sintaksinėmis ir fonetinėmis stiliaus figūromis, jas vartoja (A3.2.1).	Remdamasis geriausiais retorikos, literatūros pavyzdžiais turtina savo kalbą įvairiomis kalbinės raiškos priemonėmis, jas vartoja (A3.2.2).	Remdamasis geriausiais retorikos, literatūros pavyzdžiais turtina savo kalbą įvairiomis kalbinės raiškos priemonėmis, tinkamai jas vartoja (A3.2.3).	Remdamasis geriausiais retorikos, literatūros pavyzdžiais turtina savo kalbą įvairiomis kalbinės raiškos priemonėmis, kūrybiškai jas vartoja (A3.2.4).
Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtama informacija aiškinasi, kurios iš taikytų rengimosi kalbėti ir kalbėjimo strategijų tinka vienai ar kitai problemai spręsti, numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis ir išsikelia mokymosi tikslus (A4.1.1).	Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtama informacija aiškinasi, kokios rengimosi kalbėti (kalbos turinio ir paties kalbėjimo planavimo), kalbėjimo strategijos asmeniškai tinkamos, numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis ir išsikelia mokymosi tikslus (A4.1.2).	Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtama informacija aiškinasi, kokios rengimosi kalbėti (kalbos turinio ir paties kalbėjimo planavimo), kalbėjimo strategijos asmeniškai tinkamos, numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis, išsikelia mokymosi tikslus ir numatyto, kaip jų siekti (A4.1.3).	Apmąsto savo klausymą ir kalbėjimą siekdamas įvertinti, kaip sekasi skirtingais būdais pristatyti panašias idėjas, koks bendravimo būdas geriausiai atspindi individualias jo kaip kalbėtojo savybes, požiūrį, vertybes (A4.1.4).
Klausosi aktyviai: nustato pagrindinę kalbos mintį ir tai, kaip ji plėtojama bei patvirtinama dėstymo dalyje; užsirašo svarbiausius teiginius. Išklauses kalbą, atkuria svarbiausias	Klausosi aktyviai: nustato pagrindinę kalbos mintį ir tai, kaip ji plėtojama bei patvirtinama dėstymo dalyje; užsirašo svarbiausius teiginius ir pasižymi jų ryšį. Išklauses kalbą,	Klausosi aktyviai: schema pavaizduoja kalbos tezės ir ją pagrindžiančių minčių ryšį, užsirašo esminius žodžius; plėtoja pokalbį (A4.2.3).	Klausosi aktyviai: schema pavaizduoja kalbos tezės ir ją pagrindžiančių minčių ryšį, užsirašo esminius žodžius. Išklauses kalbą, paaiškina, kaip tezė buvo išdėstyta;

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
jos dalis; plėtoja pokalbį (A4.2.1).	atkuria svarbiausias jos dalis; plėtoja pokalbį (A4.2.2).		plėtoja pokalbį (A4.2.4).
2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas (B)			
Skaityti tiksliai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį. Perteikia balsu, paisydamas teksto rūšies ypatybių, taikydamas kai kurias intonavimo priemones, tiesiogiai išreikštas idėjas (B1.1.1).	Skaityti tiksliai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį ir teksto pobūdį. Perteikia balsu, paisydamas teksto rūšies ypatybių, ritmo, skyrybos ženklų, darydamas pauzes, tiesiogiai išreikštas idėjas (B1.1.2).	Skaityti tiksliai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį, teksto pobūdį ir žanrą. Raiškiai skaityti grožinius tekstus, paisydamas jų rūšies ir žanro ypatybių, konteksto, tinkamai perteikdamas pasirinktomis intonavimo priemonėmis idėjas ir prasmę (B1.1.3).	Skaityti tiksliai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį, teksto pobūdį, žanrą ir kontekstą. Raiškiai skaityti grožinius tekstus, paisydamas jų rūšies ir žanro ypatybių, konteksto, įtaigiai perteikdamas pasirinktomis intonavimo ir nežodinėmis priemonėmis jų idėjas ir prasmę (B1.1.4).
Skaityti įvairių laikotarpių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus, siekdamas įvairių tikslų, paaiškina kai kuriuos savo pasirinkimus. Nurodo asmeninę skaitymo reikšmę (B1.2.1).	Skaityti įvairių laikotarpių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus, siekdamas įvairių tikslų, daugeliu atvejų paaiškina savo pasirinkimus. Reflektuoja asmeninę skaitymo reikšmę, remdamasis savo skaitymo patirtimi (B1.2.2).	Skaityti įvairių laikotarpių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus, siekdamas įvairių tikslų, argumentuoja savo pasirinkimus. Reflektuoja asmeninę ir visuomeninę skaitymo reikšmę, remdamasis savo skaitymo ir literatūrine (kultūrine) patirtimi (B1.2.3).	Skaityti įvairių laikotarpių ir žanrų grožinius ir negrožinius bei kitų medijų tekstus, siekdamas įvairių tikslų, svariai argumentuoja savo pasirinkimus. Išsamiai reflektuoja asmeninę ir visuomeninę skaitymo reikšmę, remdamasis savo skaitymo ir literatūrine (kultūrine) patirtimi (B1.2.4).
Tiksliai naudojasi bibliotekomis, kai kuriais rekomenduojamais informacijos šaltiniais (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų, medžiaga, mediatekomis, kultūros svetainėmis, portalais) (B1.3.1).	Tiksliai ir tinkamai naudojasi bibliotekomis, daugeliu pasirinktų iš rekomenduojamų informacijos šaltinių (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų medžiaga, mediatekomis, kultūros svetainėmis, portalais) (B1.3.2).	Tiksliai ir atsakingai naudojasi bibliotekomis, įvairiais susirastais informacijos šaltiniais (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų medžiaga, mediatekomis, kultūros svetainėmis, portalais) (B1.3.3).	Tiksliai, atsakingai ir sistemingai naudojasi bibliotekomis, įvairiais susirastais informacijos šaltiniais (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų, medžiaga, mediatekomis, kultūros svetainėmis, portalais); teikia mokymosi pagalbą

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
			kitiems (B1.3.4).
Vertina, remdamasis pateiktais kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą, patikimumą, pagrįstumą ir vertingumą. Sistemina tiesioginę ir netiesioginę informaciją iš vieno šaltinio. Atpažįsta žinomame kontekste aiškius tiesioginio ir netiesioginio poveikio (manipuliacijos, propagandos) atvejus, kai kuriuos paaiškina (B1.4.1).	Vertina, remdamasis kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą, patikimumą, pagrįstumą ir vertingumą, dalį savo vertinimų pagrindžia. Sistemina tiesioginę ir netiesioginę informaciją iš kelių šaltinių, kai kuriais atvejais ją tikrina, lygina. Atpažįsta žinomame kontekste tiesioginio ir netiesioginio poveikio (manipuliacijos, propagandos) atvejus, dalį jų paaiškina (B1.4.2).	Vertina, remdamasis kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą, patikimumą, pagrįstumą ir vertingumą, savo vertinimus pagrindžia. Sistemina tiesioginę ir netiesioginę informaciją iš kelių šaltinių, ją tikrina, lygina. Atpažįsta naujame kontekste prieštarinę informaciją, tiesioginio ir netiesioginio poveikio (manipuliacijos, propagandos) atvejus, juos paaiškina (B1.4.3).	Vertina, remdamasis kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą, patikimumą, pagrįstumą ir vertingumą, savo vertinimus svariai pagrindžia. Sistemina tiesioginę ir netiesioginę informaciją iš kelių šaltinių, ją atsakingai tikrina, lygina. Atpažįsta naujame kontekste prieštarinę informaciją, tiesioginio ir netiesioginio poveikio (manipuliacijos, propagandos) atvejus, juos išsamiai paaiškina (B1.4.4).
Analizuodamas tekstus, remiasi kai kuriomis žiniomis apie grožinių ir negrožinių tekstų rūšį, tipą, žanrą ir kontekstus. Aptaria esmines eiliuotos kalbos ypatybes, fragmentiškai jas susiedamas su teksto reikšmėmis (B2.1.1).	Analizuodamas tekstus, iš dalies remiasi žiniomis apie grožinių ir negrožinių tekstų rūšį, tipą, žanrą ir kontekstus. Aptaria esmines eiliuotos kalbos ypatybes, susiedamas su aiškiomis teksto reikšmėmis (B2.1.2).	Analizuodamas tekstus, remiasi žiniomis apie grožinių ir negrožinių tekstų rūšį, tipą, žanrą, struktūrą ir kontekstus. Analizuoja eiliuotos kalbos ypatybes, susiedamas su teksto reikšmėmis, kontekstais (B2.1.3).	Analizuodamas tekstus, tiksliai remiasi žiniomis apie grožinių ir negrožinių tekstų rūšį, tipą, žanrą, struktūrą, genezę ir kontekstus. Išsamiai analizuoja eiliuotos kalbos ypatybes, prasmingai susiedamas su teksto reikšmėmis, kontekstais (B2.1.4).
Aptaria lengvai atpažįstamus prozos ir dramos kūrinių veikėjų charakterio bruožus, poezijos kūrinyje išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus, vertybes, paminėdamas kūrinio kontekstą; aptardamas skiria subjektyvų ir objektyvų pasakotoją, kai kurias lyrinio subjekto raiškos	Aptaria prozos ir dramos kūrinių veikėjų charakterius, poezijos kūrinyje išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus, fragmentiškai siedamas su tinkamais kontekstais; atpažįsta ir aptaria lengvai atpažįstamas skirtingas pasakojimo perspektyvas, lyrinio subjekto raiškos formas;	Kryptingai analizuoja ir interpretuoja prozos ir dramos kūrinių veikėjų charakterius, poezijos kūrinyje išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus, jų kaitą, vertybes, siedamas su kontekstais; analizuodamas aptaria veikėjų kūrimo būdus, skirtingas pasakojimo	Kryptingai ir išsamiai analizuoja, kūrybiškai interpretuoja prozos ir dramos kūrinių veikėjų charakterius, poezijos kūrinyje išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus, jų kaitą, vertybes, pagrįstai siedamas su kontekstais; analizuodamas išsamiai aptaria veikėjų kūrimo būdus,

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
formas; vertina veikėjus. Konsultuodamasis palygina nežinomų tekstų veikėjus keliais susiformuotais aspektais, kai kuriuos teiginius pagrindžia (B2.2.1).	vertina veikėjus, dalį vertinimų pagrindžia. Palygina nežinomų tekstų veikėjus keliais susiformuotais aspektais, paminėdamas kontekstą, dalį teiginių pagrindžia (B2.2.2).	perspektyvas, lyrinio subjekto raiškos formas; argumentuotai vertina veikėjus. Palygina nežinomų tekstų veikėjus keliais susiformuotais aspektais, siedamas su kontekstu, teiginius pagrindžia (B2.2.3).	skirtingas pasakojimo perspektyvas, lyrinio subjekto raiškos formas; argumentuotai vertina veikėjus. Detaliai palygina nežinomų tekstų veikėjus keliais susiformuotais aspektais, siedamas su kontekstu, teiginius svariai pagrindžia (B2.2.4).
Aptaria svarbiausius prozos ir dramos kūrinių veiksmo, lyrikos vyksmo epizodus, fragmentiškai susiedamas su erdvės ir laiko nuorodomis, veikėjų charakteriais, lyrinio subjekto išgyvenimais, formaliai paminėdamas praeities ir dabarties socialinį, istorinį ar kultūrinį kontekstą (B2.3.1).	Aptaria svarbiausius prozos ir dramos kūrinių veiksmo, lyrikos vyksmo epizodus, fragmentiškai susiedamas su erdvės ir laiko nuorodomis, veikėjų charakteriais, lyrinio subjekto išgyvenimais, formaliai paminėdamas praeities ir dabarties socialinį, istorinį ar kultūrinį kontekstą (B2.3.1).	Aptaria svarbiausius prozos ir dramos kūrinių veiksmo, lyrikos vyksmo epizodus, fragmentiškai susiedamas su erdvės ir laiko nuorodomis, veikėjų charakteriais, lyrinio subjekto išgyvenimais, formaliai paminėdamas praeities ir dabarties socialinį, istorinį ar kultūrinį kontekstą (B2.3.1).	Aptaria svarbiausius prozos ir dramos kūrinių veiksmo, lyrikos vyksmo epizodus, fragmentiškai susiedamas su erdvės ir laiko nuorodomis, veikėjų charakteriais, lyrinio subjekto išgyvenimais, formaliai paminėdamas praeities ir dabarties socialinį, istorinį ar kultūrinį kontekstą (B2.3.1).
Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta kai kurias mokymosi turinyje numatytas kalbinės raiškos priemones žinomuose ir kai kuriuose nežinomuose tekstuose, paaiškina jų reikšmes (B2.4.1).	Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta dalį mokymosi turinyje numatytų kalbinės raiškos priemonių žinomuose ir kai kuriuose nežinomuose tekstuose ir paaiškina jų reikšmes (B2.4.2).	Analizuoja grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: daugeliu atvejų atpažįsta mokymosi turinyje numatytas kalbinės raiškos priemones nežinomuose tekstuose ir paaiškina jų reikšmes, susiedamas su kultūros epochos, literatūros krypties (srovės) estetika; aptaria autoriaus stiliaus individualumą (B2.4.3).	Išsamiai analizuoja grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta mokymosi turinyje numatytas kalbinės raiškos priemones nežinomuose tekstuose ir paaiškina jų reikšmes, siedamas su kultūros epochos, literatūros krypties (srovės) estetika; detaliai aptaria autoriaus stiliaus individualumą (B2.4.4).
Atpažįsta nežinomuose tekstuose kai kurias perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, kuriamas įvairiais tikroviškais ir sąlygiškais meninio vaizdavimo būdais, jas paaiškina (B2.5.1).	Paaikškina nežinomuose tekstuose nesunkiai atpažįstamas perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, kuriamas įvairiais tikroviškais ir sąlygiškais meninio vaizdavimo būdais, dalį jų paaiškina,	Analizuoja ir interpretuoja perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, kuriamas įvairiais tikroviškais ir sąlygiškais meninio vaizdavimo būdais, tinkamai siedamas su literatūros (kultūros kontekstais)	Išsamiai analizuoja ir kūrybiškai interpretuoja perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, kuriamas įvairiais tikroviškais ir sąlygiškais meninio vaizdavimo būdais, tinkamai ir pagrįstai siedamas su literatūros

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
	fragmentiškai siedamas su literatūros (kultūros) kontekstais (B2.5.2).	(B2.5.3).	(kultūros) kontekstais (B2.5.4).
Nurodo tiesiogiai ir kai kuriais atvejais netiesiogiai išreikštas teksto (grožinio ir negrožinio) intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius. Suformuluoja teksto temą, konsultuodamasis – problemą, pagrindinę mintį, įvardija vertybes, priežastis ir pasekmes. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais aspektais iš siūlomų, kai kuriuos teiginius pagrindžia (B2.6.1).	Nurodo tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštas teksto (grožinio ir negrožinio) intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius. Suformuluoja teksto temą, aiškiai atpažįstamą problemą, iš dalies – pagrindinę mintį, įvardija vertybes, priežastis ir pasekmes. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais susiformuluotais aspektais, dalį teiginių pagrindžia (B2.6.2).	Nurodo ir aptaria teksto (grožinio ir negrožinio) intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius. Suformuluoja teksto temą, problemą, pagrindinę mintį, aptaria vertybes, priežastis ir pasekmes, siedamas su kontekstais. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais susiformuluotais aspektais, siedamas su kontekstais, teiginius pagrindžia (B2.6.3).	Nurodo ir detalai aptaria teksto (grožinio ir negrožinio) intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius. Suformuluoja teksto visumą apimančią temą, problemą, pagrindinę mintį, aptaria vertybes, priežastis ir pasekmes, siedamas su kontekstais. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais susiformuluotais aspektais, siedamas su kontekstais, teiginius išsamiai pagrindžia (B2.6.4).
Konsultuodamasis fragmentiškai aptaria grožinės literatūros sąsajas su kai kuriais menais, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, poveikį multimodaliuose tekstuose. Naudodamasis netiesiogine pagalba, palygina žodinius ir multimodalius tekstus vienu siūlomu aspektu, kai kuriuos teiginius pagrindžia (B2.7.1).	Aptaria grožinės literatūros sąsajas su pasirinktais menais, paaiškina lengvai atpažįstamą žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, poveikį multimodaliuose tekstuose. Konsultuodamasis palygina žodinius ir multimodalius tekstus keliais siūlomais aspektais, dalį teiginių pagrindžia (B2.7.2).	Analizuoja ir interpretuoja, grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, siedamas su tinkamais kontekstais; aptaria žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, poveikį ir raiškos būdus multimodaliuose tekstuose. Palygina žodinius ir multimodalius tekstus keliais susiformuluotais aspektais, teiginius pagrindžia (B2.7.3).	Išsamiai ir kūrybiškai analizuoja ir interpretuoja grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, siedamas su įvairiais kontekstais. Argumentuodamas aptaria žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, poveikį ir raiškos būdus multimodaliuose tekstuose. Palygina žodinius ir multimodalius tekstus keliais susiformuluotais aspektais, siedamas su kontekstais, teiginius svariai pagrindžia (B2.7.4).
Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, fragmentiškai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos	Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai vartoja dalį mokymosi turinyje nurodytų literatūros teorijos	Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai ir pagrįstai vartoja mokymosi turinyje nurodytas	Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai ir pagrįstai vartoja mokymosi turinyje nurodytas

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
(teksto ir konteksto) sąvokas (B2.8.1).	(teksto ir konteksto) sąvokų (B2.8.2).	literatūros teorijos (teksto ir konteksto) sąvokas, paaiškina jų ryšius (B2.8.3).	literatūros teorijos (teksto ir konteksto) sąvokas, tiksliai paaiškina jų ryšius (B2.8.4).
Skaitydamas žinomus tekstus, fragmentiškai aptaria juose lengvai atpažįstamas kultūros epochų, literatūros krypčių (srovių) idėjas, temas, motyvus, vaizdinius; padedamas kai kuriuos jų atpažįsta kitų laikotarpių žinomuose ir negrožiniuose tekstuose (B2.9.1).	Skaitydamas žinomus tekstus, atpažįsta juose kultūros epochų, literatūros krypčių (srovių) idėjas, temas, vaizdinius, dalį jų aptaria; konsultuodamasis atpažįsta juos kitų laikotarpių žinomuose ir negrožiniuose tekstuose, paaiškina dalies jų reikšmės (B2.9.2).	Skaitydamas žinomus ir nežinomus tekstus, pagrįstai analizuoja ir interpretuoja juose atpažįstamas kultūros epochų, literatūros krypčių (srovių) idėjas, temas, vaizdinius; atpažįsta juos kitų laikotarpių grožiniuose ir negrožiniuose tekstuose, daugeliu atvejų paaiškina jų reikšmės (B2.9.3).	Skaitydamas žinomus ir nežinomus tekstus, pagrįstai ir išsamiai analizuoja ir interpretuoja juose atpažįstamas kultūros epochų, literatūros krypčių (srovių) idėjas, temas, vaizdinius; atpažįsta juos kitų laikotarpių grožiniuose ir negrožiniuose tekstuose, paaiškina jų reikšmės (B2.9.4).
Vertina, remdamasis savo skaitymo patirtimi, klasėje ir savarankiškai skaitomų kūrinių aktualumą, emocinę, etinę, pažintinę reikšmę, kai kuriuos teiginius pagrindžia, atsako į klausimus; naudodamasis netiesiogine pagalba nurodo klasikos kūrinių reikšmę literatūros raidai (B3.1.1).	Vertina, remdamasis savo skaitymo ir kultūrine patirtimi, klasėje ir savarankiškai skaitomų kūrinių aktualumą, emocinę, etinę, pažintinę reikšmę, dalį teiginių pagrindžia, diskutuoja su kitais; konsultuodamasis paaiškina klasikos kūrinių reikšmę literatūros raidai (B3.1.2).	Vertina, remdamasis kriterijais, savo skaitymo ir kultūrine patirtimi, klasėje ir savarankiškai skaitomų kūrinių aktualumą, emocinę, etinę, estetinę, pažintinę reikšmę, teiginius pagrindžia, argumentuotai diskutuoja su kitais; aptaria klasikos kūrinių reikšmę literatūros raidai (B3.1.3).	Vertina, remdamasis kriterijais, savo skaitymo ir kultūrine patirtimi, apie klasėje ir savarankiškai skaitomų kūrinių aktualumą, emocinę, etinę, estetinę, pažintinę reikšmę, teiginius svariai pagrindžia, argumentuotai, įtaigiai diskutuoja, polemizuoja su kitais; išsamiai aptaria klasikos kūrinių reikšmę literatūros raidai (B3.1.4).
Kritiškai vertina negrožinius ir kitų šiuolaikinių medijų tekstus keliais aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, etikos, poveikio, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo, tikrumo, patikimumo, įtaigumo ir kt.); kai kuriuos savo vertinimus pagrindžia (B3.2.1).	Kritiškai vertina negrožinius ir kitų šiuolaikinių medijų tekstus keliais aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, etikos, poveikio, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo, tikrumo, patikimumo, įtaigumo ir kt.); dalį savo vertinimų pagrindžia (B3.2.2).	Kritiškai vertina negrožinius ir kitų šiuolaikinių medijų tekstus įvairiais aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, etikos, poveikio, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo, patikimumo, įtaigumo ir kt.); savo vertinimus pagrindžia (B3.2.3).	Kritiškai vertina negrožinius ir kitų šiuolaikinių medijų tekstus įvairiais aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, etikos, poveikio ir jo būdų, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo, patikimumo, įtaigumo ir kt.); savo vertinimus svariai pagrindžia

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
			(B3.2.4).
Prieš skaitydamas kelia hipotezes apie tekstą, fragmentiškai remdamasis tekstone ir užtekstine informacija. Skaitydamas tekstą, siekia suprasti teksto visumą; padedamas atkreipia dėmesį teksto išorinės ir vidinės struktūros, žodinės ir vaizdinės, grafinės, garsinės informacijos elementus (B4.1.1).	Prieš skaitydamas kelia hipotezes apie tekstą, iš dalies remdamasis tekstone ir užtekstine informacija. Skaitydamas tekstą, siekia suprasti jo visumą; konsultuojasi aiškindamasis teksto išorinę ir vidinę struktūrą, žodinę ir vaizdinę, grafinę, garsinę informaciją, jos paskirtį, santykį (B4.1.2).	Prieš skaitydamas kelia pagrįstas hipotezes apie tekstą, remdamasis tekstone ir užtekstine informacija. Siekdamas suprasti teksto visumą, analizuoja jo išorinę ir vidinę struktūrą, žodinę ir vaizdinę, grafinę, garsinę informaciją, jos paskirtį, santykį (B4.1.3).	Prieš skaitydamas kelia tikslingas ir pagrįstas hipotezes apie tekstą, remdamasis tekstone ir užtekstine informacija. Siekdamas suprasti teksto visumą, detalai analizuoja jo išorinę ir vidinę struktūrą, žodinę ir vaizdinę, grafinę, garsinę informaciją, jos paskirtį, santykį ir sąsajas; teikia pagalbą kitiems (B4.1.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba analizuoja ir interpretuoja tekstą siūlomu analizės ir interpretacijos būdu (B4.2.1).	Konsultuodamasis analizuoja ir interpretuoja tekstą siūlomu analizės ir interpretacijos būdu (B4.2.2).	Kryptingai ir nuosekliai analizuoja ir interpretuoja tekstą pasirinktu ar siūlomu interpretacijos būdu (B4.2.3).	Kryptingai ir nuosekliai analizuoja ir interpretuoja tekstą tinkamai pasirinktu analizės ir interpretacijos būdu, konsultuoja kitus (B4.2.4).
Remdamasis netiesiogine pagalba įvardija ir drauge su mokytoju aptaria kilusius analizės ir interpretacijos sunkumus, taiko strategijas, padedančias juos spręsti (reikšminių žodžių radimas, klausimų kėlimas, perfrazavimas, konteksto analizė), stebi jų veiksmingumą (B4.3.1).	Konsultuodamasis įvardija ir aiškinasi kilusius analizės ir interpretacijos sunkumus, taiko strategijas, padedančias juos spręsti (reikšminių žodžių radimas, klausimų kėlimas, perfrazavimas, konteksto analizė), stebi jų veiksmingumą (B4.3.2).	Įvardija ir analizuoja kilusius analizės ir interpretacijos sunkumus, taiko strategijas, padedančias juos spręsti (reikšminių žodžių radimas, klausimų kėlimas, perfrazavimas, konteksto analizė), stebi jų veiksmingumą (B4.3.3).	Įvardija ir analizuoja kilusius analizės ir interpretacijos sunkumus, sistemingai taiko strategijas, padedančias juos spręsti (reikšminių žodžių radimas, klausimų kėlimas, perfrazavimas, konteksto analizė), stebi jų veiksmingumą, padeda kitiems (B4.3.4).
Analizuodamas tekstą, taiko kai kurias strategijas, padedančias suprasti žodinio teksto struktūrą, lyginti kūrinius: braižo lenteles, schemas, grafiškai vaizduodamas sukurtą pasaulio modelį, jo elementų ryšius, kontekstą (B4.4.1).	Analizuodamas tekstą, taiko dalį strategijų, padedančių suprasti žodinio teksto struktūrą, lyginti kūrinius: braižo lenteles, schemas, grafiškai vaizduodamas sukurtą pasaulio modelį, jo elementų ryšius, kontekstą (B4.4.2).	Analizuodamas tekstą, taiko įvairias strategijas, padedančias suprasti žodinio teksto struktūrą, lyginti kūrinius: braižo lenteles, schemas, grafiškai vaizduodamas sukurtą pasaulio modelį, jo elementų ryšius, kontekstą (B4.4.3).	Sistemingai taiko įvairias strategijas, padedančias suprasti žodinio teksto struktūrą ir lyginti kūrinius: braižo lenteles, schemas, grafiškai vaizduodamas sukurtą pasaulio modelį, jo elementų ryšius, kontekstą; konsultuoja kitus (B4.4.4).
Planuoja kai kurias trumpalaikes ir	Planuoja dalį trumpalaikių ir	Planuoja trumpalaikes ir ilgalaikes	Atsakingai ir lanksčiai planuoja

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
ilgalaikės skaitymo veiklas (temos pasirinkimas, tikslo, darbo etapų, laiko numatymas, teksto analizės ir interpretacijos krypties ir būdo, strategijų pasirinkimas); fragmentiškai dalyvauja grupės diskusijose, atsako į nesudėtingus klausimus, įsivertina (B4.5.1).	ilgalaikių skaitymo veiklų (temos pasirinkimas, tikslo, darbo etapų, laiko numatymas, teksto analizės ir interpretacijos krypties ir būdo, strategijų pasirinkimas); dalyvauja grupės diskusijose, atsako į klausimus, įsivertina (B4.5.2).	skaitymo veiklas (temos pasirinkimas, tikslo, darbo etapų, laiko numatymas, teksto analizės ir interpretacijos krypties ir būdo, strategijų pasirinkimas); aktyviai dalyvauja grupės diskusijose, suprasdamas, kad gali būti skirtingos interpretacijos, atsako į įvairaus sudėtingumo klausimus, įsivertina (B4.5.3).	trumpalaikės ir ilgalaikės skaitymo veiklas (temos pasirinkimas, tikslo, darbo etapų, laiko numatymas, teksto analizės ir interpretacijos krypties ir būdo, strategijų pasirinkimas); aktyviai dalyvauja grupės diskusijose, suprasdamas, kad gali būti skirtingos interpretacijos, argumentuotai polemizuoja, atsako į įvairaus sudėtingumo klausimus, įsivertina; konsultuoja kitus (B4.5.4).
Skaitydamas rekomenduojamą kultūrinę spaudą, atpažįsta ir įvardija kai kuriuos esminius įvairių laikotarpių Lietuvos ir Europos kultūros reiškinius, požūrius, paaiškina kai kurių jų poveikį šalies ir Europos kultūros raidai (B5.1.1).	Skaitydamas rekomenduojamą kultūrinę spaudą, atpažįsta ir įvardija įvairių laikotarpių Lietuvos ir Europos kultūros reiškinius, požūrius, įsitikinimus, kai kuriuos aptaria, paaiškina dalies jų poveikį šalies ir Europos kultūros raidai (B5.1.2).	Skaitydamas kultūrinę spaudą, analizuoja ir interpretuoja įvairių laikotarpių Lietuvos ir Europos kultūros reiškinius, požūrius, įsitikinimus, argumentuotai apmąsto jų poveikį šalies ir Europos kultūros raidai (B5.1.3).	Skaitydamas kultūrinę spaudą, išsamiai analizuoja ir interpretuoja įvairių laikotarpių Lietuvos ir Europos kultūros reiškinius, požūrius, įsitikinimus, apmąsto jų poveikį šalies ir Europos kultūros raidai, remdamasis literatūros (kultūros) žiniomis (B5.1.4).
Skatinamas dalyvauja mokyklos kultūrinėje bei visuomeninėje veikloje kaip stebėtojas, interpretuotojas, kritiškas medijų meno vartotojas (B6.1.1).	Dalyvaudamas mokyklos, bendruomenės kultūrinėse bei visuomeninėse veiklose, atskleidžia kai kuriuos savo literatūrinius ir kultūrinius polinkius bei gebėjimus kaip stebėtojas, interpretuotojas, kritiškas medijų meno vartotojas (B6.1.2).	Dalyvaudamas įvairiose mokyklos, bendruomenės, regiono, Lietuvos kultūrinėse bei visuomeninėse veiklose, atskleidžia savo literatūrinius ir kultūrinius polinkius bei gebėjimus kaip aktyvus stebėtojas, interpretuotojas, kritiškas medijų meno vartotojas (B6.1.3).	Aktyviai dalyvaudamas įvairiose mokyklos, bendruomenės, regiono, Lietuvos kultūrinėse bei visuomeninėse veiklose, atskleidžia savo literatūrinius ir kultūrinius polinkius bei gebėjimus kaip aktyvus stebėtojas, interpretuotojas, kritiškas medijų meno vartotojas (B6.1.4).
3. Rašymas ir teksto kūrimas (C)			
Rašo atsižvelgdamas į adresatą ir komunikavimo situaciją (neoficiali ir	Rašo tikslingai atsižvelgdamas į adresatą ir komunikavimo situaciją	Rašo tikslingai ir lanksčiai atsižvelgdamas į adresatą ir	Rašo tikslingai ir lanksčiai atsižvelgdamas į adresatą ir

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
oficiali) (C1.1.1).	(neoficiali ir oficiali) (C1.1.2).	komunikavimo situaciją (neoficiali ir oficiali) (C1.1.3).	komunikavimo situaciją (neoficiali ir oficiali). Numato ir įvertina adresato poreikius ir patirtį (C1.1.4).
Siekdamas sudominti į kuriamus aiškinamuosius ir argumentuojamuosius tekstus tinkamai įterpia pasakojimo, aprašymo elementų (C1.2.1).	Atsižvelgdamas į rašymo tikslą, adresatą, komunikavimo situaciją į kuriamus tekstus tikslingai įterpia pasakojimą, aprašymą kaip tam tikrą kontekstą (C1.2.2).	Atsižvelgdamas į rašymo tikslą, adresatą, komunikavimo situaciją ir teksto žanrą į kuriamus tekstus tikslingai įterpia pasakojimą, aprašymą kaip tam tikrą kontekstą (C1.2.3).	Atsižvelgdamas į rašymo tikslą, adresatą, komunikavimo situaciją ir teksto žanrą į kuriamus tekstus tikslingai įterpia pasakojimą, aprašymą kaip tam tikrą kontekstą ir (ar) poveikio adresatui priemonę (C1.2.4).
Kuria įvairių žanrų aiškinamojo pobūdžio tekstus (pvz., veiklos ar darbo aprašymas), paaiškina procesus, reiškinius, požiūrius (C1.3.1).	Kuria įvairių žanrų aiškinamojo pobūdžio tekstus (pvz., veiklos ar darbo aprašymas), aiškiai nurodydamas logines sąsajas, vartodamas dalykinę kalbą, tinkamas sąvokas ir terminus (C1.3.2).	Kuria įvairių žanrų aiškinamojo pobūdžio tekstus (pvz., veiklos ar darbo aprašymas, kūrinio analizė), tikslingai taiko sudėtingesnius aiškinimo būdus (pvz., analogija, kontrastas, iliustravimas) (C1.3.3).	Kuria įvairių žanrų aiškinamojo pobūdžio tekstus (pvz., veiklos ar darbo aprašymas, kūrinio analizė), tikslingai taiko sudėtingesnius aiškinimo būdus (pvz., analogija, kontrastas, iliustravimas), pagrindžia jų pasirinkimą (C1.3.4).
Išsako savo požiūrį, nuosekliai plėtodamas pagrindinę mintį (pvz., parašo argumentuojamojo pobūdžio rašinį). Argumentuoja remdamasis nurodytais šaltiniais (C1.4.1).	Išsako savo požiūrį, argumentuoja remdamasis įvairiais šaltiniais (pvz., parašo argumentuojamojo pobūdžio rašinį) (C1.4.2).	Išsako savo požiūrį, argumentuoja tinkamai remdamasis įvairiais šaltiniais (pvz., parašo literatūrinį rašinį, straipsnį visuomenės gyvenimo tema) (C1.4.3).	Išsako savo požiūrį, argumentuoja tinkamai remdamasis įvairiais šaltiniais (pvz., parašo literatūrinį rašinį, straipsnį, esė literatūros (kultūros) ar visuomenės gyvenimo tema) (C1.4.4).
Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį, pateikia ir aptaria kitų požiūrius, remiasi nurodytais šaltiniais (C1.5.1).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį, pateikia ir aptaria kitų požiūrius, apibendrina, remiasi šaltiniais. Tinkamai pasirenka kalbinės raiškos priemones (C1.5.2).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį, polemizuoja su kitų požiūriais nurodydamas argumentų silpnumą, apibendrina ir daro išvadą, remiasi įvairiais šaltiniais. Tinkamai pasirenka kalbinės raiškos ir kitas priemones	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį, polemizuoja su kitų požiūriais nurodydamas argumentų silpnumą, pasiūlydamas alternatyvų, apibendrina ir daro išvadą, remiasi įvairiais šaltiniais. Tinkamai pasirenka kalbinės raiškos

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
		C1.5.3).	ir kitas priemonės (C1.5.4).
Naudodamasis pagalba kuria įvairius tekstus, laikosi pagrindinių atitinkamo žanro teksto struktūros ir vidinės pastraipos struktūros reikalavimų (C2.1.1).	Kuria įvairius tekstus laikydamasis pagrindinių atitinkamo žanro teksto struktūros ir vidinės pastraipos struktūros reikalavimų (C2.1.2).	Kuria įvairius tekstus laikydamasis atitinkamo žanro teksto struktūros ir vidinės pastraipos struktūros reikalavimų (C2.1.3).	Kuria įvairius tekstus kūrybiškai taikydamas atitinkamo žanro teksto struktūros ir vidinės pastraipos struktūros reikalavimus (C2.1.4).
Siekdamas komunikavimo tikslų mintis formuluoja aiškiai, tiksliai, logiškai; išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisyklės tinkamai taiko ne visada (C2.2.1).	Siekdamas komunikavimo tikslų paiso esminių bendrųjų stiliaus reikalavimų (aiškumo, tikslumo, glaustumo); laikosi bendrinės kalbos normų (C2.2.2).	Siekdamas komunikavimo tikslų pasirenka tinkamą kalbinę raišką, paiso bendrųjų stiliaus reikalavimų ir išlaiko stiliaus vientisumą; laikosi bendrinės kalbos normų (C2.2.3).	Siekdamas komunikavimo tikslų pasirenka tinkamą kalbinę raišką, paiso bendrųjų stiliaus reikalavimų ir siekia stiliaus individualumo; laikosi bendrinės kalbos normų, kūrybiškai naudojasi jų variantiškumu (C2.2.4).
Atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Tinkamai išdėsto tekstą ir iliustracinę medžiagą (C2.3.1).	Atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Tinkamai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą (C2.3.2).	Kūrybiškai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Rašydamas kompiuteriu formatuoja ir maketuoja tekstą. Tikslingai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą (C2.3.3).	Kūrybiškai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Rašydamas kompiuteriu formatuoja ir maketuoja tekstą. Tikslingai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą, numatydamas poveikį skaitytojui (C2.3.4).
Kaupia medžiagą rašymui ir planuoja pasirinkdamas strategijas iš pasiūlytų (C3.1.1).	Kaupia medžiagą rašymui ir planuoja taikydamas asmeniškai tinkamas strategijas. Planuoja rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką (C3.1.2).	Kaupia medžiagą rašymui, renka idėjas, planuoja ir rašo atsižvelgdamas į savo rašymo patirtį; įvertina rašymo situaciją bei užduočiai atlikti skirtą laiką ir taiko asmeniškai tinkamas strategijas (C3.1.3).	Kaupia medžiagą rašymui, ją tvarko, analizuoja, klasifikuoja, renka idėjas ir planuoja atsižvelgdamas į savo rašymo patirtį; įvertina rašymo situaciją bei užduočiai atlikti skirtą laiką ir taiko asmeniškai tinkamas strategijas (C3.1.4).
Pagal pateiktas nuorodas redaguoja tekstą turinio, struktūros, stiliaus ir kalbos taisyklingumo aspektais	Atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus redaguoja tekstą turinio, struktūros,	Atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus redaguoja tekstą turinio, apimties,	Atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus redaguoja tekstą turinio, apimties,

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
(C3.2.1).	stiliaus ir kalbos taisyklingumo aspektais (C3.2.2).	struktūros, stiliaus ir kalbos taisyklingumo aspektais (C3.2.3).	struktūros, stiliaus ir kalbos taisyklingumo aspektais. Siekdamas sudominti skaitytoją įvertina teksto patrauklumą, kultūrinius aspektus (C3.2.4).
Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: numato tobulintinas rašymo gebėjimų sritis, išsikelia rašymo gebėjimų tobulinimo tikslus ir, mokytojo padedamas, jų siekia (C3.3.1).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: numato tobulintinas rašymo gebėjimų sritis, išsikelia rašymo gebėjimų tobulinimo tikslus ir numato, kaip jų sieks (C3.3.2).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: įsivertina savo teksto kūrimo gebėjimus, juos tobulina pasirinkdamas tinkamus būdus (C3.3.3).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: adekvačiai vertina savo teksto kūrimo gebėjimus, kryptingai juos tobulina pasirinkdamas tinkamus būdus (C3.3.4).
4. Kalbos pažinimas (D)			
Naudodamasis netiesiogine pagalba taiko įgytas morfologijos ir rašybos žinias, vartodamas kalbą (D2.1.1).	Konsultuodamasis taiko įgytas morfologijos ir rašybos žinias, taisyklingai vartodamas kalbą (D2.1.2).	Taiko įgytas morfologijos ir rašybos žinias, taisyklingai ir atsakingai vartodamas kalbą (D2.1.3).	Apibendrina ir sąmoningai taiko įgytas morfologijos ir rašybos žinias, taisyklingai ir atsakingai vartodamas kalbą (D2.1.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba fragmentiškai taiko įgytas leksikos žinias, minimaliai turtina savo žodyną leksinėmis raiškos priemonėmis (pvz., dalykiniam stiliui būdinga leksika) (D2.2.1).	Konsultuodamasis taiko įgytas leksikos žinias, turtina savo žodyną leksinėmis raiškos priemonėmis (pvz., dalykiniam stiliui būdinga leksika) (D2.2.2).	Taiko įgytas leksikos žinias, turtina savo žodyną leksinėmis raiškos priemonėmis (pvz., dalykiniam stiliui būdinga leksika) (D2.2.3).	Apibendrina ir taiko įgytas leksikos žinias, sistemiškai ir tikslingai turtina savo žodyną leksinėmis raiškos priemonėmis (pvz., dalykiniam stiliui būdinga leksika) (D2.2.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba taiko įgytas žodžių darybos žinias, tikslina, grynina savo žodyną, analizuodamas grožinių tekstų kalbą (D2.3.1).	Konsultuodamasis taiko įgytas žodžių darybos žinias, tikslina, grynina ir plečia savo žodyną, analizuodamas grožinių tekstų kalbą (D2.3.2).	Taiko įgytas žodžių darybos žinias, tikslina, grynina ir plečia savo žodyną, tikslingai analizuodamas grožinių ir negrožinių tekstų kalbą (D2.3.3).	Apibendrina ir taiko įgytas žodžių darybos žinias, kryptingai tikslina, grynina ir plečia savo žodyną, tikslingai analizuodamas grožinių ir negrožinių tekstų kalbą (D2.3.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Konsultuodamasis taiko įgytas sintaksės žinias, fragmentiškai taisyklingai vartodamas žinomas sintaksines konstrukcijas (D3.1.1).	Taiko įgytas sintaksės žinias, daugeliu atvejų taisyklingai vartodamas žinomas sintaksines konstrukcijas (D3.1.2).	Taiko įgytas sintaksės žinias, taisyklingai ir atsakingai vartodamas kalbą (D3.1.3).	Apibendrina ir sistemiškai taiko įgytas sintaksės žinias, taisyklingai ir atsakingai vartodamas kalbą (D3.1.4).
Konsultuodamasis turtina savo kalbą; padedamas vartoja tekstui būdingas sintaksines raiškos priemones (pvz., pakartojimą, nutylėjimą), kurdamas savo tekstus (D3.2.1).	Turtina savo kalbą; padedamas vartoja tekstui būdingas sintaksines raiškos priemones (pvz., pakartojimą, nutylėjimą, retorines figūras), kurdamas savo tekstus (D3.2.2).	Turtina savo kalbą; tinkamai vartoja tekstui būdingas sintaksines raiškos priemones (pvz., pakartojimą, nutylėjimą, retorines figūras), kurdamas savo tekstus (D3.2.3).	Tikslingai ir sąmoningai turtina savo kalbą ir tinkamai vartoja tekstui būdingas sintaksines raiškos priemones (pvz., pakartojimas, nutylėjimas, retorinės figūros) kurdamas savo tekstus (D3.2.4).
Konsultuodamasis taiko skyrybos taisyklės atpažįstamose sintaksinėse konstrukcijose (D3.3.1).	Taiko daugelį skyrybos taisyklių atpažįstamose ir naujose sintaksinėse konstrukcijose (D3.3.2).	Taiko visas skyrybos taisykles atsakingai vartodamas kalbą (D3.3.3).	Sąmoningai taiko visas skyrybos taisykles atsakingai vartodamas kalbą (D3.3.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba, kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, tikslumo, aiškumo, tikslumo). Atpažįsta skirtingų stilių (publicistinio, dalykinio, meninio) tekstus. Apibūdina grožinį ir publicistinį tekstus (D4.1.1).	Konsultuodamasis kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, tikslingumo, aiškumo, tikslumo, sklandumo, vientisumo,). Atpažįsta skirtingų stilių (publicistinio, dalykinio, meninio) tekstus. Aptaria grožinį ir publicistinį tekstus (D4.1.2).	Kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, tikslingumo, aiškumo, tikslumo, sklandumo, vientisumo, logiškumo). Atpažįsta skirtingų stilių (publicistinio, dalykinio, meninio) tekstus. Analizuoja grožinį ir publicistinį tekstus (D4.1.3).	Kalbėdamas ir rašydamas tikslingai laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, tikslingumo, aiškumo, tikslumo, sklandumo, vientisumo, logiškumo). Lygina skirtingų stilių (publicistinio, dalykinio, meninio) tekstus. Analizuoja grožinį ir publicistinį tekstus (D4.1.4).
Skiria ir naudodamasis pagalba tyrinėja dalykiniams ir grožiniams tekstams būdingą raišką (leksiką, sintaksę, morfologiją), apibūdina, iš dalies formuluoja išvadas. Pateikia tyrimo aprašą pagal sutartą formą neišplėtotą tyrimo aprašą pagal sutartą formą (D5.1.1).	Tyrinėja dalykiniams ir grožiniams tekstams būdingą raišką (leksiką, sintaksę, morfologiją), analizuoja, iš dalies formuluoja išvadas. Pateikia tyrimo aprašą pagal sutartą formą (D5.1.2).	Tyrinėja dalykiniams ir grožiniams tekstams būdingą raišką (leksiką, sintaksę, morfologiją), apibendrina, formuluoja išvadas. Pateikia tyrimo aprašą pagal sutartą formą (D5.1.3).	Kryptingai tyrinėja dalykiniams ir grožiniams tekstams būdingą raišką (leksiką, sintaksę, morfologiją), apibendrina, formuluoja išvadas. Pateikia tyrimo aprašą pagal sutartą formą (D5.1.4).
Naudodamasis pagalba stebi kalbos	Stebi kalbos reiškinius, analizuoja	Tikslingai stebi kalbos reiškinius,	Tikslingai stebi kalbos reiškinius,

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
reiškinius, apibūdina lietuviškų grožinių kūrinių kalbą nurodytu aspektu (D5.2.1).	lietuviškų grožinių kūrinių kalbą nurodytais aspektais (D5.2.2).	analizuoja lietuviškų grožinių kūrinių kalbą (D5.2.3).	analizuoja ir vertina lietuviškų grožinių kūrinių kalbą (D5.2.4).
Konsultuodamasis naudojami įvairiais elektroniniais žodynais, žinynais, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banku, duomenų bazėmis ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais (D5.3.1).	Konsultuodamasis naudojami įvairiais elektroniniais žodynais, žinynais, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banku, duomenų bazėmis ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais (D5.3.2).	Naudojami įvairiais elektroniniais žodynais, žinynais, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banku, duomenų bazėmis ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais (D5.3.3).	Atsakingai ir tiksliai naudojami įvairiais elektroniniais žodynais, žinynais, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banku, duomenų bazėmis ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais (D5.3.4).
Naudodamasis pagalba apibūdina, koks yra kalbos ryšys su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu. Fragmentiškai remdamasis literatūros, kultūros istorijos, biografiniais kontekstais pateikia pavyzdžių (D6.1.1).	Apibūdina, koks yra kalbos ryšys su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu. Remdamasis literatūros, kultūros istorijos, biografiniais kontekstais pateikia pavyzdžių (D6.1.2).	Aptaria, koks yra kalbos ryšys su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu. Remdamasis literatūros, kultūros istorijos, biografiniais kontekstais pateikia pavyzdžių (D6.1.3).	Analizuoja, koks yra kalbos ryšys su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu. Remdamasis literatūros, kultūros istorijos, biografiniais kontekstais pateikia pavyzdžių (D6.1.4).

40.7. Pasiekimų lygių požymiai. III–IV gimnazijos klasės. Išplėstinis kursas:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Kalbėjimas, klausymas ir sąveika (A)			
Analizuoja ir interpretuoja sakinį tekstą (monologą, ir dialogą ir polilogą), paaiškina, kokią įtaką teksto prasmei daro kontekstas (A1.1.1).	Analizuoja ir interpretuoja sakinį tekstą (monologą, dialogą ir polilogą), atskleidamas, kokią įtaką teksto prasmei daro kontekstas ir pasirinktas kalbos žanras (A1.1.2).	Analizuoja ir interpretuoja sakinį tekstą (monologą, dialogą ir polilogą), atskleidamas, kokią įtaką teksto prasmei daro kontekstas, kalba ir pasirinktas kalbos žanras (A1.1.3).	Analizuoja ir interpretuoja sakinį tekstą (monologą, ir dialogą ir polilogą), atskleidamas, kokią įtaką teksto prasmei turi kalbos, teksto, tikslo, konteksto ir adresato ryšys. Palygina skirtingų žanrų tekstus turinio požiūriu (A1.1.4).
Vertina klausomo teksto turinį,	Argumentuotai vertina klausomo	Argumentuotai vertina idėjas ir	Argumentuotai vertina idėjas ir

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
kalbėjimo kultūrą, kalbėtojo intencijas, adresatui daromą poveikį, vertinimo išvadas pagrindžia tekstu (A1.2.1).	teksto turinį, kalbėjimo kultūrą, kalbėtojo intencijas, naudojamas priemonės, adresatui daromą poveikį (A1.2.2).	požiūrius, įvairių tekstų struktūros, kalbos ir stilistikos panašumus ir skirtumus, kalbėjimo ir vaizdų poveikį adresatui (A1.2.3).	požiūrius, įvairių tekstų struktūros, kalbos ir stilistikos panašumus ir skirtumus, kalbėjimo ir vaizdų poveikį adresatui, adresanto santykį su adresatu (A1.2.4).
Kalba monologu, aktyviai dalyvauja įvairiuose pokalbiuose, diskusijose, debatuose, klausia, atsako, kelia problemas, svarsto, argumentuoja, Naudojasi neverbalinės kalbos ir kitomis priemonėmis. Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.1).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja įvairiuose pokalbiuose, diskusijose, debatuose, klausia, atsako, kelia problemas, tinkamai reiškia savo požiūrį. Tinkamai naudojami neverbalinės kalbos ir kitomis priemonėmis. Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.2).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja įvairiuose pokalbiuose, diskusijose, debatuose, pradeda, plėtoja ir apibendrina pokalbį, tinkamai reiškia argumentuotą pritarimą ar prieštaravimą ir kritiką. Tikslingai naudojami neverbalinės kalbos ir kitomis priemonėmis Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.3).	Tikslingai kalba monologu, konstruktyviai dalyvauja įvairiuose pokalbiuose, diskusijose, debatuose, pradeda, plėtoja ir apibendrina pokalbį, tinkamai reiškia argumentuotą pritarimą ar prieštaravimą ir kritiką, naudoja būdus ir priemones, tinkamus skirtingų žanrų tekstams. Bendrauja tiesiogiai ir virtualiai (A2.1.4).
Atsižvelgia į adresatą, dalyvauja įvairiose komunikavimo situacijose (tiesioginėse ir virtualiose), pasirenka adresatui tinkančias raiškos priemones (A2.2.1).	Atsižvelgia į adresatą, dalyvauja įvairiose komunikavimo situacijose (tiesioginėse ir virtualiose), pasirenka adresatui tinkantį teksto turinį ir raiškos priemones (A2.2.2).	Tikslingai pasirenka konkrečioje komunikavimo situacijoje adresatui tinkantį teksto turinį, medžiagos išdėstymo principą ir priemones, prisitaiko prie auditorijos poreikių (A2.2.3).	Tikslingai pasirenka konkrečioje komunikavimo situacijoje adresatui tinkantį teksto turinį, medžiagos išdėstymo principą, teiginių išdėstymo tvarką ir priemones, prisitaiko prie auditorijos poreikių ir reakcijų (A2.2.4).
– (A2.3.1)	– (A2.3.2)	– (A2.3.3)	– (A2.3.4)
Laikydamosis numatytų kriterijų rengia pristatymus, sako informacines kalbas visuomenės gyvenimo temomis, pateikia tinkamų pavyzdžių (A2.4.1).	Laikydamosis numatytų kriterijų rengia aiškius pristatymus, sako informacines kalbas visuomenės gyvenimo temomis, teiginius paremia tinkamais pavyzdžiais (A2.4.2).	Laikydamosis numatytų kriterijų rengia aiškius ir tikslingus pristatymus, sako tinkamos struktūros informacines kalbas visuomenės gyvenimo ar kultūros temomis, teiginius paremia tinkamais pavyzdžiais (A2.4.3).	Laikydamosis numatytų kriterijų; minčių dėstymo logikos, pasirinktų kalbos kompozicijos principų ir žanro reikalavimų rengia pristatymus, sako kalbas (A2.4.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Išsako savo požiūrį apie gana abstrakčius dalykus, vertina, argumentuoja, remdamasis įvairiais šaltiniais (A2.5.1).	Sako aiškus įtikinimo kalbas visuomenės gyvenimo temomis, teiginius pagrindžia argumentais ir pavyzdžiais, remiasi įvairiais šaltiniais (A2.5.2).	Sako aiškus, tinkamos struktūros įtikinimo kalbas visuomenės gyvenimo ar kultūros temomis, teiginius pagrindžia tinkamais argumentais ir pavyzdžiais, polemizuoja, remiasi įvairiais šaltiniais (A2.5.3).	Sako aiškus, tinkamos struktūros įtikinimo kalbas visuomenės gyvenimo ar kultūros temomis, teiginius pagrindžia tinkamais argumentais ir pavyzdžiais, polemizuoja, tikslingai remiasi įvairiais šaltiniais (A2.5.4).
Daugeliu atvejų laikosi bendrinės lietuvių kalbos normų, nežinomus atvejus patikrina žodynuose, žinynuose. Kalba tinkama intonacija, atsižvelgdamas į kalbėjimo tikslą ir situaciją (A3.1.1).	Laikosi bendrinės lietuvių kalbos normų, nežinomus atvejus patikrina žodynuose, žinynuose. Kalba tinkama intonacija, atsižvelgdamas į kalbėjimo tikslą ir situaciją (A3.1.2).	Laikosi bendrinės lietuvių kalbos normų, nežinomus atvejus patikrina žodynuose, žinynuose. Pasirenka tinkamą kalbinę raišką, siekdamas komunikavimo tikslų; paiso bendrųjų stiliaus reikalavimų (A3.1.3).	Laikosi bendrinės lietuvių kalbos normų, nežinomus atvejus patikrina žodynuose, žinynuose. Pasirenka tinkamą kalbinę raišką, siekdamas komunikavimo tikslų; paiso bendrųjų stiliaus reikalavimų ir išlaiko stiliaus vientisumą (A3.1.4).
Remdamasis skaitoma literatūra ir sektiniais viešojo diskurso pavyzdžiais, turtina savo kalbą leksinėmis, sintaksinėmis ir fonetinėmis stiliaus figūromis ir jas vartoja (A3.2.1).	Remdamasis geriausiais retorikos, literatūros pavyzdžiais, turtina savo kalbą įvairiomis kalbinės raiškos priemonėmis ir jas vartoja (A3.2.2).	Remdamasis geriausiais retorikos, literatūros pavyzdžiais, turtina savo kalbą įvairiomis kalbinės raiškos priemonėmis ir tinkamai jas vartoja (A3.2.3).	Remdamasis geriausiais retorikos, literatūros pavyzdžiais, turtina savo kalbą įvairiomis kalbinės raiškos priemonėmis ir kūrybiškai jas vartoja (A3.2.4).
Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtama informacija, aiškinasi, kurios iš taikytų rengimosi kalbėti ir kalbėjimo strategijų tinka vienai ar kitai problemai spręsti; numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis ir išsikelia mokymosi tikslus (A4.1.1).	Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtama informacija, aiškinasi, kokios rengimosi kalbėti (kalbos turinio ir paties kalbėjimo planavimo), kalbėjimo strategijos asmeniškai tinkamos; numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis ir išsikelia mokymosi tikslus (A4.1.2).	Remdamasis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtama informacija, aiškinasi, kokios rengimosi kalbėti (kalbos turinio ir paties kalbėjimo planavimo), kalbėjimo strategijos asmeniškai tinkamos; numato kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis, išsikelia mokymosi tikslus ir numatyto, kaip jų siekti (A4.1.3).	Apmąsto savo klausymą ir kalbėjimą, siekdamas įvertinti, kaip sekasi skirtingais būdais pristatyti panašias idėjas, koks bendravimo būdas geriausiai atspindi individualias jo kaip kalbėtojo savybes, požiūrį, vertybes (A4.1.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Klausosi aktyviai: nustato pagrindinę kalbos mintį ir tai, kaip ji plėtojama bei patvirtinama dėstymo dalyje; užsirašo svarbiausius teiginius. Išklausęs kalbą atkuria svarbiausias jos dalis; plėtoja pokalbį (A4.2.1).	Klausosi aktyviai: nustato pagrindinę kalbos mintį ir tai, kaip ji plėtojama ir patvirtinama dėstymo dalyje; užsirašo svarbiausius teiginius ir pasižymi jų ryšį; išklausęs kalbą atkuria svarbiausias jos dalis; plėtoja pokalbį (A4.2.2).	Klausosi aktyviai: schema pavaizduoja kalbos tezės ir ją pagrindžiančių minčių ryšį, užsirašo esminius žodžius; plėtoja pokalbį (A4.2.3).	Klausosi aktyviai: schema pavaizduoja kalbos tezės ir ją pagrindžiančių minčių ryšį, užsirašo esminius žodžius. Išklausęs kalbą, paaiškina, kaip tezė buvo išdėstyta; plėtoja pokalbį (A4.2.4).
2. Skaitymas, teksto supratimas ir literatūros bei kultūros pažinimas (B)			
Skaito tikslingai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį. Perteikia balsu kai kurias intonavimo priemonės tiesiogiai išreikštas grožinių tekstų idėjas, paisydamas teksto rūšies ypatybių (B1.1.1).	Skaito tikslingai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį ir teksto pobūdį. Perteikia balsu tiesiogiai išreikštas grožinių tekstų idėjas, paisydamas teksto rūšies ypatybių, ritmo, skyrybos ženklų, darydamas pauzes (B1.1.2).	Skaito tikslingai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį, teksto pobūdį ir žanrą. Raiškiai skaito grožinius tekstus, paisydamas jų rūšies ir žanro ypatybių, konteksto, tinkamai perteikdamas idėjas ir prasmę pasirinktomis intonavimo priemonėmis (B1.1.3).	Skaito tikslingai žinomus ir nežinomus tekstus, pasirenka tinkamus skaitymo būdus, atsižvelgdamas į užduotį, teksto pobūdį, žanrą ir kontekstą. Raiškiai skaito grožinius tekstus, paisydamas jų rūšies ir žanro ypatybių, konteksto, įtaigiai perteikdamas idėjas ir prasmę pasirinktomis intonavimo ir nežodinėmis išraiškos priemonėmis (B1.1.4).
Skaito įvairių laikotarpių ir žanrų grožinius ir negrožinius, kitų šiuolaikinių medijų tekstus, siekdamas įvairių tikslų; paaiškina kai kuriuos savo pasirinkimus, nurodo asmeninę skaitymo reikšmę (B1.2.1).	Skaito įvairių laikotarpių ir žanrų grožinius ir negrožinius, kitų šiuolaikinių medijų tekstus, siekdamas įvairių tikslų; daugeliu atvejų paaiškina savo pasirinkimus, reflektuoja asmeninę skaitymo reikšmę, remdamasis savo skaitymo patirtimi (B1.2.2).	Skaito įvairių laikotarpių ir žanrų grožinius ir negrožinius, kitų šiuolaikinių medijų tekstus, siekdamas įvairių tikslų; argumentuoja savo pasirinkimus, reflektuoja asmeninę ir visuomeninę skaitymo reikšmę, remdamasis savo skaitymo ir literatūrine (kultūrine) patirtimi (B1.2.3).	Skaito įvairių laikotarpių ir žanrų grožinius ir negrožinius, kitų šiuolaikinių medijų tekstus, siekdamas įvairių tikslų; svariai argumentuoja savo pasirinkimus, išsamiai reflektuoja asmeninę ir visuomeninę skaitymo reikšmę, remdamasis savo skaitymo ir literatūrine (kultūrine) patirtimi (B1.2.4).
Tikslingai naudojasi bibliotekomis,	Tikslingai ir tinkamai naudojasi	Tikslingai ir atsakingai naudojasi	Tikslingai, atsakingai ir sistemingai

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
kai kuriais rekomenduojamais informacijos šaltiniais (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų, archyvų medžiaga, duomenų bazėmis, mediatekomis, kultūros svetainėmis, portalais) (B1.3.1).	bibliotekomis, daugeliu pasirinktų iš rekomenduojamų informacijos šaltinių (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų, archyvų medžiaga, duomenų bazėmis, mediatekomis, kultūros svetainėmis, portalais) (B1.3.2).	bibliotekomis, įvairiais pasirinktais informacijos šaltiniais (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų, archyvų medžiaga, duomenų bazėmis, mediatekomis, kultūros svetainėmis, portalais) (B1.3.3).	naudojasi bibliotekomis, įvairiais pasirinktais informacijos šaltiniais (žodynais, žinynais, enciklopedijomis, muziejų, archyvų medžiaga, duomenų bazėmis, mediatekomis, kultūros svetainėmis, portalais), teikia mokymosi pagalbą kitiems (B1.3.4).
Vertina, remdamasis pateiktais kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą, patikimumą, pagrįstumą ir vertingumą. Sistemina tiesioginę ir netiesioginę informaciją iš vieno šaltinio. Atpažįsta žinomame kontekste aiškius tiesioginio ir netiesioginio poveikio (manipuliacijos, propagandos) atvejus, kai kuriuos paaiškina (B1.4.1).	Vertina, remdamasis kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą, patikimumą, pagrįstumą ir vertingumą, dalį savo vertinimų pagrindžia. Sistemina tiesioginę ir netiesioginę informaciją iš kelių šaltinių, kai kuriais atvejais ją tikrina, lygina. Atpažįsta žinomame kontekste tiesioginio ir netiesioginio poveikio (manipuliacijos, propagandos) atvejus, dalį jų paaiškina (B1.4.2).	Vertina, remdamasis kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą, patikimumą, pagrįstumą ir vertingumą, savo vertinimus pagrindžia. Sistemina tiesioginę ir netiesioginę informaciją iš kelių šaltinių, ją tikrina, lygina. Atpažįsta naujame kontekste prieštarinę informaciją, tiesioginio ir netiesioginio poveikio (manipuliacijos, propagandos) atvejus, juos paaiškina (B1.4.3).	Vertina, remdamasis kriterijais, informacijos šaltinių tinkamumą, patikimumą, pagrįstumą ir vertingumą, savo vertinimus svariai pagrindžia. Sistemina tiesioginę ir netiesioginę informaciją iš kelių šaltinių, ją atsakingai tikrina, lygina. Atpažįsta naujame kontekste prieštarinę informaciją, tiesioginio ir netiesioginio poveikio (manipuliacijos, propagandos) atvejus, juos išsamiai paaiškina (B1.4.4).
Analizuodamas tekstus, remiasi kai kuriomis žiniomis apie grožinių ir negrožinių tekstų rūšį, tipą, žanrą ir kontekstus. Aptaria esmines eiliuotos kalbos ypatybes, fragmentiškai jas susiedamas su teksto reikšmėmis. Nurodo kai kuriuos tekstų žanrinius panašumus ar skirtumus (B2.1.1).	Analizuodamas tekstus, iš dalies remiasi žiniomis apie grožinių ir negrožinių tekstų rūšį, tipą, žanrą ir kontekstus. Aptaria esmines eiliuotos kalbos ypatybes, susiedamas su aiškiomis teksto reikšmėmis. Nurodo kai kuriuos tekstų žanrinius panašumus ar skirtumus, dalį jų paaiškina (B2.1.2).	Analizuodamas tekstus, remiasi žiniomis apie grožinių ir negrožinių tekstų rūšį, tipą, žanrą, struktūrą ir kontekstus. Analizuoja eiliuotos kalbos ypatybes, susiedamas su teksto reikšmėmis, kontekstais. Palygina tekstus pagal žanrinius požymius, teiginius pagrindžia (B2.1.3).	Analizuodamas tekstus, tikslingai remiasi žiniomis apie grožinių ir negrožinių tekstų rūšį, tipą, žanrą, struktūrą, genezę ir kontekstus. Išsamiai analizuoja eiliuotos kalbos ypatybes, prasmingai susiedamas su teksto reikšmėmis, kontekstais. Palygina tekstus pagal žanrinius, struktūros požymius, teiginius detaliai

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
			pagrindžia (B2.1.4).
Aptaria lengvai atpažįstamus prozos ir dramos kūrinį veikėjų charakterio bruožus, poezijos kūrinį išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus, vertybes, paminėdamas kūrinio kontekstą; aptardamas skiria subjektyvų ir objektyvų pasakotoją, kai kurias lyrinio subjekto raiškos formas; vertina veikėjus. Konsultuodamasis palygina nežinomų tekstų veikėjus keliais susiformuotais aspektais, kai kuriuos teiginius pagrindžia (B2.2.1).	Aptaria prozos ir dramos kūrinį veikėjų charakterius, poezijos kūrinį išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus, fragmentiškai siedamas su tinkamais kontekstais; atpažįsta ir aptaria lengvai atpažįstamas skirtingas pasakojimo perspektyvas, lyrinio subjekto raiškos formas; vertina veikėjus, dalį vertinimų pagrindžia. Palygina nežinomų tekstų veikėjus keliais susiformuotais aspektais, paminėdamas kontekstą, dalį teiginių pagrindžia (B2.2.2).	Kryptingai analizuoja ir interpretuoja prozos ir dramos kūrinį veikėjų charakterius, poezijos kūrinį išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus, jų kaitą, vertybes, siedamas su kontekstais; analizuodamas aptaria veikėjų kūrimo būdus, skirtingas pasakojimo perspektyvas, lyrinio subjekto raiškos formas; argumentuotai vertina veikėjus. Palygina nežinomų tekstų veikėjus keliais susiformuotais aspektais, siedamas su kontekstu, teiginius pagrindžia (B2.2.3).	Kryptingai ir išsamiai analizuoja, kūrybiškai interpretuoja prozos ir dramos kūrinį veikėjų charakterius, poezijos kūrinį išreikštus lyrinio subjekto išgyvenimus, jų kaitą, vertybes, pagrįstai siedamas su kontekstais; analizuodamas išsamiai aptaria veikėjų kūrimo būdus, skirtingas pasakojimo perspektyvas, lyrinio subjekto raiškos formas; argumentuotai vertina veikėjus. Detaliai palygina nežinomų tekstų veikėjus keliais susiformuotais aspektais, siedamas su kontekstu, teiginius svariai pagrindžia (B2.2.4).
Aptaria svarbiausius prozos ir dramos kūrinį veiksmo, lyrikos vyksmo epizodus, fragmentiškai susiedamas su erdvės ir laiko nuorodomis, veikėjų charakteriais, lyrinio subjekto išgyvenimais, formaliai paminėdamas praeities ir dabarties socialinį, istorinį, kultūros kontekstą (B2.3.1).	Aptaria prozos ir dramos kūrinį veiksmą, lyrikos vyksmą, iš dalies susiedamas su erdvės ir laiko reikšmėmis, veikėjų charakteriais, lyrinio subjekto išgyvenimais, visu kūrinio, tinkamais praeities ir dabarties socialiniais, istoriniais, kultūros kontekstais (B2.3.2).	Nuosekliai analizuoja ir interpretuoja prozos ir dramos kūrinį veiksmą, lyrikos vyksmą, tinkamai susiedamas su erdvės ir laiko reikšmėmis, veikėjų charakteriais, lyrinio subjekto išgyvenimais, visu kūrinio, praeities ir dabarties socialiniais, istoriniais, kultūriniais kontekstais (B2.3.3).	Nuosekliai ir išsamiai analizuoja ir interpretuoja prozos ir dramos kūrinį veiksmą, lyrikos vyksmą, tinkamai ir pagrįstai susiedamas su erdvės ir laiko reikšmėmis, veikėjų charakteriais, lyrinio subjekto išgyvenimais, kūrinio visumą, praeities ir dabarties socialiniais, istoriniais, kultūriniais kontekstais (B2.3.4).
Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta kai kurias mokymosi turinyje numatytas kalbinės raiškos priemones	Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta dalį mokymosi turinyje numatytų kalbinės raiškos priemonių žinomuose ir kai	Analizuoja grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: daugeliu atvejų atpažįsta mokymosi turinyje numatytas kalbinės raiškos priemones	Išsamiai analizuoja grožinių ir negrožinių tekstų kalbos ypatybes: atpažįsta mokymosi turinyje numatytas kalbinės raiškos priemones

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
žinomuose ir kai kuriuose nežinomuose tekstuose, paaiškina jų reikšmes. Padedamas nurodo lyginamų tekstų raiškos panašumą ar skirtumą, kai kuriais atvejais paaiškina (B2.4.1).	kuriuose nežinomuose tekstuose, paaiškina jų reikšmes. Konsultuodamasis nurodo lengvai atpažįstamus lyginamų tekstų raiškos panašumus ar skirtumus, dalį jų paaiškina (B2.4.2).	nežinomuose tekstuose ir paaiškina jų reikšmes, siedamas kultūros epochos, literatūros krypties (srovės) estetika; aptaria autoriaus stiliaus individualumą. Lygina tekstus raiškos požiūriu, pagrindžia (B2.4.3).	nežinomuose tekstuose ir paaiškina jų reikšmes, siedamas kultūros epochos, literatūros krypties (srovės) estetika; detaliam aptaria autoriaus stiliaus individualumą. Lygina tekstus raiškos požiūriu, išsamiai pagrindžia (B2.4.4).
Atpažįsta nežinomuose tekstuose kai kurias perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, kuriamas įvairiais tikroviškais ir sąlygiškais meninio vaizdavimo būdais, jas paaiškina (B2.5.1).	Paaiškina nežinomuose tekstuose lengvai atpažįstamas perkeltines reikšmes, potekstes, kuriamas įvairiais tikroviškais ir sąlygiškais meninio vaizdavimo būdais, dalį jų paaiškina, fragmentiškai susiedamas su kūrinio visuma ar literatūros (kultūros) kontekstais (B2.5.2).	Analizuoja ir interpretuoja, perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, kuriamas įvairiais tikroviškais ir sąlygiškais meninio vaizdavimo būdais, tinkamai susiedamas su kūrinio visuma ir literatūros (kultūros kontekstais) (B2.5.3).	Išsamiai analizuoja ir kūrybiškai interpretuoja perkeltines grožinio teksto reikšmes, potekstes, kuriamas įvairiais tikroviškais ir sąlygiškais meninio vaizdavimo būdais, tinkamai ir pagrįstai susiedamas su kūrinio visuma ir literatūros (kultūros kontekstais) (B2.5.4).
Nurodo tiesiogiai ir kai kuriais atvejais netiesiogiai išreikštas teksto (grožinio ir negrožinio) intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius. Suformuluoja teksto temą, konsultuodamasis – problemą, pagrindinę mintį, įvardija vertybes, priežastis ir pasekmes. Palygina grožinius ir (ar) ar negrožinius tekstus keliais aspektais iš siūlomų, kai kuriuos teiginius pagrindžia (B2.6.1).	Nurodo tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštas teksto (grožinio ir negrožinio) intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius. Suformuluoja teksto temą, aiškiai atpažįstamą problemą, iš dalies – pagrindinę mintį, įvardija vertybes, priežastis ir pasekmes. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais susiformuluotais aspektais, dalį teiginių pagrindžia (B2.6.2).	Nurodo ir aptaria teksto (grožinio ir negrožinio) intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius. Suformuluoja teksto temą, problemą, pagrindinę mintį, aptaria vertybes, priežastis ir pasekmes, siedamas su kontekstais. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais susiformuluotais aspektais, siedamas su kontekstais, teiginius pagrindžia (B2.6.3).	Nurodo ir detaliam aptaria teksto (grožinio ir negrožinio) intencijas, tikslus, reiškiamus požiūrius. Suformuluoja teksto visumą apimančią temą, problemą, pagrindinę mintį, aptaria vertybes, priežastis ir pasekmes, siedamas su kontekstais. Palygina grožinius ir (ar) negrožinius tekstus keliais susiformuluotais aspektais, siedamas su kontekstais, teiginius išsamiai pagrindžia (B2.6.4).
Konsultuodamasis fragmentiškai aptaria grožinės literatūros sąsajas su kai kuriais menais, vaizdinės ir	Aptaria grožinės literatūros sąsajas su pasirinktais menais, paaiškina lengvai atpažįstamą žodinės, vaizdinės ir	Analizuoja ir interpretuoja, grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, siedamas su tinkamais kontekstais;	Išsamiai ir kūrybiškai analizuoja bei interpretuoja grožinės literatūros sąsajas su kitais menais, siedamas su

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
garsinės informacijos paskirtį, poveikį multimodaliuose tekstuose. Naudodamasis netiesiogine pagalba, palygina žodinius ir multimodalius tekstus vienu siūlomu aspektu, kai kuriuos teiginius pagrindžia. Padedamas rengia literatūros ir kitų medijų tiriamuosius bei kūrybinius projektus (B2.7.1).	garsinės informacijos paskirtį, poveikį multimodaliuose tekstuose. Konsultuodamasis palygina žodinius ir multimodalius tekstus keliais siūlomais aspektais, dalį teiginių pagrindžia. Konsultuodamasis rengia literatūros ir kitų medijų tiriamuosius bei kūrybinius projektus (B2.7.2).	aptaria žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, poveikį ir raiškos būdus multimodaliuose tekstuose. Palygina žodinius ir multimodalius tekstus keliais susiformuotais aspektais, teiginius pagrindžia. Rengia literatūros ir kitų medijų tiriamuosius bei kūrybinius projektus (B2.7.3).	įvairiais kontekstais. Argumentuodamas aptaria žodinės, vaizdinės ir garsinės informacijos paskirtį, poveikį ir raiškos būdus multimodaliuose tekstuose. Palygina žodinius ir multimodalius tekstus keliais susiformuotais aspektais, siedamas su kontekstais, teiginius svariai pagrindžia. Rengia literatūros ir kitų medijų tiriamuosius bei kūrybinius projektus (B2.7.4).
Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, fragmentiškai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos (teksto ir konteksto) sąvokas (B2.8.1).	Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai vartoja dalį mokymosi turinyje nurodytų literatūros teorijos (teksto ir konteksto) sąvokų (B2.8.2).	Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai ir pagrįstai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos (teksto ir konteksto) sąvokas, paaiškina jų ryšius (B2.8.3).	Analizuodamas ir interpretuodamas grožinius ir negrožinius tekstus, tinkamai ir pagrįstai vartoja mokymosi turinyje nurodytas literatūros teorijos (teksto ir konteksto) sąvokas, tiksliai paaiškina jų ryšius (B2.8.4).
Skaitydamas žinomus tekstus, fragmentiškai aptaria juose lengvai atpažįstamas kultūros epochų, literatūros krypčių (srovių) idėjas, temas, motyvus, vaizdinius; padedamas kai kuriuos jų atpažįsta kitų laikotarpių žinomuose grožiniuose ir negrožiniuose tekstuose (B2.9.1).	Skaitydamas žinomus tekstus, atpažįsta juose kultūros epochų, literatūros krypčių (srovių) idėjas, temas, vaizdinius, dalį jų aptaria; konsultuodamasis atpažįsta juos kitų laikotarpių žinomuose grožiniuose ir negrožiniuose tekstuose, paaiškina dalies jų reikšmės (B2.9.2).	Skaitydamas žinomus ir nežinomus tekstus, pagrįstai analizuoja ir interpretuoja juose atpažįstamas kultūros epochų, literatūros krypčių (srovių) idėjas, temas, vaizdinius; atpažįsta juos kitų laikotarpių grožiniuose ir negrožiniuose tekstuose, daugeliu atvejų paaiškina jų reikšmės (B2.9.3).	Skaitydamas žinomus ir nežinomus tekstus, pagrįstai ir išsamiai analizuoja ir interpretuoja juose atpažįstamas kultūros epochų, literatūros krypčių (srovių) idėjas, temas, vaizdinius; atpažįsta juos kitų laikotarpių grožiniuose ir negrožiniuose tekstuose, paaiškina jų reikšmės (B2.9.4).
Remdamasis savo skaitymo patirtimi, vertina klasėje ir savarankiškai skaitomų kūrinių aktualumą,	Remdamasis savo skaitymo ir kultūrine patirtimi, vertina klasėje ir savarankiškai skaitomų kūrinių	Remdamasis kriterijais, savo skaitymo ir kultūrine patirtimi, vertina klasėje ir savarankiškai	Remdamasis kriterijais, savo skaitymo ir kultūrine patirtimi, vertina klasėje ir savarankiškai

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
emocinę, etinę, pažintinę reikšmę, kai kuriuos teiginius pagrindžia, atsako į klausimus; naudodamasis netiesiogine pagalba nurodo klasikos kūrinių reikšmę literatūros raidai (B3.1.1).	aktualumą, emocinę, etinę, pažintinę reikšmę, dalį teiginių pagrindžia, diskutuoja su kitais; konsultuodamasis paaiškina klasikos kūrinių reikšmę literatūros raidai (B3.1.2).	skaitomų kūrinių aktualumą, emocinę, etinę, estetinę, pažintinę reikšmę, teiginius pagrindžia, argumentuotai diskutuoja su kitais; aptaria klasikos kūrinių reikšmę literatūros raidai (B3.1.3).	skaitomų kūrinių aktualumą, emocinę, etinę, estetinę, pažintinę reikšmę, teiginius svariai pagrindžia, argumentuotai, įtaigiai diskutuoja, polemizuoja su kitais; išsamiai aptaria klasikos kūrinių reikšmę literatūros raidai (B3.1.4).
Kritiškai vertina negrožinius ir kitų šiuolaikinių medijų tekstus keliais aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, etikos, poveikio, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo, tikrumo, patikimumo, įtaigumo ir kt.); kai kuriuos savo vertinimus pagrindžia (B3.2.1).	Kritiškai vertina negrožinius ir kitų šiuolaikinių medijų tekstus keliais aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, etikos, poveikio, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo, tikrumo, patikimumo, įtaigumo ir kt.); dalį savo vertinimų pagrindžia (B3.2.2).	Kritiškai vertina negrožinius ir kitų šiuolaikinių medijų tekstus įvairiais aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, etikos, poveikio, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo, patikimumo, įtaigumo ir kt.); savo vertinimus pagrindžia (B3.2.3).	Kritiškai vertina negrožinius ir kitų šiuolaikinių medijų tekstus įvairiais aspektais (pvz., intencijų, tikslo, požiūrių įvairovės, etikos, poveikio ir jo būdų, informatyvumo, objektyvumo, pagrįstumo, patikimumo, įtaigumo ir kt.); savo vertinimus svariai pagrindžia (B3.2.4).
Prieš skaitydamas kelia hipotezes apie tekstą, fragmentiškai remdamasis tekstine ir užtekstine informacija. Skaitydamas tekstą, siekia suprasti teksto visumą, padedamas atkreipia dėmesį teksto išorinės ir vidinės struktūros, žodinės ir vaizdinės, grafinės, garsinės informacijos elementus (B4.1.1).	Prieš skaitydamas kelia hipotezes apie tekstą, iš dalies remdamasis tekstine ir užtekstine informacija. Skaitydamas tekstą, siekia suprasti jo visumą, konsultuojasi aiškindamasis teksto išorinę ir vidinę struktūrą, žodinę ir vaizdinę, grafinę, garsinę informaciją, jos paskirtį, santykį (B4.1.2).	Prieš skaitydamas kelia pagrįstas hipotezes apie tekstą, remdamasis tekstine ir užtekstine informacija. Siekdamas suprasti teksto visumą, analizuoja jo išorinę ir vidinę struktūrą, žodinę ir vaizdinę, grafinę, garsinę informaciją, jos paskirtį, santykį (B4.1.3).	Prieš skaitydamas kelia tikslingas ir pagrįstas hipotezes apie tekstą, remdamasis tekstine ir užtekstine informacija. Siekdamas suprasti teksto visumą, detalai analizuoja jo išorinę ir vidinę struktūrą, žodinę ir vaizdinę, grafinę, garsinę informaciją, jos paskirtį, santykį ir sąsajas; teikia pagalbą kitiems (B4.1.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba analizuoja ir interpretuoja tekstą siūlomą analizės ir interpretacijos būdu (B4.2.1).	Konsultuodamasis analizuoja ir interpretuoja tekstą siūlomą analizės ir interpretacijos būdu (B4.2.2).	Kryptingai ir nuosekliai analizuoja ir interpretuoja tekstą pasirinktu ar siūlomą interpretacijos būdu (B4.2.3).	Kryptingai ir nuosekliai analizuoja ir interpretuoja tekstą tinkamai pasirinktu analizės ir interpretacijos būdu, konsultuoja kitus (B4.2.4).
Remdamasis netiesiogine pagalba	Konsultuodamasis įvardija ir aiškinasi	Įvardija ir analizuoja kilusius analizės	Įvardija ir analizuoja kilusius analizės

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
įvardija ir drauge su mokytoju aptaria kilusius analizės ir interpretacijos sunkumus, taiko strategijas, padedančias juos spręsti (reikšminių žodžių radimas, klausimų kėlimas, perfrazavimas, konteksto analizė), stebi jų veiksmingumą (B4.3.1).	kilusius analizės ir interpretacijos sunkumus, taiko strategijas, padedančias juos spręsti (reikšminių žodžių radimas, klausimų kėlimas, perfrazavimas, konteksto analizė), stebi jų veiksmingumą (B4.3.2).	ir interpretacijos sunkumus, taiko strategijas, padedančias juos spręsti (reikšminių žodžių radimas, klausimų kėlimas, perfrazavimas, konteksto analizė), stebi jų veiksmingumą (B4.3.3).	ir interpretacijos sunkumus, sistemingai taiko strategijas, padedančias juos spręsti (reikšminių žodžių radimas, klausimų kėlimas, perfrazavimas, konteksto analizė), stebi jų veiksmingumą, padeda kitiems (B4.3.4).
Analizuodamas tekstą, taiko kai kurias strategijas, padedančias suprasti žodinio teksto struktūrą, lyginti kūrinius: braižo lenteles, schemas, grafiškai vaizduodamas sukurtą pasaulio modelį, jo elementų ryšius, kontekstą (B4.4.1).	Analizuodamas tekstą, taiko dalį strategijų, padedančių suprasti žodinio teksto struktūrą, lyginti kūrinius: braižo lenteles, schemas, grafiškai vaizduodamas sukurtą pasaulio modelį, jo elementų ryšius, kontekstą (B4.4.2).	Analizuodamas tekstą, taiko įvairias strategijas, padedančias suprasti žodinio teksto struktūrą, lyginti kūrinius: braižo lenteles, schemas, grafiškai vaizduodamas sukurtą pasaulio modelį, jo elementų ryšius, kontekstą (B4.4.3).	Sistemingai taiko įvairias strategijas, padedančias suprasti žodinio teksto struktūrą ir lyginti kūrinius: braižo lenteles, schemas, grafiškai vaizduodamas sukurtą pasaulio modelį, jo elementų ryšius, kontekstą; konsultuoja kitus (B4.4.4).
Planuoja kai kurias trumpalaikes ir ilgalaikes skaitymo veiklas (temos pasirinkimas; tikslo, darbo etapų, laiko numatymas; teksto analizės ir interpretacijos krypties ir būdo, strategijų pasirinkimas); fragmentiškai dalyvauja grupės diskusijose, atsako į nesudėtingus klausimus, įsivertina (B4.5.1).	Planuoja dalį trumpalaikių ir ilgalaikių skaitymo veiklų (temos pasirinkimas; tikslo darbo etapų, laiko numatymas; teksto analizės ir interpretacijos krypties ir būdo, strategijų pasirinkimas); dalyvauja grupės diskusijose, atsako į klausimus, įsivertina (B4.5.2).	Planuoja trumpalaikes ir ilgalaikes skaitymo veiklas (temos pasirinkimas; tikslo, darbo etapų, laiko numatymas; teksto analizės ir interpretacijos krypties ir būdo, strategijų pasirinkimas); aktyviai dalyvauja grupės diskusijose, suprasdamas, kad gali būti skirtingos interpretacijos, atsako į įvairaus sudėtingumo klausimus, įsivertina (B4.5.3).	Atsakingai ir lanksčiai planuoja trumpalaikes ir ilgalaikes skaitymo veiklas (temos pasirinkimas; tikslo, darbo etapų, laiko numatymas; teksto analizės ir interpretacijos krypties ir būdo, strategijų pasirinkimas); aktyviai dalyvauja grupės diskusijose, suprasdamas, kad gali būti skirtingos interpretacijos, argumentuotai polemizuoja, atsako į įvairaus sudėtingumo klausimus, įsivertina; konsultuoja kitus (B4.5.4).
Skaitydamas literatūros kritiką, rekomenduojamą kultūrinę spaudą, atpažįsta ir įvardija kai kuriuos esminius įvairių laikotarpių Lietuvos	Skaitydamas literatūros kritiką, rekomenduojamą kultūrinę spaudą, atpažįsta, įvardija įvairių laikotarpių Lietuvos ir Europos kultūros	Skaitydamas literatūros kritiką, kultūrinę spaudą, analizuoja ir interpretuoja įvairių laikotarpių Lietuvos ir pasaulio kultūros	Skaitydamas literatūros kritiką, kultūrinę spaudą, išsamiai analizuoja ir interpretuoja įvairių laikotarpių Lietuvos ir pasaulio kultūros

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
ir Europos kultūros reiškinius, požiūrius; paaiškina kai kurių jų poveikį šalies ir Europos kultūros raidai (B5.1.1).	reiškinius, požiūrius, įsitikinimus, šiuolaikines subkultūras; kai kuriuos jų aptaria, paaiškina dalies jų poveikį šalies ir Europos kultūros raidai (B5.1.2).	reiškinius, požiūrius ir įsitikinimus, šiuolaikines subkultūras; juos kritiškai vertina ir apmąsto jų poveikį šalies, Europos kultūros raidai (B5.1.3).	reiškinius, požiūrius ir įsitikinimus, šiuolaikines subkultūras; juos lygina, kritiškai vertina ir apmąsto jų poveikį šalies, Europos ir pasaulio kultūros raidai (B5.1.4).
Skatinamas dalyvauja mokyklos kultūrinėje ir visuomeninėje veikloje kaip stebėtojas, interpretuotojas, kritiškas medijų meno vartotojas (B6.1.1).	Dalyvaudamas mokyklos, bendruomenės kultūrinėse ir visuomeninėse veiklose, atskleidžia kai kuriuos savo literatūrinius ir kultūrinius polinkius bei gebėjimus kaip stebėtojas, interpretuotojas, kritiškas medijų meno vartotojas (B6.1.2).	Dalyvaudamas įvairiose mokyklos, bendruomenės, regiono, Lietuvos kultūrinėse ir visuomeninėse veiklose, atskleidžia savo literatūrinius ir kultūrinius polinkius bei gebėjimus kaip aktyvus stebėtojas, interpretuotojas, atlikėjas, kūrėjas, kritiškas medijų meno vartotojas (B6.1.3).	Aktyviai ir sistemingai dalyvaudamas įvairiose mokyklos, bendruomenės, regiono, Lietuvos kultūrinėse ir visuomeninėse veiklose, atskleidžia savo meninius, literatūrinius ir kultūrinius polinkius bei gebėjimus kaip aktyvus stebėtojas, interpretuotojas, atlikėjas, kūrėjas, kritiškas medijų meno vartotojas (B6.1.4).
3. Rašymas ir teksto kūrimas (C)			
Rašo tikslingai atsižvelgdamas į adresatą ir komunikavimo situaciją (neoficiali ir oficiali) (C1.1.1).	Rašo tikslingai ir lanksčiai atsižvelgdamas į adresatą ir komunikavimo situaciją (neoficiali ir oficiali) (C1.1.2).	Rašo tikslingai ir lanksčiai atsižvelgdamas į adresatą ir komunikavimo situaciją (neoficiali ir oficiali). Numato adresato poreikius ir patirtį (C1.1.3).	Rašo tikslingai ir lanksčiai atsižvelgdamas į adresatą ir komunikavimo situaciją (neoficiali ir oficiali). Numato ir įvertina adresato poreikius ir patirtį (C1.1.4).
Atsižvelgdamas į rašymo tikslą, adresatą, komunikavimo situaciją į kuriamus tekstus tikslingai įterpia pasakojimą, aprašymą kaip tam tikrą kontekstą (C1.2.1).	Atsižvelgdamas į rašymo tikslą, adresatą, komunikavimo situaciją ir kuriamo teksto žanrą į kuriamus tekstus tikslingai įterpia pasakojimą, aprašymą kaip tam tikrą kontekstą (C1.2.2).	Atsižvelgdamas į rašymo tikslą, adresatą, komunikavimo situaciją ir teksto žanrą į kuriamus tekstus tikslingai įterpia pasakojimą, aprašymą kaip tam tikrą kontekstą ir (ar) poveikio adresatui priemonę (C1.2.3).	Atsižvelgdamas į rašymo tikslą, adresatą, komunikavimo situaciją ir teksto žanrą į kuriamus tekstus tikslingai ir kūrybiškai įterpia pasakojimą, aprašymą kaip tam tikrą kontekstą ir (ar) poveikio adresatui priemonę (C1.2.4).
Kuria įvairių žanrų aiškinamojo pobūdžio tekstus (pvz., veiklos ar	Kuria įvairių žanrų aiškinamojo pobūdžio tekstus (pvz., veiklos ar	Kuria įvairių žanrų aiškinamojo pobūdžio tekstus (pvz., veiklos ar	Kuria įvairių žanrų aiškinamojo pobūdžio tekstus, remdamasis

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
darbo aprašymą), aiškiai nurodydamas logines sąsajas, vartodamas dalykinę kalbą, tinkamas sąvokas ir terminus (C1.3.1).	darbo aprašymą, kūrinio analizę); tikslingai taiko pasirinktus aiškinimo būdus (pvz., palyginimą, iliustravimą) (C1.3.2).	darbo aprašymą, kūrinio analizę); tikslingai taiko sudėtingesnius aiškinimo būdus (pvz., analogiją, kontrastą, iliustravimą), pagrindžia jų pasirinkimą (C1.3.3).	literatūriniais ir kultūriniais kontekstais; tikslingai taiko sudėtingesnius aiškinimo būdus (pvz., analogiją, kontrastą, iliustravimą), pagrindžia jų pasirinkimą (C1.3.4).
Išsako savo požiūrį, argumentuoja remdamasis įvairiais šaltiniais (pvz., parašo argumentuojamojo pobūdžio rašinį) (C1.4.1).	Išsako savo požiūrį, argumentuoja tinkamai remdamasis įvairiais šaltiniais (pvz., parašo literatūrinį rašinį, straipsnį visuomenės gyvenimo tema) (C1.4.2).	Išsako savo požiūrį, argumentuoja tikslingai remdamasis įvairiais šaltiniais (pvz., parašo literatūrinį rašinį, straipsnį, esė literatūros, kultūros ar visuomenės gyvenimo tema) (C1.4.3).	Išsako savo požiūrį, argumentuoja tikslingai remdamasis įvairiais šaltiniais (pvz., parašo literatūrinį rašinį, straipsnį, esė literatūros, kultūros ar visuomenės gyvenimo tema), lygindamas panašių ar skirtingų žanrų tekstus pateikia savo autorines išvalgas (C1.4.4).
Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį, pateikia ir aptaria kitų požiūrius, apibendrina, remiasi šaltiniais. Tinkamai pasirenka kalbinės raiškos priemones (C1.5.1).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį, polemizuoja su kitų požiūriais, nurodydamas argumentų silpnumą, apibendrina ir daro išvadą, remiasi įvairiais šaltiniais. Tinkamai pasirenka kalbinės raiškos ir kitas priemones (C1.5.2).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį, polemizuoja su kitų požiūriais, nurodydamas argumentų silpnumą, pasiūlydamas alternatyvų, apibendrina ir daro išvadą, remiasi įvairiais šaltiniais. Tinkamai pasirenka kalbinės raiškos ir kitas priemones (C1.5.3).	Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, pagrindžia savo požiūrį, polemizuoja su kitų požiūriais, nurodydamas argumentų silpnumą, pasiūlydamas alternatyvų, apibendrina ir daro išvadą, remiasi įvairiais šaltiniais. Numato poveikį adresatui ir tikslingai pasirenka kalbinės raiškos ir kitas priemones (C1.5.4).
Kuria įvairius tekstus laikydamasis pagrindinių atitinkamo žanro teksto struktūros ir vidinės pastraipos struktūros reikalavimų (C2.1.1).	Kuria įvairius tekstus laikydamasis atitinkamo žanro teksto struktūros ir vidinės pastraipos struktūros reikalavimų (C2.1.2).	Kuria įvairius tekstus kūrybiškai taikydamas atitinkamo žanro teksto struktūros ir vidinės pastraipos struktūros reikalavimus (C2.1.3).	Kuria įvairius tekstus kūrybiškai taikydamas atitinkamo žanro teksto struktūros ir vidinės pastraipos struktūros reikalavimus. Rašydamas tiriamąjį darbą pasirenka moksliniam darbui būdingą struktūrą (C2.1.4)
Siekdamas komunikavimo tikslų paiso esminių bendrųjų stiliaus	Siekdamas komunikavimo tikslų pasirenka tinkamą kalbinę raišką,	Siekdamas komunikavimo tikslų pasirenka tinkamą kalbinę raišką,	Siekdamas komunikavimo tikslų pasirenka tinkamą kalbinę raišką,

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
reikalavimų (aiškumo, tikslumo, glaustumo, logiškumo); laikosi bendrinės kalbos normų (C2.2.1).	paiso bendrųjų stiliaus reikalavimų ir išlaiko stiliaus vientisumą; laikosi bendrinės kalbos normų (C2.2.2).	paiso bendrųjų stiliaus reikalavimų ir siekia stiliaus individualumo; laikosi bendrinės kalbos normų, kūrybiškai naudojami jų variantiškumu (C2.2.3).	paiso bendrųjų stiliaus reikalavimų ir siekia stiliaus individualumo; laikosi bendrinės kalbos normų, kūrybiškai naudojami jų variantiškumu. Rašydamas mokslinio pobūdžio tekstus laikosi akademinės kalbos reikalavimų (C2.2.4).
Atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Tinkamai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą (C2.3.1).	Kūrybiškai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Rašydamas kompiuteriu formatuoja ir maketuoja tekstą. Tikslingai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą (C2.3.2).	Kūrybiškai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Rašydamas kompiuteriu formatuoja ir maketuoja tekstą. Tikslingai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą, numatydamas poveikį skaitytojui (C2.3.3).	Kūrybiškai ir atsakingai naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis kuria įvairius tekstus. Rašydamas kompiuteriu formatuoja, maketuoja ir estetiškai pateikia savo sukurtą tekstą. Tikslingai susieja tekstą ir iliustracinę medžiagą, numatydamas poveikį skaitytojui (C2.3.4).
Kaupia medžiagą rašymui ir planuoja taikydamas asmeniškai tinkamas strategijas. Planuoja rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką (C3.1.1).	Kaupia medžiagą rašymui, renka idėjas ir planuoja atsižvelgdamas į savo rašymo patirtį; įvertina rašymo situaciją ir užduočiai atlikti skirtą laiką, taiko asmeniškai tinkamas strategijas (C3.1.2).	Kaupia medžiagą rašymui, ją tvarko, analizuoja, klasifikuoja, renka idėjas, planuoja ir rašo atsižvelgdamas į savo rašymo patirtį; įvertina rašymo situaciją ir užduočiai atlikti skirtą laiką, taiko asmeniškai tinkamas strategijas (C3.1.3).	Kaupia medžiagą rašymui, ją tvarko, analizuoja, klasifikuoja, kritiškai vertina šaltinius, renka idėjas ir planuoja atsižvelgdamas į savo rašymo patirtį; įvertina rašymo situaciją ir užduočiai atlikti skirtą laiką, taiko asmeniškai tinkamas strategijas (C3.1.4).
Atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus redaguoja tekstą turinio, struktūros, raiškos ir taisyklingumo aspektais (C3.2.1).	Atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus redaguoja tekstą turinio, apimties, struktūros, raiškos ir taisyklingumo aspektais (C3.2.2).	Atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus redaguoja tekstą turinio, apimties, struktūros, raiškos ir taisyklingumo aspektais. Siekdamas sudominti skaitytoją įvertina teksto patrauklumą,	Redaguoja tekstą tikslo, adresato, turinio, struktūros, stiliaus ir kalbos taisyklingumo aspektais. Siekdamas sudominti skaitytoją įvertina teksto patrauklumą, žanro tinkamumą, kultūrinius aspektus (C3.2.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
		kultūrinius aspektus (C3.2.3).	
Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: numato tobulintinas rašymo gebėjimų sritis, išsikelia rašymo gebėjimų tobulinimo tikslus ir numato, kaip jų sieks (C3.3.1).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: įsivertina savo teksto kūrimo gebėjimus, juos tobulina pasirinkdamas tinkamus būdus (C3.3.2).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: adekvačiai vertina savo teksto kūrimo gebėjimus, kryptingai juos tobulina pasirinkdamas tinkamus būdus (C3.3.3).	Remdamasis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija apmąsto savo rašymo veiklą: adekvačiai vertina savo teksto kūrimo gebėjimus, kryptingai juos tobulina pasirinkdamas tinkamus būdus konkrečiai rašymo situacijai (C3.3.4).
4. Kalbos pažinimas (D)			
Konsultuodamasis taiko įgytas morfologijos ir rašybos žinias, vartodamas kalbą (D2.1.1).	Taiko įgytas morfologijos ir rašybos žinias, taisyklingai vartodamas kalbą (D2.1.2).	Taiko įgytas morfologijos ir rašybos žinias, taisyklingai ir atsakingai vartodamas kalbą (D2.1.3).	Apibendrina ir sistemiškai taiko įgytas morfologijos ir rašybos žinias, taisyklingai ir atsakingai vartodamas kalbą (D2.1.4).
Konsultuodamasis taiko įgytas leksikos žinias, fragmentiškai turtina savo žodyną leksinėmis raiškos priemonėmis (pvz., dalykiniam stiliui būdinga leksika) (D2.2.1).	Daugeliu atvejų taiko įgytas leksikos žinias, turtina savo žodyną leksinėmis raiškos priemonėmis (pvz., dalykiniam stiliui būdinga leksika) (D2.2.2).	Taiko įgytas leksikos žinias, turtina savo žodyną leksinėmis raiškos priemonėmis (pvz., dalykiniam stiliui būdinga leksika) (D2.2.3).	Apibendrina ir taiko įgytas leksikos žinias, tikslingai turtina savo žodyną leksinėmis raiškos priemonėmis (pvz., dalykiniam stiliui būdinga leksika) (D2.2.4).
Konsultuodamasis daugeliu atvejų taiko įgytas žodžių darybos žinias, tikslina, grynina ir plečia savo žodyną, analizuodamas grožinių ir negrožinių tekstų kalbą (D2.3.1).	Daugeliu atvejų taiko įgytas žodžių darybos žinias, tikslina, grynina ir plečia savo žodyną, analizuodamas grožinių ir negrožinių tekstų kalbą (D2.3.2).	Taiko įgytas žodžių darybos žinias, tikslina, grynina ir plečia savo žodyną, tikslingai analizuodamas grožinių ir negrožinių tekstų kalbą (D2.3.3).	Apibendrina ir taiko įgytas žodžių darybos žinias, kryptingai tikslina, grynina ir plečia savo žodyną, tikslingai analizuodamas grožinių ir negrožinių tekstų kalbą (D2.3.4).
Konsultuodamasis taiko įgytas sintaksės žinias, vartodamas žinomas sintaksines konstrukcijas (D3.1.1).	Taiko įgytas sintaksės žinias, taisyklingai vartodamas žinomas sintaksines konstrukcijas (D3.1.2).	Taiko įgytas sintaksės žinias, taisyklingai ir atsakingai vartodamas kalbą nežinomose situacijose (D3.1.3).	Apibendrina ir sistemiškai taiko įgytas sintaksės žinias, taisyklingai ir atsakingai vartodamas kalbą nežinomose situacijose (D3.1.4).
Konsultuodamasis turtina savo kalbą	Turtina savo kalbą ir padedamas	Turtina savo kalbą ir tinkamai vartoja	Tikslingai ir sąmoningai turtina savo

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
ir padedamas vartoja tekstui būdingas sintaksines raiškos priemones (pvz., pakartojimus, nutylėjimus), kurdamas savo tekstus (D3.2.1).	vartoja tekstui būdingas sintaksines raiškos priemones (pvz., pakartojimus, nutylėjimus, retorines figūras), kurdamas savo tekstus (D3.2.2).	tekstui būdingas sintaksines raiškos priemones (pvz., paralelizmą, elipsę, antitezę, inversiją), kurdamas savo tekstus (D3.2.3).	kalbą ir tinkamai vartoja tekstui būdingas sintaksines raiškos priemones (pvz., paralelizmą, elipsę, antitezę, inversiją), kurdamas savo tekstus (D3.2.4).
Konsultuodamasis taiko pagrindines skyrybos taisykles atpažįstamose sintaksinėse konstrukcijose (D3.3.1).	Konsultuodamasis taiko visas skyrybos taisykles atpažįstamose situacijose (D3.3.2).	Taiko visas skyrybos taisykles atsakingai vartodamas kalbą nežinomose situacijose (D3.3.3).	Sąmoningai ir sistemškai taiko visas skyrybos taisykles atsakingai vartodamas kalbą nežinomose situacijose (D3.3.4).
Naudodamasis netiesiogine pagalba, kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, tikslingumo, aiškumo, tikslumo). Atpažįsta skirtingų stilių (publicistinio, dalykinio, meninio) tekstus. Apibūdina grožinį ir publicistinį tekstus (D4.1.1).	Konsultuodamasis kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, tikslingumo, aiškumo, tikslumo, sklandumo, vientisumo). Atpažįsta skirtingų stilių (publicistinio, dalykinio, meninio) tekstus. Aptaria grožinį ir publicistinį tekstus (D4.1.2).	Kalbėdamas ir rašydamas laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, tikslingumo, aiškumo, tikslumo, sklandumo, vientisumo, logiškumo). Aptaria skirtingų stilių (publicistinio, dalykinio, meninio) tekstus. Analizuoja grožinį ir publicistinį tekstus (D4.1.3).	Kalbėdamas ir rašydamas tikslingai laikosi bendrųjų stiliaus reikalavimų (tinkamumo, tikslingumo, aiškumo, tikslumo, sklandumo, vientisumo, logiškumo). Lygina skirtingų stilių (publicistinio, dalykinio, meninio) tekstus. Analizuoja grožinį ir publicistinį tekstus (D4.1.4).
Įvardija dalykiniams tekstams būdingą raišką (leksiką, sintaksę, morfologiją), apibūdina, formuluoja dalines išvadas. Pateikia neišplėtotą tyrimo aprašą pagal sutartą formą (D5.1.1).	Analizuoja dalykiniams tekstams būdingą raišką (leksiką, sintaksę, morfologiją), analizuoja, formuluoja dalines išvadas. Pateikia tyrimo aprašą pagal sutartą formą (D5.1.2).	Tyrinėja dalykiniams tekstams būdingą raišką (leksiką, sintaksę, morfologiją), apibendrina, formuluoja išvadas. Pristato tyrimą pasirinkta forma (D5.1.3).	Kryptingai tyrinėja dalykiniams tekstams būdingą raišką (leksiką, sintaksę, morfologiją), apibendrina, formuluoja išvadas. Pristato tyrimą pasirinktą formą (D5.1.4).
Naudodamasis pagalba stebi kalbos reiškinius, apibūdina lietuviškų grožinių kūrinių ir visuotinės literatūros vertimų kalbą (D5.2.1).	Stebi kalbos reiškinius, analizuoja lietuviškų grožinių kūrinių ir visuotinės literatūros vertimų kalbą (D5.2.2).	Sąmoningai ir tikslingai stebi kalbos reiškinius, analizuoja lietuviškų grožinių kūrinių ir visuotinės literatūros vertimų kalbą (D5.2.3).	Sąmoningai ir tikslingai stebi kalbos reiškinius, analizuoja ir komentuoja lietuviškų grožinių kūrinių ir visuotinės literatūros vertimų kalbą (D5.2.4).
Konsultuodamasis naudojami įvairiais	Skatinamas naudojami įvairiais	Naudojami įvairiais elektroniniais	Atsakingai ir tikslingai naudojami

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
elektroniniais žodynais, žinynais, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banku, duomenų bazėmis ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais (D5.3.1).	elektroniniais žodynais, žinynais, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banku, duomenų bazėmis ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais (D5.3.2).	žodynais, žinynais, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banku, duomenų bazėmis ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais (D5.3.3).	įvairiais elektroniniais žodynais, žinynais, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banku, duomenų bazėmis ir skaitmeniniais mokymosi šaltiniais (D5.3.4).
Apibūdina kalbos ryšį su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu, remdamasis literatūros, kultūros istorijos, biografiniais kontekstais, kalbos tyrimais, statistikos duomenimis, pavyzdžiais. Pateikia pavyzdžių (D6.1.1).	Diskutuoja apie kalbos ryšį su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu, remdamasis literatūros, kultūros istorijos, biografiniais kontekstais, kalbos tyrimais, statistikos duomenimis, pavyzdžiais. Pateikia pavyzdžių (D6.1.2).	Argumentuotai diskutuoja apie kalbos ryšį su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu, remdamasis literatūros, kultūros istorijos, biografiniais kontekstais, kalbos tyrimais, statistikos duomenimis, pavyzdžiais. Pateikia pavyzdžių (D6.1.3).	Analizuoja, vertina ir argumentuotai diskutuoja apie kalbos ryšį su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu, remdamasis literatūros, kultūros istorijos, biografiniais kontekstais, kalbos tyrimais, statistikos duomenimis, pavyzdžiais. Pateikia pavyzdžių (D6.1.4).